

A. lat. a. ~~820~~^l

1568

Plantus

Depuis trois siècles les savans s'occupent avec un zèle
impossible à décourager de la chimérique recherche
Des mètres de Plaute. passion d'Épyle!

H. Estienne a publié en 1564 des fragmenta poetarum
veterum -

Bothe a publié un recueil semblable -

<36600410460017

<36600410460017

Bayer. Staatsbibliothek

M. ACCI PLAUTI
MILES GLORIOSUS.

Cum notis
superiorum interpretum selectis
atque suis

edidit

JO. TRAUG. LEBR. DANZ,
Philos. Doctor et Scholae Jenensis Rector.

*Praemissa est epistola ad EICHSTADIUM,
Prof. Jenens.*

Vinariae
in bibliopolio Gaedickiorum
MDCCCIV.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

HENRICO CAROLO ABRAHAMO
EICHSTADIO,

in Academia Jenensi
Professori eloquentiae celeberrimo

S. P. D.

JO. TRAUG. LEHR. DANZ.

EDITIO Comoediae Plautinae, quam Tibi hic
offero, Vir humanissime atque doctissime, non
sine magna ad Te accedit modestia. Non enim
ea est, quae se Viro in his literis versatissimo,
atque omni ad emendandos interpretandosque
autores veteres copia instructo, qualem ego
Te — et quis non mecum? — veneror, de
meliore nota commendare possit; et ego re
vera editoris gloriosi personam agerem, a qua
totus abhorreo, si de hac mea qualicunque
opella multa, eaque magna, praedicare magno-
que oris hiatu promittere vellem. In tenui
labor fuit, et tenuis, si quid expectandum
mihi est, erit gloria. Sat habeo, si Tibi non

plane displiceam, et si munus hocce perexiguum magis ex animo meo, quam e dignitate Tua spectare atque aestimare lubenter velis.

Ne vero ignores, quod in edenda hac Fabula consilium sequutus sim, et in quo praeter caeteris laboraverim, paucis Tibi, Vir humanissime, rem omnem aperiam.

In usum eorum, qui quam facillimo negotio perlegere Comoediam aliquam Umbri Sarsinatis cupiunt, in lucem a me editus est iste, isto ornatu, Miles. Curavi igitur, ut omnia, quae, a proposito aliena, celeritatem legentium retardare quirent, removerentur, et ea tantum textui subjicerentur, quae ad sententiam poetae eruendam facerent, ratione praesertim sermonis Plautini et actionis theatralis habita. In eo labore adfuerunt mihi quidem interpretes superiores cum suis annotationibus, quas selectas hic dedi; sed ubi vel ab eorum vestigiis recedendum esse mihi visum est, vel ubi explanationes eorum idoneis carere rationibus censeui, ex meis, quoad potui, meliora adferre conatus sum. Quod vero nomina autorum, quorum diligentiae atque doctrinae aliquid debeo, non addiderim, id sedulo et re bene pensitata factum a me est, ne scilicet juvenilis animus,

autoritate nominum captus, libertatem in dijudicando vero falsove amitteret. Ita enim plerique homines sunt comparati, ut facilius se ad sententiam virorum, quibus student, componant, quam ipsi sentiendi faciant periculum.

In textu describendo ante oculos positam habui editionem Gronovianam, Lipsiae repetitam, sed non vno loco ab ea recessi, partim lectionem veterum editionum revocans, quae inepto modo a subsequenter editoribus erat abjecta, partim lectionem ejus emendavi e conjecturis Criticorum, et ejus praesertim, qui non solum ab ingenii sagacitate, et ab intima cognitione naturae, ut ita dicam, Plautinae, sed etiam a legum metricarum accuratiori scientia et a multis aliis dotibus, qui Criticum in conaminibus suis adjuvant, non satis laudari potest, Valentis Acidalii. Qui quidem vnus in Corpore divinationum et interpretationum in Plauti Comoedias, plus attulit salutis Comicorum principis aegrotanti textui, quam longa illa Criticorum caterva, qui opera sua saepe magis onerarunt, quam ornarunt poetam Nostrum, quod et vidit et non siluit Hermannus, Prof. Lips. in Praefatione ad Trinumnum pag. VII.

Scenis argumenta praefixi, breviora longiora, quibus, ne forte in demonstrationes longas

atque explicationes artis comicae excurrerent, id finium posui, vt tantum se in enarrandis iis continerent, quae scena qualibet aguntur. Versuum vero numerationem per totam Fabulam continuavi, eundem in hac re, quem supra laudavi, Hermannum praeceptorem sequutus.

Sed cum editoris sit, mutationes textus vulgati, si quas tentaverit, indicare, id vero in Notis pro consilii ratione a me omisum sit, en Tibi, Vir doctissime, κατάλογου earum, quas ego periclitatus sum, nec non Specimen conjecturarum quarundam, quae inter tractandum Militem magis sponte obviam se mihi obtulerunt, quam a me quaesitae sunt. Iudicio Tuo acriterloque ad vnam omnes submitto, tanti eas tantum faciens, quanti Tu eas aestimabis.

Statim in titulo nostrae Comoediae haesitavi. Eum in mendo cubare jam vidit Lessingii sagacitas, Hamburg. Dramat. T. I. p. 164., sed quam Vir magnus iniit emendandi rationem, eam quidem non omnino probo. Non enim *Militis* vocabulum appositum mihi videtur ad *Gloriosus*, vt eo denotetur species quaedam Gloriosorum, sed et ipsum pro titulo habeo, cum Miles primas agat partes. v. Terent. Phorm. Prol. 26. 27. Legendum ergo est, si quid video, *Miles* *sive Gloriosus*, vel potius *Gloriosus sive Miles*.

Sic Euripidis Δεσμώτις ἢ Μελανίππη non est *Captiva Melanippa* sed *Captiua siue Melanippa*, Menandri Ἀρρητοφόρος ἢ Ἀυλητρίς non *Inaudita nuncians Tibicen* sed *Inaudita nuncians siue Tibicen*, et Diphili Ἐυνοῦχος ἢ Στρατιώτης non *Eunuchus Miles* sed *Eunuchus siue Miles* etc. etc. Quod vero in Prologo ipso vs. 87. titulus Fabulae ponitur *Gloriosus*, id quidem nil facit adversus sententiam nostram. Saepius enim factum est, ut Comoediae alio vocarentur nomine, quam quod Poëtae in Prologis ipsis praepositis dederant. v. Prol. Poen. 53. 54.

Vs. 8. *Fratrem facere ex hostibus.* Omnium, quae ad h. l. allatae sunt, conjecturarum, nulla fere est, quae assensum, meo quidem iudicio, mereatur. E culina petatum factum in culinam reponamus: non enim decent Militem, et quidem gloriosum, quae Parasitorum sunt. Alia taceo. Fortasse legendum: *fabulam facere ex hostibus* i. e. ad nihilum redigere hostes, vel ita interficere hostes, ut sint fabula narrantium. Horat. Epod. XI, 6. *Heu me! per urbem (nam pudet tanti mali) Fabula quanta fui.* Tibull. II, 3, 31. *Fabula nunc ille est*, et I, 4, 83. *Parce, puer, quaeso, ne turpis fabula fiam.* Cf. Pseud. I, 5, 4. et Ter. Heaut. I, 2, 13. Aliquando etiam apud Graecos δρᾶμα

VIII

γίνεσθαι i. e. *fabulam fieri*, de eo dicitur, qui in summam calamitatem inciderit. v. Casaub. in Comment. ad Pers. Sat. p. 450.

14. Post verba „ἀρχομαι, *impero*“ ex incuria typographi omissum est, quod in margine scriptum erat: nomina vero propria saepius, praesertim apud Comicos, patronymicorum habent formam. v. Sturz de nominibus Graecorum.

18. Pro *panniculam tectoriam*, qui pannus a Turnebo Comico nostro assutus est, revocavi lectionem veterum editionum et MSS. Cameraarii *peniculum tectorium*.

24. Conjecturam Gronovii in textum recepi. E lectione enim Varroniana: *si unum epityrum edam apud illum esuriens insane bene*, cui paucis mutatis nimium favet Acidalius, et ex insaniis MSS. nullus alius sensus, nisi ineptissimus, elici potest. Nil dicam de metro, adversum quod pertinaciter pugnant.

34. Vulgatum *peraudienda* cum Pareo mutavi in *perhaurienda*, qua lectione nulla facile potest esse Plautinior.

38 -- 41. Hosce quatuor versus inter loco suo motos referre, nullus erubesco. Non enim video, qui fiat, ut Miles nunc de tabellis quaerat, cum earum demum vs. 73. denuo fiat mentio. Fortasse post vs. 47, vel, quod magis placet,

post vs. 71. inferendi sunt. Sed judicent peritiores. Certe h. l. sine vlllo sensus detrimento abesse possunt.

54. Verba *at peditatus reliquiae erant* e conjectura dedi Pyrgopolinici, quae in vulgatis continuantur Artotrogo. Multo facilius ita interrupta fuit oratio.

64. *Vide, caesaries quam decet.* Ita cum Johanne Coloniensi pro vulgato *et liberalis visus. Caesaries quam decet.*

88. *Miles meus est herus.* Haec est lectio veterum editionum, quae, quare a sequentibus editoribus mutata sit in *inde Miles meus herus* nullam idoneam video causam.

113. *Avehit* pro *advehit*, vt editt. vett.

114. *Quam dedi*, ea est Acidalii lectio. Gronovius vt vulgo: *Ego quantum vivus possum, mihi navem paro.*

122. *Athenis, quae fuit.* Cf. vs. 127 et 132. Suspikor, in vno horum versuum vitium latere. Toties enim repetere *Athenis, quae fuit, Athenis, qui fuit, qui Athenis fuerat*, cum copia Plautina minime convenire mihi persuasum habeo.

136. *Itaque.* Fort. leg. *atque vel isque.*

148. *Hinc huic mulieri.* In exempl. Gronov. *hinc* omissum est, forte ex incuria.

150. *Invicem.* Ita Acidalius: vulgo *vicem.*

153. *Sublinitur* pro *sublinitum est*, eodem Acidalio autore.

169. Huius versus lectionem vulgarem *Aggrediar hominem estne adversum? est quasi colaturus pedem*, quae omnibus friget membris, et vix ac ne vix quidem ferri potest, e conjectura mutavi, vti legitur. Post *anne* scilicet, oratio est abrupta, et subintell. vel *recedam ab illo*, vel simile quid. *Anne* vero pro *an* vel centies apud Plautum invenitur,

177. Vulgo: *Heus, quid agis tu, inquam, in tegulis?* Gronovio debetur, quam dedi, lectio.

181. *Videat* et vs. sq. *familiaris*, Codd. MSSStis praeeuntibus, pro *videant* et *familiares*.

191. *Falsificum*. Fort. leg. *falsidicum*; nam inter falsiloquum et falsijurium medius quasi est falsidicus. Adde, quod *animum falsificum*, *delenifica facta* et *moles maleficas* male aures offendant.

194. *Moles maleficas*. Ita Codd. MSS. Salmatii. Quod legitur in Gronov. *mores maleficos* emendationem olet.

205. Nostra lectio hausta est ex editt. vett., et omnino proba. Gronovius: *ita vehementer*, quod tactu aegre suppetit.

208. *Expromet* pro *expromit* cum Acidalio.

217. *Anseriatus* magis ad ductum librorum MSS., qui omnes fere legunt *anseriatus*, dedi pro *au!* *feriatus*.

228. *Moenis* pro *munis* ex ingenio, quod Plautinius. Ita *moenitus* pro *munitus* Bacch. IV, 9, 2. Truc. II, 2, 55. Isidorus: *moenit*, struit, aedificat.

242. *Siet* pro *sit*, ob metrum, revocavi e veti. editt.

259. *Equidem et ego ibo domum*. Ita legere ob metrum suadet Acidalius pro vulg. *et quidem ego ibo domum*, quem secutus sum.

274. *Malam rem quaerere* pro *alium quaerere* autoritate Bentleji, qui ita legere nos jubet in Not. ad Terent. Phorm. III, 3, 11.

298. *Tu ei custos additus*. Leg. cum Acidalio *tu custos additus*, eo perieris ut respondeat ei, quod in praecedente versu: *hoc perieris*.

335. Post verba *age facc* ex editt. veti. addendum est verbum: *volo*, vt perfectior sit versus.

356. *Mihi sola ego supersum*. Hanc lectionem praebent editt. Colon., Florent. et Aldina. Vulgo: *mihi solae e quo supersit*, quod etiam vulgo tantum placere potest.

364. *Maxumi* pro *maxume* c. Acid.

366. *Tuten'* pro *tu*, eb metrum.

370. *Ego stulta moror multum pro ego stulta et mora multum* e libris MSS. Meursii. Fortasse a prima Plauti manu fuit: *ego mora moror multum*.

386. Personarum nomina a me mutata sunt. Quae Sceledri in vulgatis erant, dedi Palaestrioni, cui melius conveniunt.

392. *Perperam fuisse*. Lectio antiqua pro *perperam falsum esse*.

394. Ex antiq. addidi *quam*, quod deest in Gronov.

395. *Censeo pro censebo*. Douza.

402. Acidalii debetur ingenio, quam exhibui, lectio. Vulgo: *Nae tu hercle, opinor, (obsecro, Resipisce) si ad herum etc.*

417. Delevi *nunc*, quod etiam deest in libris vett., ut metrum valeat.

425. *Men' rogas, homo qui sim?* Nil verius excogitari potest, hac Acidalii, conjectura. Vulgatum *Men' rogas, hem, qui sim?* nemo facile feret.

435 *Injuria es pro injuria est*. Douza.

447. *Siet pro sit*, metri causa.

450. Vulgata lectio *Athenis domus ac herus* multa a Criticis passa est. *Herum* e finibus hujus versus exterminandum esse omnes fere clamant, et ego me ad horum sententiam confor-

mo. Quod vero substituunt non est sciti saporis, ut mihi quidem videtur. Pistoris atque heus, quod in margine notavit Gronovius, et Sam. Petiti (Miscell. II, 5.) domus acheruns, praeter autores, vix habebunt, qui assentiat. Quod a me excogitatum est a facilitate certe se commendaturum esse spero. Cf. Terent. Andr. I, 5, 53. Phorm. II, 3, 46. et ipse Plautus Mostell. I, 3, 53. Bacch. II, 2, 17.

456. *Hoc facere pro facere hoc.*

461. *Verbis: sed quomodo dissimulabat.* Adscripsi Sceledri nomen, quod sine dubio excidit.

472. *Pro metus leg. metuo.*

481. *Quasi si non pro quam si.* V. Acid. ad Trin. II, 4, 8.

501. *Supplicium virgeum.* Ita Bentlejus ad Ter. Andr. IV, 2, 53. pro *supplicium virgarum.*

516. *Vulgo: Nisi istaec non est haec, neque ista sit mihi.* Quae hic invenitur lectio ex editt. antiqq. petita est.

518. *Vocula est,* quae in vulgatis post ita locum suum obtinet, ob metrum post *similis* posita est, ita suadente Acidalio.

571. *Ne me moveris.* Conquieverunt editores in ea, quam exhibent libri vulgares, lectione: *ne me noveris,* quam vero pro genuina habere, nullo modo a me impetrare possum.

Quomodocunque enim haec verba explicamus, Periplectomenes admodum incaute rem suam gessisset, talia pronuncians. Quare mutandam eam esse censui. *Moveris autem pro commoveris.* V. Terent. Adr. II, 6, 25. Pers. Sat. III, 57.

591. *Obstito suam pro sortito suam, vti vult Salmasius.*

595. Ante hunc versum vnus ejectus est, qui sine omni dubio spurius est, quique ita sonat: *Vnde inimicus ne quis nostra spolia capiat auribus.* Qui vero sequuntur versus transpositi et emendati, ad mentem Acidalii sunt, nisi quod pro *nam* vs 598. posui jam.

609. 610. Vulgo: *magis ad rem esse non potest utibile.* Pa. Imo, quid tibi, Pleusides? Pl. *Quod vobis placeat, displiceat mihi.* Vt nos, metro et sensu suadentibus, Acidalius.

616. *Eaque pro ea te, ad modum vett. editt.*

627. *Neutiquam ingenio est senex mutavi in neutiquam ab ingenio est senex, vt lectio magis sit congruens ei, quod habent MSS., monente Schoppio.*

634. *Nam nisi qui ipse amavit pro nam qui ipse haud amavit.* Gruterus.

635. *Post humorisque ejeci meo, quod vett. editt. non habent, et quod turbat versum.*

646. Versum qui hunc sequitur: *neque ego ad mensam publicas res clamo, neque leges crepo*, qui deest in MSS., abesse curavi.

655. Acidalii lectionem praetuli vulgatae: *Lepidiorem ad omnes res nec qui amicus amico sit magis*, metri causa.

671. Vt in nostro libro editt. vett., Gronoviana: *Deum virtute ut transeuntem hospitio etc.*

680. Vocem *cuipiam* addidi ad sanandum metrum.

687. *Faciat pro farciat*. MSS.

688. *Praecanttrici pro praecantatrici*. Salmas. ob metrum.

691. *Geraria pro ceraria*.

710 *Certatim nutricant et munerant* *ste e* Cod. Vatic. pro *certatim dona mittunt et munerant*, quod glossam sapit.

711. *Nimisquē aperta pro nimiumquē ad te et tua*. Acidal. Sed vide sis, an non legendum sit *operta*.

715. Duo versus, qui desunt in MSS., hunc sequentes ejeci. *Septu, eos laudavit tamquam ex comedia depudita: Scythia Liturgo*

735. *Interest domum illius Acidalius pro immorabitur*, quo turbatur metrum.

761. *Huic amanti ad Philocomasium*, ut in Membr. et in vetustiss. editt. pro *huic amanti ac Philocomasio*.

771. *Scio te non mentirier.* Lectio antiqua pro *cupiunt non mentirier.*

776. *Aequi* pro *aeque* Lambinus ex suis MSS.

783. *In matronarum modum* libris vett. *suadentibus* pro *matronarum modo.*

786. *Prime cata* pro *primaria.* MSS.

789. *Post faveae suae* vulg. *editt* habent *ancillae*, quod, quia glossa, abesse iussimus.

792. *Ego recte dabo Militi* pro *ego recte meis Dabo.* Acidal.

809. Lectio recepta: *te vocat Palaestrio.* MS. Camer.

815. *Postulante versu omisi unam* post *nardini.*

836. *Promptet* pro *promat*, *suadentibus* MSS.

852. Pro *ne dixeritis*, *obsecro*, *huic veterem verborum ordinem restitui: ne dixeritis huic, obsecro.*

859. *Dum ab se huc transiret.* Ita Gronovius, Camerarium secutus. Quam nos dedimus *lectionem*, exhibent libri antiqui.

868. Vulg. *insulsa atque*, mutavimus in *insulfitasque*, quod Acidalius excogitavit, et quod sine dubio multo elegantius est vulgato.

880. *Nequeant* pro *nequeunt.*

881. Legitur in vulgatis: *quo venit nobis.* Quod debetur Acidalio.

886. *Incedis pro incedit, vt editt. quaedam vett.*

894. *Ad tua praec. — nihil ipse pro at tua praecepta: de meo nihil his novom appos. cum editt. vett.*

899. *Curetur pro geratur. MSS. et editt. priores.*

902. *Ad vocem verbis affixi voculam nunc, quam habent Veteres, quaque suffulcitur metrum.*

911. *Vulgo: Rogare mirum est. Populi odium quidni noverim? Auctor nostrae lectionis est Janus Gulielmius.*

924. *Acciebo pro accibo, versus causa, vt Vett.*

928. *Pro abs se scripsimus eapse.*

929. *Vulgo: Ac. Confido confuturum. Nos cum Codice Aldino, quasi Periplectomenes loqui pergeret, ac confido confuturum.*

948. *Ob metrum, duce Acidalio, transposuimus et emendavimus verba huius versus, quorum vulgaris ordo et lectio: Eius nunc mihi anulum ad te ancilla, porro vt deferrem, dedit.*

957. *Ab illo hinc cupit abire pro ab illo incipit abire. Florent.*

969. *In fine versus, ad sanandum ejus metrum, e sequenti repetivi vocem placet.*

979. *Hos pro hoc.*

984. *Lectionem Vulg. domo si ibit, ac dum huc transibit recte Acidalius pro spuria et spurca habuit, et, vbi formis exscriptum est, emendavit.*

1012. Delevi Palaeſtrionis nomen ante verba: *quaſi hunc depereat*, et verbis Milphidippa praefixi.

1015. Contra pro cetera, vt Vett.

1031. Vulgo: *Viden' ignavum, vt ſeſe inferat*. Acidal.

1032. Juffu vett. librorum Gronovii lectionem: *Quin tu huic reſponde? haec illaec eſt ab illa, quam dudum noſtra permutavimus*.

1047. *Viliſt pro vile eſt*.

1051. Vulg. vt ſublecto os! Pa. Scite. Nos, ne in nimiam longitudinem excrescat verſus, Critico monente, duas poſteriores voces abſcidiſmus.

1056. *Haec pro hic*.

1057. Vulg. *ſiviftique exorare ex te*. Conjecturam Acidalii ob metrum recipiendam eſſe putavimus.

1058. *Admoderari pro admoderariet*.

1085. *Abeat pro habeat*.

1133. Pro *ſe vt abeat vt legatur a ſe vt abeat*, Douza auctor fuit.

1147. Pro et, quod vulgares habent libri, at ab eodem Douza aſſumſimus.

1157. Vulg. *formam amoenitatis illius*.

1161. Male initio verſus Palaeſtrionis nomen obtinuit locum; quare, quomodo habent editt. Merulae et Sarrac., in medium verſum illud induximus.

1162. Ante *ornatu* ex incuria typographi omiſſa eſt in Lipſiana Gronovianae editionis repetitione vox *ornatus*.

1170. Assentientibus pro parte vett. libris, et suadente Acidalio, vulg. ut si itura jam est Athenas, amplius ne stare nobis constituimus.

1174. Modice sapis pro multimodis sapis legitur cum Jan. Gulielmio.

1191. Vulgo: posset et impetrari.

1200. Vbi is est pro ubi est cum libris vett.

1205. In fine versus verba ut volui, quae Grutero resipiunt glossam, abieciimus.

1207. Dignus's pro dignus es, numerorum causa.

1223. Volet pro nolet, ut apud Vett. legitur.

1224. Aliquo modo pro alio modo. Editt. vett.

1229. Cave faxis, Acidalio ita jubente, pro cavefis, faxis.

1239. Verba qui scis? dedi Milphidippa, quae alias sunt Palaestrioni.

1259. Ad se ut eas pro ad sed eas, praeceuntibus editt. vett. et MSS.

1310. Tu Philocomasium pro Philocomasum, ut excusum est in libris vett.

1319. Quam praetulimus lectionem, ea debetur ingenio Critici Wittstockiensis. Gronovius: ferruminant. Pl. Acre n. alum.

1321. Palaestrio, qui in vulgatis fleo miser dicat, nunc, adhortante Acidalio, Pleusidi, ut pro ipso flet miser, dicat, permisit.

1327. Vix me continere potui, quin hunc versum, ut spurium, textu extruderein.

1333. Vulgo: ne quis tibi hoc vitio vortat.

1342. 43. Acidalius ferat, si quid ferendum est, qui mihi persuasit, ut ad voluntatem suam

mutarem vulgatam lectionem: Cum venit mihi in mentem, ut mores mutandi fient, Muliebres mores discendi, obliviscendi stratiotici.

1361. Et jam sensi pro et sensi, metri habitatione.

1364. Vulgo: investigabo: operae non parco meae. Verissimam puto, quam excogitaverunt Critici, conjecturam, et dignam, quae in textum recipiatur.

1389. Huc venire ad te pro ad te venire huc.

1397. Mittimus ire pro simpl. mittimus, ex antiquis.

1398. Dionam pro Dianam. Taubm.

1410. Vulgo: Sc. Jam dudum, Py. Hei mihi! Sc. Magis dicas etc.

1414. Illic pro ille. Acid.

Hae fere sunt, Vir doctissime, quas ego tentavi, textus mutationes. Ex quibus, si nonnullae Tibi paullo audaciores vel parum felices videbuntur, (judicii enim mei Te iudicem facio) erit humanitatis Tuae, cogitare, me primum nunc fragilem ratem pelago commisisse critico, in quo Tu jam dudum ingenii simul doctrinaeque velis quam latissime vectus es.

Sed video, epistolam meam in nimiam excrevisse longitudinem; quare finem ad Te scribendi faciam. Hoc vnum tantum pro amore erga Te animus meus addere jubet: ut de me sic iudices, quantum ego possim, me Tibi summo cum studio praesto semper futurum. Vale. Vinar. mense April. cldccciii.

M. ACCI PLAUTI
MILES GLORIOSUS.

ARGUMENTUM

(vt quibusdam videtur)

PRISCIANI.

Meretricem Athenis Ephesum Miles avehit.

Id hero dum amanti servos nunciare volt

Legato peregre, captu'st ipse in mari,

Et illi eidem Militi dono datu'st.

Suum arcessit herum Athenis, atque perforat

Geminis communem clam parietem in aedibus,

Liceret vt qui convenire amantibus.

Obhaerentes custos hos vidit de tegulis:

Ridiculus autem, quasi sit alia, luditur.

Itemque impellit Militem Palaestrio,

Omissam faciat concubinam, quando ei

Senis vicini cupiat vxor nubere:

Vltro abeat, orat; donat multa. Ipse in domo

Senis prehensus, poenas pro moechno luit.

DRAMATIS PERSONAE.

PYRGOPOLINICES, *Miles.*

ARTOTROGUS, *Parasitus.*

PALAESTRIO, *Servos.*

PERIPLECTOMENES, *Senex.*

SCELEDRUS, *Servos.*

PHILOCOMASIUM, *Meretrix.*

PLEUSIDES, *Adolescens.*

LUCRIO, *Puer.*

MILPHIDIPPA, *Ancilla.*

ACROTELEUTIUM, *Meretrix.*

PUER.

CARIO, *Cocus.*

M. ACCI PLAUTI
MILES GLORIOSUS.

ACTUS PRIMUS.

PYRGOPOLINICES. ARTOTROGUS.

Actus primus, qui vna tantummodo constat scena, pro praeludio quasi huius fabulae est habendus. Plane enim nihil in eo invenimus, quod ad ipsius fabulae tractationem propius attineat, et ideo tantum a poeta nostro, vel si mavis, graeco, inventa esse haec scena videtur, ut mores Gloriosi in colloquio cum parasito assentatore, cuius praeterea nullae amplius sunt partes, luculentius se ostendant, ipse vero Gloriosus magis fiat ridiculus. Videmus enim hic tantum et audimus Militem Pyrgopolinicum, hominem inflatissimum atque stolidissimum, qui mirifice in eo delectatur, quod parasitus, qui vero et ipse ipsum ludibrio habet, plus quam parasitica assentatione, totus est in laudibus formae ipsius, et fortunae et facinorum bellicorum. Cf. Terent, Eunuch, III, 1.

PYRGOPOLINICES.

Curate, vt splendor meo sit clypeo clarior,

Vs. 1. *Curate - hostibus.* Haec Miles ad satellites, quos in publicum prodiens, habet in

Quam solis radii esse olim, cum sudum'st,
solent:

comitatu. Eodem modo Pleusidippus Rud. I, 2, 1, sqq. alloquitur comites, quorum deinde nulla praeterea pars est. *Splendor*. Cf. Statius de Panoplia Martis, Theb. III, 225. *Clypeique cruenta Lux rubet, et solem longe ferit aemulus orbem*; ubi vero falsus est in explicando Barthius; non enim de magnitudine, sed de splendore clypei h. l. sermo est. Splendorem vero clypei et in genere armorum multum facere ad terrendos hostes, crediderunt veteres, quod vel ex hoc ipso intelligi potest loco, cui plura addere possem, e. g. Claudian. in Panegyri. Prol. 94. *Galeaeque minaci Flava cruentarum praetenditur umbra jubarum, Et formidato clypeus Titanica laceffit Lumine*. Statius Theb. VI, 665. *Qualis Bistonis clypeus Mavortis in arvis Luce mala Pangaea ferit, solemque refulgens Territat*. Cf. Virg. Aen. XII, 660. Stat. Theb. IX, 856. et Schütz ad Aeschyli Septem adv. Theb. 491.

2. *Solis radii*. Sol radians, vel ut est ap. Ovidium: *radiis circumdata solis imago*. — *Olim*. Tunc, tum: est enim adverbium omnium horarum ac temporum. Eodem fere modo ut h. l. usus est Noster Poen. I, 2, 142. *Illam mihi tam tranquillam facis Quam mare est olim, cum ibi alcedo pullos educit suos*. — *Cum sudum'st*. Cum serenum est sc. coelum, *wenn's hell ist*.

Vt, vbi usus veniat, contra conferta manu,
Oculorum praestringat aciem in acie hostibus.

3. *Vbi usus veniat.* Quando opus sit. Sic infra 785. *Sed quid ea usus est?* pro, quid ea opus est? — *Contra conferta manu.* Commissa pugna, collatis signis. *Conferere* est conjungere, committere, sibi invicem permiscere. Sic proelium conferitur, manus conferuntur, quum cominus pugnare, in se invicem irruere, sibi que adeo permisceri milites incipiunt. *Contra* vero adverb. pro *vicissim*.

4. *Oculorum praestringat aciem in acie hostibus.* Oculos hostium obnubat, oculis hostium tenebras offundat. Oculorum acies, quae et simpliciter acies. Barth. ad Stat. X, 163. Vere latinum est verbum *praestringere* in isto sensu. *Praestringere* proprie est valde stringere; deinde stringendo hebetare atque acie sua privare, et solemni metaphora ad aciem oculorum ac mentis adeo refertur, vt hebetare, obtundere, quoties oculi luce, mens perturbatione terroris, admirationisve cuiuscunque impedita verum non potest videre. Sic praestringuntur, secundum Ascon. ad Cic. Div. XIV, 46. lumina, cum ad magnum splendorem vel terrorem adeo, subito clauduntur. Plaut. Merc. V, 3, 7. *Atque oculorum tibi praestrin-*

5. Nam ego hanc machaeram mihi consolari volo,

git aciem. Ludit autem poeta in ancipiti significatione verbi *acies*, quod et acumen et proelium significat.

Quae nunc sequuntur, ea Miles, ad spectatores conversus, secum loquitur.

5. *Machaeram.* *Machaeram* ponit pro gladio, propter sonum pleniorē, et ad rem melius exprimendam; quod vtrumque personae, meras glorias flanti, meras caedes spiranti convenit. Est autem *machaera* vox graeca vel παρὰ τὸ μάχεσθαι dicta vel παρὰ τὸ χαίρειν αἵματι, quasi αἰμόχαιρα, quod gaudeat sanguine. — *Hanc*, δεικτικῶς. — *Mihi.* Abundat, vt centies ap. Comicos graecos atque latinos. Terent. Phorm. V, 9, 21. *Qui mihi, vt ad uxorem ventum 'st, tum sunt senes.* Ad quae Donatus: *Eleganter insertum mihi, vt in Heauton. II, 1, 8. Is mihi, vbi adbibit plus paulo, sua quae narrat facinora.* Sic etiam loquuntur poetae nostrates: e. g. Schiller: *Wie ich Aus jenen alten Büchern mir gelesen.* — *Consolari volo.* Tralatio est: nam machaera, res inanima, neque consolari, neque lamentari, nec animum despondere proprie potest dici. Sed poetae affectus humanos accomodant cuique rei inanimatae, et praecipue armis dant armatorum sensum, vt navibus navigantium: e. g. *anxia puppis.* Fragm. incert. 26. *Nec, machaera, audes dentes frendere.* cf. Hom. Il. XXI, 70.

Ne lamentetur, neve animum despondeat,
Quia se iam pridem feriatam gestitem,
Quae misere gestit, fratrem facere ex hostibus.

6. *Neve animum despondeat.* Ne animum, vel audaciam amittat. Sic infra 1042. *nistu illi fers suppetias, iam illa animum despondebit.* vid. etiam *Menaechm. Prol. 56. Merc. III, 4, 29.*

7. *Se pro illam vel ipsam, more Plautino, ut infra II, 2, 26. se ut videant domi pro ipsam. — Feriatam.* Otiosam, nihil molientem. *Feriare* est intermittere solitum officium aut laborem. Similiter *Falkii Thraeo ad machaeram suam, Amphitr. II, 8.*

*Geduld' ein wenig noch in deiner Scheide
Garnison*

Dich hier, mein-Schwerdt!

— *Gestitem, geram. Gestitare* pro gerere; verbum sc. frequentativum pro simplici. Nota sunt ap. Plautum *dormitare* pro dormire *Amph. II, 1, 175. factare* pro facere *Mercat. Prol. 94. culpitare* pro culpae *Cistell. II, 1, 19. etc. Gestitem* autem et *gestit* versu sq. est annominatio.

8. *Misere gestit.* Admodum, vehementer cupit. *Misere* pro vehementer, admodum, non infrequens est ap. Nostrum et Terentium, Vid. *Cistell. IV, 2, 21. Bacch. IV, 9, 10. Eunuch. III, 1, 22.*

Sed vbi Artotrogus?

Heauton. I, 2, 19. et II, 3, 124. Adelph. IV, 5, 64. Etiam Horat. eodem vtitur sensu Sat. I, 9, 14. *miserere cupis abire*. Sic apud Aristoph. Nubb. 334. vox δάιος (δάιον ὀρμαίν) quae apud Tragicos notat infelicem, miserum, posita est pro *vehemens*. v. Spanhem. ad Aristoph. Ran. 925. — *Fratrem facere ex hostibus*. Consanguineos facere hostes i. e. vel tingi hostili sanguine vel per mortem aequare hostes. locus paullulum exquisitior frigidiorque, quam decet soccum. Fortasse poeta Graecus, quem ante oculos habuit Noster, iocatus est in voce ὀρμαίνος, quam per fratrem exprimere voluit. Pro poeta graeco stare videtur Aeschylus Sept. adv. Theb. 917 sqq. Πέπνυται δ' ἔχθρος, ἐν δὲ γαίᾳ Ζωὰ φονόρ' ἔντος Μέμνεται, κάρτα δ' εἰς' ὀρμαιμοί.

9. Vt Miles se primis ostenderat verbis gloriosum, ita Artotrogus nunc prodit se vt adulatorem et parasitum. *Sed vbi Artotrogus*. Compositum est nomen huius Parasiti ex ἄρτος panis et τρώγειν rodere, et bene convenit moribus Parasitorum, qui, vt mures, aliena rodunt. v. Capt. I, 1, 1. Pers. I, 2, 6. Sic Gelasimus Parasitus se ipsum *Miccotrogum*, quasi *Paucirodum*, appellat Stich. I, 3, 88. *Stat propter virum*. Prope, juxta virum. Propter pro prope, apud, juxta, saepiss. invenitur ap. autores classicos.

ARTOTROGUS.

Hic est! Stat propter virum
Fortem atque fortunatum, et forma regia; 10.
Tum bellatorem, Mars haud ausit dicere,
Neque aequiparare suas virtutes ad tuas.

PYRGOPOLINICES.

Quemne ego servavi in campis Gurgustidoniis,

10. *Fortem atque fortunatum et forma regia.* Iterum annominatio. v. Not. ad Menaech. II, 3, 53. *Forma vero regia* est dignitas corporis egregia, superans et augusta, qualis regem decet; forma quae proceritatem habeat cum dignitate quadam conjunctam. Versus notissimus: πρῶτον μὲν αἶδος ἄξιον τυράννιδος.

11. *Haud ausit dicere.* Prorsus obmutescat. *Dicere* absolute positum. v. Barth. Advers. 49, 17.

12. *Aequiparare.* Comparare, in *Vergleichung stellen*. Terent. Eun. IV, 4, 14. *ne comparandus hic quidem ad illum est.* — *Virtutes, Res gestas, facinora.*

13. *Quemne ego servavi etc.* Eumne dicis Martem mecum contendere non ausurum, quem ego servavi etc. *Servavi*, ne occideretur, cum in vitae periculo versaretur. Videte, de quibus gloriatur Miles! Se Martem servasse ait, Martem, quem canit Orpheus magnanimum, inpavidum,

Vbi Bombomachides Cluninstaridyfarchides
 15. Erat imperator summus, Neptuni nepos?

invictum, indomitum, armistridentem, mortiferum, impetiturum etc. — *Campis Gurgusti doniis*. Vocabulum per jocum et ad sugillandum Militem, qui se turrium expugnatorem nominat, a Poeta fictum a *gurgustiis*, quae sunt aedificia angusta et depressa vel obscurae et latentes tabernae.

14. *Bombomachides*. Filius Bombomachi i. e. ingenti tumultu pugnantis, a βόμβος, *sonus ingens*, vt tonitru, et μάχομαι *pugno*. Nomen iterum fictum vt et sequens: *Cluninstaridyfarchides*, filius Cluninstaridyfarchi i. e. quasi natus aegre imperantis. Compositum est hocce nomen a *clunis* vel *clunes* i. e. nates, *instar*, δὺς i. e. *aegre* et ἄρχομαι *impero*. E strepitu nominum istorum jamjam dimetiendae sunt virtutes Imperatoris. Cf. Flögelii *Gesch. des Burlesken*. p. 66 sq.

15. *Neptuni nepos*. Homerus vt a Jove reges, ab Apolline vates, ita a Neptuno fortes ducit viros. Sic Ithyphallus Demetrium, quem fortem et pulchrum laudare volebat, salutabat: ὦ τοῦ κρατίστου παῖ Πόσειδῶνος θεοῦ χαῖρε καὶ Ἀφροδίτης. v. Athen. Deipnos. VI, p. 253. *Nepos* vero *Neptuni* i. q. vnus e stirpe, e familia Neptuni. Sic Sextus, Pompeii M. filius, Neptuni filium se praedicabat,

ARTOTROGUS.

Memini: nempe illum dicis cum armis aureis,
Quoius tu legiones difflavisti spiritu,

ex quo ipsum *Neptunium ducem* appellat Horat. Epod. IX, 8. vbi vid. Interpp. Ad augendam rerum gestarum magnitudinem semper interponit deos vel deorum filios, quin imo se ipsum e stirpe divum progenitum ait 1252, vbi se *nepotem Veneris* appellat.

16. *Memini.* Bene notus est iste Bombomachides Parasito, qui pro more quaedam addit ad augendam maiestatem Imperatoris, et ad extollendum facinus. — *Nempe.* Particula exegetica confirmantis in respondendo, quae eleganter initio sententiae ponitur, et illationem notat. Cistell. II, 3, 55 sq. *Mel.* Quis istic habitat? *Lamp.* Demipho dominus meus. *Mel.* Nempe istic est, qui *Alcesimarcho* filiam suam despondit in divitias maximas. Cicero in Bruto: Tum ille: nempe eum dicis, inquit, quo iste omnem etc. — *Cum armis aureis.* Arma aurea sunt arma praeclarissima, ut aurea templa egregie exornata etc.

17. *Quoius.* Cuius. *Difflavisti spiritu.* Solo halitu oris disturbasti, sine armis. Statius de equo Martis: ingenti propellit Strymona flatu. Fal-
kii Parasitus de Thrasone l. c. rem ita exprimit:

Quasi ventus folia, aut peniculum tectorium.

Pyrgopolinices.

Istuc quidem, edepol, nihil est.

Artotrogus.

Nihil, hercle, hoc quidem,

*Dem Helden, welcher mit dem Schatten bloßs von
seiner Nasen*

*Soldaten oft zu Dutzenden verjagt aus feindlichen
Gebieten.*

18. *Quasi.* Tamquam, sicut. *Peniculum tectorium.* *Peniculum tectorium* est id, quod forma peniculi ex integumentis aedium villaticarum solutum est et superpendet. Cf. Plin. H. N. XVI, 36.

19. *Istuc quidem.* Hoc factum quidem, quod tu narras. *Edepol.* *Edepol*, *ecastor* vel *mecastor*, et *hercle* particulae sunt, vel potius interjectiones affirmativae in Plauto millies obviae *Edepol* i. q. per aedem s. templum Pollucis; jusjurandum mulieribus, virisque commune; *ecastor* vel *mecastor* i. q. per Castorem, magis apud foeminas fuit in usu, vt *hercle* i. e. per Herculem, apud viros, v. Gell. XI, 6. Sed non semper observatum est a Nostro, quod Gellius observavit.

Praeut alia dicam, tu quae nunquam feceris. 20.
 Periuriorem hoc hominem si quis viderit,
 Aut gloriarum plenior, quam illic est;
 Me sibi habeto, et ego me mancupio dabo

20. *Praeut alia dicam.* I. e. prae aliis, quae dicam. *Praeut* comparandi particula elegans, ut *praequam*, *praequod*, quae in Plauto, aliisque non raro occurrunt e. g. Bacch. IV, 9, 5. Men. V, 8, 33. Merc. II, 4, 2. Terent. Eun. II, 3, 8. — *Tu quae nunquam feceris.* Haec et sequentia dicuntur a Parasito, Militem deridente, versa ad spectatores oratione. Sic Terentianus Gnatho Eun. III, 1, 29 sq. *Thr.* Quid? illud Gnatho, Quo pacto Rhodium tetigerim in convivio. Numquid tibi dixi? *Gn.* Nunquam; sed narra quaeso — plus millies iam audi.

21. *Periuriorem.* Mendacior, mendaciloquior. Sic *perjurium* pro mendacio, et *perjurare* pro mentiri Poen. V, 4, 72. Merc. III, 1, 42.

22. *Gloriarum plenior.* Gloriosior. *Gloria* pro gloriatione. Tibull. I, 4, 13. *Procul absit gloria vulgi.* — *Illic.* Ille.

23. *Me sibi habeto.* Ille vindicet me in potestatem suam, eius ero. — *Et ego me mancupio dabo.* Sc. illi. *Mancupio* i. e. forma s. lege mancipii. *Mancupio* vero dare et accipere rem emam,

Epityro, vt apud illum estur insane bene.

PYRGOPOLINICES.

25. Vbi tu es?

est ita tradere et auferre adhibita libra et aere, et quinque testibus civibus Romanis praesentibus, vt evictionis periculum praestetur a venditore. Inde Lucretius III, 985. *Vitaque mancipio nulli datur, omnibus usu.*

24. *Epityro.* Epityrum cibi genus fuit, quod in magnam molem fingebatur, et quamvis a caseo (τύρος) nomen traxerit, caseum tamen in eo fuisse non constat. v. Columella XII, 47. 9. — *Vt apud illum.* Apud regem meum vel dominum. Apud Graecos honoris appellatio est αὐτός h. e. ille. Sunt enim αὐτός et ἐκεῖνος voces servorum, quas honoris causa priorum nominum loco vsurpabant. Aristoph. Ranis 515. Ἴσι νῦν φράσον πρῶτιστα ταῖς ἀληθείαι. Ταῖς ἔνδον οὔσαις, αὐτὸς ὥς εἰσέρχομαι, vbi Schol. αὐτὸς, ἀντὶ τοῦ, ὁ δεσπότης. Plaut. Cas. IV, 2, 10. *Stat. Quid tu agis? Pord. Ego eo quo me ipsa misit. Ipsa i. e. hera mea.* v. Casaub. ad Theophr. Char. p. 120 sq. — *Insane.* Vehementer. Varro de L. L. VI, 5. *Plautus cum vehementer vellet dicere, dicit insane, quod insani omnia faciant vehementer.* Sic Curc. I, 3, 20. opponuntur sibi *pauxillum amare et insane amare.* Cf. Most. III, 3, 5.

25. *Vbi tu es?* Parasitus, vt dictum est, ne audiret Miles, quae in laudem scilicet eius loque-

ARTOTROGUS.

Eccum. Edepol vel elephanto in India
Quo pacto pugno perfregisti brachium?

PYRGOPOLINICES.

Quid, brachium?

ARTOTROGUS.

Illud dicere volui, femur.

retur ad spectatores, paululum sese ab ipso avert-
rat: hinc Miles cum quaerit. — *Eccum.* Ecce
eum, hic est. *Edepol vel etc.* Quasi interea fa-
cinora quaedam Militis narrasset, et nunc in alio
pergeret.

26. *Quo pacto.* Qua ratione, quo modo.
Pugno. Solo pugno, ne gladio quidem l. alio in-
strumento usus. *Brachium.* Ad proboscidem, den
Rüssel, quae Latinis etiam manus dicitur, (vnde
ap. Lucretium *anguimani elephanti* vocantur) allu-
sum. Et iocus est ex ambiguo. Significat enim ob-
scure Parasitus, Militem, quem per elephantem
notat, dum aliquem olim manu caedere conabatur,
paene sibi brachium perfregisse.

27. *Quid brachium?* Indignatur Miles nar-
rationem Parasiti, qui in re tam tenui laudanda ver-
saretur. *Illud dicere volui, femur.* Parasitus
quasi vocabulum aptum ei memoria excidisset, bra-

PYRGOPOLINICES.

At indiligenter hic eram.

ARTOTROGUS.

Pol si quidem

Connifus effes, per corium, per viscera,

30. Perque os elephanti brachium transmitteres.

PYRGOPOLINICES.

Nolo istaec hic nunc.

chium mutat in femur. Most. III, 2, 145. Th. Dormiunt? Tr. Illud quidem, vt connivent, volui dicere, et Fragn Frivol. 9. Tunc papillae prinitus fraterculabant; illud volui dicere, fororiabant.

28. At indiligenter hic eram. Parum in hoc negotio laborabam: ich nahm mich hier nicht recht zusammen. ἀλλ' ἐνταῦθα ἐρράδιοῦργον.

29. Si quidem connifus effes. Si quidem maioribus vſus fuiſſes viribus, wenn du dich angestrengt hättest.

30. Per corium — transmitteres. Os pro capite, pars pro toto. Brachium transmittere per aliquid est brachio aliquid perfodire. Transmitteres pro transmisses. Cistell. II, 3, 81. Nam ni intellexes, nunquam credo amitteres.

31. Nolo istaec hic nunc. Sc. commemorari vel narrari. Non placent Militi eiusmodi facta, alia vult.

ARTOTROGUS.

Ne, hercle, operae pretium quidem,
Tibi me enarrare, tuas qui virtutes sciam.
Venter creat omnes has aerumnas. Auribus
Perhaurienda sunt, ne dentes dentiant,

32. *Virtutes.* Res gestas, facinora, vt supra.
Et re vera, inquit, non opus est, vt ego tibi enar-
rem, quam bene mihi nota sint, quae tu fecisti.

33. *Venter creat omnes has aerumnas.*
Haec loquitur Parasitus rursus oratione ad specta-
tores a Milite averſa. Parasiti ſcilicet, quibus mi-
ſeris, vt eſt Stich. II, 2, 17. medullam ventris ſem-
per percipit fames, nil tantopere curant, quam
ventrem. Archilochus ap. Athen. I. p. 8. ἀλλὰ σε
γαστήρ νοόν τε καὶ Φρένας παρήγαγεν ἐς ἀναιδείην i. e.
verum ad impudentiam venter mentem animumque
tuum adegit.

34. *Auribus perhaurienda sunt.* Sub-
intelligendum e ſequentibus, quaecunque hic men-
tietur. *Auribus perhaurire* eſt omni attentione ex-
audire: nam *perhaurire* valet uſque ad vltimum
haurire. Sic Cicero Ep. ad Attio V, 1 et 6 man-
data exhaurire. Simili metaphora dicitur φαγεῖν
ῥήματα ap. Ariſtoph. in Gerytade: edere ſermonem
ap. Noſtrum Aulul. III, 6, 1. τὰ λεγόμενα καταπίνειν

35. Et assentandum est, quicquid hic mentibitur.

ap. Galenum de dogm. Hippocratis et Platon. de Rep. Lib. III. *bibere mandata* Amph. II, 1, 84. Perf. II, 1, 3. *gustare sermonem* Mostell. V, 1, 15. *orationem auribus devorare*. Poen. V, 2, 9. et Virg. Aen. IV, 359. *vocem auribus haurire*. Caeterum Plautus talem amat geminationem similium, ut Men. I, 1, 29. *domi domitus fui*, et quod statim sequitur, *ne dentes dentiant*. — *Ne dentes dentiant*. Ne doleant, quum invicem atteruntur et concutiuntur fame. *Dentire* h. l. est dentes concutere, *klappern*, quod Graeci dicunt *μυλιαῖν*. Varro in Pluto ap. Non. II, 28. *Teges ruinae, ne jacentem sub die Ambesset algus dentientem frigore*. Martial. XIII, 19. *Quid dentem dente juvabit Rodere? Carne opus est, si satur esse velis*.

35. *Et assentandum est quicquid. Assentari* pro assentiri ut Most. I, 3, 89. Bacch. III, 3, 7. Terent. Eun. II, 2, 22. et *assentari aliquid dictum est* ut assentari omnia ap. Terent. l. c. v. Not. ad Amph. II, 2, 70. — *Mentibitur*. Antiquè promentietur, ut infra II, 2, 99. et ap. Horat. Od. III, 3, 19. *mollibit averfos penates*, et ap. Terent. in Hec. III, 5, 45. *matris servibo commodis*. Eodem fere modo, ut hic Plautinus Artotrogus, loquitur Terentianus Gnatho Eunuch. II, 2, 17 sqq.

Pyrgopolinices.

Quid illud quod dico?

Artotrogus.

Hem, scio iam quid vis dicere.

Factum hercle est; memini fieri.

Pyrgopolinices.

Quid id est?

Artotrogus.

Quicquid est.

Pyrgopolinices.

Habes tabellas?

Artotrogus.

Vis rogare? Habeo et stilum.

36. *Quid illud, quod dico? Was wollte ich doch sagen? Dico pro dicere velim. Quasi quaedam secum cogitasset, et inter cogitandum Artotrogi oblitus esset, nunc ad se rediens haec profert Miles.*

37. *Memini fieri. Quicquid est, memini et scio, et tibi assentio, esse verum.*

38. *Habes tabellas? Quibus sc. nomina militum conscribendorum inscribantur, vel conscriptorum inscripta sunt. Solebant autem milites,*

PYRGOPOLINICES.

Facete advortis animum tuum ad animum
meum.

ARTOTROGUS.

40. Novisse mores me tuos meditare decet,
Curamque adhibere, vt praevolet mihi quo tu
velis.

et maxime centuriones et similes tabellas secum circumferre, in quibus mercenariorum militum nomina conscribebant, vt scirent, quibus stipendium deberetur. *Vis rogare?* Vis militem conscribere. Miles enim rogari dicebatur. Livius XXXII, 26. Cum quinque legatis profectus, obvios in agris sacramento rogatis, et arma capere et sequi cogebat. — *Habeo et stilum.* Ad scribendum vel ad delendum scriptum in tabellis. Ad haec enim adhibebatur stilus, qui erat pennae instar, cuius vna pars acuminata, qua scribebant; altera obtusa, qua delebant illud in cera, quod scripserant, et ceram rursus complanabant.

40. *Meditate.* Accurate, studiose.

41. *Vt praevolet mihi, quo tu velis.*

Vt quod tu velis, mihi antea praemeditatum et provisum sit; sententiam tuam mea praeveniam, adeo voluntatem tuam praecoccupem.

Pyrgopolinices.

Ecquid meministi?

Artotrogus.

Memini, centum in Cilicia
Et quinquaginta, centum Sycolatronidae,
Triginta Sardi, sexaginta Macedones,
Sunt homines, tu quos occidisti vno die. 45.

42. *Ecquid meministi?* Et quid tandem est, cuius tu memineris? vel dic tandem, cuius tu memineris. *Memini* cum casu quarto saep. ap. Plaut. e. g. Poen. V, 2, 102. Cistell. I, 2, 29. etc. — *Memini centum in Cilicia* etc. Notentur glorioforum mores, quibus non satis est, summatim facinora sua praedicare, nisi etiam ordine numerantur. v. Casaub. ad Theophr. p. 345sq.

43. *Sycolatronidae.* Sycolatronida est nomen loci, fictum ex ψύχη et latrones, quasi dicas locum, ubi multae militum animae s. umbrae vagantur. Nam animae sepultis cadaveribus circumvolitare credebantur. Syco vero pro ψυχο antiquae scribitur. Nam *ps* in antiqua lingua latina non erat, nec vlla litera adspirata. v. Cicer. Orat. Cap. 48.

45. *Sunt omnes, quos tu* etc. Hos omnes tu occidisti vno die, vel tu occidisti. Cf. cum isto loco Curc. III, 72sq.

PYRGOPOLINICES.

Quanta istaec hominum summa est?

ARTOTROGUS.

Septem millia.

PYRGOPOLINICES.

Tantum esse oportet; recte rationem tenes.

ARTOTROGUS.

At nullos habeo scriptos; sic memini tamen.

46 *Quanta istaec hominum summa est?* Quot sunt isti, si consumes: *summa* enim a *sumendo*. — *Septem millia*. Responso perspicue mendax et falsa. Sed talis est assentator; semper auget. Cf. Terent. Eunuch. III, 1, init. et Cicer. de amic. 26., et Lucianus in Timone.

47. *Tantum*. Tot, tam multos. — *Rationem*. Numerum. *Recte rationem tenes*. Bene consummasti, recte numeravisti. Placent ista septem millia Militi.

48. *At nullos habeo scriptos; sic memini tamen*. Et quamvis istos, quos tu occidisti, non habeam scriptos, tam accurate tamen memini.

Pyrgopolinices.

Edepol memoria est optima.

Artotrogus.

Offa me monet.

Pyrgopolinices.

Dum talem facies qualem adhuc, assiduo edis; 50.
Communicabo te semper mensa mea.

49. *Memoria.* Sc. tua. *Offa*, pro cibo.
Me monet. Facit ut meminerim, memorem
facit.

50. *Dum.* Dummodo vel si. *Talem facies.*
Sc. me. *Facies* pro finges vel praedicabis. Terent.
Adelph. IV, 1, 19. *Laudarier te audit libenter, fa-*
cio te apud illum deum. Plautus Aſin. II, 2, 84.
Extemplo facio facetum me, et magnificum virum.
Qualem adhuc: Fortem sc. et fortunatum, et
forma regia praeditum, et bellatorem. *Assiduo*
edis. Assiduo edes, nunquam deerit, quod come-
das. Non temerarium est, quod dicit *assiduo*: nam
subindicat, eum in subsellio proximo sumtutum
cibum.

51. *Communicabo te semper mensa*
mea. Communicabo tecum semper mensam meam
i. e. participem te semper faciam mensae meae.

ARTOTROGUS.

Quid in Cappadocia, vbi tu quingentos simul,
Ni hebes machaera foret, vno ictu occideres.

PYRGOPOLINICES.

At peditatus reliquiae erant.

ARTOTROGUS.

Si viverent.

Syntaxis in solens τοῦ *communicare* notanda. Cf. Capt. IV, 2, 111. *Aeternum tibi dapinabo victum, si vera autumas. Most. I, 3, 67. Si tibi sat acceptum est, fore victum tibi sempiternum.*

52. Pergit nunc Parasitus pleno ore laudare Militem, postquam tam laeta ex illo audiverat. *Quid in Cappadocia.* Quid tua in Cappadocia facta facinora commemorem? *Quingentos simul.* Mira hyperbole, cum occulta irrisione conjuncta.

53. *Foret. Fuisset. Occideres. Occidisses,* genere loquendi poetae nostro perquam familiari.

54. *At peditatus reliq. erant.* At jam totus hostium exercitus ita a me deletus erat, vt hi quingenti tantum reliquiae peditatus essent. *Si viverent.* Si vnquam vixissent, omnino essent. Haec secum Parasitus.

Quid tibi ego dicam, quod omnes mortales
sciunt, ss

Pyrgopolinice te vnum in terra vivere,
Virtute et forma, et factis invictissimis.
Amant te omnes mulieres, neque hercle injuria,
Qui sis tam pulcher, ut vel illae, quae here pallio
Me reprehenderunt — 60.

56. *Vnum in terra vivere.* Vnicum i. e. praestantissimum esse inter mortales; vel te vnum esse Pyrgopolinice i. e. munitionum et urbium victorem (compositum enim nomen est e πύργος turris vel munitio et νίκη victoria), ut adjective sumatur vox Pyrgopolinices Cf. Not. ad Afin. IV, 1, 3. *Vivere* vero pro *esse* millies in vno Plauto occurrit.

57. *Virtute.* Fortitudine. *Forma.* Pulchritudine. *Factis invictissimis.* Factis vel facinoribus, quae vinci vel superari nullo modo queant.

59. *Qui sis.* Cum sis, propterea quod sis. Sic Amph. Pr. 57. *Quasi nesciam vos velle, qui dives siem.* Bacch. I, 1, 58. *Sumne autem nihili, qui nequeam ingenio moderari meo.* Vel. Sogar. *Here* pro heri.

60. *Reprehenderunt.* Retro prehenderunt. *Reprehendere* est quasi e fuga iterum prehendere,

PYRGOPOLINICES.

Quid here dixerunt tibi?

ARTOTROGUS.

Rogitabant: hiccine Achilles est, inquit, tibi?
Imo eius frater, inquam. Innuit illarum altera:

ἀναλάβειν, euntem aut fugientem retrahere. Terent.
Adelph. Prol. 14. *Tempus elapsum semel Non ipse
possit Jupiter reprehendere.* Caeterum abrupta esse
videtur oratio; fortasse addere volebat Parasitus, *ad
me dicerent.*

Miles, totus in amore mulierum, ne expecta-
re quidem potest, dum Artotrogus vltro ei narret,
quae illae dixerint; quaerit ergo hoc ipsum ex
Parasito.

61. *Achilles.* Omnium Graecorum pulcher-
rimus et fortissimus, quemadmodum contra Ther-
sites deformissimus et ignavissimus; quo factum
est, quod inusitatae fortitudinis et summi roboris
homines Achilles sint nominati. Hinc Ἀχιλλεῖον
πνεῖν i. e. *Achilleum spirare* dicitur is, qui excelso
est animo, et qui ingenuam nobilitatem toto cor-
poris filo moribusque prae se fert, ap. Heliod. Hist.
Aethiop. L. II. et IV. *Inquit.* Sc. vna earum.

62. *Imo eius frater.* Quem sc. nunquam
habuit. *Annuuit illa.* Nutu assensa est, nutu,
quod dixeram, approbavit.

Ergo mecastor pulcher est, inquit, mihi
Et liberalis. Vide, caesaries quam decet!
Nae illae sunt fortunatae, quae cum isto cubant! 65.

Pyrgopolinices.

Itane ajebant tandem?

63. *Ergo.* Contestantis vox pro certe, sane, re vera, re ipsa. *Mecastor.* Muliebre juramentum. Negant Varro et A. Gellius, vsquam ap. idoneum scriptorem reperiri, aut *mehercule* foeminam dicere, aut *mecastor* virum. Et nefarium id ac piaculare adeo fuisse, quia foeminae Herculaneo sacrificio abstinerent, viri Eleusiniis initiis. Sed saepius ap. Plautum certe id non esse observatum supra annotatum est.

64. *Liberalis.* Ingenuus. *Caesaries.* Coma virilis. Graeci sc. comam alere consueverunt. Non inepte autem a caesarie laudatur Miles a mulieribus: nam Homero bene comatus est Achilles et Philostratus scribit, Achillem habuisse caesariem densam, auro micantiorē apteque compositam.

66. *Itane ajebant tandem?* Hoc genus loquendi vsurpabant, cum interrogarent ea de re, quae admirationem atque etiam molestiam afferret; unde sequitur *Nimia est miseria* etc. Terent. Heaut. V, 2, 1. Phorm. I, 5, 1. Similia sunt illa: *Itane?* *Itane est?* *Itane vero?* *Ain' tu?* *Ain' tandem?*

ARTOTROGUS.

Quae me ambae obsecraverint,
Vt te hodie quasi pompam illa praeterducerem.

PYRGOPOLINICES.

Nimia est miseria, pulchrum esse hominem
nimis.

67. *Quasi pompam.* Quasi deum, qui Romae Circensium ludorum diebus solenni pompa carpentis traducebatur. *Pompa* proprie est transvectio sollemnis, qua per urbem varia spectatu digna, partim animalia, partim homines incedebant, partim omnis generis suppellex, aurum, argentum, pocula etc. deportabantur; item decorum signa, tabulae pictae etc. Sic Cistell. I, 1, 92. *Per Dionysia Mater pompam me spectatum duxit. Illa pro illac.* *Praeterducerem.* Vorüber führen möchte. *Praeter* hic valet ante, vt Cicer. in Verr. III, 61, 25. et Stich. III, 2, 7. *Praeter pedes mustela mihi murem abstulit* Poen. Prol. 19. *Neu designator praeter os obambulet.*

68. *Nimia est miseria* etc. Donatus ad Terent. Eun. IV, 7, 19. *Animadvertite, inquit, quantum vim habeant ad delectandum in Comoediis severae sententiae, cum a ridiculis personis proferuntur, quale est ap. Plautum, ubi Miles formam suam ad-*

ARTOTROGUS.

Molestae sunt mihi, orant, ambiunt, obsecrant,
Videre vt liceat; ad sese arcessi jubent, 70.
Vt tuo non liceat operam dare negotio.

mirans ait: Nimia est etc. Vel vbi Parasitus Capt. I, 2, 62. de Hegione dicit: Vt saepe summa ingenia in occulto latent. Pulcher, qui egregia facie est, aut splendido ornatu; Formosus, qui decora specie aut apto totius corporis habitu excellit.

69. *Orant, ambiunt, obsecrant. Gradatio. Ambiant, magis orant.*

70. *Videre vt liceat. Vt ipsis licitum sit, te videre. Capt. III, 2, 12. Dico esse eum Apud me. Hic extemplo orat, obsecratque, eum sibi vt liceat Videre. Ad sese arcessi jubent. Sc. me, sie lassen mich zu sich rufen.*

71. *Vt non. Eventum denotat, vt ne finem: adeo vt mihi non liceat tuae rei gerendae operam dare. Caeterum multa cum hoc nostro loco habet similia locus J. D. Falkii in Amphitruone V, 6. init.*

Thraso. Macht meine Ankunft, Licht, schon in der Stadt Rumor?

Licht. Den ungeheuersten! — Man spricht davon in Stadt und Thor:

*An allen Brunnen und auf allen Strassen;
Ich darf mich gar nicht sehen lassen:*

PYRGOPOLINICES.

Videtur tempus esse, vt eamus ad forum;
 Vt in tabellis quos consignavi hic heri
 Latrones, ibus dinumerem stipendium.

*So gehn die Thüren und die Fenster auf,
 Und mich umringt sogleich ein Weiberhauf!
 Man steckt mir Briefchen, Liebespfänder zu;
 Kurz, man verfolgt mich, ohne Rast und Ruh!
 Was ist's? — Man weiß, Herr Thraso, dass wir
 Freunde sind,
 Und meine Fürsprach' sucht darum manch schönes
 Kind!*

*Ich thue was ich kann; ich bin zum Dienst bereit:
 Allein, Herr Thraso, dass euch's Gott verzeiht!
 Ihr mögt mir's glauben, oder nicht; doch sollt ihr
 wissen:*

*Das ist nun schon der fünfte Rockschoofs heut,
 Den man mir euretwegen abgerissen.*

73. *Vt in tabellis etc.* Ordo: vt dinumerem stipendium ibus sc. latronibus, quos heri hic consignavi in tabellis.

74. *Dinumerem stipendium.* Dissolvam mercedem militiae. Militum tam apud Graecos, quam Romanos duo erant genera: illi sumtu suo militabant et *Affidui* dicebantur; hi publico, et *Aerarii* atque *Metelli* sunt nominati. *Latrones* i. e. milites, ἀπὸ τῆς λατρείας: ii et λειτουργοί.

Nam rex Seleucus me opere oravit maxumo, 75.

Ut sibi latrones cogerem et conscriberem.

Regi hunc diem mihi operam decretum est dare.

ARTOTROGUS.

Age eamus ergo.

PYRGOPOLINICES.

Sequimini satellites!

Λατρεύειν est obsequi et mercede servire, et *latrocinari* pro militare Latinis in usu fuisse, norunt omnes. Servius ad illud Virg. Aen. XII, 7. 8. *Fixumque latronis Impavidus frangit telum* etc. *Modo*, inquit, *latronis*, et est graecum: nam λατρεύειν dicunt obsequi, et mercede servire: unde latrones vocantur conducti milites. Moris autem erat, ut hos imperator et circa se haberet et primos ad omne discrimen mitteret etc. *Ibus* pro iis, ut *hibus* pro his, Curc. IV, 2, 20.

75. *Opere oravit maxumo.* Maximopere oravit.

76. *Cogerem.* Colligerem, συνάγοιμι. *Conscriberem.* Solemnis hac in re formula loquendi. Graece καταλέγειν e. g. apud Xiphilinum in Galba: τοῖς δορυφόροις αἰτοῦσι χρήματα οὐκ ἔδωκε, καὶ ἔφη γε ὅτι καταλέγειν στρατιῶτας, ἀλλ' οὐκ ἀγοράζειν, εἶωθα.

77. *Hunc diem.* Per hunc diem, hoc die.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

Haec scena prologi loco est, vel potius ipse est prologus; nam totius fabulae argumentum in ea narratum est.

PALAESTRIO.

Mihi ad enarrandum hoc argumentum est
comitas,

80. Si ad auscultandum vestra erit benignitas.

79 — 82. Introitus, quo ad silentium, ordinemque in theatro observandum, provocat spectatores, ut Amph. Prol. 15. Solemne hoc erat, ap. Plautum, Terentium ceterosque. Quilibet prologus de hac re testis. Magni enim tumultus interdum erant in theatro.

79. *Mihi est comitas.* Comis i. e. prodigus ero in enarrando etc. Ita comis usurpatum Trin. II, 1, 24. *Fit ipse, dum illis comis est, inops amator.* Rud. Prol. 38. *Rem bene paratam comitate perdidit.* Cf. Trin. II, 2, 52. *per comitatem* sc. rem perdidit.

80. *Benignitas.* Si vos profusi eritis in auscultando. Sic Trin. I, 1, 13. 20. I, 2, 80. Epid. V, 2, 44. Terent. Hec. V, 2, 1. 2. *Nihil apud me tibi defieri patiar, quin, quod opus sit, Benigne prae-*

Qui autem auscultare nolit, exsurgat foras,
 Ut sit, vbi sedeat ille, qui auscultare volt.
 Nunc, qua assedistis caussa in festivo loco,
 Comoediai, quam modo acturi sumus,
 Et Argumentum et Nomen vobis eloquar.

85.

beatur. Horat. Sat. I, 2, 5. Quippe benignus erat.
Sensus: Wenn ihr nicht karg seyn wollt, mir zu-
zuhören, so will ich auch freygebig mit Erzählen
seyn. Cf. Merc. Prol. 14, 15.

81. *Exsurgat foras.* Surgat et exeat foras.

82. *Vt sit* sc. locus. *Vbi sedeat.* Anti-
 quis temporibus stantes spectabant; mox sibi sub-
 sellia quivis afferebat; postea demum sedilia cum
 porticibus et scalis etiam de lapidibus erecta fue-
 runt. Qui locos in theatris spectatoribus distribue-
 bant, *dissignatores* dicebantur; qui proprie sunt
 funerum mancipes et ordinatores: nam *disigna-*
re est ordinare. Notus est *disignator Oceanus* ap.
Martialem.

83. *Nunc, qua assedistis* etc. Ordo et
 sententia est: Nunc vobis eloquar et argumentum
 et nomen Comoediae, quam nos modo acturi su-
 mus, et cuius spectandae et audiendae gratia vos
 consedistis in festivo loco.

Alazon Graece huic nomen est Comoediae,
Id nos Latine *Gloriosum* dicimus.

86. *Alazon*. Ostentator arrogans, et, ut Plautus ipse interpretatus est, *gloriosus*. Theophrastus Charact. C. 23 describit ἀλαζονείαν ut προσδοκίαν τινῶν ἀγαθῶν οὐκ ὄντων i. e. inanem bonorum quorundam, quae non adsint, ostentationem; et Aristoteles de Morib. ad Nicomach. IV, 6. scribit: ἀλάζονα plus sibi tribuere eorum, quae laudi et gloriae vertuntur, quam re vera inest, et ei opponit εἰρονα, qualis fuit ap. Graecos Socrates, apud Romanos Laelius. Notant vero grammatici graeci, proprium esse Atticis, ut non gloriosum tantum, sed quemvis mendacem ἀλάζονα appellent, et ἀλαζονεύεσθαι eisdem esse mentiri. Sic Aeschines orator appellat ἀλαζόνες homines mendaces et vanos, cum dicit: οἱ ἀλαζόνες, ὅταν τι ψεύδονται ἀόριστα καὶ ἀσαφῆ πειρῶνται λέγειν, φοβούμενοι τὸν ἐλεγχον; et Isocrates in Panathen. ἀλαζονεύεσθαι dicit pro ψευδολογεῖν. Cf. Lucian. Dial. Meretr. de Leonticho. Vid. Casaubon. ad Theophr. Char. p. 210. 342. 347. Ἀλαζόνες dicuntur etiam, περιαιτολόγοι, de se loquentes, sua jactantes. — Cuius vero Comoediographi Graeci iste fuerit Ἀλαζών, non constat; cum in iis Comicorum graecorum fabulis, quorum nomina nobis Athenaei vel aliorum grammaticorum diligentia servavit, nulla hoc occurrat titulo. For-

Hoc oppidum Ephesu'st. Miles meus est herus,
Qui hinc ad forum abiit, gloriosus, impudens,
Stercoreus, plenus periurii atque adulterii. 90.

tasse sub alio nomine ab aliquo nominata et allata est; nam saepe ita factum, ut nomina mutarent. v. Donat. ad Terent. Phorm. in Praefat. *Hanc Comoediam*, inquit, *manifestum est prius ab Apollodoro sub alio nomine h. e. Ἐπιδεικνόμενον, graece scriptam esse.* Menandri certe erat Comoedia Colax, in qua, ut hic, Parasitus Colax et Miles gloriosus. v. Terent. Prol. Eun. 30. Exstabat autem et alia Fabula Plauti sub eo nomine v. Nonius in voce Batielum. Sed et Phasma et Mostellaria una eademque est fabula sub duobus titulis. v. Not. ad Most. III, 2, 39. Etiam Diphilus scripsit Eunuchum s. Militem, quam fabulam ante oculos fortasse habuit Plautus. Sed haec conjecturae sunt. Parasitis enim et Militibus gloriosis admodum in theatro delectabantur veteres.

88. *Ephesum.* Pro Ephesus, ut et in aliis faciunt Latini. In regula scena dramatis erat Athenis; interdum tamen fingitur scena dramatis esse non Athenis Atticis, sed in alia vrbe Graeciae. v. Prol. Men. 8.

90. *Stercoreus.* Stercoris instar putidus. *Plenus periurii atque adulterii,* Perjuriosus, perfidus et adulterii cupidus.

Ait, sese vltro omnes mulieres sectarier.

Is deridiculu'st, quaqua incidit, omnibus.

Itaque hic meretrices, labiis dum ductant eum
 Maiorem partem, videas valgis saviis;

91. *Ait, sese vltro omnes mulieres sectarier.* Ait, mulieres vltro i. e. non vocatas aut rogatas se sectari. Sermo quidem ambiguus, sed quae sit sententia, satis apparet. Significat enim Palaestrio, dicere Militem, se a mulieribus vltro peti et coli.

92. *Deridiculu'st.* Valde ridiculus est.
Quaqua. Quacunque sc. via.

93. *Itaque hic meretrices - saviis.* Et hanc ob causam, quoniam meretrices ore distorto eum derident, vel subsannant, hoc loco easdem maiorem partem temporis videre est labris distortis, ore prave distorto. Hoc voluit poeta, nimis poetice. *Labiis ductare* h. l. i. q. διαμυνᾶσθαι, quod proprie dicitur de his, qui ore vultuque distorto, et valgis labiis (*schiefen Mäulern*) non salibus et dicacitate, aliquem derident.

94. *Maiorem partem.* Vel de meretricibus vel de tempore intelligi potest, vt Poen. I, 3, 4. *Maiorem partem in ore habitas meo.* *Valgis saviis.* Valga savia sunt labra inter subsannandum distorta. Vt osculum, quod proprie est parvum

Nam ego haud diu apud hunc servitutum servio. 95.
Id volo vos scire, quomodo ad hunc devenerim
In servitutum, ab eo, quoi servivi prius.
Date operam; nam nunc argumentum exordiar.

Erat herus Athenis mihi adolescens optimus;

Is amabat meretricem matre Athenis Atticis, 100.

os, sumitur pro suavio s. basio; sic contra *suavium*, quod proprie est basium, sumitur vicissim pro ore s. labris. Anonymus ap. Gellium N. A. X, 3. *Dum semihulco suavio meam puellam suavior. Valgum vero quid sit, docet Festus: Valgos, Opilius, Aurelius aliique complures aiunt dici, qui diversas furas habent; sicut e contrario vari dicuntur incurva crura habentes.*

95. *Servitutum servio.* Vt pugnare pugnam, gaudere gaudium, vovere vota, machinari machinam, facere facinus etc.

97. *Quoi servivi prius.* Is erat Pleusides.

98. *Date operam.* Sc. mihi h. e. diligentes attentite et adeste animis.

100. *Matre Athenis Atticis.* Nata matre Athenis Atticis oriunda: vt Merc. V, 2, 99. *hospes Zacyntho*, pro *Zacynthius*, vel *Zacyntho oriundus*. Asin. II, 4, 92. *Periphanes Rhodo mercator Dives*. Terent. Phorm. IV, 3, 75. *Lemno vxor*.

Et illa illum contra, qui est amor cultu optimus.

Is publice legatus Naupactum hinc fuit,
Magnai reipublicai gratia.

101. *Cultu optimus.* Quem amorem mutuum colere, optimum est. Sic Cistell. I, 3, 43. *Is amore projectitiam illam deperit. Et illa hunc contra; qui est amor suavissimus.* Vocatur eiusmodi amor ἀμφοβελῆς ἔρως Aristophani Avib. in fin. *Amorem autem colere dicitur, sicuti amicitiam colere* Cistell. I, 1, 37. *servitatem colere etc.* Graeci eodem fere modo utuntur voce τρέφειν e. g. Soph. in Aj. 918 οἷας λατρείας ἀνδ' ὅσου ζήλου τρέφει. v. Casaub. ad Athen. p. 549. *Dolos colere est* Capt. II, 1, 26.

102. *Naupactum.* Naupactus erat vrbs, ita dicta a compingendis navibus, quod illic Heraclidae primum navim exstruxerint, et ea non minima, in Aetolia quidem ad oras finus Corinthiaci sita, sed saepe in potestate Locrorum, qui Ozolae dicuntur, aut etiam Achaeorum. Nunc eius nomen est *Lepanto*. Ab ista vrbe ductum est proverbium: *Excubias agere in Naupacto*, Φρουρῆσαι ἐν Ναυπάντῳ in eos, qui frustra sudarent, quosque sua spes frustraretur. v. Suidas.

103. *Magnai reipublicai.* Genitivi antiqui p. magnae reipublicae.

Interibi vt hic Miles forte Athenas advenit,
 Insinuat sese ad illam amicam heri mei, 105.
 Occoepit eius matri suppalparier
 Vino, ornamentis, opiparisque obsoniis;
 Itaque intimum ibi se Miles apud lenam facit.

105. *Insinuat sese ad illam* etc. Sic Cistell. I, 1, 91. *Quo is homo insinuavit pacto se ad te*, et ibid. vs. 94. *Inde in amicitiam insinuavit cum matre, et mecum simul Blanditiis, muneribus, donis.*

106. *Suppalparier*. Suppalpari i. e. blandiri. Poen. I, 2, 144. *Exora, blandire, expalpa. Palpari* et palpo percutere (Merc. I, 2, 42.) proprie est molli et blando manus plausu tangere et contrectare, ac veluti poppismo (*Händeklatschen*) demulcere, vt de equis Virg. Georg. III. et *plausae sonitum cervicis amare*. Hinc sumitur pro blandiri, assentari et adulari, et tam cum accus. quam dat. casu constructum reperitur.

107. *Ornamentis*. Ornamenta sunt ea, quae gestamus corpore induti, quibus mirum quantum inescantur Lenae s. magis meretrices, *Shawls, Medaillons, Armbänder* etc. *Opiparisque obsoniis*, *Mit herrlichen, leckern Tractamenten, Gaste-reien, guten Bisschen.*

108. *Itaque*. Et ita, et hoc modo. *Intimum*. Amicum familiarissimum et eximium, et eiusmodi,

Vbi primum evenit Militi huic occasio,
 110. Sublinit os illi lenae, matri mulieris,

vt quovis tempore domum intromitteretur, et ad omnia consilia arcana adhiberetur. Terent Eun. I, 2, 47. *Tute sis, post illa quam intumum Habeam te, et mea consilia vt tibi credam omnia.* Cicero in Catil. 2, 18. *Nemo est in ludo gladiatorio paullo ad facinus audacior, qui se non intimum Catilinae fateatur.* Qui primas vero partes apud amicam tenebat amator potissimus Men. II, 3, 9. vel primus Ter. Eun. I, 2, 10. vocabatur. Hinc Cas. I, 1, 24. *amicae potiozem fieri* est ita insinuare et conciliare se amicae, vt pulsis rivalibus solus et primus placeat, et regnet in exoptatis amoribus (*Hahn im Korbe*). Talem vocat. Terent. Hec. I, 1, 9. *extimium.*

110. *Sublinit os.* Fallit, decipit. *Sublinere* proprie est clam linere; *sub* enim in compos. valet *clam*, vt Graec. ὑπὸ e. g. in ὑπεκφεύγειν clam aufugere. *Sublinere* vero *os* est ἐπιστομίζειν, fallere, speciosis verbis circumvenire, arte quadam illudere, et decipere demulcendo, (*das Hälmlein durchs Maul ziehen, einen blauen Dunst vormachen*). Capt. III, 4, 123. *Ita mihi stolido sursum vorsum os sublevare offuciis.* Graecis quoque vñtatum ὑπίλλειν στόμα. Tractum censet Nonius a ridiculo quodam lusus genere, quo dormientibus aut alioquin impruden-

Quam herus meus amabat. Nam is illius filiam
Coniicit in navem Miles, clam matrem suam,
Eamque invitam huc mulierem in Ephesum
avehit.

Ego quantum possum, vnus mihi navem paro,
Vt amicam herilem Athenis auctam scio; 115.
Inscendo, vt eam rem Naupactum ad herum
nunciem,

tibus ora pingebantur. Alii aliter hanc phrasin explicant.

112. *Clam matrem suam.* Clam matre sua. Sic Amph. Prol. 107. *Is amare occoept Alcumenam clam virum.* *Suam* autem h. l. reciprocatur ad filiam.

113. *In Ephesum avehit.* Sic Pseud. IV, 6, 36. *in Sicyonem abduxit.* Propert. Eleg. II, 32. *Cur te in Herculeum deportant effeda Tibur.*

114. *Quantum possum.* Quam bene, quam celeriter possum. *Vnus.* Quasi comites non expectarit, sed solus sibi statim navim conduxerit,

115. *Vt.* Vbi, postquam,

116. *Inscendo.* Sc. navem. Sic Cicero aliquoties *conscendere* absolute pro navem conscendere.

Vbi sumus propecti in altum, fit quod volunt,
Capiunt praedones navem illam, vbi vectus
fui;

Prius perii, quam ad herum veni, quo ire oc-
coeperam.

120. Ille, qui me cepit, dat me huic dono Militi.
Hic, postquam in aedes me ad se duxit domum,
Video illam amicam herilem, Athenis quae fuit.
Vbi contra aspexit me, oculis mihi signum
dedit,

Ne se appellarem; deinde, postquam occasio est,
125. Conqueritur mecum mulier fortunas suas
Ait sese Athenas fugere cupere ex hac domu,
Sese illum amare meum herum, Athenis qui
fuit;
Neque peius quenquam odisse, quam istum
Militem.

117. *Vbi sumus propecti in altum.*
Postquam in altum mare a litore navigando pro-
gressi sumus.

125. *Conqueritur mecum fortunas suas.* Conquerendi verbum junxit cum acc. casu,
vt solent boni latinitatis autores. Amph. I, 1, 22.
Satius est, me queri illo modo servitutem hodie.

126. *Domu,* pro domo.

Ego, quoniam inspexi mulieris sententiam,
 Cepi tabellas, consignavi clanculum; 130.
 Dedi mercatori, qui ad illum deferat
 Meum herum, qui Athenis fuerat, qui hanc
 amaverat,
 Vt is huc veniret. Is non spreuit nuncium;
 Nam et venit, et is in proxumo hic devortitur
 Apud suum paternum hospitem, lepidum senem. 135.
 Itaque ille amanti suo hospiti morem gerit,
 Nosque opera consilioque adhortatur, iuvat;
 Itaque ego paravi hic intus magnas machinas,

129. *Inspexi.* Cognovi, intellexi.

130. *Consignavi clanculum.* Exaravi
 clanculum, conscripsi literas clam Milite.

134. *In proxumo.* In hac vicinia, in his
 aedibus deversatur.

135. *Apud suum paternum hospitem.*
 Periplectomenem Ephesium.

136. *Ille.* Periplectomenes. *Morem gerit.*
 Obsequitur, et se commodum praebet.

138. *Magnas machinas.* Quas postea ap-
 pellat facetas fabricas et doctos dolos. *Machina,*
 ratio, inventum. Lucret. IV, 419. *Nec reperire*
malum id possunt, quae machina vincat. Vnde
 graecum est μηχανασθαι.

- Qui amanteis vna inter se facerem conyenas;
 140. Nam vnum conclave, concubinae quod dedit
 Miles, quo nemo nisi eapse inferret pedem,
 In eo conclavi ego perfodi parietem,
 Qua commeatus esset hinc huic mulieri.
 Et sene sciente hoc feci: is consilium dedit.
 145. Nam meus conservos est homo haud magni
 pretii,
 Quem concubinae Miles custodem addidit.
-

139. *Qui amantes vna inter se facerem conyenas.* Vt mea opera amantes possint inter se convenire et colloqui.

140. *Nam vnum conclave etc.* Sensus: nam in eo vno conclavi, quod dedit etc. ego perfodi parietem. Eodem fere modo Horat. Sat. Lib. I. Sat. 1. init.

141. *Eapse.* Ea ipsa, vt *eampse* Aul. V, 1, 7. pro eam ipsam. *Inferret pedem*, introiret. Sic in Amph. *Neque meum pedem huc intuli etiam in aedes*; et in Menaechm. *Qui huc in hanc urbem pedem, nisi hodie, nunquam intro retulit.* v. ibid. IV, 2, 66.

143. *Commeatus.* Zugang, Verbindung.

146. *Custodem addidit.* Custodem apposuit, custodiae mulieris praefecit. *Custodem addere*, vstitute et significanter dictum in Aulul. III, 6, 20.

Ei nos facietis fabricis, et doctis dolis
 Glaucomam ob oculos obiciemus, eumque ita
 Faciemus, vt, quod viderit, non viderit.

*Quem (Argum sc.) quondam Jovi Juno custodem
 addidit.*

147 *Facietis fabricis.* Lepidis machinis
 et fallaciis.

148. *Glaucomam.* Priscian. Lib. VII. notat,
 antiquissimos nomina neutra tertiae declinationis
 secundum primam saepe protulisse, vt *syrmam*,
dogmam, *schemam*, *glaucomam*, *diademam*, aliaque
 talia formasse. *Glaucoma* verò vitium oculorum,
 quod Celsus Lib. VI. *suffusionem* appellat, Graeci
ὀφθαλμία, Plinius semper *glaucoma*. Si pupula
 praeter naturam glaucescat, impeditur visus et
 existit vitium in oculis, quod *glaucoma* appellant.
 Nostri temporibus distinguitur a medicis inter
glaucoma et *suffusionem*. *Ob oculos.* Sceledri
 custodis. Mostell. III, 1, 90. *Obsecro, hercle, jube*
Objici argentum huic ob os impudae beluae.

149 *Eumque ita faciemus* etc. *Faciemus*,
 vt quod viderit, proinde sit, quā non viderit.
 Proverbiale oxymoron. Terent. Eun. IV, 4, 54.
pol, si sapias, Quod scis, nescis, et alio loco: *Quod*
scis, nescias, si sapias. Mostell. II, 1, 42. *Advenien-*
tem ita patrem faciam tuum, Non modo ne introeat,

150. Et mox, ne erretis, haec duarum hodie invicem,
 Et hic et illic, mulier feret imaginem,
 Atque eadem erit, verum alia esse assimulabitur.
 Ita sublinitur os custodi mulieris.

verum etiam ut fugiat longe ab aedibus. Pseud. IV, 6, 37. Quid ego cesso Pseudolum Facere, ut det nomen ad molarum coloniam. Facere, es dahin bringen. i. q. efficere Most. II, 1, 69.

150. *Et hic et illic.* Et apud nos et apud Periplectomenem.

153. *Ita sublinitur os.* Ita deceptus est custos mulieris, Sceledrus. Oeconomiam Plauti accuratorem multi desiderarunt. Et est sane in hac re negligentior, quam leges comicae postulabant; quas vnice et admirabili artificio observat Terentius, hanc partem nostro hoc longe praestantior. Vel illud mea sententia non leve peccatum, quod Milite Palaestrionem commemorantem fecit, quo pacto et Sceledrus ludificandus sit, et Acroteleutium geminae sororis suae mentitura personam, quorum neutrum tum quidem fore scire poterat: qui neque visam mulierem apud senem Periplectomenem cognoverat, neque ut isti malo remedium faceret, cogitarat. Itaque ridicule e duabus scenis continuis prior narrat gerundae rei eum modum, quem posterior multo conatu investigat et extricat.

Sed foris concrepuit hinc a vicino fene.

Ipse exit: hic ille est lepidus, quem dixi, senex. 155.

154. *Foris concrepuit a fene.* I. e. senis.
 v. v. 160. In Graecia omnes omnium aedium fores
 non introrsum trahendo, sed in viam publicam pel-
 lendo aperiebantur. Quoniam autem periculum
 erat, ne quispiam, qui aut praeteriret, aut pro fori-
 bus staret, ab impulsu janua pelleretur: ideo, qui
 exituri erant domo, solebant prius ipsimet intrin-
 secus aut fores aedium suarum percutere, aut cre-
 pitu digitorum indicium facere, ut illo strepitu
 admonerentur, qui foris erant, cavere sibi, atque
 eatenus abstinere, ut ne caederentur. Hinc factum
 est, ut in Plauti et Terentii Fabulis nunquam fere
 quisquam egrederetur, ut non antea *fores crepuisse*
dicerentur.

SCENA II.

PERIPLECTOMENES. PALAESTRIO.

Exit Periplectomenes, vicini servis iratus, quorum unus de tegulis per impluvium intus inspetans, Philocomasium, Militis concubinam, cum Pleuside viderat osculantem. Quod narrans Palaestrioni, quomodo factum quasi infectum fiat, nunc inter se ineunt consilium.

PERIPLECTOMENES.

*Nisi hercle defregeretis talos, posthac quemque in tegulis
Videritis alienum, ego vestra faciam latera lorea.*

156. *Nisi hercle defregeritis talos.* Alloquitur Periplectomenes servos. Constructio est: Nisi defregeritis talos unicuique alieno, quem posthac videritis in tegulis, hercle ego etc. *Tali* sunt pedum partes posteriores h. l. ipsi pedes. *Quemque.* Quemcunque.

157. *Latera lorea,* sunt latera virgis caesa et lacerata; quod corium sic vapulantium in lora scindi videatur: nam *lora* corium in corrigias scissum significat. Perinde igitur est, ac si diceret, e vestro corio scindam lora virgis vel ego e vestris

Mihi quidem iam arbitri vicini sunt, meae
quid fiat domi.

Ita per impluvium intro spectant. Nunc adeo
edico omnibus,

lateribus laceratis et caesis lora conficiam. v. Tur-
neb. Adv. VII, 5. et II, 28. Cf. Pseud. I, 2, 12.

158. *Mihi quidem iam arbitri vicini
sunt.* Nam sunt mihi nunc vicini ita curiosi, ut
prospicere velint, quid domi meae fiat. *Arbitri*
dicuntur, qui alienae rei quasi testes interfunt,
quos ideo expellimus, ne consilii nostri participes
sint. Hoc loco sunt *arbitri* pro inspectoribus, ut
arbitrari pro speculari et prospicere e. g. Aul. IV,
1, 21. et *arbitrium* pro prospectu et speculatione.

159. *Impluvium.* Ita vocabatur interior, ab
omnibus quatuor partibus circumdatus locus in
veterum domibus qui, sine tecto, luci et pluvio
patebat; et idem fere erat, quod Nostri *den Hof*
dicunt. Aliud nomen impluvii erat *cavum aedium*
s. *cavaedium*. *Impluvium*, inquit Asconius ad Cic.
Verr. I, 23. 61. est locus, sine tecto in aedibus, quo
impluere imber in domum possit. Varro autem de
L. L. IV, 33. Si relictus erat, inquit, locus in me-
dio, ut lucem caperet deorsum, quo impluebat, im-
pluvium dictum, et sursum, qua compluebat, com-

160. Quemque a Milite hoc videritis hominem in
 nostris tegulis,
 Extra vnum Palaestrionem, huc deturbatote in
 viam.

Quod ille gallinam aut columbam se sectari aut
 simiam

pluvium. Terent. Eun. III, 5, 41. *Venisse clancu-
 lum per impluvium, fucum factum mulieri; ex
 quo patet, locum fuisse facilem et aliis ingressu.*
V. Stieglitz Archaeol. der Baukunst. T. III. p. 172.

160. *Quemque a Milite.* Quemcunque ex
 huius Militis servis. Praepositio *a* vel *ab*, abla-
 tivo casui juncta, inducit vim patruī e. g. Pseud.
 II, 2, 22. *Esne tu, annon es ab illo milite Mace-
 donico?* Lucret. de Nat. Rer. II, 49. *Audacterque
 inter reges rerumque potentes Versantur, neque ful-
 gorem reverentur ab auro i. e. fulgorem auri.* Virg.
 Georg. II, 243. *Dulcesque a fontibus undae i. e. dul-
 ces fontium undae.*

161. *Deturbatote.* Dejicitote, praecipitem
 agitote. Merc. I, 2, 6.

162. *Quod ille gallinam, aut colum-
 bam etc.* Venuſta et antiqua lectio, quae non tam
 verbis exprimi, quam prolatis exemplis pateſeri
 poteſt, et ſic explicanda: Quantum ad illud atti-
 net, quod is cauſari velit, ſe gallinam aut colum-

Dicat, desperistis ni vsque ad mortem male
mulcassitis.

bam aut simiam, quae domo aufugerit, persequi;
nullam accipio causam, actum est de vobis, nisi
ad mortem eum verberaveritis. Vel subintell. non
est, vt sit: Non est quod ille dicat: ne hanc acci-
piatis accusationem. v. Not. ad Cas. I, 1, 39. Sic in
Aul. I, 2, 12. *Quod quispiam ignem quaerat, extin-*
gui volo. Afin. IV, 1, 12. *Quod illa aut amicum*
aut patronum — Aut quod ille amicae suae amato-
rem praedicet, Fores occlusae omnibus fient, nisi
tibi i. e. quod ad illud attinet, quod ille praedi-
cere velit aut patronum, aut amicum, aut ama-
torem amicae suae; illi praetexto vel causae hoc
oppono: Fores occlusae omnibus fient. Terent.
Eun. V, 9, 34. *Sin in platea hac te offendero post*
unquam, quod dicas mihi, Alium quaerebam, iter
hac habui; periisti.

163. *Disperistis.* Actum est de vobis. *Male*
mulcassitis. Male mulcaveritis h. e. verbera-
veritis. Most. IV, 2, 22 sq. *Sed eo magis cauto est*
Opus, ne huc exeat, qui male me mulcet. Terent.
Eun. IV, 7. init. *Male mulcabo ipsum.* Adelph.
I, 2, 10. *Omnem familiam mulcavit vsque ad mor-*
tem. Ad quem locum Donatus, *mulcavit, inquit,*
i. e. laceravit, mutilavit, mollivit, dissolvit.

Atque adeo, vt ne legi fraudem faciant talariae,
 165. Accuratote, vt sine talis domi agitent convi-
 vium.

164. *Ne legi fraudem faciant talariae.* Ne peccent in legem talariam. *Facere fraudem legi, senatusconsulto, constitutioni, et simil. vtitatum loquendi genus, pro peccare in legem, senatusconsultum etc.* Cicero Ep. ad Att. IV, 11. *Facio fraudem senatusconsulto.* Livius L. VII, 17. *Sua lege decem millium aeris est damnatus, quod mille iugerum agri cum filio possideret, emancipandoque filium fraudem legi fecisset.* Lex talaria vero est ratio normaue ludendi talis, quam migrare non licet, nisi, quae callidorum ars, fallendo collusorem. Talis autem in conviviiis utebantur non ad strategi tantum aut modimperatoris lectionem, sed etiam vt lusu inter vinum hilaritatem provocarent. Sic in Curcul. II, 3. Miles cum parasito post coenam talis ludit, et in Asinaria apud Scortillum Demaenetus cum filio Argyripo talos jaciunt. Ergo *ne fraudem faciant legi talariae* est, ne inter ludendum talis se decipiant in convivio, demite iis talos. Oratio magnifica vocum sono, sensu levis.

165. *Accuratote.* Curam gerite, curate. *Sine talis.* Jocus ex ambiguo. Duo enim haec verba significare possunt: vel defractis talis pe-

PALAESTRIO.

Nescio, quid malefactum a nostra huic familia
est; quantum audio,
Ita hic senex talos elidi iussit conservis meis.
Sed me excepit. Nihilo facio, quid illis faciat
ceteris.

Aggrediar hominem anne? Advorsum est quasi
collaturus pedem.

dum, crucifragium, vel sine talis lusoriis, talorum
lusorum inopiam. Eodem modo jocatur in vo-
ce tibia Phaedr. Fab. V, 7, 8, 9. Sinistram fregit
tibiam, duas cum dextras maluisset perdere.

166. *Nescio quid malefactum a nostra
huic familia est.* Nescio quid in hunc senem
a nostra familia peccatum sit.

167. *Talos elidi*, vt caput, oculos, dentes.

168. *Nihilo facio.* Nihilo duco, quod ce-
teris illis faciat, modo mihi nihil mali accidat.

169. *Aggrediar hominem, anne? Adver-
sum est quasi collaturus pedem.* Soll ich
auf den Menschen zugehen, oder nicht? Doch da
kommt er ja selbst auf mich zu. *Advorsum est
quasi collat. ped. i. e. est*, ac si ad me properet,
accedat propius. *Conferre pedem vel gradum et
properare* synonyma videntur. v. Merc. V, 2, 41.

170 Quid agis, Periplectomene?

PERIPLECTOMENES.

Haud multos homines, si
optandum fuerit,
Nunc videre et convenire, quam te, mavellem.

PALAESTRIO.

Quid est?

Quid negotii est?

PERIPLECTOMENES.

Res palam est.

PALAESTRIO.

Quae res palam est?

PERIPLECTOMENES.

De tegulis

Men. III, 3, 30. Pseud. II, 3, 17. Cicero pro Plan-
cio: *Non possum magis conferre pedem, ut aiunt,
aut propius accedere.*

170 *Haud multos homines, si etc.* Nemo
inter multos, tam exoptate mihi venire potest,
quam tu.

172. *Res palam est.* Sc. de Philocomasio:
nempe eam cum Pleuside congregi et colloqui et
osculari.

Modo, nescio quis, inspectavit voftrorum fami-
liarium

Per nostrum impluvium intus apud nos Philo-
comasium atque hospitem

Osculanteis.

175.

PALAESTRIO.

Quis homo vidit?

PERIPLECTOMENES.

Tuus confervos est.

PALAESTRIO.

Quis is homo est?

PERIPLECTOMENES.

Nescio, ita abripuit repente sese subito.

PALAESTRIO.

Suspico

Me periisse.

PERIPLECTOMENES.

Vbi abiit, conclamo: heus, quid agis
tu, inquit?

Ille mihi abiens ita respondit, se sectari simiam,

PALAESTRIO.

Vae mihi misero, cui pereundum est propter
nihili bestiam.

180. Sed Philocomasium hiccine etiam nunc est?

PERIPLECTOMENES.

Cum exhibam, hic erat.

PALAESTRIO.

Sis, jube transire huc, quantum possit, se ut
videat domi

Familiaris: nisi quidem illa nos volt, qui servi
sumus,

179. *Cui pereundum est.* Nam Miles, herus meus, si rem omnem resciverit, et fallacias meas compertas habuerit, me male mulcabit, me cruciabit. *Propter nihili bestiam.* Propter simiam, quae nullius est pretii.

180. *Hiccine.* In domo Periplectomenis.

181. *Sis jube transire huc.* Jube, si vis, eam transire huc ad nos. *Quantum possit.* Quam citissime possit. *Se.* Ipsam, more Plautino. *Domi.* Sc. esse.

182. *Familiaris.* Militis, i. e. Sceledrus.

Propter amorem suum omneis crucibus contubernaleis dari.

PERIPLECTOMENES.

Dixi ego istuc; nisi quid aliud vis.

PALAESTRIO.

Volo: hoc dicito,

Paret artem et disciplinam; obtineat colorem. 185.

PERIPLECTOMENES.

Et quemadmodum?

183. *Omneis crucibus contubernaleis dari.* Nos omnes contubernales cruciari. *Contubernales* dicuntur, qui in eodem contubernio habitant. *Crucibus dari*, fere vt Aul. I, 1, 10. *Continuo hercle ego te dedam discipulam cruci i. e. te suspendam, in crucem te agam.*

184. *Dixi ego istuc.* Si nihil aliud mihi mandas, quod Philocomasio dici velis, istuc ego dixi i. e. proinde habere debes, ac si dixerim.

185. *Paret artem et disciplinam.* Artificium adhibeat, simulet, dissimulet, mentiatur. *Obtineat colorem.* Ne mutet colorem, ne erubescat, neve pallescat, sed semper eodem sit vultu, eodemque colore. Cicero in Orat. pro A. Cluent. 54. *Timor eius, perturbatio, suspensus incertusque*

PALAESTRIO.

Vt eum, qui hic se vidit, vero vincat, vt ne
viderit:

Siquidem centies hic visa sit, tamen inficias eat.
Os habet, linguam, perfidiam, malitiam atque
audaciam,

*vultus crebra coloris mutatio, quae erant antea sus-
piciosa, haec aperta et manifesta faciebant.*

186. *Se. Ipsam. Vero vincat. Vero vin-
cere* dicitur, pro argumentis docere et evincere.
Mostell. I, 2, 12. *Profecto ita esse, vt praedico,
vero vincam.*

188. *Os habet.* Non haec Sceledri, sed Phi-
locomasii est descriptio. *Os habet i. q. habet im-
pudentiam, est impudens. Os pro impudentia.*
Cicero Ep. ad Fam. VI, 6. *In his inventae sunt
quinque agunculæ matronarum, in quibus vna soror-
um amici tui. Os hominis, qui hoc utatur. Idem
in Verrem V, 10. Si Appii os haberem i. e. si essem
ea, qua Appius impudentia. Ovid. Her. XVI, 102.
Non tibi plus cordis, sed minus oris adest i. e. non
plus audes aut sapis, sed minus pudet. Martial.
Epigr. IX, 96. Os hominis i. e. o impudentem ho-
minem. Eodem sensu legitur etiam frons ap. au-
tores: e. g. ap. Persium Sat. V, 102. frons illi periit
i. e. pudentia, pudor. Linguam, qua mentia-*

Confidentiam, confirmatam, fraudulentiam;
Qui arguet se, eum contra vincat iureiuran- 190.
do suo.

Domi habet animum, falsiloquum, falsificum,
falsiurium:

tur et pejeret, linguam perfidam. *Malitiam*.
V. Terent. Hec. II, 1, 6.

189. *Confirmatam*. Donum, alicui ali-
quid confirmandi.

190. *Qui arguet se*. Qui ipsam convincat.

191. *Domi habet*. In promptu habet, para-
tum habet, non est necesse eum aliunde anquirere,
vt Nos: *Kniffe und Schwänke sind bei ihm zu Hau-*
se. *Domi* id dicimus habere, quod in nobis situm
est, nec necesse est, ab aliis mutuo sumere. Trans-
latum apparet a consuetudine foris rogandae sup-
pellectilis, quam domi desideres. Terent. III, 3, 19.
Domi habet, unde discat. Cistell. II, 1, 2. *Hanc de*
me conjecturam domi facio i. e. meopte experimento
comperio. Cicero Quaeli. Acad. II, 16. *Define quae-*
so communibus locis, domi nobis ista nascuntur.
Eodem sensu usurpatur in manibus esse, vel habere.
Cf. Servius ad Georg. II, 45. Hinc manu effluere,
dicitar id, cuius promptitudo perit. Aratus Phoe-
nom. 1046. μή οὐ πέρας ἐκ χερὸς ἔργη.

Domi dolos, domi delenifica facta, domi fallacias.

Nam mulier olitori numquam supplicat, si qua est mala:

Domi habet hortum et condimenta ad omnes moles maleficas.

PERIPLECTOMENES.

195. Ego istaec, si erit hic, nunciabo. — Sed quid est, Palaestrio,

192. *Delenifica facta.* Θελτινὰ, ἀπατηλὰ, facta ad decipiendum comparata.

193. *Nam mulier olitori etc.* Mulier enim, quae natura et ingenio malo est, non necesse habet, noxium olus ex alieno horto petere, domi illud habet. *Olitor*, qui olera vendit.

194. *Domi habet hortum.* Ob antecedens olitori nunquam supplicat, addit ut causam: domi habet hortum. Nam qui domi habent hortum, qui ipsi possident hortum, non petunt olera ab olitore. Per *hortum* vero significat fontem et copiam malitiarum muliebrium. *Ad omnes moles maleficas.* Quae satis sint ad exstruendas omnis generis moles maleficas i. e. ad perficiendum omnis generis mala facta. *Moles* significat omnem supervacuam copiam.

Quod volutas tute tecum in corde?

PALAESTRIO.

Paulisper tace,
Dum ego mihi consilia in animum convoco, et
dum consulo,
Quid agam; quem dolum doloso contra con-
servo parem,
Qui illam hic vidit osculantem; id visum vt ne
visum fiet.

196. *Quod volutas tute tecum in corde?* Quod cogitas, quod animo agitas et verfas? Virg. Aen. VI, 185. *Atque haec ipse suo tristi cum corde volutat.* Ibid. VII, 293. *Volvit sub pectore sortem.* Placidus Glossar. *Volvere, cogitare, disponere.*

197. *Dum ego mihi consilia in animum convoco.* Epid. I, 2, 56. *Jam senatum convocabo in corde consiliarium.* *Consulo.* Delibero, überlegen.

198. *Quem dolum doloso contra conservo parem,* vt Amph. II, 2, 62. *te vt deludam contra lusorem meum.*

199. *Id visum, vt ne visum fiet,* Das Gesehene ungesehen zu machen.

PERIPLECTOMENES.

200. Quaere! Ego hinc abscellero abs te huc interim. — Illuc sis vide,
 Quemadmodum abstinit, severa fronte curas cogitans.

Pectus digitis pultat; cor credo evocaturus foras.

201. *Abstinit.* *Absistere*, recedere, auf die Seite gehen. Tacit. Annal. II. 3. *Ad gemitum collabentis accurrere liberti, et caede visa, miles abstinit.* v. Barth. ad Stat. Theb. VI, 660. Graphice nunc exprimit vultum, statumque ac gestus omnes hominis cogitabundi, multaque ac varia secum accurate et anxie volutantis. *Cogitans.* *Cogens*, i. e. in vnum agens, a cuius simplicis verbi fonte frequentativum illud *cogitare* deductum esse videtur, q. d. *coagitare*, in vnum locum. *Cogere* enim simul agere, in vnum agere est, quasi tu coigere dicas. Nec abit a vi propria verbi illud Virg. Georg. I, 462. *Quid cogitet humidus Auster.* Cf. vl. 76.

202. *Pectus digitis pultat.* *Er pocht an die Brust*, quasi sit janua. Sic Merc. III, 4, 15. *Tristis incedit, pectus sarrit; haereo, quassat, caput.* Quinctil. Inst. Orat. XI, 3. *Illud quoque raro decebit, cava manu summis digitis pectus appetere, si*

Ecce autem avortit, nifus laeva; in femine habet laevam manum,

quando nosmet ipsos alloquemur cohortantes, objurgantes, miserantes etc.

203. *Avortit.* Avertitur, avertit se. Virg. Aen. I, 108. *Franguntur remi, tam mora avertit et vndis dat latus.* A. Gell. N. A. IV, 18. *Id cum dixisset, avertit.* *Nifus laeva* sc. manu. *In femine*, in femore. Repraesentatur h. l. ritus computandi antiquis illis frequentatus, qui non manus tantum occupabat, sed et assumebat alias corporis partes. *Veteres*, inquit Beda ap. Caelium XXIII, 12, cum X millia significant, medio pectori laevam supinam admovebant, digitis ad collum erectis: cum XX millia, eandem expansam pectori apponebant; cum XXX millia, eadem manu pronam et tamen erectam pollicem ad cartilaginem medii pectoris adfigebant: cum XXXX millia, eandem in umbilico erectam supinabant: cum L millia, ejusdem pronae et erectae pollicem umbilico applicabant: cum LXX millia, eandem supinam femori item laevo imponebant: cum LXXX millia eandem pronam femori admovebant etc. Apulejus Apolog. Si triginta annos, pro decem dixisses, posses videri pro computationis gestu errasse; quos circulare debueris digitos aperuisse: cum vero XL, quae facilius ceteris porrecta palma significantur, ea XL tu

Dextera digitis rationem computat, feriens
femur

205. Dexterum, ita, vehementer quod facto opus
est, aegre suppetit

Concrepuit digitis; laborat, crebro commutat
status.

dimidio auges, non potes digitorum gestu errasse.
Omnes numeri, usque ad centesimum, in sinistra
locabantur: in dextra centesimus incipiebat, inde
rursum ducentesimus ad sinistram referebatur. Hinc
intelligendum, quod ap. Juvenal. Sat. X, 249. *Fe-
lix est nimirum, qui per tot secula mortem Distulit,
atque suos iam dextra computat annos.* Tale est
graecum Nicarchi de anu, Anthol. II. p. 194. γῆρας
ἀριθμεῖσθαι δεύτερον χερὶ λαίῃ ἀρξαμένη Hierony-
mus adv. Jovianum: *Centesimus numerus de sinistra
transfertur ad dextram.* Vid. Nicol. Smyrnaeus
περὶ δακτυλικῶν μέτρων in Pollini Spicileg. Evange-
liorum, quod recudendum curavit Fabricius.

204. *Ferens femur dexterum* etc. Fe-
mur, inquit, ferit, per iram fortassis vel paene
desperationem; adeo aegre enim suppetit quod ve-
hementer est facto opus. *Suppetit*, adest, praesto
est, in promptu est. Pseud. I, 1, 106. *Vehementer*
vero i. q. admodum vel citissime.

206. *Concrepuit digitis.* Con auget ver-
bi simplicis crepo significationem. Cic. de Off. III,

Eccere autem capite nutat: non placet quod
repperit.

Quicquid est, incoctum non expromet, bene
coctum dabit.

71. Cap. 19. *Itaque si vir bonus habeat hanc vim, ut, si digitis concrepauerit, possit in locupletium testamenta nomen eius irrepere, hac vi non utatur etc.* Veteres sonoros crepitus digitis potuisse facere, ut etiam hoc signo servos plerumque advocaverint facile probari potest. Petronius: Trimalcio, lautissimus homo digitos concrepuit ad quod signum matellam spado ludenti supposuit. Martial. L. III, 80. *Digitum crepantis signa novit eunuchus.* Id. L. XIV, 119. *Dum poscor crepitu digitorum, et verna moratur.* v. Casp. Sagittarius de Januis Veterum C. XXII.

207. *Capite nutat.* Er schüttelt mit dem Kopfe, abnuit. *Nutare* i. q. nuere, est capitis et superciliorum motu significare quid velis, aut nolis. Sueton. Vespas. C. 8. *nutu aspernatus.* vid. A. Gell. X, 4.

208. *Quicquid est, incoctum non expromet.* Quicquid id consilii est, bene percoquet et maturum dabit, non crudum. Allegoria est a cibo incocto, quem coqui ex olla non expromunt; qua allegoria vel metaphora noster libenter utitur, alii-

Ecce autem aedificat; columnam mento sufful-
sit suo.

210. Apage, non placet profecto mihi illa inae-
dificatio.

Nam os columnatum Poetae esse inaudivi bar-
baro,

que cum eo in re consiliorum, e. g. Pers. I, 1, 53.
rsque ero domi, dum excōxero lenoni malum. Por-
cius Latro, Declamatione in Catilinam: *Consilia*
nefaria facinoris in amplissimi civis M. Leccae domo
decoquebantur.

209. *Aedificat* Aedificantis speciem prae-
bet. In proverbio fere est, cum quis brachium
instar columnae mento suo suffulsi, *die Gramsäule*
unterzieht.

211. *Os columnatum.* Os brachio tan-
quam columna subnifum. *Poetae barbaro.*
Per poetam barbarum Naevius significatur, qui in-
ter commentandum manum mento subicere sole-
bat. *Barbarum* vero vocat more suo significans
Latinum seu Romanum. Quicquid enim non est
graecum, id in Comoediis palliatis, quales Plauti-
nae omnes, barbarum est. Ita in Prol. Aſin. 11.
Diphilus scripsit; Marcus vortit barbare. Cf. Prol.
Trin. 19. et in Capt. III, 1, 52. *Nunc barbarica lege*

Quoi bini custodes semper totis horis accu-
bant

certum est, jus meum omne persequi. Quin significetur autem per poetam barbarum Naevius, non est dubium. Festus enim: *Barbari dicebantur antiquitus omnes gentes, exceptis Graecis; unde Plautus Naevium, poetam Latinum barbarum dixit.* Traditum porro memoriae est, cum ab aliis, tum ab A. Gell. III, 3. Naevium comoedias duas, Ariolum et Leontem in carcere scripsisse, cum ob assiduam maledicentiam et probra in principes civitatis Graecorum, poetarum more et licentia, illata a Triumviris capitalibus, in vincula conjectus esset. Intercidisse vero etiam inter Plautum et Naevium odium quoddam, colligi potest, e loco Terent. Eun. Prol, 25. Fortasse Colax Naevii palmam a populo retulit. Denique non insolens hoc Plauto, ut avertat a Fabula ad actores et poetas. Ita de Pellione actore Bacch. II, 2, 37. inserit; ita Trin. III, 2, 82, exclamat velut victor et mulctam comminatur stulte adversanti,

212. *Bini custodes.* Per binos custodes alii binos canes (Cf Columella VII, 12.) alii bina vincula, in quae Naevius conjectus erat intelligunt; sunt autem ambo lacerti, ori hominis meditabundi vel languidi suppositi.

Euge, euge, eufcheme hercle astitit, et dulice
et comoedice:

213. *Euge, euge.* Laudantis est, sed non sine ironia, Casaub. ad Theophr. p. 118. Ὀρθῶς Graecis est usitata in recitationibus acclamatio sicut et εὖ et ὑπερεὖ, ex quo Latinorum euge, Horat. in Art. P. 428. *Clamabit enim pulchre, bene, recte.* Cic. de Orat. III, 99. *Quare Bene et Praeclare quamvis nobis saepe dicatur, Belle et Festive nimium saepe nolo, quamquam illa acclamatio: Non potest melius fit velim crebra.* Pers. Sat. I, 49. *Euge tuum et Belle: nam Belle hoc excute totum.* Id. ibid. 84. *Quin lepidum hoc optes audire decenter etc.* Noster Trin. III, 2, 79. *Non enim possum, quin exclamem: Euge, euge Lysiteles πάλιν. Facile palmam habes! hic victus. Eufcheme hercle astitit. I. e. decore, honeste, speciose, gestu decoro et venusto, εὐσχημῶς.* Idem Casaub. ad Theophr. p. 142. *Maxima semper fuit hominibus liberis nec ineptis cura, quoties in publicum esset prodeundum, ut decenti essent habitu, quod Graeci vocant εὐσχημωνεῖν.* Plautus, eufcheme astare Trin. III, 1, 24. et Mil. II, 2, 58. Sic. Stich. I, 3, 114. *ex pictura adstitit i. e. graphice, eufcheme.* Epid. III, 1, 29. *Nae tu habes servum graphicum i. e. ad vnguem factum, ut Horat. venustum scitoque ingenio, et quasi pictoris manu expolitus. In hoc qui essent negli-*

Numquam hodie quiescet, priusquam id, quod
petiit, perficit.

Habet opinor — Age, si quid agis; vigila, ne
somno stude,

Nisi quidem hic agitari mavis varius virgis.
Vigila!

gentiores, rustici, habebantur. *Dulice et co-
moedice.* Δουλικῶς, serviliter, vt servi in co-
moedia. Ait enim, servum personam tuam prae-
clare agere, et statum in comoedia servilem egre-
gie repraesentare.

215. *Habet opinor.* Haec ideo dicit Peri-
plectomenes, quia Palaestrio nunc quietus adstat.
Age, si quid agis. Propere agere. Sic saepe
Plautus loquitur e. g. Cas. IV, 2, 10. *Date ergo,
daturae si unquam estis.* Most. V, 2, 51. *Quod agis,
id agas.* Poen. III, 1, 8. *Quin si ituri estis hodie, ite.*
Theocr. V, 78. Ἐἴα λέγ', εἰ τι λέγεις.

216. *Varius virgis.* Cruentus virgis, ita
vt corium tuum non sit unius coloris, sed varii
propter sanguinem sc. quo variabitur. Amat Plau-
tus hanc loquendi rationem Pseud. I, 2, 12. *Ita
ego vostra latera loris faciam, vt valde varia sint;
Vt ne peristromata quidem aequae picta sint Cam-
panica.* Poen. Prol. 25. *Domum abeant, vitent an-*

Tibi ego dico, anferiatus ne sis. Hem te allo-
quor, Palaestrio:

Vigila, inquam: expergiscere, inquam: lucet
hoc, inquam.

PALAESTRIO.

Audio.

PERIPLECTOMENES.

Viden' hosteis tibi adesse? tuoque tergo obsi-
dium? Consule!

*cipiti infortunio: Ne et hic varientur virgis et lo-
ris domi.*

217. *Anferiatus ne sis.* Ne per totum corpus, circumquaque ferieris, sey nicht am ganzen Leibe, über und über, so faul und träge. Am enim vel an antiquitus circum denotat e. g. amfragosus, ambago, ancisus, anfractus, et anquirere etc. ut ergo sit anferiari, omnibus corporis partibus, toto corpore ferias agere. Hoc vero dicit Periplectomenes, quia Palaestrio, qui antea crebro commutabat status, et corpore laborabat toto, nunc adstat quietus, quasi staret ferias.

218. *Lucet hoc.* Sc. coelum, δειντινῶς. *Da wird's schon heller Tag.*

219. *Viden' hosteis tibi adesse?* Allegoria a re militari, qua totus hic locus, usque ad

Arripe opem auxiliumque ad hanc rem: propere 220.

hoc, non placide decet.

Antevenito aliqua aliquos, aut tu circumduce
exercitum;

Curre in obsidium perduelleis, nostris praesi-
dium para.

vl. 225. exornatus est. *Tuoque tergo obsi-
dium.* I. e. plagae tibi, nisi caves, paratae sunt.

220. *Hoc non placide decet.* Hoc nego-
tium non clementer, neque frigide accurari decet,
sed celeriter et acriter et callide.

221. *Antevenito aliqua aliquos.* Occupa
aliqua ratione aliquos sc. hostium. *Circumduce
exercitum.* *Circumduci* nonnunquam et expli-
cari ab imperatoribus exercitum, licet e Polyaeo,
Frontino, T. Livio et ceteris intelligere.

222. *Curre in obsidium perduelleis.*
Curre, vt obsideas hostes. Nomini *obsidium* jun-
ctus est accusandi casus perduelles, proinde ac si
id nomen eundem casum postulet, atque verbum
obsidere. Sic Amph. I, 1, 12. *Opulento homini hoc
servitus dum est* i. e. servitus, quam quis servit opu-
lento homini. Sallust. Fragm. Hist. L. III. p. 978.
*Facta consulti que Alexandri aemulus erat Pompe-
ius* i. e. aemulabatur facta etc. *Perduelles*, hostes,
qui, vt ait Festus, *pertinaciter retinent bellum.* Ca-

Intercludito inimicis commeatum, tibi muni
viam;

Qua cibatus commeatusque ad te et legiones
tuas

ius Lib. II. ad leg. XLI. tab. *Quos nos hostes appellamus, eos veteres perduelles appellabant, per eam adjectionem indicantes, cum quibus bellum esset. Duellum enim i. q. bellum; videlicet quod duabus partibus de victoria contendentibus dimicatur. Hinc Varro de L. L. IV. 10. Bellona a bello nunc, quae olim Duellona a duello. Praesidium. Auxilium, et opponitur h. l. obsidio.*

223. *Intercludito inimicis commeatum.* Intercludito inimicos commeatu (i. e. impedito, ne inimicis commeatus possit deferri): sic enim potius loqui solet Caes. de Bello Gall. I, 23. *Sive quod eos re frumentaria intercludi posse considerent: die Zufuhr abschneiden.* Graece ὑφαίρειν vel ὑφαίρεισθαι τὴν τροφήν e. g. ap. Plutarch. in Lucullo: ὅπως ὑφαίρῃσει τὴν τροφήν. *Commeatus* de advectis vel advehendis cibariis ad alimoniam exercitus etc.

224. *Cibatus.* Cibus, pastus, res frumentaria. Lucret. VI, 1125. *Aut alios hominum pastus pecudumque cibatus. Commeatus* h. l. pro apparatu bellico et instrumentis. Q. Claudius ap. Gell. XVII, 2. *Et Romani, ait, multis armis et magno*

Tuto possit pervenire. Hanc rem age: res sub-
bitaria est.

Reperi, comminiscere, cedo calidum consilium
cito,

commeatu praedâque ingenti capiantur, *Gepäck, Bagage.*

225. *Hanc rem age.* In hoc negotium totus incumbe, hoc negotium attende ac cura. *Res subitaria est.* Subito peragenda est, *die Sache ist eilig.*

226. *Reperi, comminiscere.* In memoriam revoca. *Cedo*, dic vel da: verbum defectivum, quod tantum in imperativo legitur. *Calidum consilium.* *Einen raschen Rath, Endschluss.* *Calidum* omne id dicitur, quod subito animi fervore tum dicitur, tum fit, sive sceleratum sive scelere vacans, cuius sequiori eventui aut temeritas aut praecipitatio, aut scelus aut inconsulta animi audacia pro causa subest. In eo significato Graeci *θερμόν* acceperunt. Aristoph. Plut. 913. ὃ θερμόν ἔργον καὶ νόσιον καὶ παράνομον. Sic Plautus Most. III, 1. 31. *calidum mendacium* dicit subitaneum et impraemeditatum, id quod contextus ipse verborum indicat. Sic *calidis dolis* Bacch. IV, 4, 4. idem dixit pro subitario consilio, inventis. Plura vid. ap. Jac. Nicolaum Loens. in Miscell. Epiphill. L. I. C. 16.

Quae hic sunt visa, vt visa ne sint; facta in-
fecta vt fient.

Magnam illic, homo, rem incipissis: magna
moenis moenia.

Tute vnus si recipere hoc ad te dicis, confiden-
tia est

230. Nos inimicos profligare posse.

PALAESTRIO.

Dico et recipio

Ad me.

228. *Incipissis.* Incipisse est incipere, ag-
gredi. Cf. Capt. III, 3, 17 *Magna moenis
moenia.* Magnam rem moliris, negotium diffi-
cile est et arduum, quod suscipis. Allegoria a re
militari; *moenis* vero pro munis.

229. *Tute vnus si recipere hoc* etc. Tute
vnus si dicis, te tuo periculo promittere, fore, vt
hoc negotium abs te conficiatur, certa spes est, nos
inimicos posse perdere. *Recipere* est ἀναδέχεσθαι
seu ἐφ' ἑαυτῷ δέχεσθαι, *auf sich, über sich nehmen*,
Terent. Heaut. V, 5, 12. *ad me recipio.* *Confiden-*
tia est. Confido vel confidere licet. Psend. II, 4, 72.
Confidentia est, inimicos meos me posse perdere.

PERIPLECTOMENES.

Et ego impetraturum dico id quod petis.

PALAESTRIO.

At te Juppiter

Bene amet!

PERIPLECTOMENES.

At imperti, amice, me, quod commentu's.

PALAESTRIO.

Tace:

Dum in regionem astutiârum mearum te indu-
co, vt scias

231. *Et ego impetraturum id quod pe-
tis.* Et ego dico, te optatorum s. conatum tuo-
rum compotem futurum. Saepe ap. Plautum im-
petrare pro consequi et conficere e. g. Capt. I, 2, 17.
Quod quidem ego nimis quam cupio, vt impetret.
Ibid. III, 2, 14. Vt quod me oravisti impetres. At
te Juppiter bene amet! Formula bene pre-
cantis.

232. *At imperti me.* Fac me participem
eius consilii, quod excogitasti. *Tace.* Attentum
te praebe.

233. *In regionem astutiaram mearum.*
In locum i. e. dum tibi astutias meas et dolos ex-

Juxta mecum mea consilia.

PERIPLECTOMENES.

Salva sumes indidem.

PALAESTRIO.

235. Herus meus elephantī corio circumtentus est,
non suo,

cogitatos narro. Sic *capere provinciam, tradere provinciam* eadem fere metaphora, ap. Terent. Phorm. I, 2, 22. Heauton. III, 2, 5. et ap. Nostrum Stich. V, 4, 16.

234. *Juxta mecum*. Aequē atque ego. *Juxta* in comparationibus eleganter usurpatur pro *aequē*, similiter. Pers. II, 2, 67. *Juxta tecum si tu nescis, nescio*. Sallust. in Catill. C. 58. *Nunc vero, quo in loco res sitae sunt, juxta mecum omnes intelligitis*. Aul. IV, 7, 1. *Juxta rem mecum tenes*. Pseud. IV, 7, 62. *Juxta cum ignarissimis. Salva sumes indidem*. Sc. quo posueris i. e. recte et tuto apud me deposueris seu mihi credideris; non enim ea cui vulgabo, sed salva et integra, qualia accepero, ex eodem loco, in quo deposueris, tolles. *Indidem* ex eodem loco, ἐκ τοῦ αὐτοῦ. Tralatio a rebus depositis et creditis. Trin. I, 2, 108. *Mihi quod credideris sumes ubi posueris*.

235. *Herus meus elephantī corio circumtentus est*. I. e. herus meus nihil sentit,

Neque habet plus sapientiae, quam lapis.

PERIPLECTOMENES.

Egomet istuc scio.

PALAESTRIO.

Nunc sic rationem incipissam, hanc institutam
astutiam,
Vt Philocomasio hanc sororem geminam ger-
manam alteram

herus meus stupidus et stolidus est; elephantum enim corium durissimum et crassissimum est. Nostri eadem metaphora: *dickhäutig* dicunt, pro: sine sensu. Sic ἐλέφαντος διαφέρει οὐδέν, *ab elephante differt nihil*, dicebatur in magnos et stupidos, autore Diogeniano. *Non suo*. I. e. humano.

236. *Lapis*. Qui nihil sentit. Ponitur haec vox, ut Graecorum λίθος, pro bruto stupidoque homine. Terent. Hecyr. II, 1, 17. *Tu, inquam, mulier, quae me omnino lapidem, non hominem putas*. Heaut. V, 1, 43. *Quot res dedere, ubi possem persentiscere, ni essem lapis*. Mercat. III, 4, 47. *Ego me credidi Homini docto rem mandare, is lapidi mando maxumo*.

237. *Incipissam*. Incipiam. *Institutam astutiam*, ut Epid. III, 2, 27.

Dicam Athenis advenisse cum amatore aliquo
suo,

240. Tam similem, quam lacte lacti est; apud te eos
hic devortier

Dicam hospitio.

PERIPLECTOMENES.

Euge, euge, lepide! laudo com-
mentum tuum.

PALAESTRIO.

Vt si illic concriminatus fiet adversum Militem

240. *Quam lacte lacti est.* Lacte casu recto pro lac. Men. V, 9, 30. Neque aqua aquae, neque lacte est lacti, mihi crede, usquam similis, Quam hic tui est, tuque huius. Sic et ovorum similitudo est in proverbio e. g. ap. Cicer. Qu aest. Acad. IV. 7. *Devortier.* Hospitio deversari.

242. *Vt si illic concriminatus fiet etc.* Constructio: Vt si meus conservus concriminatus sit adversus Militem, eam vidisse illic cum alieno oscularier h. e. vt si hic conservus meus Philocomasium apud Militem accusarit, se eam illic, i. e. in domo Militis, vidisse cum alieno osculantem et caput limantem, ego contra arguam. hunc eundem conservum meum vidisse illam Philocomasi sororem germanam et geminam apud te,

Meus conservos, eam vidisse cum alieno oscu-
larier,

Eum arguam vidisse apud te contra conservom
meum

Cum suo amatore amplexantem atque oscu- 245.
lantem.

PERIPLECTOMENES.

Imo vt optume!

Idem ego dicam, si me exquiret Miles.

PALAESTRIO.

Sed simillumas

Dicito esse: et Philocomasio id praecipendum
est, vt sciat,

Ne titubet, si quaeret ex ea Miles.

i. e. domi tuae, cum suo amatore amplexus et os-
cula communicantem. *Concriminari* i. q. criminari.

246. *Si me exquiret.* Si ex me quaerat.

247. *Praecipendum.* Praemonstrandum,
indicandum.

248. *Ne titubet.* Ne quid peccet, aut offen-
dat. Horat. Epist. I, 13, 19. *Vade, vale; cave ne
titubes, mandataque frangas. Nimis doctum
dolum.* O doctum valde et ingeniose excogitatum
dolum! Sic saepe Plautus e. g. Pseud. I, 5, 70. 113.

PERIPLECTOMENES.

Nimis doctum dolum!

Sed si ambas videre in vno Miles concilio volet,
250. Quid agimus?

PALAESTRIO.

Facile est: trecentae possunt caus-
sae colligi:

Non domi est, abiit ambulatum, dormit, orna-
tur, lavat,

Prandet, potat, occupata'st; operae non est:
non potest.

249. *In vno concilio.* In vno coetu, vel
conventu, zusammen.

250. *Quid agimus?* Quid acturi sumus?
Was fangen wir an? *Trecentae possunt*
caussae colligi. Sc. quamobrem non possunt
duo sorores congregi, et in vno coetu videri. *Tre-*
centae i. e. multae, innumerabiles, vt nostrum
tausend. *Caussae*, προβάσεις, praetexta, excusatio-
nes, da kann man tausenderlei vorwenden. *Colligi*,
in vnum cogi et conferri.

252. *Operae non est.* Sc. pretium, es ist nicht
der Mühe werth; vel potius, non est otium, non
est vacua, vt Truc. IV, 4, 30. *Operae* ubi mihi erit,

Quantum vis prolationum, dum modo nunc
prima via

Inducamus, vera vt esse credat quae mentibitur.

PERIPLECTOMENES.

Placet, vt dicis.

255.

PALAESTRIO.

Intro abi ergo, et si isti est mu-
lier, eam iube

Cito domum transire, atque haec ei monstra.
Praecipe,

ad te venero. A. Gell. I, 17. Nunc mihi operae non est; cum otium erit, revises ad me atque discēs. Infra 812. Non operae est Sceledro.

253. *Quantum vis prolationum.* Sc. tantum adest. *Procrastinationum, ἀναβολῶν. Dum modo nunc prima via inducamus. Dum modo nunc initio ei persuadeamus.*

254. *Quae mentibitur.* Quae mentientur; impersonale passivum, vt Men. II, 2, 52. *Jam ergo haec maelebunt saxo; nihil morabitur.* Ad morem Graecorum cum nomine neutro pluralis numeri construit verbum in numero singulari.

255. *Isti.* Pro istis, *daselbst.*

256. *Domum.* Sc. Militis, vbi proprie erat. *Haec, Quae excogitata sunt a nobis in fraudem*

Vt teneat consilia nostra, quemadmodum exor-
sumus

De gemina sorore.

PERIPLECTOMENES.

Docte tibi illam perdoctam dabo.
Nunquid aliud?

PALAESTRIO.

Intro vt abeas.

PERIPLECTOMENES.

Abeo.

PALAESTRIO.

Equidem et ego ibo
domum,
260. Atque hominem investigando sumam operam;
hinc dissimulavero,

Militis. *M o n s t r a*. Doce, vt Bacch. I, 2, 25.
Praecipe. I. q. monstra.

258. *Docte perdoctam*. Vt scite scitus Cal.
III, 1, 8. *impudenter impudens* Rud. IV, 3, 38. *mi-*
sere miser Cist. IV, 2, 21. Pseud. I, 1, 11.

259. *Nunquid aliud?* Sermo abeuntis: vt
apud nos: *Haben Sie noch was zu befehlen?*

260. *Atque hominem investigando etc.*
Atque in homine, qui Philocomasium vidit, inve-

Qui fuerit confervos, qui hodie fiet sectatus
simiam.

Nam ille non potuit, quin sermoni suo aliquem
familiarem

Participaverit de amica heri, sese vidisse eam

Hic in proxumo osculantem cum alieno adoles-
centulo.

Novi morem ego; et tacere nostrorum solus scio. 265.

Si invenio qui vidit, ad eum vineas pluteos-
que agam.

stigando sumam operam. *Hinc dissimulavero*
etc. Hanc ob rem ita me faciam, quasi nescirem,
vnum e confervis meis fuisse, qui etc.

262. *Nam ille non potuit, quin* etc. Non
potuit facere, vt non aliquem familiarium sui ser-
monis participem fecerit de Philocomasio. *Parti-
cipare aliquem alicui rei* est conscium et partici-
pem alicuius rei facere. Eâdem syntaxi Lucret.
III, 692. *Namque ita connexa'st per venas, viscera,
nervos, Ossaque, vt dentes quoque sensu partici-
pentur.* i. e. sensus participes sunt. *Sensu vero*
positum pro sensui, vt Virg. Aen. VII, 747. *venatu*
pro venatui.

265. *Novi morem ego.* Sc. nostrorum fami-
liarium; tacere nesciunt.

266. *Ad eum vineas pluteosque agam.*
Significat, se machinas omnes et artes adhibitu-

Res parata est vi pugnandoque hominem capere
certa res est.

Si ita non reperio, ibo odorans quasi canis venaticus,

Vsque donec persecutus volpem ero vestigiis.

rum, quibus Sceledro et Militi persuadeat, sorores germanas inter se simillimas esse. Milites Romani in obsidione opera facere aut muros subruere solebant tecti generibus quibusdam machinarum, quas vineas aut pluteos appellabant: inter quae duo hoc intererat, quod *plutei* similes erant appendicibus aedificiorum, quae in vnam tantum partem tectum habent, ut et *plutei*, in quibus scribimus (*Schreibepulte*): *vineae* in utramque partem devexitatem tecti habebant. Vtriusque muniti descriptionis est ap. Veget. IV, 15.

267. *Capere certa res est.* Capiam.

268. *Ibo odorans quasi canis venaticus.* Cicero de Orat. II, 44, 186. *Omni mente in ea cogitatione curaque versor, ut odoror quam sagacissime possim, quid sentiant, quid existiment, quid expectent, quid velint, quo deduci facillime posse videantur iudices.*

269. *Vsque donec persecutus volpem.* Allegoria a venatione. *Moderabo.* Moderabor.

Sed fores concrepuerunt nostrae; ego voci mo- 270.
derabo meae:

Nam illic est Philocomasio custos meus conser-
vos, atque it foras.

S C E N A III.

SCELEDRUS. PALAESTRIO.

*Palaestrioni, qui totus in eo est, ut inueniat ser-
uum Militis qui Philocomasium viderat apud
Periplectomenem cum Pleuside osculantem et
amplexantem, occurrit Sceledrus, monitor Phi-
locomasii, et mox ex eius sermonibus, quos se-
cum habet, colligit Palaestrio, eum esse eun-
dem, quem quaerat, et ne in conjectura erret,
ipse Sceledrus narrat Palaestrioni facinus. Quo
facto in angustias adducit Sceledrum, dum di-
cit, eum dupliciter periturum esse, vel si fal-
sum, vel si verum sit, quod viderit. Tandem
incredulo persuadere laborat, Philocomasii
fuisse sororem geminam, non Philocomasium
ipsam, quam viderit in proxumo osculantem,
et re vera ipsi persuadet.*

SCELEDRUS.

*Nisi quidem ego hodie ambulavi dormiens in
tegulis,*

272. *Nisi quidem ego hodie dormiens
ambulavi in tegulis. Nisi ego somniavi, me*

Certo edepol scio, me vidisse hic proxumae viciniae

Philocomasium, herilem amicam, sibi malam rem quaerere.

PALAESTRIO.

275. Hic illam vidit osculantem, quantum hunc audiui loqui.

SCELEDRUS.

Quis hic est?

ambulare in tegulis; si ego re vera, non in somniis ambulavi in tegulis. Cf. Stieglitz Archaeol. d. Baukunst. T. I. p. 108.

273. *Hic proxumae viciniae.* In hac proxima vicinia. *Proxumae viciniae* gen. casu, qui regitur ab adverbio *hic*. Sic Terent. Andr. I, 1, 41. *Interea mulier quaedam abhinc triennium Ex Andro commigravit huc viciniae.*

274. *Malam rem quaerere, auf bösen Wegen gehen, Schlimmes vorhaben.* v. Bentley. ad Terent. Phorm. III, 3, 11. Cf. infra 432. Sic Plaut. Rud. Prol. 16. *Cotidie ille scit, quis hic quaerat malum; et Cist. I, 2, 23. Item ut aliae pariunt, quae malum quaerunt sibi.*

275. *Quantum hunc audiui.* So viel ich von ihm gehört habe.

PALAESTRIO.

Tuus conservos. Quid agis, Sce-
ledre?

SCELEDRUS.

Te, Palaestrio,
Volupe'st convenisse.

PALAESTRIO.

Quid jam? aut quid negotii?
Fac sciam.

SCELEDRUS.

Metuo.

PALAESTRIO.

Quid metuis?

SCELEDRUS.

Ne hercle hodie, quantum hic
familiarium est,
Maximum in malum cruciatum insiliamus.

278. *Quantum hic familiarium est.* Nos
omnes, quotquot hic sunt.

279. *Maximum in malum cruciatum
insiliamus.* *Maximus malus cruciatus,* (Me-
naechm. Prol. 66. *maxima mala crux,*) est crux

PALAESTRICO.

Tu sali

280. Solus: nam ego istam insulturam et desulturam
nihil hic moror.

SCELEDRUS.

Nescis tu fortasse, apud nos facinus quod natum est novom.

pellima. *Maximum in malum cruciatum vero infilire*, est maximopere angi et cruciari; *crux* enim et *cruciatus* pro omni angore et exitio. *Infilire* autem *crucem* dicitur, quod supplicio afficiendi pede in suppedaneum (τὸ ὑποπόδιον) posito, crucem ascendebant; vnde etiam est *crucifalus* (*Kreuzsprung*) Bacch. II, 3, 128.

280. *Nam ego istam insulturam et desulturam nihil moror.* Nam ego nolo in cruciatum talem infilire, neque desilire. Fortassis alludit ad desultores (*Luftspringer*), qui duobus absque ephippiis utentes equis ex vno desiliebant, et in alterum mira celeritate infiliebant: vnde desultoria levitas, et *desultorius*, inconstans, instabilisque ingenii homo. *Nihil moror* autem est formula, qua utimur, cum quid quasi respuere et contemnere, vel certe non magnopere desiderare velle videmur. e. g. Trin. II, 2, 18. 56. et V, 2, 34. Terent. Eun. I, 2, 103. et al.

PALAESTRIO,

Quod id est facinus?

SCELEDROS,

Impudicum.

PALAESTRIO.

Tute scis soli te tibi!

Mihi ne dixis, scire nolo.

SCELEDROS.

Non enim faciam, quin
scias.

Simiam hodie sum sectatus nostram in horum
tegulis.

PALAESTRIO.

Edepol, Sceledre, homo sectatu's nihili nequam 285.
bestiam.

282. *Scis* pro *scias*, contractione prisca.

283. *Dixis*, pro *dixeris*. *Non enim faciam, quin scias*. Enim vero non committam, ut non *scias*.

284. *Horum*. Sc. vicinorum, vicini Periplectomenis.

285. *Edepol, Sceledre, homo sectatu's nihili nequam bestiam*. Edepol, Sceledre, tu

SCELEDRUS.

Dii te perdant!

PALAESTRIO.

Te istuc aequom, quoniam occoe-
pisti eloqui.

SCELEDRUS.

Forte fortuna per impluvium huc despexi in
proximum:
Atque ego illâ aspicio osculantem Philocoma-
sium cum altero,
Nescio quo adolescente.

homo nihili sectatus es nequam bestiam. *Nequam,*
improbam, inutilem, est omnis generis.

286. *Dii te perdant. Pal. Te istuc ae-*
quom. Aequum est, te deos perdere. Plautinus
jocus, et saepe ab eo repetitus e. g. *Capt. IV, 2, 88.*
Poen. III, 2, 11. et Amph. II, 2, 109. Vae capiti
tuo. Sof. Tuo istuc erit. Cf. infra vi. 226.

287. *Despexi.* Deorsum adspexi.

288. *Illâ* pro *illac*, nisi legendum *illi* pro
illic. Altero. Alieno.

PALAESTRIO.

Quod ego, Sceledre, scelus
ex te audio?

SCELEDRUS.

Profecto vidi.

290.

PALAESTRIO.

Tuten'?

SCELEDRUS.

Egomet duobus his oculis
meis.

PALAESTRIO.

Abi, non verisimile dicis, neque vidisti.

SCELEDRUS.

Num tibi

289. *Scelus*. Hyperbolice dictum. Nam proprie significat facinus aliquod, quod inquinat et impurum reddit, qualis est caedes. Qui enim caedem commisserunt, maxime civis aut hospitis, impuras manus habent, ipsique impuri sunt. Praeterea omnis impietas, omneque factum impium scelus est, ut: contemnere Divos, prodere patriam, non alere aut non colere parentes et propinquos, etc. et qui talia fecerunt *scelerati*, *scelesti*, *scelerosi* a Latinis appellantur.

Lippus videor?

PALAESTRIO.

Medicum istuc tibi melius per-
contarier.

Verum enim tu istam, si te dii amant, temere
haud tollas fabulam:
Tuis nunc cruribus capitique fraudem capita-
lem hinc creas.

292. *Medicum.* Sc. cuius est, scire oculo-
rum. *Percontarier.* Percontari, rogare: sub-
intell. vero *est.* Melius est tibi haec e medico
quaerere.

293. *Verum enim tu istam, si te dii
amant, temere haud tollas fabulam.*
Nisi tibi deos iratos habere velis, cave istum ser-
monem sine magna ratione efferas et vulges. Allu-
dit ad morem patrum, qui agnoscebant recens na-
tos liberos, tellure cadentes, tollendo et suscipien-
do. Qui tollebat infantem, patrem eius se profite-
batur, puerum educabat et nutriebat: sic tollit fa-
bulam, qui eius se facit autorem, incipit serere ac
fovere, qui pro vera agnoscit. Hinc existit qui-
dem, vt palam fiat ac divulgetur: non tamen tol-
lere proprie est divulgare ac palam facere.

294. *Tuis nunc cruribus — hinc creas.*
Cruribus tuis compedes, et capiti i. e. vitae extre-

Nam tibi iam, vt pereas, paratum est duplici- 295.
ter, nisi supprimis
Tuum stultiloquium.

SCELEDRUS.

Qui vero dupliciter?

PALAESTRIO.

Id dicam tibi.

Primum dum, si falso insimulas Philocomasium,
hoc perieris;
Iterum, si id verum est, tu ei custos additus,
perieris.

nam poenam hoc sermone, si palam fiet, paras.
Veteres enim *fraudem* pro poena ponebant. v. Ser-
vius ad Virg. Aen. X, 72. et Vlpianus ad L. XXI
Digest. Tit. de aedit. edicto.

296. *Stultiloquium*. Stultum sermonem,
μωρολογία. Ita alibi Noster dixit *multiloquium*,
pauciloquium.

297. *Primum dum*. Τὸ *dum* παρέλκει vt Bacch.
II, 3. 35. Most. I, 2, 39. Rud. Prol. 32. etc. et vt in
agedum facitodum, vbi est particula inseparabilis.
Hoc perieris. Ob hoc ipsum.

298. *Tu ei custos additus perieris*. Tu,
qua custos ei additus, quippe qui negligenter eam
custodieris.

SCELEDRUS.

Quid fuat me, nescio: haec me vidisse ego
certo scio.

PALAESTRIO.

300. Pergen' infelix?

SCELEDRUS.

Quid tibi vis dicam, nisi quod
viderim?

Quin etiam nunc intus hic in proxumo est.

PALAESTRIO.

Eho, an non domi est?

SCELEDRUS.

Vise, abi intro tute. Nam ego mihi nihil credo
postea.

PALAESTRIO.

Certum est, facere id.

SCELEDRUS.

Hic te opperiar: eadem illi insidias dabo,

299. *Quid fuat me.* Quid de me fiat, quid
mecum futurum sit.

303. *Certum est, id facere.* Periphrastico
pro id faciam. *Eadem illi insidias dabo.*

Quam mox horsum ad stabulum iunix recipiat
se a pabulo.

Quid ego nunc faciam? Custodem me illi Miles 305.
tradidit.

Nunc, si indicium facio, interii; si taceo, in-
terii tamen,

Eâdem opera (*zugleich*) illi insidiabor i. e. ex oc-
culto loco illam observo, quam brevi tempore
hanc partem versus se in aedes nostras recipiat
e domo vicini. Eâdem pro eadem opera tam fre-
quens ap. Plautum, vt nihil frequentius e. g. Epid.
V, 1, 56. Pseud. I, 3, 98. et IV, 2, 49 etc. etc.

304. *Horsum ad stabulum.* Quia pasta
jumenta redeunt domum ad stabulum. Festive
vsurpavit de muliere, ab amatore, tamquam a
pabulo domum redeunte. *Horsum*, huc versus.
Rud. I, 2, 83. Terent. Eun. II, 1, 13. *Iunix*, quo
nomine nominat Philocomasium, est vt graece δά-
μαλις, tenerae aetatis foemina bos, quae jam desit
vitula esse, nec dum tamen ad summam magnitu-
dinem pervenit. Mares eâdem aetate dicuntur ju-
venci. v. Cornutus ad Pers. II, 47.

306. *Si indicium facio.* Si id, quod vidi,
indico. *Interii*, quia videlicet indiligenter eam
custodierim.

Si hoc palam fuerit. Quid peius muliere atque
audacius!

Dum ego in tegulis sum, illac haec se hospitio
edit foras.

Edepol facinus fecit audax! Hoccine si Miles
sciat?

310. Credo hercle has sustollat aedes totas atque
hinc in crucem.

Heracle quicquid est, mussitabo potius, quam
inteream male.

308. *Illac haec se hospitio edit foras.*
Haec proripuit se illâ ex aedibus Militis.

310. *Credo hercle has — crucem.* Credo
hercle, Militem nos omnes servos statim sublaturum
esse in crucem. Mos enim, quo in magnis
sceleribus non modo animadverteretur in homines
ipso, qui deliquerant, sed eorum quoque sedes,
huc non quadrare videtur. *Aedes* h. l. ipsi homi-
nes, familia, et aedes totae i. q. tota familia sc.
Militis, omnes eius servi. Truc. II, 8, 7. *Quan-
tillo mihi opere nunc persuaderi potest, Vt ego suf-
fringam hisce talos totis aedibus. Atque pro
statim.*

311. *Mussitabo.* Tacebo, linguam compri-
mam. *Mussitare* verbum frequentativum a *mus-*

Non ego possum, quae ipsa sese venditat, tutarier,

PALAESTRIO.

Sceledre, Sceledre!

SCELEDRUS.

Quis homo me interminat?

PALAESTRIO.

Est te alter audacior?

Qui magis diis inimicis natus, quam tu, atque iratis?

SCELEDRUS.

Quid est?

sare, quod est, ut docet Nonius, hominum occulta et depressa voce loquentium, quod celatum velint.

312. *Venditat.* Vendere et prostituere cupit.

313. *Me interminat.* Minaci voce me in-clamat.

314. *Quis magis diis inimicis natus.* Quis te infelicior. *Diis est iratis natus* proverbiale de homine invenuto et misero, cui nihil bene succedit, quemque Petronius *malo astro natum*, vel etiam *astrosum* appellat. Sic Persius IV, 27.

PALAESTRIO.

315. Juben' tibi oculos effodiri; quibus id, quod nusquam est, vides?

SCELEDRUS.

Quid, nusquam?

PALAESTRIO.

Non ego nunc emam vitam tuam
vitiosa nuce.

Diis iratis, genioque sinistro. Horat. Sat. I, 3, 26. *Iratis pariter natus diis atque poëtis.* Juven. X, 129. *Adversis diis et fato sinistro genitus,* et alibi Plautus, Mostell. III, 1, 36. *Natus diis inimicis omnibus.* Haec enim opinio fuit, diis iratis nihil feliciter geri. Contraria sunt *diis secundis*, *Diis hominibusque plaudentibus.* Atque adeo felicem denotare volentes ac venustum, dicebant, *ipsi nascenti deos risisse, ipsum placido lumine vel numine vidisse aut adspexisse.* Dicebatur quoque Dii bonum nascenti omen sternutasse. v. Schopp. Veris. IV, 12.

316. *Vitiosa nuce.* Um eine taube Nuss. Quae h. l. vitiosa, alibi a Plauto, I, 3, 136. et Horat. Serm. II, 5, 36. dicitur *nux cassa.* Sensus: Vita tua haud longe abest ab interitu, vita tua in summum discrimen venit. Similia sunt ap. Aristoph. Pac. 414. Οὐκ ἂν πρῆξιμην οὐδ' ἂν ἰσχυάδος

SCELEDRUS.

Quid negotii est?

PALÆSTRIO.

Quid negotii sit, rogas?

SCELEDRUS.

Cur non rogem?

PALÆSTRIO.

**Nonne tibi istam praetruncari linguam largilo-
quam jubes?**

SCELEDRUS.

Quamobrem iubeam?

PALÆSTRIO.

**Philocomasium eccam domi, quam
in proximo**

**Vidisse aiebas te osculantem atque amplexan- 320.
tem cum altero.**

*μῆλς, non emerim nec vnica quidem nuce, et ap.
Plautum in Casina e Festo: Non ego istud verbum
empfitem titivillitio. i. e. re nihili.*

318. Linguam largiloquam. Πολυλόγον,
quae nimis abunde loquitur.

SCELEDRUS.

Mirum est lolio victitare te, tam vili tritico.

PALAESTRIO.

Quid iam?

SCELEDRUS.

Quia luscitiosus.

PALAESTRIO.

Vae verbero! Edepol, tu
quidem

321. *Mirum est lolio victitare te, tam vili tritico.* Q. d. Si triticum carum esset, non esset mirum, te lolio vitam tolerare; nunc vero cum tam vile sit triticum etc. Aenigmate proverbiali *lolio victitare* dicuntur lusciosi et caecutientes. Inest enim lolio peculiare quoddam malum, ut oculis caliginem inducat. Ovid. Fast. I, 691. *Et careant loliis oculos vitiantibus agri.*

322. *Quid iam? Quamobrem? Luscitiosus.* Sequentia ista *edepol tu quidem caecus non luscitiosus* satis ostendunt, per luscitiosum h. l. intelligi eum, qui male et parum videt; proprie vero *luscitio* est vitium oculorum, cum quis clarius vespertino tempore, quam meridie cernit. Ita certe explicat hanc vocem Festus *Verbero. Verberibus dignus. Convitium in servos.*

Caecus, non luscitiosus; nam illam quidem
eccam domi.

SCELEDRUS.

Quid, domi?

PALAESTRIO.

Domi hercle vero.

SCELEDRUS.

Abi; ludis me, Palaestrio.

PALAESTRIO.

Tum mihi sunt manus inquinatae. 325.

SCELEDRUS.

Qui dum?

PALAESTRIO.

Quia ludo luto.

324. *Ludis me.* Vel deludis, derides me,
vel ludis mecum, ut me sit ablativus, ut cum di-
cimus *ludere pila*, disco etc.

325. *Tum mihi sunt manus inquinatae.*
Jocus ex ambiguo: Sceledrus enim ludis me sic
accipit, ut me sit accus. casus, Palaestrio vero ut
sit ablativus. *Qui dum? Wie so? Quia ludo*

SCELEDRUS.

Vae capiti tuo!

PALAESTRIO.

Tuo istuc, Sceledre, promitto fore,
Nisi oculos orationemque aliam commūtas tibi,
Sed fores concrepuerunt nostrae.

SCELEDRUS.

At ego illas observo fores.

luto. Quia, cum ludo te i. e. tecum, perinde est,
ac si luto ludam: tu enim homo lutulentus es.
Veteres lutum pro lutulentis hominibus posuerunt,
ut coenum pro coenosis et turpissimis vel ut est Cas.
I, 1, 26. pro sterquilinio effossis.

326. *Tuo istuc.* Tuo capiti istuc Vae. Sen-
sus: quae tu mihi mala promittis, tibi evenient.
Jocus ex distinctione.

327. *Nisi oculos orationemque aliam
commutas tibi.* Aliam non ad orationemque
trahendum, sed ἐλλειπτικῶς sumendum, quasi sit
aliam in partem. Sic infra 1278. Oratio alio mihi
demutanda est mea.

328. *At ego illas (Periplectomenis) obser-
vo fores.* Ut Philocomasium sc. per eas exeun-
tem videam.

Nam nihil est, qua hinc huc transire ea possit,
nisi recto ostio.

PALAESTRIO.

Quin domi eccam, Nescio, quae te, Sceledre, 330.
scelera suscitant.

SCELEDRUS.

Mihi ego video, mihi ego sapio, mihi ego credo
plurimum:

Me homo nemo deterruerit, quin ea sit in his
aedibus;

329. *Nam nihil est.* Subintell. viae, i. e. nam nulla est via, qua e domo vicini domum nostram Philocomasium transire possit, nisi per ostium rectum. *Recto ostio.* Rectum ostium opponitur postico, *die Vorderthür.* v. Stieglitz l. c. T. III. p. 169.

330. *Quae te, Sceledre, scelera suscitant.* *Was du für gottlose Streiche vorhast, was dich ansicht.* *Suscitare* i. q. impellere. *Jocatur* vero in verbis similem sonum habentibus.

331. *Mihi ego video.* Non aliis, quorum non curo applausum.

332. *Me homo nemo deterruerit, quin ea sit in his aedibus.* Nemo ita me deterrebit, ut non credam, Philocomasium esse in aedibus Periplectomenis.

Hic obsistam, ne imprudenti huc ea se surrepsit
mihi.

PALAESTRIO.

Meus illic homo est: deturbabo iam ego illum
de pugnaculis.

333. *Hic obsistam.* *Obsistere* est opponere sese ruentibus et occurrere; h. l. obstare exire volenti, stare in via, qua alicui transeundum est. v. Passerat. ad Tibull. Paneg. Messalae. *Surrepsit* pro surrepserit i. e. subduxerit mihi.

334. *Meus illic homo est* etc. Haec loquitur Palaestrio submissa voce, ut spectatores tantum audiant. Discessit autem Sceledrus a Palaestratione aliquanto longius, ut Philocomasium ex aedibus Periplectomenis exeuntem excepturus. *Meus est*, proverbialiter quasi dicitur de eo, quem deprehendimus ad vindictam, qui nostrae est potestatis. Pseud. II, 2, 6. *Meus hic est homo, ni omnes dī atque homines deferunt.* Cf. Pseud. IV, 7, 22. Eleganter de inescatis Curc. III, 61. *Meus hic est, hamum vorat.* Sic et Nos dicimus. *Er ist vnser,* de eo, quo pro voluntate uti possumus. *De pugnaculis.* De propugnaculis, *Verschanzung.* *Pugnaculum* est locus, ubi pugnatur. Allegoria a re militari.

Vin' iam faciam, vt stultivium te fatearis? 335.

SCELEDROS.

Age face!

PALÆSTRIO.

Neque te quicquam sapere corde, neque oculis vti?

SCELEDROS.

Vola.

PALÆSTRIO.

Nempe tu istuc ais esse herilem concubinam?

SCELEDROS.

Atque arguo,

Eam me vidisse osculantem hic intus cum alieno viro.

335. *Stultivium*. Stulte videntem, stultum in videndo. Eodem modo Martianus Capella VI. princ. noctuam vocat *alitem noctiviam*. Hic rursus Palæstrio cum Sceledro, aliquanto longius distante, loquitur.

336. *Neque te quicquam sapere corde* etc. Subintell. e superioribus: et visne faciam, vt fatearis. *Sapere corde* v. q. Epid. II, 2, 101. *sapere pleno pectore*, est animi mentem intelligere, *bei gutem Verstande seyn*.

338. *Hic intus*. In aedibus Periplectomenis.

PALAESTRIO.

Scin' tu nullum commeatum hinc esse a nobis?

SCELEDRUS.

Scio.

PALAESTRIO.

340. Neque solarium, neque hortum, nisi per impluvium?

SCELEDRUS.

Scio.

PALAESTRIO.

Quid nunc, si ea domi est, si faciam, ut eam exire
hinc videas domo,

340. *Solarium*, (*Söller*), locus in supremis aedibus sine tecto ad accipiendam auram et vaporem solis comparatus, ubi apricari solebant. Apud Romanos certae aedium partes talibus solariis fuisse instructas vel ex hoc loco intelligi potest, coll. Sueton. Claud. 10. vid. J. A. Ernesti Prolus. de Horologio. Lips. 1744. Hinc lucem accipit Augusti jocus, quem Macrobius Saturnal. II, 4. refert his verbis: Augustus. *Cum de Tyriae, quam emi jufferat, obscuritate queretur; dicente venditore, erige altius et suspice, his usus est salibus: Quid? ergo, ut me populus Rom. dicat bene cultum, in solario ambulaturus sim?*

Dignus es verberibus multis?

SCELEDRUS.

Dignus.

PALAESTRIO.

Serva istas fores;

Ne tibi clam se subterducat istinc, atque huc
transeat.

SCELEDRUS.

Consilium est, ita facere.

PALAESTRIO.

Pedes ego iam illam huc tibi
sistam in viam.

SCELEDRUS.

Agedum ergo face: volo scire, vtrum ego id 345.
quod vidi, viderim:

242. *Dignus es verberibus multis?* Vt
Nos: *Bist du nicht Schläge werth?* pro *Hast du*
nicht Schläge verdient? Aliter Graeci vtuntur
phrasi δίκαιος εἶ pro *jus habes*. e. g. Aristoph. Nub.
1283. Eurip. Suppl. 188. etc.

344. *Pedes ego illam tibi sistam.* Ad
pedes, vel ante pedes ego tibi illam sistam, coram
te collocabo.

An illic faciat, quod facturum dicit, ut ea sit
domi.

Namque ego quidem meos oculos habeo, nec
rogo utendos foris.

Sed hic illi supparasitatur semper, hic ei pro-
xumus est,

Primus ad cibum vocatur, primo pulmentum
datur;

350. Nam illic noster est fortasse circiter triennium.
Neque cuiquam, quam illi, in nostra melius
famulo familia.

Sed ego hoc quod ago, id me agere oportet, hoc
observare ostium.

347. *Namque ego quidem* etc. Vid. supra
191. et *Afin.* II, 2, 53. *Nec rogo utendos fo-*
ris. Nec commutato ab aliis fumo.

348. *Illi.* Domino suo. *Supparasitatur.*
Personam agit parafiti, i. q. parafitatur.

349. *Pulmentum.* In genere omne id quod
ad pultem edebatur; h. l. vero proprius fervorum
cibus ad modum pulvis factus.

350. *Nam illic noster est fortasse cir-*
citer triennium. Et vix ille Palaestrio conser-
vus noster est, fortasse circiter abhinc triennium.

Hic obfistam hac quidem. Pol certo verba mihi
numquam dabunt.

S C E N A IV.

PALAESTRIO. PHILOCOMASIUM.

SCELEDRUS.

Philocomasium, suam nunc ipsius personam
agens, de dolis, quibus circumvenire Sce-
ledrum volunt, ut credat, se eam non vidisse
osculantem, cum Pleuside, bene edocta, exit
e domo Militis, graviterque invehitur in Sce-
ledrum, quod ipsam falso tam magni probri
insimulaverit, eumque minis angit, ut sibi per-
suadeat de contrario. Quibus minis, quae mo-
dice tantum angunt monitorem, superaddit
narrationem somnii de gemina germana sorore,
et irae plena abit in domum Militis. Sce-
ledrus nunc labare incipit de eo, quod vidit:
nam e domo Militis exierat Philocomasium,
quam vix comprehenderat in Periplectomenis
aedibus; sensimque adducitur ad id, ut cre-
dat, se Philocomasium non vidisse osculantem.

PALAESTRIO.

Praecepta facito ut memineris.

353. *Hic obfistam.* Hac parte contra adver-
sarios meos qui verba mihi dare volunt, stabo.

PHILOCOMASIUM.

Toties monere mirum est.

PALAESTRIO.

355. At metuo, vt satis sis subdola.

PHILOCOMASIUM.

Cedo vel doctas, docebo:

Memini malas, vt sint malae: mihi sola ego
superfum.

354 — 357. Haec inter Palaestrionem et Philocomasium, procul a Sceledro stantes, aguntur. *Toties monere mirum est.* Secundum illud Pseud. IV, 1, 30. *Memorem immemorem facit, qui monet, quod memor meminit.* Monere enim est jubere memorem esse.

355. *At metuo, vt satis sis subdola.* At metuo, ne non satis astuta sis ac dolosa. *Cedo vel doctas, docebo.* Da mihi etiam doctas, ego eas docebo; (*auch die Ausgelerntesten können noch von mir lernen,*) tantum adest, vt docenda sim, vt vel doctas docere possim.

356. *Mihi sola ego superfum.* Superior sum, i. e. omnes mulieres a me malitiarum magistra superantur: *es übertrifft mich keine.* Cf. Terent. Hec. II, 1, 6. et Noster Pers. II, 1, 1. et II, 2, 1 sqq.

PALAESTRIO.

Age iam nunc infiste in dolos: ego abs te procul recedam. —

Quid astas, Sceledre?

SCELEDRUS.

Hanc rem gero: habeo auris,
loquere quidvis.

PALAESTRIO.

Credo ego istoc exemplo tibi esse eundum actum extra portam

357. *Infiste in dolos.* Incumbe in dolos, vel haere in dolis.

358. *Hanc rem gero.* Δεικτικῶς, pro adsto.

359. *Credo ego istoc exemplo* etc. Cum Sceledrus in ostio staret, mulierculam redituram exspectans, ne qua elaberetur, ad eum Palaestrio, bene est, inquit, forma et status in te, qui mox erit, cum herus allegatum te palibulo per urbem ducet. Atqui stetisse eum opinor manibus ante se projectis et leviter diductis, habitu quo solent captantes et apprehensuri. *Extra portam.* Metiam sc., quae eadem cum Esquilina. Supplicia pleraque apud Romanos sumi solita extra portas, et carnifex etiam domum habuit extra urbem. Cassaub. ad Theophr. p. 275. Fuit Athenis ut et in

360. Dispeffis manibus patibulum cum habebis.

SCELEDRUS.

Quamnam ob rem?

PALAESTRIO.

Respice dum ad laevam! Quis illaec est mulier?

SCELEDRUS.

Pro dii immortales!

Heri concubina est haec quidem.

PALAESTRIO.

Mihi quoque pol ita videtur;

Age nunc iam quod lubet.

SCELEDRUS.

Quid agam?

aliis vrbibus janua vna, quam χαρῶνεια θυραν vocabant, qua ad supplicium educebantur capitis damnati. Hinc h. l. proverbium: *Extra portam ire.* Senec. Controv. Lib. I. *Extra portam istam virginem.* Respondet istis Graecorum ἐς μακαρίαν et ἐς νόραν.

360. *Dispeffis manibus.* Distentis et dispanfis manibus. Nam *passus*, *a*, *um* et *dispeffus* vel *dispassus*, *a*, *um* dicebant Vett. pro *panfus* et *dispanfis*.

PALAESTRIO.

Peri perpropere.

PHILOCOMASium.

Vbi iste bonus servos, qui propudii me maxu-
mi innocentem

Falso insimulavit?

365.

PALAESTRIO.

Hem tibi! Hic mihi id dixit.

SCELEDRUS.

Tibi.

PHILOCOMASium.

Quid dixti

364. *Bonus servus.* Ἐργονικῶς, et cum admiratione, vt Bacch. IV, 6, 6. Saepe vocibus *egregius, pulcher* etc. ita vtuntur autores latini. v. Barth. ad Stat. Theb. II, 460. et III, 269. *Propudii.* Probri, impudicitiae, dedecoris, adulterii. Festus: *Quidam propudium putant dici, a quo pudor et pudicitia procul absit.* Ad quem locum Festi Scaliger negat, dubium esse, quae Graecis *ναῖσάρματα*, a Latinis propudia dicta; et inde demum putat sceleratos, vt *ναῖσάρματα*, sic propudia esse appellatos. e. g. Curc. I, 3, 34. *Quid ais propudium.*

365. *Insimulavit.* Insimulare est crimen in aliquem confingere.

Tuten' te vidisse in proxumo hic, sceleste, me
osculantem?

PALAESTRIO.

Atque cum alieno adolescentulo, dixit.

SCELEDRUS.

Dixi hercle vero.

PHILOCOMASium.

Tun' me vidisti?

SCELEDRUS.

Atque his quidem oculis.

PHILOCOMASium.

Carebis, credo,
Qui plus vident, quam quod vident.

SCELEDRUS.

Numquam hercle deter-
rebor,

368. *Carebis, credo, qui plus vident,
quam quod vident.* Carebis, credo, iis ocu-
lis, i. e. effodientur tibi oculi, qui sibi cernere
videntur, quod non vident.

Quin viderim id quod viderim.

370.

PHILOCOMASIIUM.

Ego stulta moror multum,
Quaē cum hoc infano fabulem: quem pol ego
capitis perdam.

SCELEDRUS.

Noli minitari: scio crucem futuram mihi se-
pulchrum;
Ibi mei maiores sunt siti; pater, avos, proa-
vos, abavos.

370. *Moror multum.* Admodum stulta sum. *Moror*, prima producta, efferebant cavillantes pro *μωραίνεσθαι*. Sic Nero, teste Suetonio Cap. 33. *Claudium* dicebat *desisse*, inter vivos morari.

371. *Fabulem.* Fabuler, loquar. *Capitis perdam.* Interimam, vita privabo. *Asin.* I, 2, 6. *Capitis te perdam ego, et filiam.* *Bacch.* III, 3, 86.

372. *Scio crucem futuram mihi sepulchrum.* Vid. Lipsius de Cruce I, 12.

373. *Sunt siti.* Compositi, i. e. sepulti. Antiqui enim simplicibus libentius utebantur, quam compositis. Sic *status dies* pro *constitutus dies* apud Festum, et *vs. sq. fodiri* pro *effodiri*, vel *effodi*.

Non possunt mihi minaciis tuis hisce oculi
fodiri. —

375. Sed paucis verbis te volo, Palaestrio! Obsecro,
vnde

Exit haec huc?

PALAESTRIO.

Vnde, nisi domo?

SCELEDRUS.

Domo?

PALAESTRIO.

Me vidente.

SCELEDRUS.

Video.

Nimis mirum est facinus, quomodo haec hinc
potuerit transire!

Nam certo neque solarium est apud nos, neque
hortus ullus,

374. Non possunt mihi minaciis tuis
hisce oculi fodiri. Nullo modo potes minis
tuis efficere, ut non viderim, quod re vera vidi,
et ut oculis caream.

376. Vnde, nisi domo? Woher sonst, als
aus dem Hause?

Neque fenestra, nisi clatrata; nam certo ego te
hic intus vidi.

PALAESTRIO.

Pergin', scelestè, intendere, atque hanc arguere? 380.

PHILOCOMASIVM.

Ergo ecastor

Mihi haud falsum eveniat somnium, quod noctu
hac somniavi.

PALAESTRIO.

Quid somniasti?

PHILOCOMASIVM.

Ego eloquar! Sed, amabo, advertito
animum.

Hac nocte in somnis mea soror gemina germana
visa,

379. *Nisi clatrata.* Clatris vallata. Gitterfenster. Clari vel clatra virgae sunt lignae aut ferreae, quibus transversis fenestrae etc. muniuntur.

380. *Intendere.* Velut arcum, accusationem tuam, invehì. Donatus ad Terent. Eun. III, 3, 19. *Intendere est, orimen in adversarium jacere.*

383. *In somnis.* Somnians.

Venisse Athenis in Ephesum cum suo amatore
quodam;

385. Hi ambo hospitio huc in proximum mihi devoti sunt visi.

PALAESTRIO.

Palaestrionis somnium narratur. Perge porro!

PHILOCOMASIUM.

Ego laeta visa, quia soror venisset, propter
eandem

Suspicionem maxumam sum visa sustinere.

386. *Palaestrionis somnium narratur.*

Haec Palaestrio secum murmurat. Sensus: Narras Palaestrioni, quae ipse excogitavit, et rectius te novit. Proprie et inproprie haec intelligi possunt. Nota enim sunt proverbialia graeca: τὸ σὸν ὄναρ σοι διηγοῦμαι i. e. *tuum tibi narro somnium*, pro narro tibi, quod ipse me rectius nosti, vel ut est apud Platonem de Republ. VIII. τὸ ἐμὸν, ἐμὸν λέγεις ὄναρ i. e. *meum mihi narras somnium*, pro narras mihi, quae jamjam scio.

388. *Suspicionem maxumam sum visa sustinere.* Suspicionem sustinere dictum est ut sustinere culpam et causam, quod Graeci dicunt, αἰτίαν ὑπὲρχειν, pro in suspicionem venire s. incidere.

Nam arguere in somnis me familiaris meus
 mihi visu'st,
 Me cum alieno adolescentulo, quasi nunc est, 390.
 osculatam esse;
 Cum illa osculata mea soror gemina esset
 suumpte amicum.
 Ita me infimulatam perperam fuisse somniavi.

PALAESTRIO.

Satin' eadem in vigilantes expetunt, quae in
 somnis visa memoras?
 Heus herole quam praesentia omnia! Abi intro
 et comprecare.

Bacch. III, 3, 32. *Ille innocens, suspicionem hanc sustinet causa mea.* Sic Cicero pro Plancio Cap. 6. *recipere suspicionem.* — Munitur hic ad fallaciam via, qua Sceledrus, quamvis diligens et acer custos, eludatur.

390. *Quasi nunc est.* Sicuti nunc res se habet.

393. *Expetunt.* Eveniunt, accidunt.

394. *Comprecare.* *Compre cari* nihil aliud est, quam mola falsa aut thure devenerari i. e. deprecari somnia meticulosa, pacemque ac veniam a prodigiali Jove diisque averruncis i. e. malorum

395. Narrandum ego istuc Militi censeo.

PHILOCOMASIUM.

Facere certum:

Neque me quidem patiar probri falso impune
insimulatam.

SCELEDRUS.

Timeo quid rerum gesserim; ita dorsus totus
prurit.

depulsoribus omni suppliciorum et piamentorum genere exambire. Quo item pertinent ea, quae habentur infra III, 1. de precatrice, conjectrice, hariola atque aruspica. Superstitionem veterum in expiandis somniis festive notat Martial. Epigr. VII, 53. Cf. Amphitr. II, 2, 106 sqq. et Tibull. Eleg. III, 4, 9. *At natum in curas hominum genus omnia noctis Farre pio placent et saliente sale.*

395. *Facere certum.* Faciam i. e. narrabo.

397. *Timeo quid rerum gesserim; ita dorsus totus prurit.* Ich fürcht', ich habe einen dummen Streich gemacht; es juckt mich der ganze Rücken. Dorsum totum plagas et verbera sibi imminere praefagit ac praesentit. Amph. I, 1, 138. *Perii! dentes pruriunt.* Bacch. V, 2, 74. *Caput prurit, perii!* Poen. V, 5, 36. Num tibi, adolescens, malae an dentes pruriunt?

PALAESTRIO,

Scin' te periisse?

SCELEDRUS.

Nunc quidem domi certo. Certa
res est,

Nunc nostrum observare ostium, vbi vbi sit.

PALAESTRIO.

At, Sceledre, quaeſo,
Vt ad id exemplum ſomnium quam ſimile ſom-400.
niavit!
Atque, vt tu ſuſpicatus es, eam vidiffe te os-
culantem?

398. *Nunc quidem domi certo.* Sc. Phi-
locomasium eſt; nam ipſo vidente Sceledro erat
domum ingreſſa. *Res certa eſt nunc obser-*
vare. Nunc obſervabo. *Obſervare* vero proprie
eſt ſervorum, quibus aedium cuſtodia demandata
eſt. Afinar. II, 2, 7. *Indiligenter obſervare oſtium.*

400. *Vt ad id exemplum ſomnium quam*
ſimile ſomniavit! Vt accipiendum *Σαυμαſτι-*
κῶς, admirative. Quam ſimile ſomnium eſt factio
huic. *Wie paſſt ſich der Traum zu der Begeben-*
heit? *Somnium ſomniavit* vero dictum eſt vt *face-*
re facinus *Φυγῆν* *Φεύγειν* et centum alia.

401. *Atque, vt etc.* Atque vt ſomniavit, vt
tu etc.

SCELEDRUS.

Me eam non vidisse arbitraris?

PALAESTRIO.

Opiner? Obsecro, res-
pisce!Nae tu hercle, si ad herum haec res pervenerit,
peristi pulchre,

SCELEDRUS.

Nunc demum experior, prius ob oculos mihi
caliginem obstitisse.

PALAESTRIO.

405. Dudum edepol hoc planum quidem: quae hic
vsque fuerit intus.402. *Opiner? Quomodo hoc opiner? Wie
sollt' ich das glauben? Resipisce. Rervertere
ad sanitatem, redi ad te.*403. *Peristi pulchre. Vt Nostri: da wirst
du schön ankommen.*404. *Prius ob oculos mihi caliginem
obstitisse. Antea meis oculis caliginem objec-
tam fuisse, vt non recte viderim.*405. *Quae hic vsque fuerit intus. Vt-
pote quae in aedibus nostris intus semper fuerit.
Vsque pro continuo, semper.*

SCELEDRUS.

Nihil habeo certi quid loquar: non vidi eam,
etsi vidi.

PALAESTRIO.

Nae tu edepol stultitia tua nos paene perdidisti.
Dum te fidelem facere hero voluisti, absumtus
es paene.

Sed fores vicini proximi crepuerunt. Conti-
ciscam.

S C E N A V.

PHILOCOMASIUM. PALAESTRIO.

SCELEDRUS.

Vt Sceledro facilius persuadeatur, se versare in errore, Philocomasium, ea ipsa, quam ipse cum Pleuside viderat osculantem, nunc personam agit sororis germanae, et quasi peregre paullo ante venerit, et ex adversa tempestate, saevisque fluctibus servata sit, initio scenae Dianae Ephesiae sacrificare et gratias agere et vota solvere parat. Palaestrio vero, quasi ipse de rei veritate dubitaret, Sceledrum ad afferendum machaeram in domum Militis mittit, ut scilicet videat intus Philocomasium, quae per domum Periplectomenis in aedes Militis se receperat. Quo facto Sceledrus omnem amittit dubitandi et haesitandi libidinem.

PHILOCOMASIUM.

410. *Inde ignem in aram, ut Ephesiae Dianae lauda laudes*

410. *Inde ignem in aram.* Injice seu impone ignem in aram sc. domesticam. Alloquitur Philocomasium ancillam sermone paene tragico, qualis est Charmidis Trin. IV, 1. Caeterum cum huius scenae exordio Cf. Stich. III, 1, 1-4. *Ephesiae Dianae.* Quia Ephesi res geritur, ubi

Gratesque agam, eique vt Arabo fumificem
odore amoene:

Quae me in locis Neptuniis templisque turbu-
lensis

praecipuus erat Dianae cultus. *Lauta laudes.* Paronomasia. Turneb. Advers. VII, 19. „Neque vero est, cur a Quinctiliano IX, 4 vel a Iuvenale X, 122. versus irrideatur ob iterationem earundem syllabarum. Hoc enim Veteres in deliciis habebant.“ Respicit autem Comicus voce *lauta* ad solemnem lavationem illam, (quae veteribus *lustratio* vel etiam *purificatio* dicta) sacrificia ac rem divinam praecedere solitam.

411. *Eique vt Arabo fumificem odore amoene.* Et vt ei fumum i. e. suffuturum seu suffimentum faciam odore Arabico i. e. thure Arabico incenso. Arabia enim mater erat odorum et vnguentorum pretiosorum, vnde etiam proverbium: τὴν ὅλην Ἀραβίαν ἀποπνεύεσθαι, et Festi *Arabice olet*, pro ex odoribus Arabicis.

412. *In locis Neptuniis.* In mari: nam Neptunus est Deus maris. *Templisque turbulentis.* I. q. loca Neptunia. Sicuti legimus apud Ennium et Lucretium *coeli templa* pro coelo et *Acherusia templa* pro locis infernis, ita et Neptuni sive Neptunia templa pro mari. Rud.

Servavit, saevis fluctibus vbi sum afflictata
multum.

SCELEDRUS.

Palaestrio, o Palaestrio!

PALAESTRIO.

O Sceledre, Sceledre, quid
vis?

SCELEDRUS.

415. Haec mulier, quae hinc exit modo, estne heri-
lis concubina

Philocomasium? an non est ea?

PALAESTRIO.

Hercle opinor, ea videtur.
Sed facinus mirum est, quomodo haec hinc po-
tuerit transire,

IV, 2, init. *Neptuno has ago meo patrono gratias,
Qui falsis locis incolit pisculentis, cum me ex suis
pulchre ornatum expedit Templis reducem.*

415. *Hinc.* Δεικτικῶς, ex aedibus Periplecto-
menis.

417. *Quomodo haec hinc potuerit
transire.* Quomodo haec potuerit ex aedibus
nostris in aedes Periplectomenis transire.

Siquidem ea est.

SCELEDRUS.

An dubium tibi est, eam esse hanc?

PALAESTRIO.

Ea videtur.

Adeamus, appellemus.

SCELEDRUS.

Heus, quid istuc est, Philoco-
masium?

Quid tibi istic hisce in aedibus debetur? Quid 420.
negotii est?

Quid nunc taces? Tecum loquor.

PALAESTRIO.

Imo edepol tute tecum;
Nam haec nihil respondet.

SCELEDRUS.

Te alloquor, vitii probri-
que plena,

420. *Quid tibi hisce in aedibus debe-
tur? Was hast du hier, in diesem Hause, zu
suchen?*

421. *Imo edepol tute tecum.* Sc. loque-
ris. Eadem ellipsis occurrit. Most. III, 1, 24. *Quid
tute tecum?*

Quae circum vicinos vaga es.

PHILOCOMASIUM.

Quicum tu fabulare?

SCELEDRUS.

Quicum, nisi tecum?

PHILOCOMASIUM.

Quis tu homo es, aut mecum quid
negotii est?

SCELEDRUS.

425. Men' rogas, homo qui sim?

PHILOCOMASIUM.

Quin ego hoc rogem, quod
nesciam?

423. *Vaga es. Vagaris. Quicum tu fabulare? Cum quo tu loqueris? Simulat Philocomasium, quasi non audiverit quae antea dicta erant.*

424. *Mecum quid negotii est. Sc. tibi.*

425. *Quin ego hoc rogem, quod nesciam? Quin pro quidni, quod est. Stich. II, 2, 9. Pa. Quid agis? Di. Quid agam, rogitas? Pa. Quidni rogitem?*

PALAESTRIO.

Quis ego sum igitur, si tu hunc ignoras?

PHILOCOMASium.

Mihi odiosus, quis-
quis es;

Et tu, et hic.

SCELEDRUS.

Nos non novisti?

PHILOCOMASium.

Neutrum.

SCELEDRUS.

Metuo maxime.

PALAESTRIO.

Quid metuis?

SCELEDRUS.

Enim ne nosmet perdiderimus vs-
piam:

426. *Quis ego sum igitur, si tu hunc ignoras?* Cf. *Amphitr.* I, 1, 277 sqq. *Mihi odiosus.* Sc. es.

428. *Enim ne nosmet perdiderimus vs-
piam.* Notandum enim praepositum, quamquam

Nam neque te, neque me novisse ait haec.

PALAESTRIO.

Perscrutari hic volo,
430. Sceledre, nos nostri an alieni simus: ne dum
quispiam
Nos vicinorum imprudenteis aliquis immuta-
verit.

SCELEDRUS.

Certe equidem noster sum.

et similiter alibi, tum apud hunc, tum apud non-
nullos alios probatos latini sermonis autores. Prae-
terea semper fere in responsione secundum locum
apud Plautum obtinet, et quasi παρελκον est. e. g.
Most. III, 1, 20. Cas. II, 5, 15.

430. *Nos nostri, an alieni simus.* I. e.
nostrae familiae an alienae? Ita mox *Certe equi-*
dem noster sum. Germanice reddi posset: *Ob wir*
noch unserm alten Herrn dienen, ob wir noch die
Alten sind. *Ne dum.* Dum παρέλκει, vel est ne
forte.

431. *Imprudenteis.* Non providentes, in-
scientes.

PALAESTRIO.

Et pol ego. Quaeris tu, mulier,
malum.

Tibi dico, heus Philocomasium!

PHILOCOMASium.

Quae te intemperiae
tenent,

Qui me perperam perplexo nomine appelles?

PALAESTRIO.

Eho,

Quis igitur vocare?

435.

PHILOCOMASium.

Glycere nomen est.

432. *Quaeris tu, mulier, malum.* Vid. not. ad vl. 274.

433. *Intemperiae tenent.* *Intemperiae* pro infantiis. I, 1, 32. *Nescio pol quae illunc hominem intemperiae tenet.*

434. *Perplexo.* Obscuro, figurato. Glossae: *perplexus*, πεπλεγμένος. Terent. Eun. V, 1, 1. *Per- gin', sceleste, mecum perplexe loqui.*

435. *Quis igitur vocare?* Quae igitur i. e.

SCELEDRUS.

Iniuria es:

Falsum nomen possidere, Philocomasium, postulas.

At istuc non decet, et meo adeo hero facis injuriam.

PHILOCOMASIUM.

Egone?

PALAESTRIO.

Tute.

PHILOCOMASIUM.

Quae heri Athenis Ephesum adveni
vesperi

Cum meo amatore, adolescente Atheniensi.

PALAESTRIO.

Dic mihi,

440. Quid hic tibi in Epheso est negotii?

PHILOCOMASIUM.

Geminam germanam
meam

Hic sororem esse inaudivi: eam veni quaesitum.

quo nomine igitur vocaris? Quis apud vett. communis generis. *Iniuria es.* Contra jus agis.

PALAESTRIO.

Mala es.

PHILOCOMASIVM.

Imo ecastor stulta multum, quae vobiscum fabuler;

Abeo.

SCELEDRUS.

Abire non sinam te.

PHILOCOMASIVM.

Mitte.

SCELEDRUS.

Manifestaria

Res est, non mitto.

PHILOCOMASIVM.

At mihi iam crepabunt manus;
malae tibi,

441. *Mala es. Du bist eine Betrügerin.*

443. *Mitte. Sc. me. Manifestaria res est. Manifesta res est, et vel subint. te esse malam, vel dictum est περιφραστικῶς vt antea certa res est, pro non mittam te.*

444. *At mihi jam crepabunt manus, malae tibi. Colaphum tibi infringam. Mala pro maxillae.*

445. Nisi me omittis.

SCELEDRUS.

Quid, malum, aſtas? Quin retines
altrinfecus?

PALAESTRIO.

Nihil moror negotioſum mihi eſſe tergum, qui
ſcio
An iſta non ſit Philocomasium, atque alia eius
ſimilis fiet?

PHILOCOMASIMUM.

Mittis me, an non mittis?

SCELEDRUS.

Imo vi atque invitam, ingratiis,

445. *Malum.* Du Schurke. Vid. Chriſtianus Falſterus in Amoenitatibus philòlogicis, qui T. III. Serm. 18. plauſtrum convitiorum veteribus vſitatorum exhibet. *Altrinfecus.* Altera ex parte: nam ab vna jam tenebat Philocomasium Sceledrus.

446. *Nihil moror negotioſum mihi eſſe tergum.* Nolo tergo meo aliquid eſſe (cum virgis) negotii, i. e. tergum meum in plagis perferendis eſſe occupatum. *Qui ſcio an iſta non ſit.* Qui nescio, an iſta ſit.

448. *Ingratiis.* Invitam, obtorto collo. Verbum frequens apud Plautum, Lucretium, alios.

Nisi voluntate ibis, rapiam te domum.

PHILOCOMASium.

Ostium hoc mihi
Domicilium est, Athenis domus atque res. Ego 450.
istam domum
Neque moror, neque vos, qui homines sitis,
novi, neque scio.

SCELEDRUS.

Lege agito: te nusquam mittam, nisi das fir-
matam fidem,

que. Qui autem vi in iudicium, aut ad aliquod
supplicium etc. ducebantur, proprie *obtorto collo*
vel *cervice adstricta* trahi dicebantur.

449. *Ostium hoc mihi domicilium est.*
In aedibus, quarum est ostium hoc, mihi domici-
lium est; ego in hoc domo habito. *Domicilium* et
domus inter se differunt. *Domicilium* nobis esse po-
test etiam in alienis atque externis locis, *domus* in
patria tantum.

450. *Domus atque res.* Familia et opes,
patrimonium. *Domus* pro familia non ita infre-
quens. e. g. Ovid. Metam. VIII, 636. *Tota domus*
duo sunt. *Istam domum.* Vestram.

452. *Lege agito.* *Lege agere* est in jure id,
quod in lege aliqua constitutum est, agere, et *lege*

Te huc, si omisero, intro ituram.

PHILOCOMASIUM.

Vi me cogis, quisquis es.

Do fidem, si omittis, istoc me intro ituram, quo
iubes.

SCELEDRUS.

455. Ecce omitto.

PHILOCOMASIUM.

At ego abeo omissa.

SCELEDRUS.

Muliebri fecisti fide.

PALAESTRIO.

Sceledre, manibus amisisti praedam: tam ea est,
quam potis,

agito dicebatur ei, cuius intentio contemptibilis
adversario videbatur. v. Donatus ad Ter. Phorm.
V, 7, 43. *Firmatam fidem*. Firmabatur fides
jurejurando, sponforibus, fidejussoribus etc.; hic
vero simpliciter, pro *dare fidem certam* positum
videtur.

455. *Muliebri fecisti fide*. Fluxa, sub-
lesta, levi. Vide quae notata sunt ad proverbium:
Mulier ne credas, ne mortuae quidem. coll. Amph.
II, 2, 209. *Fides lenonina* est Rud. V, 3, 3.

456. *Tam ea est, quam potis*. Sc. est. i. e.

Nostra herilis concubina. Vin' tu hoc facere
strenue?

SCELEDRUS.

Quid faciam?

PALAESTRIO.

Affer mihi machaeram hio intus.

SCELEDRUS.

Quid facies ea?

PALAESTRIO.

Introrumpam recta in aedes, quemque hic in-
tus videro

potest. Sensus: quam certissime ea est. Stich. III,
2, 1. *Tam confido, quam potest.*

457. *Vin' tu hoc facere strenue?* Visne
tu id, quod ego tibi dicam, facere strenue i. e. cito,
celeriter.

458. *Affer mihi machaeram.* Vt videat
sc. Sceledrus Philocomasium in lecto cubantem. Si-
mulat Palaestrio, se injuriam hero illatam vindi-
caturum.

459. *Introrumpam.* Cf. Amph. IV, 3, 14 sqq.
In aedes. Periplectomenis. *Quemque.* Quem-
eunque.

460. Cum Philocomasio osculantem, eum ego ob-
truncabo extempulo.

SCELEDRUS.

Vilane est ea esse?

PALAESTRIO.

Imo edepol plane ea est.

SCELEDRUS.

Sed quomodo

Diffimulabat!

PALAESTRIO.

Abi, machaeram huc effer.

SCELEDRUS.

Jam faxo hic erit.

PALAESTRIO.

Neque eques, neque pedes profecto quisquam
tanta audacia,

463. *Neque eques, neque pedes pro-
fecto — mulieres faciunt.* Sic Euripides in
Aug: Γυναῖκες ἐσμέν· τὰ μὲν ὄντως νικώμεθα, τὰ δ'
οὐκ ἂν ἡμῶν θράσος ὑπερβάλλοιτο τις ἰ. e. *Mulieres
sumus: in quibusdam timiditate superamur, in non-
nullis non est, qui nos audacia superare possit.* Et

Qui aequae faciat confidenter quicquam, quam
quae mulieres

Faciunt. Vt utrobique orationem docte edidit! 465.

Vt sublinitur os custodi cauto conservo meo!

Nimis beat, quod commeatus transtinet trans
parietem.

Idem in Medea: πεφύλαμεν γυναῖκες εἰς μὲν ἐσθλὰ
ἀμηχανώταται, κακῶν δὲ πάντων τέκτονες σοφώταται.
i. e. Sumus mulieres, ineptae ad bona, omnium vero
malorum artifices sapientissimae.

465. *Vtrobique.* Et ubi Philocomasii partes
agebat, et ubi eius sororis.

466. *Vt sublinitur os custodi cauto
conservo meo.* Quam lepide decipitur et illu-
ditur Sceledrus, conservus meus, custos mulieris,
ut is sibi videtur callidus et sollers et providus.

467. *Nimis beat.* Nimis juvat, nimis hoc
nos beatos reddit. *Beat* absolute dictum est ut *levat*
Lucret. IV, 2. *Levat integros accedere fontes. Quod
commeatus transtinet trans parietem.*
Quod commeatus e domo Periplectomenis in do-
mum nostram per medium et communem parietem
transversus patet, quod datus liber transitus per
parietem. *Transtinere* est pertinere, quemadmo-
dum *trans mare ire* et *per mare ire*, et *pellegere* et
translegere. Asin. IV, 1, 5. *Trans aliquid pertinere*

SCELEDRUS.

Heus Palaestrio, machaera nihil opus.

PALAESTRIO.

Quid iam, aut quid opus est?

SCELEDRUS.

Domi eccam herilem concubinam.

PALAESTRIO.

Quid? domi?

SCELEDRUS.

In lecto cubat.

PALAESTRIO.

470. Edepol nae tu tibi malam rem repperisti, vt
praedicas.

est continuari, et vno spiritu, vel tenore, perducì.
Sic possem dicere: *pons transtinet trans flumen* i. e.
ad alteram ripam continuus est. Eodem sensu *con-*
tinere Stich. III, 1, 44. *utroque commeatus continet*
i. e. continuatur, continuus est. Caeterum nil fre-
quentius occurrit apud vtriusque linguae poëtas
praepositionis repetitione, e. g. Aristoph. Ran. 928.
1046.

SCELEDRUS.

Quid iam?

PALAESTRIO.

Quia hanc attingere ausus mulierem
hic in proxumo.

SCELEDRUS.

Magis hercle metus, sed nunquam quisquam
faciat, quin soror
Ista sit germana huius.

PALAESTRIO.

Eam pol tu osculantem hic
videras.

Et quidem palam est, eam esse, vt dicis.

SCELEDRUS.

Quid propius fuit,

471. *Attingere.* Aggredi, male tractare.
Palaestrio simulat, se credere, duas esse meretrices.

472. *Sed nunquam quisquam faciet,*
quin etc. Nunc labare incipit Sceledrus. Desinit
enim jam asseverare, eam puellam, quam viderit
osculantem, et quam postea attigerit, esse Philoco-
masium, sororem germanam et geminam.

475. Quam ut perirem, si locutus fuisset hero.

PALAESTRIO.

Ergo si sapias,
Mussitabis. Plus oportet scire servom, quam
loqui.

Ego abeo a te, ne quid tecum consilii commis-
ceam,

Atque apud hunc vicinum. Tuas mihi turbae
non placent.

Herus si veniet, si me quaerit, hic ero: hinc
me arcessito.

475. *Si locutus fuisset hero.* Si Militi dixissem, si ipsi narravissem, quae vidisse credebam.

476. *Mussitabis.* Tacebis, wirst du dich nicht mucksen. *Plus oportet scire servom, quam loqui.* Juven. Sat. IX, 120. *Lingua mali pars pessima servi.* Et Terent. in Andr. I, 1, 6, 7. in servo requirit fidem et taciturnitatem.

477. *Ne quid tecum consilii commisceam.* Ne tua mihi contagio noceat, ne quid tecum habeam commune.

478. *Apud hunc vicinum.* Ad hunc vicinum.

S C E N A VI.

SCELEDRUS. PERIPLECTOMENES.

Periplectomenes, consiliorum Palaestrionis particeps et socius, atque Pleusidi operam dans, ubi audivit, Philocomasium a Sceledro visam et tractatam esse in via, et paene in manifesto facinore deprehensam, ac domum Militis invitam ac vi abductam, cum ea simularet, se esse Philocomasi sororem, id se iniquo animo ferre profutetur, et, quasi hospitae suae et sibi gravis sit injuria facta, admodum irascitur. Ut vero eo credibilius sit Sceledro, duas esse sorores sibi simillimas, in aedes suas visere jubet Sceledrum, et deinde in domum Militis abire, quo in utroque loco invenit Philocomasium. Nunc Sceledrus paene depressus, et pessima metuens, se aliquot dies occultare apud se constituit.

SCELEDRUS.

*Satin' abiit ille, neque herile negotium 480.
Plus curat, quasi si non servitute serviat?
Certo quidem illa haec nostra intus est in aedibus:*

480. Satin' abiit ille. Nicht wahr, nun ist er fort? Satin' particula est cum admiratione et indignatione quadam interrogantis.

Nam ego et cubantem eam modo offendi domi.
Certum est, nunc observationi operam dare.

PERIPLECTOMENES.

485. Non hercle hisce homines me marem, sed foe-
minam

Vicini rentur esse servi Militis,
Ita me ludificant. Meamne hic in via hospitam,

483. *Offendi.* Reperi.

484. *Certum est nunc observationi operam dare.* Diligenter nunc fores nostras observabo, ne sc. Philocomasium exire possit.

485. *Non hercle hisce homines* etc. Haec secum Periplectomenes, sed ita, ut audire possit Sceledrus. *Hisce* pro *hice* vel *hi*. Priscian. L. XII, 13. Inveniuntur etiam nominativum pluralem *hisce* proferentes antiqui, ut Terent. Eun. II, 2, 38. *Hisce* hoc munere arbitrantur suam Thaidem esse. *Non marem, sed foeminam.* Ordo est: Servi Militis vicini non me rentur esse marem sed foeminam. *Foemina* vel *mulier* pro homine levi, ignavo, ut saepissime ap. Plautum et alios e. g. Casin. II, 2, 26. Bacch. IV, 8, 4. *Non me* arbitrantur militem, sed mulierem. Truc. I, 2, 31. Terent. Heaut. V, 3, 4. Summum convitium viro, foeminam vel mulierem dici, v. Barth. ad Stat. Theb. II, 665.

Quae heri huc Athenis cum hospite advenit
meo,
Tractatam et ludificatam, ingenuam et liberam?

SCELEDRUS.

Perii hercle! hic ad me recta habet rectam 490.
viam.

Metuo, illaec mihi res ne magno malo fuat,
Quantum hunc audivi facere verborum senem.

PERIPLECTOMENES.

Accedam ad hominem. Tun' Sceledre, hic sce-
lerum caput,

489. *Tractatam et ludificatam.* Subint.
esse patiar, vel velim. *Tractare*, (frequentat. a *tra-*
here, quod eodem sensu etiam occurrit) est male
excipere, tentare, indigniter habere.

490. *Hic ad me recta habet rectam*
viam. Plane eadem sunt quae leguntur. Pseud.
IV, 7, 37.

491. *Fuat.* Sit, ab antiquo *fuo*.

493. *Scelerum caput.* Dux, signifer homi-
num sceleratorum sceleratissime. Propert. II, 24.
Non ego nequitiae dicerer esse caput. Cf. Pseud. IV,
5, 3. Bacch. IV, 7, 31.

Meam ludificasti hospitam ante aedis modo?

SCELEDRUS.

485. Vicine, ausculta quaeso.

PERIPLECTOMENES.

Ego auscultem tibi?

SCELEDRUS.

Expurgare volo me.

PERIPLECTOMENES.

Tun' te expurges mihi,

Qui facinus tantum tamque indignum feceris?

An quia latrocinamini, arbitramini

Quidvis licere facere vobis, verbero?

SCELEDRUS.

500. Licetne?

PERIPLECTOMENES.

At ita me di deaeque omnes ament,

498. *Latrocinamini* i. e. homines militares
estis. Nos: *weil ihr einen blauen Rock tragt.*

500. *Licetne?* Sc. expurgare me. — In Pe-
riplectomenis sermone, qui nunc sequitur, notanda
est verborum mira congeries seni iratum se simu-
lanti a Poeta afficta, quae vno fere spiritu ab ipso
continuatur.

Nisi mihi supplicium virgeum de te datur
Longum diutinumque a mane ad vesperum,
Quod meas confregisti imbrices et tegulas,
Ibi dum condignam te sectatus simiam,
Quodque inde inspectavisti meum apud me 505.

hospitem

Amplexum amicam cum osculabatur suam,
Quodque concubinam herilem infimulare au-
sus es

501. *Nisi mihi supplicium virgeum de te datur.* Nisi mihi virgis poenas dabis. Cf. vf. 510.

503. *Imbrices et tegulas.* Imbrices sunt tegulae cavatae et femirotundae, quibus aqua pluvia disluit. Servius ad Virg. Georg. IV, 296. *Imbrex* dicitur, quod imbrem arceat: est enim genus incurvum tegularum. Glossarius liber: *imbrex*, καλαπάτης.

504. *Ibi dum condignam te sectatus simiam.* Ordo et confir. Dum tu ibi sectatus es simiam condignam te; da ein Affe daselbst den andern jagte. Ennius: *Simia quam similis turpissima bestia nobis.*

506. *Amplexum.* Accus. est ab amplexus, a, um.

Probri, pudicam, meque summi flagitii:

Tum quod tractavisti hospitam ante aedes
meas —

510. Nisi tibi supplicium stimuleum datur,
Dedecoris pleniorum herum faciam tuum,
Quam magno vento plenum est undarum mare.

508. *Summi flagitii.* Summae turpitudinis, facti turpissimi.

510. *Supplicium stimuleum.* Supplicium tale, quo Sceledro coxendix et latera et tergum fimulo fodiantur.

511. *Dedecoris pleniorum herum — undarum mare.* Hyperbole: nam magno vento coorto, ne cogitari quidem potest, quot undis ac fluctibus mare agitetur. Sic Virg. Aen. VII, 718. *Quam multi Libyco volvuntur littore fluctus, Saevus ubi Orion hibernis conditur undis.* Phrynichus ap. Plutarch. Sympos. VIII Σχήματα δ' ὁρχήσις τόσα μοι πόρεν, ὅσ' ἐνὶ πόντῳ κύματα ποιεῖται χεῖματι νῦξ ὁλόη. Cf. Pollux IX, 145. ὑπὲρ τὰ κύματα. Caeterum notandum: Si cuius servus alteri damnum intulerat, vel arbitrio eius, qui damno affectus fuerat, servus plectebatur, vel noxae dedebatur: vel dominus litis aestimationem sufferebat, vel, ut ex h. l. apparet, dedecore afficiebatur etc.

SCELEDRUS.

Ita sum coactus, Periplectomene, ut nesciam,
 Vtrumne postulare prius tecum aequom fiet,
 An me expurgare hic tibi videatur aequius, 515.
 Nisi istaec non est istaec, neque istaec est mihi:
 Sicut etiam nunc nescio quid viderim:
 Ita istaec huius similis est nostrae tua,
 Siquidem non eadem est.

PERIPLECTOMENES.

Vise ad me intro, iam scies.

SCELEDRUS.

Licetne?

520.

513. *Ita sum coactus.* In angustiam re-
 ductus.

514. *Vtrumne postulare prius tecum
 aequom fiet.* Vtrum verbis contendere prius
 tecum sit aequum. *Postulare* pro *expostulare*, sim-
 plex pro composito. *Prius aequom.* i. q. *Aequius.*

518. *Ita istaec huius similis est no-
 strae tua.* Ordo: ita est isthaec tua huius no-
 strae similis.

519. *Si quidem.* Si modo. *Vise ad me
 intro, iam scies.* Vise in aedes meas, et scies
 sc. duas esse sorores, inter se tam similes, ut aegre
 internosci possint.

PERIPLECTOMENES.

Quin te iubeo: at placide noscita.

SCELEDRUS.

Ita facere certum est.

PERIPLECTOMENES.

Heus, Philocomasium, cito

Transcurre curriculo ad nos: ita negotium est.

520. *Placide noscita.* Placide inspicere et explora i. e. dummodo ne dictis factisque injuriis in hospitam nostram, placide omnia peragas.

521. *Heus, Philocomasium, cito* etc. Periplectomenes interea praecurrit domum Militis, et jubet Philocomasium, in aedes suas properare transire, ut hoc facto Sceledrus, cui visendi et inquirendi et noscitandi potestas a Periplectomene facta est, eam in senis vicini domo offendens, credat, aliam esse puellam, Philocomasio simillimam, non Philocomasium, utpote quam teneatur esse in aedibus Militis, atque adeo quam ipse in lecto cubantem viderit, et diligenter ostium observans, pedem limine non extulisse certo sciat.

522. *Transcurre curriculo.* Quam citissime. Cum in certaminibus summa vi niterentur ad currendum homines, *curriculo currere* summam operam designat, summum conatum. Curriculum

Post, quando exierit Sceledrus a nobis, cito
Transcurrito ad vos rursus curriculo do-
mum. — —

Nunc pol ego metuo, ne quid infuscaverit. 525.
Si hic non videbit mulierem, aperitur dolus.

SCELEDRUS.

Pro di immortales! Similiorem mulierem,

enim et spatium certaminis et ipsum cursum designat. v. Barth. Advers. L. LVI. C. 9. *Ita negotium est.* Ita oportet, res ita exigit. Pers. IV, 6, 11. Bacch. IV, 4, 103.

525. *Ne quid infuscaverit.* Ne quid Philocomasium eorum, quae ei praecepta sunt, turba-
verit s. corruperit, non satis astute agendo perso-
nam sibi impositam. *Infuscare* est fuscum reddere,
et dicitur proprie de vino nigrioris coloris, cum
aqua mixta dilutius, fuscusque redditur: deinde
vero etiam ponunt de omni re, cui aliunde et ex-
trinsecus aliquid invergitur atque infunditur, quae-
que ideo fit deterior.

526. Post hunc versum vel quaedam interpo-
suisset, quibus interim teneret populum, dum Sce-
ledrus exit theatrum, videtur Plautus vel peccasse
indecorum.

527. *Pro di immortales! Similiorem*
etc. Nunc plane credit Sceledrus dolum de dua-
bus sororibus.

Magisque eandem, vtpote quae non sit eadem,
non reor

Deos facere posse.

PERIPLECTOMENES.

Quid nunc?

SCELEDRUS.

Commerui malum.

PERIPLECTOMENES.

530. Quid igitur, ean' est?

SCELEDRUS.

Etsi ea est, non est ea.

PERIPLECTOMENES.

Vidistin' istam?

SCELEDRUS.

Vidi et illam, et hospitem
Complexam atque osculantem.

PERIPLECTOMENES.

Ean' est?

SCELEDRUS.

Nescio.

529. *Commerui malum.* Verbum *comme-*
reo perspicue hic in malo locum habet, vt semper
alibi.

PERIPLECTOMENES.

Vin' scire plane?

SCELEDRUS.

Cupio.

PERIPLECTOMENES.

Abi intro ad vos domum
Continuo, vide sitne ista haec vestra intus do-
mum.

SCELEDRUS.

Licet; pulchre admonuisti: jam ego ad te exhibo 535.
foras.

PERIPLECTOMENES.

Nunquam edepol hominem quenquam ludifi-
carier

Magis facete vidi, et magis miris modis.
Sed eccum egreditur.

SCELEDRUS.

Periplectomene, te obsecro

534. *Intus domum.* Pro in domo. Adverbia enim saepe locum praepositionum occupabant apud veteres. Lucret. II, 964. *intus sedibus* pro in *sedibus*.

Per deos atque homines, perque stultitiam
meam,

540. Perque tua genua.

PERIPLECTOMENES.

Quid obsecras me?

SCELEDRUS.

Inscitiae

Meae et stultitiae ignoscas. Nunc demum scio,
Me fuisse excordem, caecum, incogitabilem:
Nam Philocomasium eccam intus.

PERIPLECTOMENES.

Quid nunc, furcifer?

539. *Perque stultitiam meam.* Putat enim nunc Sceledrus, se in eo stultum fuisse, quod crediderit, se Philocomasium vidisse osculantem, quam etiam re vera viderat.

540. *Perque tua genua.* Genua tangebant eorum, quibus supplicabant, et per res iis, quos orabant, carissimas orabant. Rud. I, 5, 16. *Nunc tibi amplectimur genua egentes opum.*

542. *Incogitabilem.* Cogitationis expertem, inconsideratum, sine cogitatione, *unbesonnen.*

Vidistin' ambas?

SCELEDRUS.

Vidi.

PERIPLECTOMENES.

Herum exhibeas volo.

SCELEDRUS.

Meruisse equidem me maxumum fateor malum, 545.

Et tuae fecisse me hospitae aio iniuriam:

Sed meam esse herilem concubinam censui,

Quoi me custodem herus addidit Miles meus.

Nam ex vno puteo similior nunquam potest

Aqua aquae sumi, quam haec est, atque ista 550.

hospita;

Et me despexe ad te per impluvium tuum

Fateor.

544. *Exhibeas.* Produces.

549. *Ex vno puteo, similior nunquam potest aqua aquae sumi, quam haec est, atque ista.* Sic Menaechn. V, 9, 30. *Neque aqua aquae, neque lacte est lacti, crede mihi, usquam similis.* Nos: *Wie ein Tropfen Wasser dem andern.*

551. *Despexe.* Deorsum adspexisse.

PERIPLECTOMENES.

Quid ni fateare, ego quod viderim?

SCELEDRUS.

Sed Philocomasium me vidisse censui.

PERIPLECTOMENES.

Ratusne me istic hominem esse omnium minimi pretii,

555. Si ego me sciente paterer, vicino meo

Eam fieri apud me tam insignite iniuriam?

SCELEDRUS.

Nunc demum a me insipienter factum esse arbitror,

Cum rem cognosco: at non malitiose tamen Feci.

PERIPLECTOMENES.

Imo indigne! Namque hominem servom
suos

554. *Ratusne me istic hominem — insignite injuriam.* Nonne tu me existimares hominem tam nequam et contemptum esse, si ego vicino meo paterer, me sciente, tam insigniter fieri injuriam.

559. *Indigne.* Nam indignum est a servo injuriam accipere. *Namque hominem servom*

Domitos habere oportet oculos et manus
Orationemque.

560.

SCELEDRUS.

Egone? Si post hunc diem
Muttivero, etiam quod egomet certo sciam,
Dato excruciatum me; egomet dedam me tibi.
Nunc hoc mihi ignoscas quaeso.

— *orationemque.* Notum est illud Periclis ap.
Cicer. de Offic. Lib. I. C. 40. *At enim Praetorem,
Sophocle, decet non solum manus, sed etiam oculos
abstinentes habere.*

562. *Muttivero.* Mu facero. *Mu* canum est,
inquit Charisius, unde dicuntur muttire, sicut $\gamma\epsilon\tilde{\upsilon}$
porcorum, unde grunnire. Scaliger Conjectan. *Mu-*
tiunt canes, cum incipiunt irritari, ab eo, quod M
vel $\mu\tilde{\upsilon}$ videntur edere.

563. *Dato excruciatum me.* Dato ad ex-
cruciandum me sc. tortoribus, quorum erat hoc
munus et officium, etiam ubi dominus ipse excru-
ciare dicebatur. *Egomet dedam me tibi.* Ut
sc. de me poenas sumas tuo arbitrato. Non pote-
rat enim aliter servus, quibus injuriam fecerat,
aut damnum intulerat, satisfacere. Plautus juxta
eleganter alludit ad noxae deditos.

PERIPLECTOMENES.

Vincam animum meum,

565. Ne malitiose factum id esse abs te arbitrer.

Ignoscam tibi istuc.

SCELEDRUS.

At dii tibi faciant bene.

PERIPLECTOMENES.

Nae tu hercle, si te dii ament, linguam com-
primes.Posthac etiam illud, quod scies, nesciveris,
Nec videris, quod videris.

SCELEDRUS.

Bene me mones:

564. *Vincam animum meum.* Mihi impe-
rabo, κρατήσω θυμόν.565. *Malitiose.* Per malitiam, dedita opera.568. *Etiam illud, quod scis, nescive-
ris.* Ita te componas, vt etiam illa, quae nosti,
ita habeas, vt si ignores Donatus ad illud Terent.
Eun. IV, 4, 55. *Tu pol si sapis, Quod scis nescis*
notat, hoc dictum esse vt illa *concordia discors*
Horat. Epist. I, 12, 19. et *sequitur sequentem*, ap.
Virgilium. Ita etiam Terent. Heaut. IV, 2, 13. *Tu
nescis id, quod scis.*

Ita facere certum est. Sed satin' oratus abis? 570.
Nunquid nunc aliud me vis?

PERIPLECTOMENES.

Ne me moveris!

SCELEDRUS.

Dedit hic mihi verba, quam benigne gratiam
Fecit, ne iratus esset! Scio, quam rem gerat:
Vt Miles, cum extemplo a foro adveniat do-
mum,
Domi comprehendat. Vna hic et Palaestrio 575.
Me habent venalem; sensi, et iam dudum scio.

570. *Sed satin' oratus abis? Du hast dich
aber doch erbitten lassen?*

571. *Ne me moveris.* Sc. amplius i. e. ita
te mihi praesta, vt non opus sit, tibi fieri iratum.

572. *Dedit hic mihi verba.* Non ferio
mihi ignovit, neque ex animo simulat, se mihi
ignoscere, vt me imparatum et incautum oppri-
mat. *Gratiam fecit.* Subint. culpaе siue peccati i. e.
culpam remittit, s. condonavit. v. Trin. II, 2, 95.

576. *Me habent venalem.* Me incautum
prodere et fallere cupiunt. Nam vel me habent
pro servo recens emto, qui eorum nondum sciat
mores. Venales enim nominabantur tales servi.

L

Nunquam hercle ex ista nassa ego hodie escam
petam.

Nam iam aliquo aufugiam, et me occultabo
aliquot dies,

Dum hae conflescunt turbae, atque irae le-
niunt.

577. *Nunquam hercle ex ista nassa ego hodie escam petam.* Significat, se domum heri non iturum, ubi futurum sit, ut tamquam piscis capiatur, et unde periculum virgarum sibi imminuere videat. *Nassa*, ait Festus, *est piscatorii vasis genus, quo cum intravit piscis, exire non potest: Fischreuse.*

579. *Dum hae conflescunt turbae.* Dum hae turbae sedantur. Terent. Adolph. V, 2, 10. *Dum hae flescunt turbae. Atque irae leniunt.* *Leniunt* pro *leniuntur*: activum pro passivo. Gellius N. A. XVIII, 12. *Id quoque habitum in oratione facienda elegantiae genus, ut pro verbis habentibus patiendi figuram, agentia ponerent: ac deinde vice versa haec inter se mutua verterent.* Cicero *terra movet patiendi significatu pro movetur.* Add. Liv. XXXIX, 51. *Mores populi Rom quantum mutaverint.* Sallust. Jugurth. C. 28. extr. *Mortis metu mutabant.* Cn. Gellius ap. A. Gellium l. c. *Postquam tempestas sedavit.* Virg. Aen. VII, 27. *Cum venti posuere.* Cf. X, 103.

Nam iam nunc satis et plus nimio merui mali. 580.
Veruntamen de me quicquid est, ibo hinc do-
mum.

PERIPLECTOMENES.

Illic hinc abcessit. Sat edepol certo scio,
Occisam saepe sapere plus multo suem,
Cum manducatur, ne id, quod vidit, viderit.
Nam illius oculi atque aures atque opinio 585.

583. *Occisam saepe sapere plus multo suem.* Festivus senex ludit in ambigua notione verbi *sapere* (quod a sensu gustus etiam ad animum transfertur.); ex eo, quod sapidissima omnium quadrupedum aestimatur vulgo suilla caro. Subintell. vero, quam iste Sceledrus.

584. *Cum manducatur.* Jocus iterum ex ambiguo. Nam manducatur derivari potest vel a *manducare*, quod est edere, vel, raptim pronunciatum, a *manducere*, quod esset manu ducere: *Cum manducatur* significaret ergo, vel *cum editur*, vel *eum inducatur*, ad id adducatur, da man ihn dahin bringen kann.

585. *Nam illius oculi — ad nos.* Sententia: Sceledrus nihil videt, nihil audit, nihil opinatur, nisi quod volumus eum videre, audire etc.

Transfugere ad nos. Vsque adhuc actum est
probe.

Nimiam festivam mulier operam praebeuit!

Redeo in senatum rursus: nam Palaestrio

Domi nunc apud me, Sceledrus nunc autem
foras.

590. Frequens senatus poterit nunc haberier.

Ibo intro; ne dum absum, illis obstito fuam.

588. *Redeo in senatum rursus.* Redeo
in confessum et locum, vbi consilium sine arbitris
habere licet i. e. domum meam.

591. *Ne dum absum, illis obstito fuam.*
Ne absentia mea illis obstito sim, ne obstem, ad
ea sc., quae illis sunt facienda. *Obstitum* pro ob-
staculo, vt *mandatum* a mando, *jussum* a jubeo et
similia.

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

PALAESTRIO. PLEUSIDES.

PERIPLECTOMENES.

Palaestrio, Pleusides et Periplectomenes inter se ineunt consilium, quomodo Militem circumveniant, liberentque Philocomasium. Palaestrio proponit, ut ancilla, quae sit forma lepidā atque animo callido, in matronarum modum ornaretur, et se Periplectomenis uxorem esse, Militem vero perditē amare et maritum sibi postere, simulet. Propositio placet ceteris, et nunc quilibet ad partes suas agendas a Palaestrione instruitur. Ab initio vero huius scenae, quae una est ex longissimis, Periplectomenes, lepidissimus senex, multa profert, de mulieribus, matrimonio etc., quae bene cum coelibis, qualis est Periplectomenes, moribus conveniunt.

PALAESTRIO.

Cohibete intra limen etiam vos parumper,
Pleusides.

592. *Cohibete vos.* Continete vos, remanete. Haec Palaestrio e domo exiens ad congerrones, quibuscum consilium inire certum est. *Intra limen.* Sc. domus i. e. intra domum, in domo. *Etiam parumper.* Adhuc, noch ein Weilchen.

Sinite me prius prospectare, ne vspiam insidiae
sient,

Consilium quod habere volumus. Nam opus est
nunc tuto loco,

595. Vnde inimicus ne quis nostris spolia capiat con-
siliis.

Nam bonum consilium surripitur tibi saepis-
sume,

vt Amph. II, 1, 21. Most. II, 2, 43. et Terent. Hec.
I, 1, 117. *nondum etiam Pleusides*. Subint. et
vos caeteri, Periplectomenes et Philocomasium.

593. *Prospectare*. Curiosius prospicere, cir-
cumspicere. *Ne vspiam insidiae sient Con-*
silium etc. Ne alicubi sit, qui nostra observet
consilia. *Concilium* audiendi, *consilium* deliberandi
causa congregatur, v. Ernesti Clav. Cic. f. v. Con-
silium. Constr. Ne, quod consilium habere volu-
mus, ei vspiam insidiae sint. Id pronomen nimi-
rum reticetur, vt centies alibi. Vel, *ne insidiae*
sint, dissoluto per nomen substantivum verbo, po-
situm est pro *ne insidientur*, quod verbum cum dat.
et accus. jungitur.

595. *Nostris spolia capiat consiliis*.
Nostra spoliatur consilia i. e. utilitatem capiat ex
nostris consiliis.

Si minus cum cura aut cate locus loquendi
lectus est.

Jam bene consultum, inconsultum est, si ini-
micis sit vsui:

Neque potest, quin, si id inimicis vsui est, ob-
sit tibi.

Quippe si resciverint inimici consilium tuum, 600.

Tuopte tibi consilio occludunt linguam, et con-
stringunt manus:

Atque eadem, quae illis voluisti facere, faciunt
tibi.

Sed speculabor, ne quis aut hinc a laeva, aut a
dextera

Nostro consilio venator assit cum auritis plagis.

597. *Minus cum cura.* Minori cura, incuriosius. *Minus cate.* Incautius, ohne hinlängliche Vorsicht.

598. *Bene consultum inconsultum est.* i. e. male consultum est; fere vt Graec. δῶρα ἄδωρα ap. Sophocl. in Ajace et simil. Capt. II, 1, 26. Nam doli non doli sunt, nisi astu colas, Sed malum maximum, si id palam provenit.

604. *Nostro consilio venator assit cum auritis plagis.* Nostrum consilium auribus captet. *Auritae plagae* sunt retia aures habentia; plagae enim sunt retia, quibus capta implicantur.

605. Sterilis hinc prospectus usque ad ultimam plateam est probe.

Evocabo: Heus Periplectomene et Pleusides,
progremini!

PERIPLECTOMENES.

Ecce nos tibi obediens.

PALAESTRIO.

Facile est imperium in
bonis.

Sed volo scire, eodem consilio, quod meditati
intus sumus,

Si gerimus rem.

605. *Sterilis hinc prospectus* — est probe. Quoad longissime prospicere queam, locus est ab hominibus purus et vacuus. Sic Horat. Epist. II, 2, 77. dixit puram plateam, in qua nulli sunt, qui poetam meditantem obturbent.

606. *Evocabo.* Absolute positum.

607. *Facile est imperium in bonis.* Inter bonos facile est imperare bonis. Nam boni, ut Sallustius loquitur, metuentes magis sunt, quam metuendi, cum contra pessimus quisque asperrime rectorem patiatur.

609. *Si gerimus rem.* An geramus rem, an gerenda nobis videatur res. Adeo magis uti-

PERIPLECTOMENES.

Imo: magis adeo ad rem esse vtibile
non potest.

PALAESTRIO.

Quid tibi, Pleusides?

610.

PLEUSIDES.

Quodne placet vobis displiceat mihi?

Quis homo sit magis meus, quam tu es?

PERIPLECTOMENES.

Loquere lepide et com-
mode.

PALAESTRIO.

Pol ita decet hunc facere.

bile. Vtilius, conducibilius sc. consilium, quod
intus meditati sumus.

610. *Quid tibi, Pleusides?* Sc. videtur,
vel placet. *Quodne placet vobis displiceat*
mihi? Adsentientis vt illud: *Omnia quae tu vis.*
Cas. II, 4, 26. et alibi.

611. *Quis homo sit magis meus, quam*
tu es? Quis magis in rem meam esse potest, quam
tu? Sic *omen nostrum*, quod in rem facit nostram.
Cas. III, 1, 74. *Loquere.* Loqueris.

PLEUSIDES.

At hoc me facinus miserum
macerat,
Meumque cor corpusque cruciat,

PERIPLECTOMENES.

Quid id est quod cruciat?
Cedo.

PLEUSIDES.

Me tibi istuc aetatis homini facinora puerilia
615. Obiicere, neque te decora, neque tuis virtu-
tibus,
Eaque expetere te ex opibus summis mei ho-
noris gratia,

614. *Istuc aetatis homini.* Tanta aetatis homini i. e. tam seni. Merc. II, 2, 19. *Quid tibi ego aetatis videor? Facinora puerilia.* Quae pueros decent.

615. *Obiicere.* Offerre, perpetranda tradere. *Te decora.* Quae te decorant, quae te decent, te digna. *Te decora* dixit per hypallagen pro te digna, cum dictum oportuerit tibi decora.

616. *Eaque expetere.* Eaque cum cupiditate adire, subire. *Ex opibus summis.* Summopere, summa contentione. Merc. I, 2, 1. *Ex summis opibus, viribusque.*

Mihique amanti ire opitulatum, atque ea te
facere facinora,
Quae istaec aetas fugere facta magis quam
sectari solet.
Eam pudet me tibi in senecta obiicere sollicitu-
dinem.

PERIPLECTOMENES.

Novo modo tu homo amas, siquidem te quicquam, 620.
quod faxis, pudet:
Nihil amas, umbra es amantum magis, quam
amator, Pleusides.

617. *Ire opitulatum.* Opitulari, opem ferre. Periphrasis Plauto valde familiaris e. g. *ire operam datum*. Poen. III, 1, 9. *ire honorem habitum* Cist. I, 1, 4, etc. etc.

619. *Obiicere sollicitudinem.* Molestiam afferre.

620. *Faxis.* Facias vel feceris.

621. *Nihil amas.* Non est, quod dicas, te amare. *Umbra es amantum.* Perpauca habes ab amantibus, et ut umbra tantum formam externam. Sic Menander ap. Plutarch. de Multit. amic. beatum praedicabat eum, qui vel *σνίαν φίλου* i. e. *umbram amici* haberet, et Cato Major, ap. eundem Plutarchum, reliquos duces nihil esse nisi *umbras*.

PLEUSIDES.

Hanccine aetatem exercere me mei amoris
gratia?

PERIPLECTOMENES.

Quid ais tu? Itane tibi ego videor oppido
Acherunticus,

Tam capularis, tamne tibi diu videor vita vi-
vere?

625. Nam equidem haud sum annos natus praeter
quinquaginta et quattuor;

ducum existimabat, si cum Scipione Aemiliano con-
ferrentur.

622. *Hanccine aetatem exercere.* Ae-
quumne est, me exercere seu defatigare istam aeta-
tem i. e. te, qui ista es aetate.

623. *Oppido Acherunticus.* Valde decre-
pitus. *Acherunticus* (verbum Plautinum), decre-
pitus, et in extrema aetate constitutus, ut jam ad
Acheruntem i. e. inferos, iturus videretur.

624. *Capularis.* Capulo proximus, quem
capulus exspectat, vel *capuli decus*, ut est *Asin. V,*
2, 43. *Capulus* vero vel *caputum* veteribus dici-
tur arca lignea, in qua efferuntur mortui, ex eo
quod corpora capiat.

625. *Nam, ut enim,* in responsionibus positum
παρέλκει.

Clare oculis video, pernix sum manibus, sum
pedes mobilis.

PALAESTRIO.

Si albus capillus hic videtur, neutiquam ab in-
genio est senex.

Inest in hoc amussitata sua sibi ingenua in-
doles.

626. *Pernix sum manibus.* Manus habeo ad quidvis faciendum expeditas. *Manibus pernix* proprie dictum; est enim *pernix*, secundum Serv. ad Virg. Georg. III, 229. a pernitendo, quod manuum magis, quam pedum est. *Pedes mobilis.* Pedibus celer, πόδας ὠκύς.

627. *Si.* Etsi, quamvis. *Ab ingenio.* Quoad ingenium, quoad mores. Truc. IV, 3, 59. *Tamen ab ingenio est improbus.*

628. *Amussitata.* Ad amussim quasi facta, i. e. perfecta, exacta. *Amussis* est regula fabrorum, quam architecti, cum opus probant, rubrica illinunt, vel, ut explicat Varro, aequamentum laevigatum et tabula quaedam, qua utuntur fabri ad saxa coaequanda: *Richtschnur*, siue *Richtscheid*. *Sua sibi ingenua indoles.* Proprius et a natura insitus character. *Ingenuus* est naturalis ingenuus; *indoles* autem, proprie est juvenum, et

PLEUSIDES.

Pol id quidem experior ita esse, vt praedicas,
Palaeſtrio;

630. Nam benignitas quidem huius oppido vt adol-
lescentuli est!

PERIPLECTOMENES.

Imo, hospes, magis cum periculum facies, ma-
gis nosces meam

Comitatem erga te amantem.

PLEUSIDES.

Quid opus nota noscere?

PERIPLECTOMENES.

Vt apud te exemplum experiundi habeas, ne
petas foris:

significat spem, quam ex vultu colligimus virtu-
tis futurae in pueris, quae vocatur χαρακτήρ a
Graecis. Glossae: *Indoles*, καλή ἐλπίς ἐν νεωτέρῳ.

630. *Benignitas*. Liberalitas.

631. *Cum periculum facies*. Cum expe-
rieris.

633. *Vt apud te exemplum* etc. Si quis
apud se (domi) experiundi habet facultatem, apud
alios (foris) quaerere non debet. Vid. vs. 191. Se-

Nam nisi qui ipse amavit, aëgre amantis ingenium inspicit.

At ego amoris aliquantulum habeo humorisque 635.
etiam in corpore,

Neque dum exarui ex amoenis rebus et voluptariis.

Vel cavillator facetus, vel conviva commodus

Item ero; neque ego vnquam oblocutor sum alteri in convivio.

cunda persona posita est pro tertia infinita, et ut pro vbi, quando.

635. *Amoris aliq. habeo humorisque.* *Amoris humorisque* paronomasia. *Humor* h. l. pro sanguine; i. e. vigore, robore. Cf. *Merc.* III, 2, 7. *Bacch.* I, 2, 45. vbi *sanguinis plenus* pro robusto.

636. *Neque dum exarui ex* etc. Neque adhuc tam sum arefactus (quod proprie est senum) ut non capiat amore. Graecis ἀμυνέσθοντες vocantur tales homines, qualem hic se describit Periplectomenes.

637. *Cavillator.* Qui cavilla jaculatur, qui procul ira jocatur et odio. *Conviva commodus.* Convivia ad aliorum mores et ingenium sese accommodans. v. *Horat. Od.* IV, 8, 6.

638. *Oblocutor.* Adversator in sermone.

Incommoditate abstinere me apud convivas
commode

640. Commemini, et meae orationis iustam partem
persequi,

Et meam partem itidem tacere, cum aliena est
oratio.

639. *Incommoditate abstinere me — commemini.* Ab omni insolentia, atque etiam rusticitate animum meum abstrahere et retinere scio. *Incommoditatem* dixit τὴν ἀνιδίαν, i. e. hominum in congressionibus et vitae quotidianae usu scaevitatem ac sinisteritatem; quibus nihil pensi est, eo esse habitu, eo ornatu, iis moribus, eos denique sermones usurpare, qui sint jure merito iis, quibus cum versantur, taedio, odio, et (quae fuit veterum superstitio) tanquam mali ominis, execrationi. Ita *commodus* est, qui opponitur τῷ ἀνιδεῖ, cujusmodi hominis graphicam exhibet haec scena descriptionem. *Commemini* pro scio, intelligo saepe ap. Nostrium.

640. *Meae orat. iustam partem persequi.* Tam diu loqui et sermocinari, quam decet, ne aliis pars sua praeripiatur.

641. *Et meam partem itidem tacere.* Vt Nos: Ich weifs mein Theil zu reden, und zu schweigen. Cicero de Offic. Lib. I. extr. Sit igitur

Minime sputator, screator sum, itidem minime muccidus.

Post Ephesi sum natus, non in Apulis, non sum in Umbria.

sermo, in quo Socratici maxime excellunt, lenis minimeque pertinax; insit in eo lepos; nec vero tanquam in possessionem suam venerit, excludat alios: sed cum reliquis in rebus, tum in sermone communi vicissitudinem non iniquam. Cum aliena est oratio. Cum alius loquitur.

642. *Minime sputator, screator sum.*
Ich spucke und rükse nicht. Sputator qui saepe sputat, *ausspuckt*, screator, qui saepe screat i. e. pituitam, quae in fauces defluxit, cum valido sonu mittit. *Muccidus*, cui muccus (sordes narium) de naribus fluit. Per haec omnia autem nihil aliud dicere vult, quam se non laborare morbis senum, qui saepe faciunt, ut nos eorum in conviviiis tae-
 deat.

643. *Ephesi sum natus — in Umbria.*
 Quod Ephesi natum se gloriatur, ideo est, quod civitas ea elegantibus facetiisque imprimis dedita, contra morem Umbrorum et Apulorum, qui rustici, illepidi, subidique habebantur.

PLEUSIDES.

Olepidum senicem, si quas memorat, virtutes
habet,

645. Atque equidem plane eductum in nutricatu
Venerio!

PERIPLECTOMENES.

Plus dabo, quam praedicabo ex me venustatis
tibi.

Neque ego vnquam alienum scortum subigito
in convivio,

Neque praeripio pulpamentum, neque prae-
vorto poculum,

644. *Senicem.* Senem, ἀρχαῖνός.

645. *Eductum in nutr. Venerio.* Educatum et enutritum a Venere, vel apud Venerem, quae omnium venustatum est dea.

647. *Subigito.* Subigitare (frequent. a *subigere*) est licentius et nequitius attrectare, quod in Clitophone filio reprehendit Chremes Terent. Heaut. III, 3, init.

648. *Pulpamentum.* Cibus ex pulpa leporis: vnde ap. Terent. Eun. III, 1, 36. proverbium: *Lepus tute es, et pulpamentum quaeris. Praevorto poculum.* Praeoccupo, praeripio poculum, antequam mihi ministratum sit.

Neque per vinum vnquam ex me exoritur dis-
fidium in convivio.

Si quis ibi est odiosus, abeo domum, sermo- 650.
nem segrego:

Venerem, amorem, amoenitatemque accubans
exerceo.

PLEUSIDES.

Tui quidem edepol omnis mores ad venustatem
valent.

Cedo treis mihi homines aurichalco contra cum
istis moribus.

649. *Per vinum.* Per ebrietatem. *Dissidium.* Discordia, dissensio.

650. *Odiosus.* Molestus convivis. *Sermonem segrego.* Finem loquendi facio. Poen. I, 2, 136. *Segrega sermonem.* Taedet!

651. *Amorem amoenitatemque accubans exerceo.* Amorem exerceo amoenum, vel cum femina amoena.

652. *Ad venustatem valent.* Vel venusti sunt, vel te faciunt venustum. Cic. Catil. III, 29. *Ad gloriam haec res mihi valet.*

653. *Cedo treis mihi etc.* Da mihi tres istis moribus praeditos: et ego tibi aequi ponderis orichalcum dabo. *Aurichalco contra* pro aequi pon-

PALAESTRIO.

At quidem illuc aetatis qui sit, non invenies
alterum

655. Lepidiorem ad omnes res, nec magis qui ami-
cus amico fiet.

PERIPLECTOMENES.

Tute me vt fateare, faciam esse adolescentem
moribus;

deris aurichaleo. *Contra* enim in comparationibus eleganter usurpatur pro *si contra appendatur*, metaphorā a lance momentanea desumpta, in qua appendebatur aes: nam quod praeponderat, id *contra* esse, h. e. ἀντιρρόπων dicebant. Curc. I, 3, 45. *Auro contra cedo modestum amatorem. Aurichalcum* vero, metallum, vt vult Scaliger ad Festum, commentitium, apud Veteres, auro excellentius habebatur. Serv. ad Aen. XII, 87. *Apud maiores Orichalcum*, (quod idem est) pretiosius omnibus metallis fuit. Cf. Beckmann ad Aristot. Auscult. mirab. C. 50. p. 98. et C. 63. p. 132.

654. *Illuc aetatis qui sit.* Illa aetate qui sit, vt supra 614

656. *Tute me vt fateare, faciam etc.*
Ordo et sensus: Faciam, vt tu fatearis, me esse adolescentem moribus, i. e. quoad mores. Sunt

Ita apud omnes comparebo tibi res benefactis
frequens:

Opusne erit tibi advocato tristi, iracundo?

Ecce me.

Opus leni? Leniorem dices, quam mutum est
mare.

Liquidiusculusque ero, quam ventus est Favo-660.
nius.

Vel hilarissimum convivam hinc indidem ex-
promam tibi,

enim fere senes tristes, morosi, iracundi, difficiles
etc., quod aliter est in adolescentibus.

657. *Ita apud omnes comparebo etc.*
Ita ad omnes res, vel in omnibus rebus compa-
rebo tibi benefactis meis et comitate frequens i. e.
ostendam me tibi plenum comitatis, valde utilem.

659. *Leniorem dices, quam mutum est
mare.* Hyperbole: Tranquillior me habebis,
quam mare, quod a ventis non concitatur. *Muto
mari opponitur tumultuosum.* Hor. Od. III, 1. 26.

660. *Liquidiusculusque ero, quam etc.*
Aliquanto serenior, quam ventus est Favonius s.
Zephyrus, qui est, vt Boreas, ἀἰσθηγενέτης, sere-
nitatis genitor.

661. *Vel hilar. conv. hinc indidem ex-
promam tibi.* Vel hilarissimus conviva idem

Vel *primarium parasitum*, atque *obsonatorem*
optimum:

Tum ad saltandum non *cinaedus malacus* aequè
est atque ego.

PALAESTRIO.

Quid ad illas artes optassis, si optio eveniat
tibi?

ego tibi ero. *Hinc indidem expromam* i. e. ex eodem loco, quo sc. advocatus tristis vel lenis erat, tibi proferam. Metaphora.

662. *Primarium parasitum*. Eximium, praecipuum parasitum. *Parasitus* h. l. servus a cibo, cui eligendarum epularum cura mandata est. *Obsonatorem*. Obsoniorum emtorem. Casaub. ad Theophr. p. 123 sq. Erat obsonari officium olim servorum ἀγοραστῶν s. obsonatorum, quorum Athen. Lib. IV. et Senec. Ep. 47. meminērunt. Cf. Ejusd. Animadv. ad Athen. p. 624.

663. *Cinaedus malacus*. Saltator s. pantomimus mollis et delicatus. *Cinaedus*, ἀπὸ τοῦ κινεῖν τὰ κῶλα, saltator, maxime ap. Veteres, teste Nonio in v. *Cinaedus*: *malacus* vero, gr. μαλακός, mollis et delicatus.

664. *Optassis*. Optaveris.

PLEUSIDES.

Huius pro meritis vt referri pariter possit 665
 gratia,
 Tibique, quibus nunc me esse experior summae
 sollicitudini.
 At tibi tanto sumtui esse mihi molestum est.

PERIPLECTOMENES.

Morus es.

Nam in mala vxore atque inimico si quid su-
 mas, sumptus est:

In bono hospite atque amico, quaestus esi, quod
 sumitur:

Et quod in divinis rebus sumas, sapienti lu- 670.
 cro est.

665. *Referri.* Sc. a me.

667. *At tibi tanto sumtui etc.* Pleusides
 a Palaestrione ad Periplectomenem se convertit.
Morus es. Stultus es. *Morus*, vox graeca, μῶ-
 ρος, qua et alibi vtitur Plautus, non semel.

668. *Si quid sumas.* Si quid insumas, im-
 pendas.

670. *Sapienti lucro est.* Quaestus est sa-
 pientis iudicio.

Deum virtute vt euntem hospitem accipiam,
apud me est comitas.

Es, bibe, animo obsequere mecum, atque onera
te hilaritudine.

Liberæ sunt aedis: liber sum autem ego: me
vti volo libere,

671. *Deum virtute.* Deorum auxilio, et benignitate. Vult, tantum sibi superesse bonorum benignitate deorum, vt non gravatim praetereuntes hospitio excipere possit. Sic loquebantur Veteres, cum suam virtutem extenuare, suaque minora facere, diis autem omnia accepta referre, et deorum erga se beneficentiam amplificare vellent, ne res secundas et bene gestas sibi tribuendo in deos ingrati esse viderentur, sibi que iratos redderent. Archiloch. in Brunck. Anal. I, 43. τοῖς θεοῖς τίσειν τὰ πάντα. Trin. II, 2, 65. *Edepol deum dicam, pater, et majorum, et tua, Multa bona bene parta habemus. Apud me est comitas.* Meo iudicio est comitas.

672. *Es pro ede. Animo obsequere mecum.* Indulge genio apud me, lass dir wohl bei mir seyn. *Operate hilaritudine.* Totus hilaris esto. Cf. Capt. IV, 2, 47. et Stich. IV, 1, 27.

673. *Liberæ sunt aedis.* Sc. meae. *Liber sum autem ego.* Autem in media collo-

Nam mihi, deum virtute dicam, propter divi-
tias meas

Licuit vxorem dotatam genere summo ducere: 675.
Sed nolo mihi oblatraticem in aedis intromit-
tere.

PLEUSIDES.

Cur non vis? Nam procreare liberos lepidumst
onus.

eatum sententia vim habet copulandi. *Me uti volo libere.* Volo, ut quisque me et meis libere utatur. *Uti aliquo et uti seipso* peraeque dicunt Latini. Vid. Horat. Ep. I, 12, 22. I, 17, 13. et Noster Capt. IV, 4, 12., quem tamen locum aliter explicat Gronovius.

676. *Oblatraticem.* Oblocutricem, quae mihi canis instar oblatraret, et obloqueretur, ut malae vxores solent.

677. *Lepidumst onus.* Onus quidem, sed cui multa inest dulcedo. Ut supra vs. 672. verbo *onerare* vsus est de re iucunda, ita h. l. nomine *onus*. Eurip. Herc. fur. 518. & νεότας μοι φίλου ἄχθος, et Tertull. liberos appellat *amarissimam voluptatem*.

PERIPLECTOMENES.

Hercle vero, liberum esse, id multo est lepidius.

PALAESTRIO.

Tute homo et alteri sapienter potis es consulere, et tibi.

PERIPLECTOMENES.

680. Nam bona vxor, si ea deducta est cuipiam vsquam gentium,

Vbi eam possim invenire? Verum egone eam ducam domum,

Quae mihi nunquam hoc dicat: „Eme, mi vir, lanam, vnde tibi pallium
„Malacum et calidum conficiatur, tunicaeque hibernae bonae,

678. *Liberum esse.* Jocatur in verbis *liberum esse* et *liberos procreare*.

680. *Si ea deducta est cuipiam.* Si unquam cuipiam contigit, talem deducere, de quo dubito. *Deducere* proprium verbum, cum nova nupta ad novum maritum adducitur. Tibull. El. III, 4, 31. *Vt juveni primum virgo deducta marito Inficitur teneras, ore rubente, genas.* Cf. Caf. II, 8, 36. Terent. Hecyr. I, 2, 60. *Vsquam gentium.* Irgendwoher, quocunque ex loco, a quavis regione.

Ne algeas hac hieme? " Hoc nunquam verbum
ex vxore audias:

Verum priusquam galli cantent, quae me somno 685.
fuscitet,

Dicat: „Da mihi, vir, Calendis meam quod ma-
trem iuverit:

„Da qui faciat, da qui condiat: da quod dem
quinq̄atribus

685. *Priusquam galli cantent.* Ante
lucem, ante diem.

686. *Calendis.* Sc. Martiis. Calendas omnes
Junoni tributas, vt et Idus omnes Iovi, docet Ma-
crob. Saturn. I, 9. Hinc Juno *Calendaris* dicta. Sed
Martiis *Calendis Junoni*, praecipue *Matronae*, sa-
crificabant, vt is annus ab exordio totus eis felix
esset et faustus, et in partu et amore conjugali; at-
que etiam munera sibi invicem missitare solebant.
Et haec festa *Matronalia*, (Martiali V, 86. *Satur-
nalia muliebria*) dicebantur. *Meam quod ma-
trem iuverit.* Meae quod matri voluptati futu-
rum sit, quod ipsi placeat.

687. *Da qui faciat, da qui condiat.* Da
fartorem, da coquum: Fartor enim facit, coquus
condit. *Quinq̄atribus.* Diebes festis Miner-
vae. Erant Romae festa Minervae, vt Athenis πεν-
τατηνη, *quinq̄atrus* sive *quinq̄atria* dicta, vel

„*Praecantrici*, *coniectrici*, *hariolae* atque *aruspicae*:

„*Flagitium est*, si nihil mittetur, quo *supercilio* spicit!

quod *quinque diebus* continuis, vel quod post *diem quintum Iduum Martii* i. e. XIV Cal. Aprilis, celebrarentur. Dicata autem *Quinquatria Minervae*, quod eodem die aedes ejus in Aventino consecrata fuerint. Ovidius Fast. III, 809 sqq. et vocis originem notat, et qua ratione celebrarentur. Idem vero etiam innuit Fast. VI, 651., fuisse minores *quinquatrus*, et quo celebrabantur, ritum describit.

688. *Praecantrici*. *Praecantrix*, quae proficitur, se carminibus et incantamentis, quibus plurimum superstitiosi veteres tribuebant, vel accerere mala hominibus vel expellere posse. Vid. Porphy. ad Horat. Od. I, 27, 21. *Coniectrici*. Quae significationem somniorum interpretatur. *Conjicere* enim *somnium* est explicare, *somnium* interpretari. Curc. II, 2. 3. *Mane sis, dum hic conjicio somnium*. *Hariolae*. Quae fata hominum aperit, *Wahrsegerin*. *Aruspicae*. *Aruspica* foem. Plautinum, i. q. *aruspex*.

689. *Flagitium est*. Turpe facinus est. *Quo supercilio spicit*. Quam irata est, wie schielt sie über die Nase. *Superciliis* indicantur motus et

„Tum piatricem clementer non potest quin mun-
nerem.

„Jampridem, quia nihil abstulerit, succenset
geraria,

sensus animi. Plin. Hist. Nat. XI, 37. *Supercilia homini et pariter et alterne mobilia, et in iis pars animi. Negamus, annuimus. Haec maxime indicant fastum etc. Supercilia tollere signum esse voluit Catullus LXV, 46. irati hominis, et qui malum alicui minaretur: Diphilus vero eadem nota usus est, cum tristem hominem significare vellet. Spicere vel specere i. q. adspicere.*

690. *Tum piatricem clementer — mun-
nerem.* Tum non potest, si clementer agere volu-
mus, fieri, quin piatricem aliquo munere donem.
Piatrix aliis nominibus saga vel simpulatrix appel-
labatur, eiusque partes erant, die infantis lustrico
s. nominali, quo nomen illi indebatur, et quem
veteres *ὀνομαστήρια* vocabant, lustrationes facere.
Graecis dicebantur *ἀπομάκτριαι* vel *περιμάκτριαι*.
De ritibus, quibus recens nati lustrabantur, v. Ca-
saub. ad Pers. Sat. II, 32. *Clementer non potest, quin*
dictum est vt honeste non potest, quin.

691. *Quia nihil abstulerit.* Quia nihil a
me acceperit. *Geraria*, ancilla, quae gerit pue-
ros (Graec. *ὠλανότροφος*) eosque assidue gestitando
nutricat.

„Tum obstetrix expostulavit mecum, parum
missum sibi.

„Quid? Nutrici non missurus quicquam, qui
vernas alit?“

Haec atque huius similia alia damna multa
mulierum,

695. Me vxore prohibent, mihi quae huius similes
sermones ferat.

PALAESTRIO.

Dii tibi propitii sunt hercle: nam si istam semel
amiseris

Libertatem, haud facile te in eundem rursus
restitues locum.

693. *Non missurus quicquam.* Sc. es.
Vernas. Natos ex ancillis civium Romanorum.
v. Böttiger ad Horat. Od. III, 23, 7.

695. *Me vxore prohibent.* Me ab vxore
ducenda deterrent. *Sermones ferat.* Fundat,
quasi ferendo spargat.

696. *Dii tibi propitii sunt hercle.* For-
tunatus es. Contra dicimus, *deos esse alicui ira-*
tos, cum significamus, eum esse miserum atque in-
felicem.

PLEUSIDES.

At illa laus est, magno in genere et in divitiis
maxumis,

Liberos hominem educare, generi monumen-
tum et sibi.

PERIPLECTOMENES.

Quando habeo multos cognatos, quid opus sit 700.
mihi liberis?

Nunc bene vivo et fortunate, atque ut volo, at-
que animo ut lubet:

Mea bona mea morte cognatis dicam, inter eos
partiam.

Illi apud me edunt, me curant, visunt quid
agam, ecquid velim.

Prius quam lucet, assunt, rogitant: noctu ut
somnum ceperim?

Eos pro liberis habeo, quin mihi mittunt mu- 705.
nera.

Sacrificant? dant inde partem mihi maiorem,
quam sibi:

699. *Generi monumentum et sibi.* Qui
generis sui, sui que ipsius memoriam servant.

704. *Priusquam lucet.* Ante diem. *Lucere*
i. q. diem esse. *Somnum ceperim.* Dormiverim.

706. *Sacrificant? dant inde etc.* Si sa-

Abducunt ad exta: me ad se, ad prandium, ad
coenam vocant.

Ille miserrimum se retur, minimum qui misit
mihi.

Illi inter se certant donis; at ego haec mecum
mussito:

710. Bona mea inhiant; certatim nutricant et mu-
nerant.

crificant, dant mihi e sacrificio vel victima im-
molata etc. Notum est, convivium rem sacram so-
lita olim comitari; aut si convivium celebrare nol-
lent, e victima partes ad amicos mittere. Theocrit.
V, 139. καὶ τὸ δὲ θύσας Ταῖς Νύμφαις, Μύρσωνι
καλὸν κρέας αὐτίκα πέμψον i. e. tu ergo sacrificans
Nymphis, Morsoni de bona carne statim mitte.

707. *Abducunt ad exta* Sacrificiorum exta
intelligit, quae Virg. Aen. VIII, 183. *exta lustralia*
vocat, quorum partem^{diis} reddebant, partem in epu-
latione comedebant, cui vero adhibebantur tantum
carissimi.

710. *Bona mea inhiant.* Sie schnappen
nach meinem Vermögen. Tralatio est a feris, prae-
dam inhiantibus. *Certatim nutricant et mu-
nerant.* Subint. ideo. Darum füttern und be-
schenken sie mich um die Wette.

PALAESTRIO.

Nimis bona ratione: nimisque aperta tu multum vides;

Et, tibi sunt gemini, et trigemini, si te bene habes, filii.

PERIPLECTOMENES.

Pol, si habuisssem, satis cepissem miseriarum liberis:

Cenferem emori; cecidissetne ebrius, aut de equo vspiam:

Metuerem, ne ibi defregisset crura aut cervi-715.
ces sibi.

711. *Nimis bona ratione*, faciunt sc. illi; h. e. valde callide quidem agunt illi. *Nimis que aperta tu multum vides*. Sed et tu acute vides, quid velint, quo tendant: nimis apertum enim est.

713. *Si habuisssem* etc. Si haberem liberos, satis miseriarum caperem ex illis, ob illos. Cf. Terent. Adelph. V, 4, 13.

714. *Cenferem emori* etc. Cenferem me identidem mori angorem morti similem sentire, assidue cogitans, cecidissetne ebrius aut de equo vspiam. Talis proponitur Micio ap. Terent. Adelph. I, 1, 10.

PALAESTRIO.

Huic homini dignum est, divitias esse, et diu
vitam dari,
Qui et rem servat, et qui bene habet, suisque
amicis est volup.

PLEUSIDES.

O lepidum caput! ita me dii deaeque ament,
aequom fuit
Deos paravisse, vno exemplo ne omnes vitam
viverent.
720. Sicuti merci pretium statui pro virtute ut ve-
neat,

716. *Huic homini dignum est, divitias*
etc. Dignus est hic homo, qui dives sit, atque
diu vivat.

719. *Aequom fuit paravisse* etc. Ae-
quum fuit, deos ita paravisse, ut non omnes vno
modo viverent: sed viri boni, comes, liberales es-
sent locupletes, fortunati et longaevi; homines
contra improbi, incommodi et illiberales essent
egentes, infortunati et brevis vitae.

720. *Sicuti merci pretium statui.* Re-
petendum ἀπὸ κοινού *aequum fuit. Pro virtute.*
Pro dignitate.

Quae improba est, pro mercis vitio dominum
pretio pauperet;

Itidem divos dispertisse vitam humanam ae-
quom fuit.

Qui lepide ingeniatus esset, vitam longinquam
darent:

Qui improbi essent et scelesti, iis adimerent
animam cito.

Si hoc paravissent, homines essent minus 725.
multi mali,

Et minus audacter scelesti facerent facta: et
postea

Qui probi homines essent, esset his annona
vilior.

721. Sensus: Et vt, quae improba est merx,
et nullius pretii, etiam pro vitio dominum pretio
privat, *dass schlechte Waare schlecht bezahlt*
werde.

722. *Itidem.* Ita quoque. *Dispertisse*
aequum fuit. Aequum fuisset distribuisse, vel
distribuere.

723. *Lepide ingeniatus.* Lepido ingenio
praeditus, probus. Ab ingenio est *ingeniari*, vt ab
auxilio auxiliari.

727. *Qui probi homines essent, esset*
etc. Quasi dicat: Si dii longam vitam viris bonis

PERIPLECTOMENES.

Qui deorum consilia culpet, stultus inscitus-
que sit,

Quique eos vituperet. Nunc iam istis rebus
desisti decet:

730. Nunc volo obsonare, vt, hospes, tua te ex
virtute et mea

Meae domi accipiam benigne, lepide, et lepi-
dis victibus.

PLEUSIDES.

Nihil me poenitet, iam quanto sumtui fue-
rim tibi.

dedissent, brevem improbis; futurum fuisse, vt
esset rerum ad victum necessariarum proventus vi-
lior. Plane huic geminum est adagium Belgarum:
Si homines insulsi et insipidi pane non vescerentur,
vilis esset annona.

729. *Istis rebus desisti decet.* Decet nos,
his rebus desistere, supersedere.

730. *Obsonare.* Obsonium emere s. parare.
Tua ex virtute et mea. Vti tu dignus es, et
me decet.

732. *Nihil me poenitet jam, quanto etc.*
Q. d. Magno jam sumtui tibi fui; non est, quod
obsones, meque lepidis victibus accipias. Nihil

Nam hospes nullus tam in amici hospitium de-
vorti potest,

Quin vbi triduum continuum fuerit, iam odio-
sus fiet.

Verum vbi dies decem continuos interest do- 735.
mum illius,

Tametsi dominus non invitus patitur, servi
murmurant.

PERIPLECTOMENES.

Servientes servitute ego servos introduxi mihi,
Hospes, non qui mihi imperarent, quibus ego
essem obnoxius.

*me poenitet, non parum mihi videtur. Sic Dona-
tus illud Terent. Eun. V, 7, 11. an poenitebat fla-
gitii interpretatur an parum videtur.*

733. *Nam hospes nullus tam etc.* Nam
hospes nullus ad tam amicum hominem deverterit,
quin, quæ mox narrat, experiatur.

734. *Quin vbi triduum etc.* Nos: *Ein drei-
tägiger Gast ist dem Wirth' eine Last.*

738. *Quibus ego essem obnoxius.* Nec
opibus ego essem subditus. *Obnoxius*, qui alteri
(quacunque in re) morem gerit. v. Westerhov, ad
Terent. Hec. III, 1, 22.

Si illis aegre est, mihi quod volupe est, meo
remigio rem gero.

740. Tamen id quod odio est, faciendum est cum ma-
lo atque ingratiis.

Nunc, quod occepi, obsonatum pergam.

PLEUSIDES.

Si certum est tibi,

739. *Si illis aegre est — rem gero.* Si illis molestum est id, quod mihi jucundum est et placet, illis tamen parendum est, cum meae sint potestatis. *Meo remigio* i. e. meis remigibus, qui mihi dicto audientes esse coguntur.

740. *Cum malo atque ingratiis.* Sc. eorum i. e. velint, nolint. *Ingratiis* ablativus est adverbialiter positus. *Cal.* II, 5, 7. *Vobis invitis, atque amborum ingratiis.* *Merc.* II, 4, 11. *tuis ingratiis.*

741. *Quod occepi.* Quo intendi, quo ire volui. *Quod pro quo:* sustinendo versui interjectum est *d.* *Obsonatum pergam.* Obsonatum ibo. *Obsonare* est obsonium emere; per *obsonium* vero intelliguntur edulia, quae cum pane comeduntur, maxime pisces, quare etiam *piscatus* et *obsonium* ἰσοδύναμα sunt *Plauto.* *Bacch.* I, 1, 63 et 69. *Si certum est tibi.* Si non aliter placet.

Cum modo tu obsona, nec magno sumptu: mihi
quidvis sat est.

PERIPLECTOMENES.

Quin tu istanc orationem hinc veterem atque
antiquam amoves:

Nam proletario sermone nunc quidem, hospes,
vtere.

742. *Cum modo tu obsona, nec magno sumtu.* *Cum modo*, i. e. modice, ad copiam pertinet obsonij; *modus* enim vocatur quicquid inter nimium et parum finitur: *non magno sumtu* ad vililitatem. Merc. V, 4, 62. *Quod emo fiat modo.* Cf. Pseud. I, 2, 50. Terent. Heaut. IV, 5, 7.

743. *Quin tu amoves.* *Amove tu.* *Quin* mandantis est et indignantis. Cas. IV, 1, 7. *Quin agitis hodie, quin datis, si quid datis.* Ter. Andr. II, 2, 9. *Quin tu hoc audi! Orationem veterem atque antiquam.* *Orationem*, quae nostro non convenit tempori, obsoletam et pervulgatam. Aesch. Prom. 317. Ἀρχαῖ ἴσως σοι φαίνομαι λέγειν τὰδε, *Antiqua* i. e. stulta et obsoleta, *fortasse haec tibi videbuntur, quae dicturus sum*

744. *Proletario.* Plebejo, vulgari. *Proletarii* s. *proletanei*, qui nihil in rem conferebant praeter prolem, iidemque tenuissimi in plebe Romana.

745 Nam hi solent, quando accubuerunt, ubi coena
apposita est, dicere:

„Quid opus fuit hoc sumptu tanto nostra
gratia?

„Insanivisti hercle; nam idem hoc hominibus
sat erat decem.“

Quod eorum causa obsonatum est, culpant; at
comedunt tamen.

PALAESTRIO.

Fit pol illud ad illud exemplum. Vt docte et
perspecte sapit!

PERIPLECTOMENES.

750. Sed iidem homines nunquam dicunt, quanquam
appositum est ampliter;

747. *Insanivisti hercle.* *Insanire* (gr. *μαίνεσθαι*) dicuntur ii, qui nimis magnos sumtus faciunt, et *insania* usurpari solet pro immoderato sumtu. Cf. Ernesti ad Cic. Verr. II, 4, 19.

749. *Fit pol illud ad id exemplum.* *Das pflegt wohl so zu geschehen.* *Vt docte* etc. Haec secum Palaestrio.

750. *Appositum est ampliter.* Triclinaria sunt apponere et *παρὰτιθέναι*. v. Pseud. III, 2, 26. Trin. II, 4, 69. pro quo est antepondere Men. II, 2, 1. *Ampliter*, copiose.

„Jube illud demi; tolle hanc patinam; remove
pernam; nihil moror:

„Aufer illam offam penitam; probus hic conger
frigidus;

„Remove, abi, aufer!“ Neminem eorum haec
asseverare audias;

751. *Remove pernam, nihil moror, V.*
v. 280. *Perna, der Schweinschinken.*

752. *Offam penitam.* Frustum, vel absegmen carnis porcinae cum cauda. *Offa* h. l. pro frusto carnis, v. Jo. Britann, ad Juven. I, 33. et *penitus*, a penis i. e. cauda, cum cauda; caudatus. *Probus hic conger frigidus.* Supple, erit. Servetur hic conger in diem crastinum: nam frigidus erit boni saporis. Pers. I, 3, 30. *Memini: ut muraena et conger ne calefierent: Nam nimio melius oppectuntur frigida.* *Conger* vero vel *congrus* (graece γογγρός) piscis in deliciis habitus, maxime ex Sicione advectus, v. Plin. H. N. IX, 16 et 62. Aristot. Hist. Anim, VI, 17. et Lud. Nonium de Re Cibar, III, 29.

753. *Remove, abi, aufer.* Κλίμαξ ἀσύνδατος, vt illa Terent. Adelph, III, 4, 36. — *Abduce, vinci, quaere.* *Assseverare.* Serio dicere.

Sed procellunt se, et procumbunt dimidiati,
dum appetunt.

PALAESTRIO.

755. Bonus bene vt malos descripsit mores!

PERIPLECTOMENES.

Haud centesimam
Partem dixi, atque, otium rei si sit, possum ex-
promere.

PALAESTRIO.

Igitur id, quod agitur, hic, primum praevorti
decet.

Nunc huc animum advortite ambo. Mihi opus
est opera tua,

754. *Sed procellunt se et procumbunt dimidiati.* Dum superiore toto corpore; nam id vult *dimidiati* (mit halbem Leibe), procumbunt, ac proni imminent iis, quae posita longiuscule forte sunt, prae nimio appetendi studio se veluti procellunt. *Dum appetunt.* *Appetere* est cupide et vehementer petere, imo et invadere.

756. *Expromere.* Proponere, enarrare.

757. *Igitur id, quod etc.* Cum ergo rei non sit otium, id, de quo hic agitur, omnibus anteponendum, ante omnia curandum est.

Periplectomene: nam ego inveni lepidam sycophantiam,
 Qui admutiletur Miles vsque caesariatus, at-760.
 que vti
 Huic amanti ad Philocomasium hanc efficiamus
 copiam,
 Vt hic eam abducat, abeatque,

759. *Sycophantiam.* Dolum Sycophantarum, fallaciam: *Sycophantae* enim impostores, fucum hominibus facientes. De origine vocis v. Schol. Aristoph. in Plut. 31. coll. Polluc. VI, 36 et VIII, 6.

760. *Qui admutiletur* etc. Qua sycophantia Miles, quamquam bene capillatus, vsque ad cutem tondeatur. Habet *vsque* emphasin quandam in magno temporis vel loci spatio. *Admutilare* de tonsura vt Capt. II, 2, 19. Verba vero *tondendi* proprie significationem habentia, fere vt *Nostrum* *scheren* vel *balbiren*, non ita infrequenter vsurpantur pro *decipere* vel *in fraudem inducere*. Cf. infra v. 874.

761. *Atque vti huic* etc. Atque vt amanti nostro Philocomasii faciamus copiam. *Copia ad aliquid* est *copia alicuius*.

PERIPLECTOMENES.

Dari istanc rationem volo.

PALAESTRIO.

At ego mihi annulum dari istum tuum volo.

PERIPLECTOMENES.

Quam ad rem vsui est?

PALAESTRIO.

Quando habebo, igitur rationem mearum fabri-
carum dabo.

PERIPLECTOMENES.

765. Vtere, accipe.

PALAESTRIO.

Accipe a me rursus rationem doli
Quam institui.762. *Dari istanc rationem volo.* Volo
mihi exponi, qua ratione id fieri possit.764. *Quando habebo, igitur etc.* Cum
habebo, postea rationem fallaciarum mearum tibi
reddam s. exponam.

PLEUSIDES.

Perpurgatis ambo damus tibi operam auribus.

PALAESTRIO.

Herus meus ita magnus moechus mulierum est,
ut neminem
Fuisse adaeque, neque futurum credam.

PERIPLECTOMENES.

Credo ego istuc idem.

PALAESTRIO.

Itaque Alexandri praestare praedicat formam
suam;

766. *Perpurgatis auribus.* Animo intelligente, docto, mente attenta. *Aures* pro animo: *purgatae* autem *aures* vel *purae* attribuuntur hominibus intelligentibus, ut contra *aures obesae* stupidis, v. Pers. Sat. V, 63. Horat. Ep. I, 1, 7. Prop. El. II, 13. Calpurn. Ecl. IV, 52.

767. *Moechus mulierum.* Moechus simpl. vel Amator mulierum. Pleonastice dictum est *moechus mulierum*, ut *nemo homo*, *mens animi* etc.

769. *Itaque Alexandri praestare* etc. Itaque formam suam formae Paridis praestare prae-

770. Itaque omnis se vltro sectari in Epheso memorat mulieres.

PLEUSIDES.

Edepol, quid de isto multa? Scio te non mentirier.

PERIPLECTOMENES.

Et ego ita esse, vt dicis, teneo pulchre. Proin,
Palaestrio,
Quam potes, tam verba confer maxume ad
compendium.

dicat. Paridis pulchritudo vel vnus Homeri testimonio satis testata est.

770. *Itaque omnis — mulieres.* Amphibolia. Sensus autem est: Itaque dicit, mulieres omnes etiam non rogatas, neque vocatas ad se venire et se appetere. *Sectari* in obscœnis amoribus passim est, et a venatione verbum translatum esse videtur. v. infr. 977. Alio ex fonte verbi significationem derivat Donatus ad Phorm. I, 2, 56. Cf. infr. v. 1098.

772. *Proin Palaestrio* etc. Proinde, Palaestrio, quam maxime potes, tam maxime fac verborum compendium, συντέμνε λόγον. Most. I, 1, 57. *Orationis operam compendi fac.*

PALAESTRIO.

Ecquam tu potes reperire forma lepida mul-
lierem,
Cui fallaciarum cor corpusque sit plenum et 775.
doli?

PERIPLECTOMENES.

Ingenuamne, an libertinam?

PALAESTRIO.

Aequi istuc facio, dummodo
Eam des, quae sit quaestuosa, quae alat cor-
pus corpore:
Cuique sapiat pectus: nam cor non potest,
quod nulla habet.

774. *Ecquam.* Num aliquam.

775. *Cui fallaciarum cor corpusque*
etc. Quae tota vel omnis plena sit fallac.

776. *Aequi istuc facio.* Mihi tantidem est,
nil mea refert.

777. *Quaestuosa.* Aliis quaestuarium dicta,
quae studet quaestui h. l. quae quaestum facit cor-
poris sui. Gloss *quaestuarium* πραγματική πόρνη. v. Ter.
Andr I, 1, 52. et ibi Lindenbruchium et Wester-
hovium.

778. *Nam cor non potest.* Sc. sapere. Quasi

PERIPLECTOMENES.

Lautam vis, an quae nondum sit lauta?

PALAESTRIO.

Siccam, succidam,

780. Quam lepidissimam potes, quamque adolescentem maxume.

dicat: Recte dixi, cui sapiat pectus, non cor: quasi omnes mulieres sint excordes et amentes. Cf. Mosi. I, 2, init.

779. *Lautam vis, an quae nondum sit lauta.* I. e. meretricem, an virginem? *Lauta* est vel elegans, munda, vel *Lucinam* experta: nam a partu lavationibus multum utebantur. v. Amph. II, 2, 37. Terent. Andr. III, 2, 3. *Siccam succidam.* Oxymori speciem habent, quae hic respondet Palaestrio: Intelligit autem per *siccam* gracilem, quales esse in puellis amabant Graeci; et per *succidam*, succi plenam, succulentam: *succum* enim Latini vocant, quem Graeci ὑγρότητα. Apulej. Metam. II. *Inenormis proceritas, succulenta gracilitas, rubor temperatus.* Cf. Terent. Eun. II, 3, 26. Ovid. Metam. III, 397. Hieronym. Ep. ad Paulum Concord. *Dentes candidi, vox sonora, corpus solidum et succi plenum.*

PERIPLECTOMENES.

Habeo eccillam meam clientam, meretricem
adolescentulam.

Sed quid ea vsus est?

PALAESTRIO.

Vt ad te eam iam deducas domum,
Vtique eam huc ornatam adducas in matrona-
rum modum,
Capite compto crines vittasque habeat, assi-
muletque se

781. *Eccillam.* Ecce illam; de absente, quae tamen in vicinia. Amph. Prol. 120. Aul. IV, 10, 51. etc. *Clientam.* Clientem, v. Rud. IV, 1, 2. Poen. V, 4, 7. Cf. infra vs. 904.

782. *Sed quid ea vsus est?* Sed ad quid ea opus est?

784. *Crines vittas que habeat.* Ornatus matronarum. *Crines* h. l. pro plectis crinium, *Haarzöpfe*, *Flechten*, crinibus autem, posituque comarum matronae antiquitus discretae ab innuptis: implexi capilli matronarum, virginum puerorumque cirri et cincinni. v. Lipsius ad Tac. Annal. III, 7. De vittis, quibus praesertim utebantur matronae et virgines ingenuae v. Brouckh. ad Tibull. El. I, 6, 67.

785. Tuam esse vxorem. Ita praecipendum est.

PLEUSIDES.

Erro, quam insistas
viam.

PALAESTRIO.

At scietis. Sed ecqua ancilla est illi?

PERIPLECTOMENES.

Est prime cata.

PALAESTRIO.

Ea quoque opus est. Ita praecipito mulieri,
atque ancillulae,
Vt simulet se tuam esse vxorem, et deperire
hunc Militem;

785. *Erro, quam insistas viam.* Non intelligo, quo intendas iter, i. e. quod sit consilium tuum. Pacuvius Atalanta: *Dubito, quam insistam viam.*

786. *Est illi.* Sc. clientae Periplectomenis. *Prime cata.* Apprime i. e. inprimis, prae ceteris callida, docta. v. Donat. ad Ter. Andr. V, 2, 24. et Most. I, 3, 29. *Prime* Latinis pro egregie, vt *prime proba* ap. Naevium in Acontizomeno.

788. *Deperire.* Perdite amare.

Quasque hunc annulum faveae suae dederit, ea
 porro mihi,
 Militi ut darem; quasque ego rei sum inter-790.
 pres.

PERIPLECTOMENES.

Audio:

Ne me surdum verbera.

PALAESTRIO.

Tu si audis, ego recte dabo
 Militi: a tua mi uxore dicam delatum et datum,

789. *Annulum.* In sponsionibus olim annuli
 dati. Plin. H. N. XXXIII, 1. *Ad sponsiones etiam
 nunc annulo proficiente. Faveae.* Ancillae. Glossa:
Favea παιδίσκη faveus, παῖς.

790. *Interpres.* Mediator, μεσίτης.

791. *Ne me surdum verbera.* Proverbi
 speciem habet. Sensus: Bene audio, non opus est,
 mihi, ut surdo, eadem iterare verba. Cf. Terent.
 Andr. II, 2, 11. Adelph. I, 2, 33. *Ne me obtundas
 de hac re saepius:* ubi Donatus: *Obtundere* est ali-
 quid saepe odiose repetere. Poen. I, 3, 25. *Pergine
 aures tundere? Recte.* Vel recta via, ut ap. Ter.
 Eun. II, 3, 50. vel caute, ut non sit metuendum,
 ne non recuperari possit. *Dabo.* Sc. annulum.

Vt sese ad eum conciliarem. Ille eiusmodi est:
 cupiet miser,
 Qui, nisi adulterio, studiosus rei nullae aliae
 est, improbus.

PERIPLECTOMENES.

795. Non potuit reperire, si ipsi Soli quaerendas
 dares,

793. *Vt sese ad eum conciliarem.* Vt
 eam Militi conciliarem. Conciliandi vox ambigua:
 nam et de nuptiis legitimis, et de lenocinio dici-
 tur. Sic Sueton. Caes. L, 4. *Existimatur Servilia*
filiam suam Tertiam Caesari conciliasse. *Eius-*
modi est. Vt Nos: *er ist der Art.* *Cupiet mi-*
ser. Misere i. e. valde, vehementer cupiet. Ho-
 rat. Od. III, 28, 3. *promē strenua* pro *strenue.* Eu-
 rip. Hel. 1248. *χρονία ἤλθες* pro *χρονίως*, *tarde.*

794. *Qui nisi adulterio — aliae est.* Qui
 nil aliud magis cupit, quam adulterium. *Studere*
vel studiosum esse pro *cupere* vt Bacch. II, 2, 42.
Pseud. I, 5, 108. *Nullae* antiq. pro *nulli*; *studio-*
sus est vero vt *verbum studet* cum dativo constr.

795. 96. *Non potuit reperire* etc. Si ipsi
 Soli (cui tamen nil est obscurum et absconditum)
 puellas lepidas quaerendas dares, non posset lepi-
 diiores duas ad hoc negotium, quod agimus, repe-

Lepidiores duas ad hancce rem, quam ego.
Habe animum bonum!

PALAESTRIO.

Ergo accurato et properato opus est. Nunc tu
ausculta, Pleusides!

PLEUSIDES.

Tibi sum obediens.

PALAESTRIO.

Hoc facito: Miles domum vbi
advenerit

Memineris, ne Philocomasium nomines.

PLEUSIDES.

Quam nominem?

rere, quam ego dabo. Stich. I, 2, 58. *Meliorē ne-
que tu reperies, neque sol videt. Habe bonum
animum.* His dictis abit Senex.

797. *Ergo accurato et properato opus
est.* Opus est, vt cum cura et sine mora rem geras.
Cic. pro Mil. Cap. 19. *Properato opus est.* Sallust.
Catil. princ. *Consulto opus est.* Ter. Hec. III, 4, 17.
transcurso opus est.

799. *Ne Philocomasium nomines.* Sc.
amasiā tuā. *Quam nominem? Quo nomine
vocem.*

PALAESTRIO,

800. *Glyceram.*

PLEUSIDES.

Nempe eandem, quae dudum consti-
tuta est.

PALAESTRIO,

Pax, abi!

PLEUSIDES.

Meminero; sed quid meminisse id refert? Ego
te tamen —

PALAESTRIO.

Ego enim dicam tui, quando usus poseet: in-
terea tace.

800. *Glyceram.* *Glycera* vel *Glyceria* appo-
situm meretriculae nomen a *dulcedine* (γλυκερός enim
dulcis) dictum. *Nempe eandem, quae* etc.
Nempe eodem sc. nomine, quod ipsi modo consti-
tutum est. Philocomasium enim verum, *Glycera*
vero fictitium erat puellae nomen. *Pax, abi!*
Pax, interjectio graeca (πάξ), silentium sibi aut
alteri imponentis, opposito ad os digito. Terent.
Heaut. IV, 3, 39. *Pax! nihil amplius.*

801. *Ego te tamen.* — Oratio abrupta,
Suppl. vero *sequar*, vel simile quid.

802. *Ego enim dicam.* Sc. quid meminisse
id referat.

Vt nunc etiam hic agit, actutum partes defendas tuas.

PLEUSIDES.

Ego eo intro igitur.

PALAESTRIO.

Et praecepta sobrie ut cures, face.

803. *Vt nunc etiam hic* etc. Sensus: Nunc agendum est nobis; mihi tibiue. Ut nunc ego, inquit, ad partes meas abeo tuendas, ita et tu sine mora partes defende tuas, vel vicem tuam exple, ut loquitur Tacitus. *Hic δεικτικῶς* pro ego, ut Tibull. Eleg. II, 6, 7. *erit hic quoque miles Ipse*, pro ego quoque ero. Heaut. II, 3, 115. *Tibi erunt parata verba; huic homini*, i. e. mihi, *verbera*. *Actutum*, adverb. comicum, i. q. confestim, sine dilatione.

804. *Sobrie*. Vigilanter, attente. Pers. IV, 1, init. *Si quam rem accures sobrie aut frugaliter* Solet illa recte sub manus succedere.

S C E N A II.

P A L A E S T R I O. L U C R I O.

Sceledro edormiente hesternam crapulam, Lucrio subcustos Philocomasii, aliquo in urbem mittitur a Philocomasio, ut ipsa interim conveniat Pleusidem apud Periplectomenem. Hic Lucrio occurrit Palaestrioni, Sceledrum quaerenti, et dum eum, in gratiam Philocomasii et Pleusidis remoratur, Palaestrio, ex eo cognoscit, quid factum sit Sceledro, et quid agat Philocomasium. Ideo vero instituta est haec scena ut intelligant spectatores, nil mali amplius a Sceledro esse verendum.

P A L A E S T R I O.

805. *Quantas res turbo! Quantas moveo machinas! Eripiam ego hodie concubinam Militi, Si centuriati bene sunt manipulares mei.*

805. *Quantas moveo machinas. Welche Getriebe setz' ich in Bewegung. Sic πλέκειν μηχανὰς ap. poetas graecos positum reperitur.*

806. *Eripiam ego hodie conc. Militi. Ter. Adelph. Prol. 8. qui lenoni eripit Meretricem.*

807. *Si centuriati bene sunt manip. mei. Si copiae meae, milites mei sub centurione (cuius erat milites instruere) bene instructi et ad*

Sed illum vocabo. Heus Sceledre, nisi negotium,

Progredere ante aedis: te voco Palaestrio.

LUCRIO.

Non operae est Sceledro.

810.

PALAESTRIO.

Quid iam?

LUCRIO.

Sorbet dormiens.

PALAESTRIO.

Quid, sorbet?

pugnam parati sunt. *Centuriare* proprie est in centurias distribuere milites.

808. *Nisi negotium.* Sc. est tibi i. e. nisi occupatus es.

809. *Te voco Palaestrio.* Ego Palaestrio te voco.

810. *Non operae est Sceledro.* Sceledrus non est vacuus, Sceledrus non potest cuicumque operam dare. Truc. IV, 4, 30. *Operae ubi mihi erit, ad te venero. Quid jam? Quare? Sorbet dormiens.* Alludit Lucrio voce *sorbet* ad computationem illam Sceledri. *Sorbere* enim i. q. bibere.

LUCRIO.

Illud stertit volui dicere.

Sed quia consimile est, quod stertas, quasi sor-
beas —

PALAESTRIO.

Eho, an dormit Sceledrus intus?

LUCRIO.

Non naso quidem:

Nam eo magnum clamat. Tetigit calicem:
clanculum

811. *Illud stertit volui dicere.* Quasi inepto usus fuisset vocabulo, aliud substituit: *volui dicere* enim solemne in correctionibus. *Stertere* est dormiendo strepitum per nares emittere.

812. *Sed quia consimile etc.* Oratio abrupta. Plena esset: Sed quia consimilia fere sunt stertere et sorbere, idcirco dixi stertentem Sceledrum sorbere.

813. *Non naso quidem.* Dormit, sed non naso. Juven. I, 51. *doctus spectare lacunar Doctus et ad calicem vigilanti stertere naso.*

814. *Magnum clamat.* Magnum clamorem tollit, *macht einen grossen Lärm.* *Tetigit calicem.* Exhaust calicem, Ἐλάττωσις.

Demisit nardini amphoram cellarius.

815.

PALAESTRIO.

Eho tu scelestē, qui illi supprōmus es, eho!

LUCRIO.

Quid vis?

815. *Clanculum demisit.* Clam deorsum misit vel traxit. Explicandum hoc ex more seculi prisci, quo *testas* i. e. cados, dolia, amphorasque cortice et pice superne obstrictas signoque herili obsignatas in editiore vinariae loco collocabant; unde necessum erat de summo petere, si quis corticem adstrictum pice (vt est ap. Horat. Od. III, 8, 9.) dimovere cuperet. v. Cortius de usu orthogr. lat. Cap. III. §. 13. *Nardini.* *Nardinum* absolute pro nardino vino, vt *murrhinum* pro murrha condito. *Vinum nardinum* vero, quod nardo vel vnguento nardino conditum est. Veteres enim odoratis delectabantur vinis, ideoque (vt Theophrastus auctor) vnguenta miscebant vino, idque nonnulli in computatione ipsa subito faciebant, alii autem jam ante sic medicatum et curatum habebant. *Cellarius.* Cellae vinariae profectus.

816. *Suppromus.* Promus secundarius, primo substitutus.

PALAESTRIO.

Qui libitum est illi condormiscere?

LUCRIO.

Oculis opinor.

PALAESTRIO.

Non te istuc rogitō, scelus.

Procede huc: periisti iam, nisi verum scio.

820. Promisti tu illi vinum?

LUCRIO.

Non promsi.

PALAESTRIO.

Negas?

LUCRIO.

Nego hercle vero: nam ille me vetuit dicere.

Neque ego quidem heminas octo expromsi in
vrceum;817. *Qui libitum est.* Ambigua significatione vel qua parte, vel qua re, quam ob rem?818. *Oculis opinor.* Respondet, quasi quaesierit Palaestrio, qua parte corporis dormierit. Merc. I, 2, 71. *Qui potuit eam videre?* Ac. *Oculis.*822. *Heminas.* Hemina dimidia pars sextarii, ein halb Nösel, ein Quartierchen. *Vrceum.* Vr-

Neque ille hic calidum exhibit in prandium.

PALAESTRIO.

Neque tu bibisti?

LUCRIO.

Dii me perdant, si bibi,

Si bibere potui.

825.

PALAESTRIO.

Qui iam?

LUCRIO.

Quia enim obforbui.

ceus vas fictile, ad aquam continendam et capiendam proprie factum et paratum, quod circiter unam capiebat heminam.

823. *Neque ille hic calidum* etc. Sensus ambiguus. Esse enim potest vel, et nego, illum exhibuisse has octo heminas in calidum prandium i. e. ut sint ipsi pro calido prandio v. Poen. III, 5, 14. vel, et nego, illum subita exhibuisse has heminas. *Calidum exhibit* pro subito exhibit. Epid. I, 2, 39. *Huic homini opus est quadraginta minis celeriter calidis* i. e. celerrimis, quam celerrime.

825. *Obforbui*. Raptim et vno quasi spiritu exforbui.

Nam nimis calebat, amburebat gutturem.

PALAESTRIO.

Bono suppromo et promo cellam creditam!

Alii ebrii sunt, alii poscam potitant.

LUCRIO.

Tu idem hercle faceres, si tibi esset credita:

830. Quoniam aemulari non licet, nunc invides.

PALAESTRIO.

Eho an nunquam promisit antehac? — Respon-
de, scelus!

Atque ut tu scire possis, edico tibi,

826. *Calebat.* Calidum erat. Alludit ad *calidum* vs. 825., quasi proprie sumisset hocce verbum. *Gutturum.* *Guttur* ap. Vett. gen. masc. et neutr.

827. *Bono suppromo* etc. Subint. *o!* admirantis per ironiam.

828. *Alii ebrii sunt, alii poscam potitant.* Sensus: Alii servorum ebrii sunt, alii inebriantur. *poscam* bibentes. *Posca* vinum tenue et acidum pro vili plebecula vaenire solitum: et sicuti *esca* pro cibis, sic *posca* pro potibus antiquitus usurpata est.

Si falsa dixis, cocio, excruciabere.

LUCRIO.

Ita vero, vt tu ipse me dixisse delices,

Postea sagina ego eiiciar cellaria,

835.

Vt tibi qui promtet, alium supprōmum pares.

833. *Dixis.* Dixeris. *Cocio.* Convicium, vt videtur, in fraudulentos et mendaces, de cuius origine et significatione proprie dubitatur. Glossae: *Cocio*, ἐψέτης· *auricoctor*, χρυσέτης. Vsurpavit eandem dictionem Plautus *Afin.* I, 3, 51. vbi vid. Gronovius.

834 — 36. *Ita vero, vt tu ipse* etc. Sententia: Tu vero ita me jubes rem omnem tibi aperire, vt dictites conservis meis, me tibi eorum facinora enuntiasse ac prodidisse; atque hoc pacto ab illis ejiciar postea e sagina cellaria, et vt alium suppromum, me ejecto, praeficias, qui tibi vinum tuo arbitrato promat. *Delices*, prodas, indices. In Gloss. Papiae: *Delicare*, deferre, pro quo et *delicare* dicebant. *Sagina cellaria.* E saginante cella vinaria. In vino enim plurimum inest virtutis ad vires suppetitandas imo et ad saginandum et pinguefaciendum corpus. *Sagina* h. l. pro loco, e quo saginari queas, vt *Most.* I, 3, 79. *Promtet.* Promat.

PALAESTRIO.

Non edepol faciam, age loquere audacter mihi.

LUCRIO.

Nunquam edepol vidi promere. Verum hoc
erat:

Mihi imperabat, ego promebam postea.

PALAESTRIO.

840. Hui! illecebrose, capite sistebas cadum?

LUCRIO.

Non hercle tam istoc valide, casabant cadī.

840. *Hui! illecebrose* etc. Quid? tun' illecebrose, capite sistebas cadum i. e. in caput invertebas et inclinabas cadum? *Hui!* Interjectio admirantis: admiratur enim Palaestrio, qui fieri potuerit, quod Lucrio, puer, vas illud vinarium magnum et grave, inverteret et inclinaret. *Capite sistere* vt ore sistet Capt. IV, 2, 13. et Terent. Adelph. III, 2, 18. *Capite statuerem.*

841. *Non hercle tam istoc valide.* Sc. egi, vel agere debui. Sensus: Non est, quod mireris: nam in istoc negotio non tam magnis viribus agere debui, cum sponte fere casarent cadī, nempe in lubrico loco. *Istoc*, ablat. pro in istoc sc. negotio. *Casabant cadī.* Levi impulsu casabant i. e. nutabant et inclinabantur cadī. *A cado* est *caso*.

Sed in cella est paulum nimis loculi lubrici,
Ibi erat bilibris aqualis, hic propter cados
Ea saepe decies complebatur die.

Eam plenam atque inanem fieri maxumam. 845.
Vidi. Bacchabatur hama, casabant cadi.

PALAESTRIO.

Abi, abi intro iam, vos in cella vinaria

842. *Paulum nimis loculi lubrici.* Ein kleines schlüpfriges Plätzchen.

843. *Bilibris aqualis.* Vas aquarium, duas libras aquae capiens. *Propter.* Prope, juxta.

845. *Eam plenam atque* etc. Ea fiebat vicissim et maxime plena et maxime inanis, videlicet dum complebatur et exhauriebatur.

846. *Bacchabatur hama, casabant cadi.* Sensus: *Hama* i. e. *vrceus* s. bilibris aqualis illa propter cados astituta proxime, *bacchabatur* i. e. Baccharum ritu tumetum in se avariter ingurgitantium, vino ex cadis mea comitate largiter defuso, decies saepe in die complebatur. Quae res casantes s. casabundos i. e. cernuum in morem nutantes ac pronos prorsus inclinatosque (proinde ac si ebrii forent) cados efficiebat.

Bacchanal facitis: iam hercle ego herum adducam a foro.

LUCRIO.

Perii: excrucietur me herus, domum si venerit,
850. Quom haec facta scibit, quia sibi non dixerim.
Fugiam hercle aliquo, atque hoc in diem extollam malum.

Ne dixeritis huic, obsecro, vestram fidem.

PALAESTRIO.

Quo tu te agis?

LUCRIO.

Missus sum alio: iam huc revenero.

848. *Bacchanal facitis.* Bacchamini, sacrificium Baccho facitis. Aul. III, 1, 3. 64.

850. *Scibit.* Sciet.

851. *In diem.* A die in diem, in alium atque alium diem. Poen. II, 52. *res serias Omnes extollo ex hoc die in alium diem.*

852. *Ne dixeritis* etc. Alloquitur Spectatores. Ordo verborum: Obsecro vestram fidem, ne dixeritis huic i. e. hero meo.

853. *Quo tu te agis?* Quo te confers? Quo tendis?

PALAESTRIO.

Quis misit?

LUCRIO.

Philocomasium.

PALAESTRIO.

Abi, actutum redi.

LUCRIO.

Quaeso tamen tu meam partem infortunii, 855.
Si dividetur, me absente accipito tamen.

PALAESTRIO.

Modo intellexi, quam rem mulier gesserit:
Quia Sceledrus dormit, hunc subcustodem suum
Foris ablegavit, dum eapse huc transiret.
Placet!

Sed Periplectomenes, quam ei mandavi, mu- 860.
lierem

856. *Si dividetur.* So. inter me et Sceledrum vel alium conservum.

888. *Foris.* Foras.

860. *Sed Periplectomenes* etc. Hic Milphidippa et Acroteleutium a Periplectomene subornatae Palaestrionis mandatu, procedunt, quas prospiciens Palaestrio hoc loquitur. Sed Periplecto-

Nimis lepida forma ducit. Dii hercle hanc rem
adiuvant.

Quam digne ornata incedit, haud meretricie!
Lepide hoc succedit sub manus negotium.

S C E N A III.

PERIPLECTOMENES. ACROTELEUTIUM
cum MILPHIDIPPA. PALAESTRIO.

Acroteleutium et Milphidippa, compositae et ornatae ad illudendum Pyrgopolinici, a Palaestrione edocentur, quid agendum sit, quid dicendum.

PERIPLECTOMENES.

Rem omnem Acroteleutium tibi, tibi que, mea
Milphidippa,

menes, inquit, lepidiore fere forma ducit mulierem, quam ei mandavi ut duceret.

863. *Lepide hoc succedit etc.* Ex animi sententia hoc procedit negotium. *Sub manus*, quasi id negotii manibus tractans suo arbitratu fingeret. v. infr. 1128. et Pers. IV, 1, 2.

864. *Acroteleutium.* Ἀκροτελεύτιον videtur dicta, quod τὸ ἄκρον καὶ τὴν τελευτήν, nempe actum supremum imponit Fabulae. Haec matronae orna-

Domi demonstravi ordine; hanc fabricam fal-865.

laciasque

Minus si tenetis, denuo volo percipiatis plane.

Satis si intelligitis, aliud est quod potius fabu-
lemur.

ACROTELEUTIUM.

Stultitia atque insipientia, insulsitasque maxu-
ma haec sit,

Me ire in opus alienum, aut tibi meam operam
pollicitari,

Si ea in opificina nesciam, aut mala esse aut 870.
fraudulenta.

tum gerit; Milphidippa autem ejus ancilla est.
Milphidippa. *Milphidippa* est quasi Militis
ministra in adducendo equo. Nam qui equum al-
teri adducit ita, vt equo ipse non infideat, *Φείδιπ-
πος* dicitur. Ancilla autem Militi equam quasi ad-
ducebat, vt conciliatrix.

865. *Ordine.* *Wie es nach einander gehen
soll.* *Fabricam.* *Dolos.*

869. *Me ire in opus alienum.* Opus alie-
num faciendum in se suscipere.

870. *Si in ea opif. nesciam.* Si in eo
opere faciendo non intelligam. Allegoria ducta ab

PERIPLECTOMENES.

At melius est monerier.

ACROTELEUTUM.

Meretricem commoneri,

Quam sane magni referat, mihi clam est! Quin

ego me frustro,

Postquam adbibere aures meae tuam moram
orationis.

orationis.

Tibi dixi, Miles quemadmodum potis esset
deasciari.

deasciari.

opificibus, qui arte sua, non aliena opera facienda
in se recipiunt.

in se recipiunt.

871 — 73. *Monerier.* Moneri. *Mihi clam est.* Me fugit. *Quin ego me frustra, postquam* etc. Imo me ipsa fallo, et a meis ipsius consiliis aberro, dum orationem tuam, quae me moratur, ausculto. *Frustra pro frustror, quod vtitatus.* Caesar ap. Diomed. Lib. I. *Non frustrabo vos milites. Moram orationis.* Orationem, quae me moratur. Virg. Aen. VII, 319. *Loricæque moras et pectus perforat ingens.* Statius Theb. X, 190. *morasque Frangite portarum. Adbibere aures.* V. not. ad vl. 34.

est. Me fugit. Quin ego me frustror, post-

quam etc. Imo me ipsa fallo, et a meis ipsis

confiliis aberro, dum orationem tuam, quae me

moratur, ausculto. *Fruſtro* pro *frustror*, quod vfi-

tatius. Caesar ap. Diomed. Lib. I. *Non frustrabo*

vos milites. Moram orationis. Orationem,

quae me moratur. Virg. Aen. VII, 319. *Loricæ-*

que moras et pectus perforat ingens. Statius Theb.

X, 190. morasque Frangite portarum. Adbibere

aures. V. not. ad vñ. 34.

874. *Deasciari.* Dedotari, abgehobelt, zu-
recht gehauen werden. Intelligit vero plagis male
mulcari.

recht gehauen werden. Intelligit vero plagis male

mulcari.

PERIPLECTOMENES.

At nemo solus satis sapit. Nam ego multos 875.
 saepe vidi
 Regionem fugere consilii, prius quam repertam
 habuere.

ACROTELEUTIUM.

Si quid faciundum est mulieri male atque ma-
 litiose,
 Ea sibi immortalis memoria est meminisse et
 sempiterna.

875. 76. *Nemo solus satis sapit.* Huc illud pertinet: εἰς ἀνὴρ, οὐδεὶς ἀνὴρ· itemque Gnomologici alterum: οὐδεὶς ἀνθρώπων αὐτὸς ἅπαντα σοφός. *Nam ego multos vidi* etc. Sensus: Saepe enim ego vidi homines, qui a regione consilii aberrarent, priusquam repertam habuerunt. Comparatio est deducta ab iis, qui per ignota loca iter faciunt. Sicut illi qui soli sunt, si ductores non habeant, saepius aberrant a recta via, priusquam repertam habeant; ita qui soli consilium capiunt, saepius haesitant, aberrant a recta consilii regione, priusquam veram inveniant.

878. *Ea sibi immortalis memoria est* etc. Ordo et sensus: Immortalis memoria est et indelebilis mulieri, ad recordandum cum animo suo ea,

Sin bene quid aut fideliter faciundum est, eo
deveniunt,

880. Obliviosae extemplo vti fiant, et meminisse
nequeant.

PERIPLECTOMENES.

Ergo istuc metuo, quod venit vobis faciendum
vtrumque:

Nam id proderit mihi, Militi male quod fa-
cietis ambae.

ACROTELEUTUM.

Dum ne inscientes quid bonum faciamus, ne
formida,

quae male etc. *Meminisse*, ἐπὶ τῷ μεμνησθαι vel
ὥστε μεμνησθαι.

879. *Eo deveniunt*. In id incidunt. Mutat
numerus: ante in singulari, nunc in plurali lo-
quitur.

881. 82. *Ergo istuc metuo, quod* etc. Pro-
pterea ergo sollicitus sum, quod venit vobis fa-
ciendum vtrumque sc. et male malitioseque, et
bene fideliterque. Dum enim Militi male facietis,
mihi facietis bene; quando quod illi obest, idem
mihi prodest.

883. 84. *Dum ne inscientes* etc. Ne for-
mida, ne pave, dum ne inscientes quid bonum

Mala nulla meretrix est, ne pave, peiora vbi
conveniunt.

PERIPLECTOMENES.

Ita vos decet: consequimini!

885.

PALAESTRIO.

Cesso ego illis obviam ire?
Venire salvom gaudeo; lepido hercle ornatu
incedis.

PERIPLECTOMENES.

Bene opportuneque obviam es, Palaestrio. Hem
tibi assunt,

faciamus: meretrix nulla mala est, i. e. male atque
imprudenter rem gerit, vbi conveniunt pejora, vbi
male faciendum est. Ludit in ambiguitate *reū*
mala est, quod significat, et malefica est et inscite
facit opus.

885. *Cesso ego* etc. Quid cunctor, illis ob-
viam ire? Interea enim haec inter Peripl. et Acro-
teleutium, matronae in morem ornatam, ageban-
tur, decesserat Palaestrio paullulum de via: nunc
accessurus haec secum loquitur.

886. *Venire salvom gaudeo.* Intell. te
Alloquitur Senem.

Quas me iussisti adducere, et quo ornatu.

PALAESTRIO.

Heus, noster esto!

Palaestrio Acroteleutium salutat.

ACROTELEUTIUM.

Quis hic amabo est,

890. Qui tam pro nota me nominat?

PERIPLECTOMENES.

Hic noster architectus est.

888. *Et quo ornatu.* Et eo ornatu adsunt, quo esse iussisti. *Heus noster esto!* Ad Peripl. directa oratio. *Noster esto*, adblandientis formula et laudantis. Truc. V, 61. *Tanto melior: noster esto.* Bacch. III, 3, 39. *Noster esto, dum te poteris defensare injuria.* Virg. Aen. II, 149. *Quisquis es, noster eris.*

890. *Hic noster architectus est.* Hic est noster fallaciarum fabricator et opifex. Cic. pro Rosc. Amer. 132. *Nonne quivis potest intelligere, omnium architectum et machinatorem vnum esse Chrysogonum?* Id. in Cluent. 60. *Ipsam principem et architectum sceleris absolverent.*

ACROTELEUTIUM.

Salve architecte?

PALAESTRIO.

Salva sis. Sed dic mihi, ecquid
hic te

Oneravit praeceptis?

PERIPLECTOMENES.

Probe meditatam vtramque
duco.

PALAESTRIO.

Audire cupio, quemadmodum: ne quid pecce-
tis, paveo.

PERIPLECTOMENES.

Ad tua praecepta de meo nihil ipse novom ap-
posivi.

892. *Oneravit praeceptis.* Praecepta in
te cumulavit, cumulate instruxit. Pseud. II, 4, 74.
*onerabo meis praeceptis Simiam. Probe medi-
tatam. Bene doctam.*

893. 94. *Quemadmodum.* Sc. sit edocta.
Ad tua praecepta. Subint. edoctae sunt i. e.
secundum tua praecepta, vt tu praecepisti. *Appo-
sivi* pro apposui, vt *deposivi, reposivi* etc. pro
deposui, reposui etc.

ACROTELEUTIUM.

895. Nempe ludificari Militem tuum herum vis?

PALAESTRIO.

Elocuta es.

ACROTELEUTIUM.

Lepide et sapienter, commode et facete res parata est.

PALAESTRIO.

Atque huius uxorem esse te volo assimulare.

ACROTELEUTIUM.

Fiet.

PALAESTRIO.

Quasi Militi animum adieceris, simulare.

ACROTELEUTIUM.

Sic futurum est.

895. *Elocuta es.* Affirmandi formula, sic est. Mostell. IV, 2, 31. *Th.* Herus hic voster potat? *Ph.* Ita loquor.

898. *Quasi Militi animum adieceris.* I. e. quasi Militis amore capta sis. Terent. Eun. I, 2, 63. *Ad virginem animum adiecit.* Merc. II, 2, 62. *Sed praecauto est opus, Ne ad illam me ani-*

PALAESTRIO.

Quasique haec res per me interpretem et tuam
ancillam curetur.

ACROTELEUTIUM.

Bonus vates poteras esse: nam quae sunt fu-
tura, dicis.

PALAESTRIO.

Quasique annulum hunc ancillula tua abs te
detulerit ad me,
Quem ego Militi darem tuis verbis nunc.

ACROTELEUTIUM.

Vera dicis.

PERIPLECTOMENES.

Quid istis nunc memoratis opus est, quae com-
meminere?

ACROTELEUTIUM.

Melin'st.

*num adjecisse aliqua sentiat. Eodem fere modo
Graeci vsurpant suum προσβάλλειν ὀφθαλμόν q. d.
adjicere oculum.*

902. *Tuis verbis. Tuo nomine.*

903. *Quid istis nunc memoratis etc.*

Quid nunc commemorare opus est, quae memoria
tenet.

Nam, mi patrone, hoc cogitato: Vbi probus
est architectus,

905. Bene lineatam si semel carinam collocavit,
Facile esse navem facere, vbi fundata et con-
stituta est.

Nunc haec carina satis probe fundata et bene
statuta est:

Assunt fabri architectique a me, a te haud im-
periti.

Si non nos materiarius remoratur, quod opu'st,
qui det,

904 — 906. *Mi patrone.* Cf. vs. 781. *Vbi probus est architectus* etc. Significatur per *navem* negotium de decipiendo Milite: per *carinam* commentum de fallacia totiusque denique fabricae ratio et fundamentum; per *fabros* Periplectomenes et meretrices; per *architectum* Palaestrio; per *materiarium* Miles. *Carinam.* *Carina* infima pars navis, et quasi fundamentum: dicitur h. l. *bene lineata* i. e. delineata vel descripta. *Vbi fundata et constituta est.* Intell. navis.

908. *A me, a te haud imperiti.* Opera mea, opera tua bene edocti.

909. *Materiarius* is dicitur, qui materiam i. e. ligna ad fabricandum comparat. Etenim κατ' ἔξοχην Latinis *materia* pro ligno ad aedificandum.

Novi indolem nostri ingenii; cito erit parata 910.
navis.

PALAESTRIO.

Nempe tu novisti Militem meum herum?

ACROTELEUTIUM.

Rogare? Mirum,
Populi odium quin noverim? magnidicum,
cinnatum,
Moechum vnguentatum.

Glossa: ξύλα, *materia*. Poen. IV, 2, 93. *Proba materies data est, si probum adhibes fabrum.*

911. *Rogare?* Quomodo potes rogare? Enalage modi. Ter. Eun. II, 1, 3. *Ah! rogitare? quasi difficile sit. Mirum, populi odium quin noverim.* Mirum esset, si populi odium non noverim. *Populi odium* est homo populo odiosissimus: *odium* sc. pro odioso, vt gr. μῖσος. Truc. II, 2, 65. Curc. I, 3, 35. Cic. in Vatin. 18. *Si es odium publicum populi, senatus, universorum hominum.*

912. *Magnidicum.* Magna de se jactantem, μεγαλήγορον. Hor. Sat. I, 3, 13. *omnia magna loquens. Cinnatum.* Cincinnis i. e. capillis crispis comtum: *den schönfrisirten. Vnguentatum.* Den parfümirten.

PALAESTRIO.

Num ille etiam te novit?

ACROTELEUTIUM.

Nunquam vidit.

915. Qui noverit me quis ego sim?

PALAESTRIO.

Nimis lepide fabulare.

Eo potuerit lepidius pol fieri.

ACROTELEUTIUM.

Potin' vt hominem

Mihi des? Quiescas cetera. Ni lepide ludificata

Ero, culpam omnem in me imponito.

PALAESTRIO.

Agite igitur intro, abite,

915. 16. *Eo poterit lepidius* etc. Quod te nunquam Miles vidit, neque te novit, eo facilius et melius potuerit fieri id, quod volumus. *Potin' vt hominem mihi des?* Quasi dicat: Da mihi tantum hominem, quod ad cetera attinet, otiosus sis: ego curabo. *Cetera*, accus. graec. τὰ ἄλλα. *Ludificata ero*. Ludificavero.

Insistite hoc negotium sapienter.

ACROTELEUTIUM.

Alia cura.

PALAESTRIO.

Age, Periplectomene, has nunc iam duc intro,
ego ad forum illum

Conveniam, atque illi hunc annulum dabo, at-920.
que praedicabo

A tua uxore mihi datum esse, eumque illam
deperire.

Hanc ad nos, cum extemplo a foro veniemus,
mittito tu;

Quasi clanculum ad me missa sit.

918. *Insistite hoc negotium sapienter.*
Insistere negotium dictum est vt *insistere viam*, vel
iter. Ter. Eun. II, 3, 3. Cistell. IV, 2, 11. vel etiam
limen Virg. Aen. VI, 563. Sententia autem: Gerite
hoc negotium sobrie et prudenter. *Alia cura.*
Hac formula utebantur iubentes alterum mittere
solicitudinem. Ter. Phorm II, 1, 5. *Atqui reperi*
jam: aliud cura. Hom. Odyss. VII, 208. 'Αλκίνο',
ἄλλο τί τοι μελέτω Φρεσίν.

922. *Cum extemplo.* Cum primum, ἐπεὶ δὴ
τάχιστα.

PERIPLECTOMENES.

Faciemus: alia cura.

PALAESTRIO.

Vos modo curate. Ego illum probe iam oneratum huc acciebo.

PERIPLECTOMENES.

925. Bene ambula, bene rem gere. At egone hoc
 si efficiam plane,
 Vt concubinam Militis meus hospes habeat
 hodie,
 Atque hinc Athenas abeat, si hodie hunc dolum
 dolamus,

924. *Oneratum.* Onerare quem est curam et molestiam creare alteri, molestia afficere aliquem: contrarium est *levare* vel *relevare* aliquem. v. Ter. Adolph. IV, 3, 11. Most. II, 1, 83. *Sarcinam imponere seni* i. q. gravi cura et molestia afficere.

925. *Bene ambula, bene rem gere.* Formulae bene precandi abituro. *At egone hoc si* etc. I. e. at si ego hoc efficiam plane, vt meus hospes Pleusides habeat hodie Philocomasium, atque hinc Athenas hodie abeat, si denique hunc dolum fabricamur.

927. *Dolum dolamus.* Dolum fabricamur. Παρέχῃσις sive παρονομασία.

Quid tibi ego mittam muneris?

ACROTELEUTIUM.

Datne eaple mulier operam?

PALAESTRIO.

Lepidissime et comissime, ac confido confu-
turum

Vbi facta erit collatio nostrarum malitiarum, 930.
Haud vereor, ne nos subdola perfidia pervin-
camur.

928. *Quid tibi ego mittam muneris.* Per admirationem: quantum muneris ego tibi, Palaestrio, mittam. Pseud. IV, 1, 28. *Datne eaple* etc. Adjuvatne Philocomasium hoc nostrum negotium opera sua?

929. *Ac confido confuturum.* Ac confido, perfectum iri, nos hoc negotium ex animi sententia confuturos i. e. perfecturos. Terent. Andr. I, 1, 140. et *spero confore.* Adelph. V, 8, 23 *hoc confit quod volo.* Virg. Aen. IV, 115. *nunc qua ratione quod instat, Confieri possit, paucis, adverte, docebo.* Glossae Papiae: *Confieri, Compleri, perfici.*

930. *Collatio malitiarum.* Wenn wir unsere Schelmereien werden zusammengebracht haben: si nostras malitias contulerimus.

PERIPLECTOMENES.

Abeamus ergo intro, haec vti meditemur cogitate:

Ne quid, vbi Miles venerit, tibubetur.

ACROTELEUTIUM.

Tu morare,

Vt accurate et commode, hoc quod agendum est, exequamur.

933. 34. *Tu morare.* Tu cura. Mostell. III, 2, 59. *Nihil moror mihi istiusmodi clientes. Exequamur.* Meditemur, rationem putemus. Ter. Hec. III, 1, 26.

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

PYRGOPOLINICES. PALAESTRIO.

Actu hoc quarto Palaestrio ita fraudibus suis circumvenit Militem, ut ultro dimittat Philocomasium Palaestrionemque et Pleusidi restituat.

Scena autem prima Palaestrio nunciat Pyrgopolinici, esse foeminam forma eximiam, Periplectomenis senis uxorem juvenem, quae eum depereat; et ad fidem faciendam huic sycophantiae, dat ei nomine huius mulieris annulum. Statim stolidus Miles de demittenda Philocomasio cogitat. Monet Palaestrio, venisse Ephesum matrem et sororem Philocomasii, cum iis eam esse demittendam.

PYRGOPOLINICES.

*Volup' est quod agas, si id procedit lepide et 935.
ex sententia:*

Nam ego hodie ad Seleucum regem misi parasitum meum,

Vt latrones, quos conduxì, hinc ad Seleucum duceret,

935. 36. *Volup' est.* Jucundum, delectabile est: ab antiquo *volupis*, e. *Parasitum*. Cuius scilicet erat talia procurare.

Qui eius regnum tutarentur, mihi dum fieret
otium.

PALAESTRIO.

Quin tu tuam rem cura potius, quam Seleuci!
Quae tibi

940. *Conditio nova et luculenta fertur per me inter-*
pretem!

PYRGOPOLINICES.

Imo omnes res posteriores pono, atque ope-
ram do tibi.

Loquere: aures meas profecto dedo in ditio-
nem tuam.

940. *Conditio luculenta.* Conjugium
splendidum, nuptiae magnificae. Antecedens pro
consequente. Notat enim proprie *conditio* tracta-
tum, qui praecedit nuptias, quoque matrimonium
contrahitur; vnde passim pro nuptiis licitis et illi-
citis apud autores usurpatur. v. Ter. Phorm. IV,
1. 15.

941. *Posteriores pono.* Posthabeo, post-
pono. *Operam do tibi.* v. Interpr. ad Ter.
Phorm. I, 2, 12.

942. *Dedo in ditionem tuam.* Dedo po-
testati tuae. *Dedimus nos potentiori et superiori,*

PALAESTRIO.

Circumspicito dum, ne quis nostro hic auceps,
sermoni fiet:

Nam hoc negotii clandestino vt agerem, man-
datum'st mihi.

PIRGOPOLINICES.

Nemo adest.

945.

PALAESTRIO.

Hunc arrhabonem amoris primum a
me accipe.

aut certe quem superiorem ac potentio-
rem esse
confitemur.

943. *Circumspicito dum.* Dum h. l. parti-
cula est inseparabilis, vt in *agitodum*, *cedodum*, *dic-
dum* etc. *Ne quis auceps* etc. Ne quis nostrum
sermonem aucupetur. *Cas. II, 8, 8. Captandus est
horum clanculum sermo mihi.*

945. *Arrhabonem.* *Arrhabo*, pars pretii,
quae datur initio contractus, vt sc. fides confiet
h. l. est pro pignore vel sponfionis signo. *Mostell.
III, 1, 116. Arrhaboni has dedit quadraginta minas.
v. A. Gell. XVII, 2. Idem arrha, cuius talem dat
explicationem Isidorus Orig. V, 25. Arrha est pri-
mum, quod pro re bonae fidei contractu emta ex
parte datur, et postea completur.*

PYRGOPOLINICES.

Quid hic? Vnde est?

PALAESTRIO.

A luculenta atque a festiva
foemina,

Quae te amat, tuamque expetissit pulchram
pulchritudinem,

Eius hunc mihi annulum ancilla, ad te porro
vt deferrem, dedit.

PYRGOPOLINICES.

Quid? Ean' ingenua, an festuca facta e serva
libera est?

946. *Luculenta*. Formosa. *Luculentum* est quodcunque splendore suo oculos ferit. Ter. Heaut. III, 2, 12. *forma luculenta*.

947. *Pulchram pulchritudinem*. Eodem modo dictum, vt *amoenitate amoena* Capt. IV, 1, 7. *nitidibus nitidis* Cal. II, 3, 1. etc.

949. *Ean' ingenua an festuca facta e serva libera est?* Sic Ter. Andr. I, 1, 10. *E servo vt esses libertus mihi*, eleganter pro eo, quum antea servus esses. Per festucam liber quis fieri potest, *ingenuus* non potest, nisi qui antea fuerit. Est autem *festuca* virga Praetoris manumittendis a lictore imponi solita, quae et dicta *vindicta* est.

Manumissionem autem vindicta sic fieri consue-
visse, docet Jac. Raevardus Var. L. IV. C. 9. item
de Auctor. Prudent. C. 7., vt dominus apud Prae-
torem vel Consulem Romae, et in Provinciis apud
Praesidem vel Proconsulem, servi, quem vindicta
manumitti volebat, caput aut aliud membrum te-
nens haec verba solemnia pronunciaret: *hunc ho-
minem liberum esse volo*; et eum emittere e manu.
Tunc Praetor vindicta eiusdem servi, qui manu-
mittendus erat, capiti imposita, hac vti formula
solebat: *ajo te liberum more Quiritium*. Et licet
hac formula videbatur famulus esse iugo laxatus
herili, vt vtar Claudiani verbis; tamen ad licto-
rem, per quem expediri manumissio solebat, Prae-
tor conversus, haec quoque videtur solemnia ver-
ba pronunciaſſe: *secundum suam cauſſam, sicuti
dixi, ecce tibi vindicta*. Tunc a Praetore accepta
vindicta caput servi visus est etiam lictor percus-
sisse, et faciem palma, tergumque festuca verbe-
rasse. Idque satis ex Iuvenale constat. Sic enim
Sat. V, 171. *pulsandum vertice raso Praebebis quan-
doque caput, nec dura timebis Flagra pati*. Porro,
simulatque peracta eſſet huiusmodi manumissio,
statim in Acta nomen manumissi referebatur, ad-
jecta manumissionis cauſſa. Certe quia sic in
Adelph. V, 9, 2. scripſit Terentius: *Ego edepol ho-
die mea quidem ſententia Iudico Syrum fieri eſſe
aequom liberum*. Mic. *Iſtunc liberum? Quodnam
ob factum?* In hunc enim locum ad haec verba:

PALAESTRIO.

950. Vah, egone vt ad te ab libertina esse auderem
internuncius,
Qui ingenuis satis respondere nequeas, quae
cupiunt tui?

PYRGOPOLINICES.

Nupta ea est, an vidua?

Quodnam ob factum? sic scribit Donatus: *Iure;* adscribi enim causas manumissionis in iure formula est. Nomen autem manumissi in Acta referri olim consuevisse Plautus auctor est. *Perf. IV, 3, 16. To. Dic bona fide: iam libera est? Dord. I, i ad forum, ad Praetorem; exquire, si quidem credere mihi non vis. Haec ille.*

950. 51. *Vah, egone vt ad te etc.* Vah, itane essem demens, vt ab libertina foemina auderem internuncius ad te venire, quem tam multae ingenuae amant et vltro expetunt, vt eis prae multitudine satis respondere non possis. *Ab libertina internuncius vt Ter. Eun. II, 2, 56. internuncius a Milite. Cf. Heaut. II, 3, 58. Quae cupiunt tui.* Quae tui cupidae sunt. Sic Symmachus I, 8. *iamdudum vestri cupiunt.* Infra vs. 1035. *tui cupiente.* Verbum *cupere* proprium in amoribus, vnde etiam *cupido* pro amore et libidine.

952. *Vidua.* Vidua non semper dicitur, quae amisit virum per fata; sed etiam quae caret viro

PALAESTRIO.

Et nupta et vidua.

PYRGOPOLINICES.

Quo pacto potis

Vidua et nupta esse eadem?

PALAESTRIO.

*Quia adolescens nupta est
cum sene.*

PYRGOPOLINICES.

Euge!

PALAESTRIO.

Lepida et liberali forma est.

PYRGOPOLINICES.

Cave mendacium!

PALAESTRIO.

Ad tuam formam illa vna digna est.

955.

ad tempus, quae matrimonio expulsa est, imo quae virum nunquam habuit: et Cistell. I, 1, 46 comice adhibetur haec vox de meretrice, amatore vacua.

954. *Cave mendacium.* Cave mentiaris, ne mentire.

955. *Ad tuam formam* etc. Illa vna digna est, cuius forma comparetur cum tua. *Ad compa-*

PYRGOPOLINICES.

Hercle pulchram praedicas.

Sed quis ea est?

PALAESTRIO.

Senis huius vxor Periplectomeni
in proxumo.

Ea demoritur te, atque ab illo hinc cupit abire;
odit senem.

Nunc te orare atque obsecrare iussit, vti tui
copiam

rationi infervit, vt Capt. II, 2, 25. *Ad sapientiam huius nimius nugator est.* Ter. Eun. II, 3, 69. *At nihil ad nostram hanc. Hercle pulchram praedicas.* Perpulchram re vera eam dicis, quae mecum, qui nimis pulcher sum, comparari possit.

956. *Sed quis ea est? Quis pro quae. Periplectomeni.* Periplectomenis.

957. *Demoritur te.* Sie liebt dich bis zum Sterben. Dictum vt *deperit te* q. e. perdit te amat. v. infr. vl. 1026.

958. *Orare atque obsecrare.* Saepe conjuncta inveniuntur verba *orare, obsecrare, supplicare, instare*, etc. Cic. pro Quint. 10. *orat atque obsecrat.* Ter. Adelph. III, 4, 26. *lacrumans, orans,*

Sibi potestatemque facias.

Pyrgopolinices.

Cupio hercle equidem, si
illa volt.

Palaestrio.

Quae cupit!

960.

Pyrgopolinices.

Quid illa faciemus concubina, quae
domi est?

Palaestrio.

Quin tu illam iube abs te abire, quo lubet,
sicut soror

Eius huc gemina venit Ephesum, et mater, ar-
cessuntque eam.

obsecrans. Orare est humiliter et cum veneratione
petere; *obsecrare* quasi per sacra et res carissimas.

960. *Quae cupit!* Explet Palaestrio venuste
orationem Militis. Cupio hercle, dixerat ille, si
illa vult. Addit hic: Cupis illam certe, quae te
cupit. *Quid illa fac. concubina.* Locutio
comica pro *de illa* vel *illi*, Plauto inprimis fre-
quenter usitata. v. Aul. IV, 10, 46. Most. III, 1, 105.
etc. Ter. Adelph. IV, 4, 2. Andr. IV, 2, 26. Heaut.
I, 2, 14. *Concubina* est Philocomasium.

PYRGOPOLINICES.

Ain' tu, advenit Ephesum mater eius?

PALAESTRIO.

Aiunt, qui sciunt.

PYRGOPOLINICES.

Hercle occasionem lepidam, vt mulierem exclu-
dam foras.

PALAESTRIO.

965. Imo vin' tu lepide facere?

PYRGOPOLINICES.

Loquere, et consilium
cedo.

PALAESTRIO.

Vin' tu illam actutum amovere, a te vt abeat
per gratiam?

PYRGOPOLINICES.

Cupio.

964. *Excludam foras.* E domo excludam,
ejiciam foras, amittam.965. *Cedo consilium.* Dic s. da consilium.966. *Per gratiam.* Cum bona gratia. v. infr.
vf. 1184.

PALAESTRIO.

Tum te hoc facere oportet. Tibi divitiarum affatim est:

Jube, sibi aurum atque ornamenta, quae illi instruxisti mulieri,

Dono habere, auferreque abs te, quo lubeat, sibi. Placet?

PYRGOPOLINICES.

Placet vti dicis. Sed ne istanc amittam, et haec 970. mutet fidem,

Vide modo.

PALAESTRIO.

Vah, delicatus, quae te tanquam oculos amet.

967. *Affatim.* Plus satis, larga copia.

968. *Aurum atque ornamenta.* Hendiadys pro ornamentis aureis vel vestibus auro distinctis; hae enim inter praecipua ornamenta. Curc. II, 3, 69. *Vt mulierem a lenone cum auro et veste abduceret.* Ter. Heaut. III, 1, 43. *ancillas secum adduxit plus decem Ornatas veste atque auro.*

970. *Istanc.* Philocomasium. *Haec.* Mulier Periplectomenis.

971. *Vah, delicatus* etc. Vah! delicatus homo es, qui dubites de huius vicinae fide, cum

PYRGOPOLINICES.

Venus me amat?

PALAESTRIO.

St! tace! Aperiuntur fores. Concede
huc clanculum.

Haec celox illius est, quae hic egreditur inter-
nuncia.

PYRGOPOLINICES.

Quae haec celox?

te tanquam oculos suos amet. Proverbii locum
obtinet *oculis carior et carus tanquam oculi*. Catull.
XIV, 1. *Ni te plus oculis meis amarem*. Id. CI, 2.
Ambobus mihi quae carior est oculis. Ter. Adelph.
IV, 5, 67. *Di me Omnes oderint, ni magis te quam
oculos nunc amo meos*.

972. *St*. Vox silentium indicantis. *Concede*.
Abi, secede. *Concedere* est quiescendi aut confi-
sendi gratia in locum quempiam secedere.

973. *Celox*. *Ministra*. *Celox* proprie est na-
vigium breve et celere, quod praeire iustam clas-
sem solet, ut adventum hostium, vires, consilia
indagaret et nunciaret suis. v. J. Schefferus de Mi-
litia navali Vett. p. 76.

PALAESTRIO.

Ancillula illius est, quae hic egreditur foras,

Quae annulum istunc attulit, quem tibi dedi. 975.

PYRGOPOLINICES.

Edepol haec quidem

Bellula est.

PALAESTRIO.

Pithecium haec est prae illa et spinturnicium.

Viden' tu illam oculis venaturam facere, atque aucupium auribus?

976. *Pithecium*. Πιθήκιον, simiola. Graecis homines deformes πίθηκος et πιθήκιον per convitium audiebant. Est in proverbio: τῶν πιθήκων εὐμορφότατος δὲ σμορφός ἐστι, simiarum pulcherrima deformis. Cf. Truc. II, 2, 14. *Spinturnicium*. Genus animalis turpicula facie. Quidam *spinturnicium* derivant a *spinturnix*, quae deformis et inauspicata avis est, eademque ambustanea s. incendiaria dicta, quod de busto s. rogo aliquid carbonis in tecta deferebat, et incendium portendebat.

977. *Oculis venaturam facere*. Venari oculis, collustrare omnia oculis loca. *Aucupium auribus facere*. Sermones et voces omnes auribus aucupari.

S C E N A II.

MILPHIDIPPA. PYRGOPOLINICES.

PALAESTRIO.

Palaestrio inducit ad Pyrgopolinicem, herum suum, Milphidippam, ancillam Acroteleutii. Eam elato supercilio modo suspendendus naso Miles recipit, cui salutem dicit verbis Acroteleutii ancilla, et quanto eius amore inardescat, subdole exaggerat.

MILPHIDIPPA.

Jam est ante aedes circus, vbi sunt ludi faciendi mihi.

Diffimulabo, hos quasi non videam, neque esse hic, etiam dum sciam.

PYRGOPOLINICES.

980. *Tace; subausculitemus, ecquid de me fiat mentio.*

978. *Jam est ante aedes circus.* Haec loquitur Milphidippa sola, vt spectatores tantum audiant. *Circus* h. l. palus, circa quem, humo fixum, se milites circumagebant per lufum. v. Bulenger. de Circo Rom. ludisque Circens. Cap. 2. Fragn. Cornicul. 6. *Quid cessamus ludos facere? Circus noster ecce adest.*

979. 80. *Hos.* Militem et Palaestrionem. *Ecquid.* Numquid.

MILPHIDIPPA.

Num quisnam hic prope adest, qui rem alienam
potius curet quam suam?

Qui aucupet me quid agam? qui de vesperi
vivat suo?

Eos nunc homines metuo mihi, ne obsint, neve
obsint vspiam,

Domina si domo huc transibit, quae huius cu-
piens corporis est,

Quae amat hunc hominem nimium lepidum et 985.
nimia pulchritudine,

Militem Pyrgopolinicum.

PYRGOPOLINICES.

Satin' haec quoque me
deperit?

981. *Num quisnam hic prope adest* etc. Descriptio curiosi, aliena negotia curantis, sua negligentis.

982. *Qui aucupet.* Qui aucupetur i. e. observet, exquirat. Est autem translatio ab aucupibus ad eos, qui oculis et auribus excipere conantur, quid ab aliquo geratur et dicatur. *Qui de vesperi vivat suo.* Proverbii loco pro qui vivat de furtis suis vespertinis. v. Jac. Durant. ad Horat. Sat. I, 6, 113. in Var. Lect. I, 5.

Meam laudat speciem. Edepol huius sermones
haud cinerem quaeritant.

PALÆSTRIO.

Quo argumento?

PYRGOPOLINICES.

Quia enim loquitur laute et mi-
nime sordide:

Tum autem illa ipsa est nimium lepida, nimis-
que nitida foemina.

990. Hercle vero iam allubescit primulum, Pa-
laestrio.

987. *Haud cinerem quaeritant.* Quo sc.
eluantur vel nitidentur; quippe terfi jam et splen-
didi, vt Miles ipse explicat vs. sq. Metaphora a
vasis, quorum quaedam etiam nunc cinere fricantur
purgandi et nititandi causa. Arnob. VII. p. 238.
*Lavatio matris deum est hodie. Sordescunt enim
divi, et ad sordes eluendas lavantibus aquis opus et
adjuncta antiqua cineris frictione.*

988. *Quo argumento? Wie so?* Sic saepe
Plautus, cum aliquid obscurius dictum declarare
vult spectatori e. g. *Afin.* II, 2, 36.

989. 90. *Ipsa.* Ancilla Milphidippa. *Allu-
bescit.* Placere incipit. Verbum Plautinum.

PALAESTRIO.

Priusne, quam illam oculis?

PYRGOPOLINICES.

Tuis video id, quod credo tibi.
Tum haec locuta illam autem absentem subigit
me ut amem.

PALAESTRIO.

Hercle hanc quidem

991. *Oculis.* Sc. videris. Priusne haec ancilla tibi allubescit, quam dominam longe ancilla venustiore ac formosiore oculis tuis adspexeris. *Tuis video id, quod credo tibi.* Bardus et elephantino vere corio circumtectus Miles, nihil sentiens aut sapiens, nisi sensu et corde alieno, cum rueret in amorem nondum visae, vidisse tamen ait, quia videret oculis Palaestrionis, quibus id videat omne, quod ipsi credat. Et sane quod alii credimus, nostris an illius oculis videamus haud multum refert: imo videmus quasi coram, quod absens absentes credimus ita esse.

992. *Tum haec locuta* etc. Sensus: Non tantum credo tibi, sed et ancilla, quae locuta est haec, subigit me etc. *Haec locuta*, quae locuta est haec i. e. tam laeta et minime sordida. *Subigit me*, adigit, impellit me. *Hercle hanc quidem*, Milphidippam,

Nihil tu amassis, mihi haec desponsa est: tibi
 si illa hodie nupserit,
 Ego hanc continuo vxorem ducam.

PYRGOPOLINICES.

Quid ergo hanc dubitas
 colloqui?

PALAESTRIO.

995. Sequere hac me ergo.

PYRGOPOLINICES.

Pedissequus tibi sum.

MILPHIDIPPA.

Vtinam, cuius caussa
 Foras sum egressa, conveniendi mihi potestas
 eveniat!

993. *Nihil tu amassis.* Nullo pacto ama-
 veris. *Desponsa.* Desponsata.

994. *Hanc colloqui.* Cum hac loqui. Amph.
 III, 2, 17. Asin. I, 2, 24.

995. *Vtinam cuius caussa* etc. Haec se-
 cum ancilla, sed vt audiat Miles. Vtinam, inquit,
 eius conveniendi mihi potestas eveniat, cuius caussa
 domo foras egressa sum.

PALAESTRIO.

Erit, et tibi exoptatum obtinget: bonum habe
animum, ne formida:
Homo quidam est, qui scit, quod quaeris,
vbi sit.

MILPHIDIPPA.

Quem ego hic audivi?

PALAESTRIO.

Socium tuorum consiliorum, et participem con-
siliarium.

MILPHIDIPPA.

Tum pol ego, id quod celo, haud celo.

1000.

PALAESTRIO.

Imo, etiamsi non celas.

997. *Erit, et tibi exoptatum obtinget.*

Haec Palaestrio ad ancillam, quae vero tantum vo-
cem, non verba audire se simulat. Erit, inquit,
conveniendi tibi Militis potestas, et quod exoptasti
tibi obtinget.

1000. *Tum pol ego id quod celo, haud
celo.* Oxymoron. Tum vero frustra celo haec
occulta et arcana consilia, si tu eorum es particeps.
Imo, etiamsi non celas. Verba haec mox
ipse Plautus explicat.

MILPHIDIPPA.

Quo argumento?

PALAESTRIO.

Infidos celas: ego sum tibi firma fide.

MILPHIDIPPA.

Cedo signum, si harunc Baccharum es.

PALAESTRIO.

Amat mulier quaedam quendam.

1001. *Infidos celas: ego* etc. Cum aperis consilia tua hominibus fidis, qualis ego sum, nihilominus ea tegis infidis. Itaque non sunt haec inter se pugnancia *celas etiamsi non celas. Ego sum tibi firma fide.* Firme fidelis.

1002. *Cedo signum* etc. Da, profer signum, ex quo intelligam, te esse horum sacrorum h. e. consiliorum participem et socium, te esse initiatum his sacris Allegoria est a sacris Bacchi, quae erant reconditissima, neque ulli, nisi sacris iisdem initiato, cognita. Sic Apulej. Apolog. I. *Si qui forte adest eorundem solemniium mihi particeps, signum* (Arnobio *symbolum*, Clementi Alex. *σύμβολον*, et Apulej. *memoraculum* appellatum) *dato. Harunc Baccharum.* E numero harum Baccharum, initiatorum. *Amat mulier* etc. Nunc incipit signum proferre Palaestrio, quod ancilla postulat.

MILPHIDIPPA.

Pol istuc quidem multae.

PALAESTRIO.

At non multae de digito donum
mittunt.

MILPHIDIPPA.

Enim cognovi hunc. Fecisti modo mihi ex pro-
clivo palam rem.

Sed hic nunquis adest?

1005.

PALAESTRIO.

Vel adest, vel non.

MILPHIDIPPA.

Cedo te mihi solae solum.

PALAESTRIO.

Brevin' an longinquo sermone?

1004. *Enim.* Praepositum et παραλκῆσι. *Ex proclivo.* E facili, q. d. facillimo negotio omnem mihi rem aperuisti.

1005. *Sed hic nunquis adest?* Sc. qui nos auscultet. *Vel adest, vel non.* Et adesse potest, et non, vti tu vis. *Solae.* Dativ. 'antiq. pro soli.

MILPHIDIPPA.

Tribus verbis,

PALAESTRIO.

Jam ad te redeo.

PYRGOPOLINICES.

Quid? ego hic abstabo tantisper cum hac forma
et factis sic frustra?

PALAESTRIO.

Patere, atque asta! Tibi ego hanc do operam.

PYRGOPOLINICES.

-Properando! Excrucior.

1006. *Jam ad te* etc. Haec ad Militem Palaestrio, accedens propius ad Milphidippam.

1007. *Quid? ego hic abstabo* etc. Quid? Egone, tali praeditus forma, et talibus claris facinoribus, egone hic interea, dum tu cum ista ancilla loqueris, sic frustra adstabo. Sic, δεικτικῶς, Nota orationem Glorioso quam convenientem.

1008. *Properando! excrucior.* Ex affectu amatoris, qui omnia properat. Da mihi hanc operam, si danda est, properando i. e. celeriter agendo; properes nam excrucior, si non ita facis. *Excrucior* i. q. maceror, vel me macero. Andr. V, 3, 15. Eun. I, 2, 107.

PALAESTRIO.

Pedetentim. Tu haec scis, tractari ita solere
hasce huiusmodi merces.

PYRGOPOLINICES.

Age, age, vt tibi maxume concinnum est. 1010.

PALAESTRIO.

Nullum est hoc stolidius saxum.
Redeo ad te. Quid me voluisti?

MILPHIDIPPA.

Quo pacto hoc dudum accepi,

1009. *Pedetentim.* I. e. caute, quasi lenta et tarda itione. Cic. de Offic. I, 120. *Sin minus, sensim erit pedetentimque facienda.* *Merces.* Mulieres. Pers. II, 2, 56. Truc. I, 5, 55.

1010. *Concinnum.* Commodum. *Nullum est hoc stolidius saxum.* Haec ad spectatores inter eundum. Nullum est saxum, inquit, Milite hoc stolidius i. e. Miles hic stolidus est tanquam lapis. Stupidum enim stolidumque hominem lapidem vocabant. v. Ter. Eur. V, 9, 55. Heaut. IV, 7, 3. etc., Aristoph. Schol. ad Nub. 1204. Λίθοι τούτεστιν ἡλίθιοι, ἀναίσθητοι μεταφορικῶς. Alias *stipites, caudices* etc. audiunt tales homines.

1011, 12. *Redeo ad te.* Ecce me. Ad Milphidippam. *Quo pacto hoc dudum* etc. Ordo;

Istuc fero ad te consilium, quasi hunc depe-
reat.

PALAESTRIO.

Teneo istuc.

Collaudato formam et faciem, et virtutes com-
memorato,

MILPHIDIPPA.

Ad eam rem habeo omnem aciem, tibi vt du-
dum demonstravi.

1015. Tu contra cura et contempla, et de meis vena-
tor verbis.

fero ad te consilium istuc, quo pacto hoc dudum
accepi, quasi sc. hera mea perdit hunc Militem
amet.

1014. *Ad eam rem habeo omnem aciem.*
Sc. ad ludificandum et fallendum Militem habeo
omnia parata atque instructa; vel sic: ad eam rem
omnes fallacias ac machinas habeo paratas. Tra-
latio a re militari.

1015. *Contempla.* Ἀρχαῖνός pro contem-
plare. *De meis venator verbis.* Ex meis
verbis exquirito et conjicito. Tralatio a venato-
ribus.

Pyrgopolinices.

Aliquam mihi partem hodie operae des denique;
iam tandem ades illico.

Palaestrio.

Assum: impera, si quid vis.

Pyrgopolinices.

Quid illaec narrat tibi?

Palaestrio.

Lamentari

Ait illam miseram, cruciari, et lacrumantem se
afflictare,

Quia tis egeat, quia te careat, ob eam rem huc
ad te missa'st.

1016. *Aliquam mihi partem etc.* Miles morae impatiens Palaestriionem ab ancilla revocat, et jubet eum sibi quoque aliquam partem operae dare. *Ades.* Imperat. praef. a verbo *adsum*.

1018. *Se afflictare.* Se ad terram graviter prosternere. *Afflictare* est προσουδίζειν, ad terram dare Aul. IV, 4, 5. *Quid me afflitas.*

1019. *Quia tis egeat.* Quia tui egeat. *Mis, tis* genitivi antiqui pro *mei, tui*. *Missae'st.* Sc. ancilla.

PYRGOPOLINICES.

1020. Jube adire.

PALAESTRIO.

At scin', quid tu facias? Face te fasti-
dii plenum,

Quasi non lubeat me inclamato, quia sic te
volgo volgем.

PYRGOPOLINICES.

Memini, et praeceptis parebo.

PALAESTRIO.

Voco ergo hanc, quae te
quaerit?

1020. *Jube adire. Lass sie herkommen. Fa-
ce te fastidii plenum.* Fac te fastidiosum, finge
te mulierum, te vltro expetentium, fastidio affici.
Verbum *facere* elegantem vsum habet, quando vo-
luntatis formam exprimit pro *simulare*, *assimu-
lare*, vt Curc. IV, 3, 7. *Ne te mihi facias ferocem.*
Cic. Ep. ad Fam. XV, 18. *Ita facio me alias res
agere.*

1021. *Me inclamato, quasi etc.* Me in-
crepato et accusato, quia sic te mulierum turbae
pervulgem, cum sis paucarum et lectarum mulie-
rum vir.

PYRGOPOLINICES.

Adeat, si quid volt.

PALAESTRIO.

Si quid vis, adi mulier,

MILPHIDIPPA.

Pulcher, salve!

PYRGOPOLINICES.

Meum cognomentum quis commemoravit? Dii
tibi dent quae optes.

MILPHIDIPPA.

Tecum aetatem exigere vt liceat.

1025.

PYRGOPOLINICES.

Nimium optas.

MILPHIDIPPA.

Non me dico,

Sed heram meam, quae te demoritur.

PYRGOPOLINICES.

Multae aliae idem istuc cupiunt,

1023. *Adeat, si quid volt.* Haec alta voce
Miles, vt audire possit Milphidippa.

1025. *Tecum aetatem exigere, vt li-
ceat.* Opto, vt liceat, tecum vivere. Cf. infra
1259. Trin. Prol. 15. Ter. Hec. III, 5, 40.

Quibus non est copia.

MILPHIDIPPA.

Ecastor haud mirum, si te habeas
carum,

Hominem tam pulchrum, et praeclara virtute,
et forma, et factis.

Ecquis dignior fuit, homo qui esset?

PALAESTRIO.

Non hercle humanum est ergo:

1027. *Si te habeas carum. Wenn du dich rar machst.*

1029. *Ecquis dignior fuit homo qui esset?* Nunquis vnquam humana forma dignior, quam tu? Proin, ac si dicat, multi homines sunt, qui debebant nasci pecudes et bestiae, non homines, ita sunt inhumani; tu vero omnium hominum dignissimus es; qui homo nascereris, propter humanitatem scilicet tuam s. propter mores tuas humanissimos. Adulatio impudens et modum superans. *Non hercle humanum est ergo.* Palaestrio averfus a Milite orationem ancillae in contrarium torquet. Sententia haec est: Ergo si hic omnium hominum dignissimus est, qui homo nasceretur, nulla vsquam est humanitas. v. Ter. Adelph. IV, 2, 40.

Nam volturio plus humani credo est.

1030.

Pyrgopolinices.

Magnum me faciam

Nunc, quoniam illaec me collaudat.

1030. *Nam volturio plus humani credo est.* Omnis joci argutia in ambiguitate sententiae consistit. Ambiguitas vero in vocibus illis duabus: *Est et Volturio.* Nam cum videatur dicere: *Volturio plus humanitatis inesse, quam Glorioso huic;* aliud longe diversum false significat, primum in casu *reū volturio* comice ludens, qui tamen pro dativo positus existimari possit, tamen nominandi casus intelligendus, ut sit *volturio, volturionis.* (Sic *lanio et lanius, sic longurio et longuriosus,* aliaque multa.) Deinde *est* haud quidem pertractate aut simpliciter, verum pro *edit* positum accipere debemus, innuitque, *vulturium plus humani* i. e. humanae carnis rostro vellicatim carpere, quam Pyrgopolinicem possidere: sententia minimae verisimilitudinis ergo, quamvis urbana et ridicula potius. *Magnum me faciam* Hic Miles laudatione ancillae elatus atque inflatus, incessum sibi novum fingit, gestumque solito magnificentiorum assumit, et ea quae nunc loquitur, secum loquitur, ut spectatores tantum audiant,

PALAESTRIO.

Viden' ignavum, vt sese infert!
 Quin tu huic respondes? Haec illaec est ab illa,
 quam tibi dudum —

PYRGOPOLINICES.

Quanam ab illarum? Nam ita me occursant mul-
 tae: meminisse haud possum.

MILPHIDIPPA.

Ab illa, quae digitos despoliat suos, et tuos
 digitos decorat.
 1035. Nam hunc annulum ab tui cupiente huc detuli
 huic, qui porro.

1031. *Viden' ignavum, vt sese infert!*
 Haec ad Spectatores loquitur, averſus a Milite Pa-
 laestrio. *Sese infert* pro incedit, ad indicandum
 gressus superbos.

1032. *Quin tu huic respondes?* Cur non
 tu huic respondes? *Ab illa, quam tibi du-*
dum. Sc. dixi, memoravi.

1033. *Quanam ab illarum?* A quamam mu-
 lierum missa est? Sic Miles, quasi a multis mulie-
 ribus expetatur, non ab vna, aut altera. *Me oc-*
cursant. *Bestürmen mich.*

1035. *Ab tui cupiente.* Ab hera mea tui
 cupida. *Huic.* Palaestrioni. *Qui porro.* Sc. eum
 tibi traderet.

PYRGOPOLINICES.

Quid nunc tibi vis, mulier? Memora.

MILPHIDIPPA.

Vt, quae te cupit, eam ne
spernas.

Quae per tuam nunc vitam vivit. Sit, nec ne
sit, spes in te vno est.

PYRGOPOLINICES.

Quid nunc volt?

MILPHIDIPPA.

Te compellare, et complecti, et
contrectare.

Nam nisi tu illi fers suppetias, iam illa ani-
mum despondebit.

Age, mi Achilles, fiat quod te oro. Serva illam 1040.
pulchram pulchre:

1037. *Sit, nec ne sit, spes in te vno
est. Salva sit hera mea, an nulla sit, in te vno
situm est.*

1039. *Jam illa animum despondebit.
Jam illa sibi mortem consciscet, et animum pro-
jiciet.*

Exprome benignum ex tete ingenium, vrbi-
cape, occisor regum.

PYRCOPOLINICES.

Heu hercle odiosas res! Quoties hoc tibi, ver-
bero, ego interdixi,

Meam ne sic volgo polliciteris operam?

PALAESTRIO.

Audin' tu mulier?

Dixi hoc tibi dudum, et nunc dico: nisi huic
verri affertur merces.

1043. Non hic suo seminio quanquam porculam im-
pertiturus est.

1041. *Exprome benignum ex tete inge-
nium.* Exprome ex tete, quod habes apud te, be-
nignum ingenium. *Verbicape.* Πολιπόρῆς, vr-
bium expugnator. Sic apud Festum *hosticapax*.

1042. *Heu hercle odiosas res!* Hic parens
Palaestrionis praeceptis Miles fastidii plenum se
facit. Post *odiosas res* subintell. audio, vel peti a
me video.

1044. *Verri.* Porco non castrato, cui oppo-
nitur majalis.

1045. *Non hic suo — impertiturus est.*
Nullam porculam hic verres suo seminio donabit,

MILPHIDIPPA.

Dabitur quantum ipse pretii poscet.

PALAESTRIO.

Talentum Philippum huic opus
auri est:

Minus ab nemine accipiet.

MILPHIDIPPA.

Heu ecastor nimis vilis tandem!

PYRGOPOLINICES.

Non mihi avaritia unquam innata est: satis est
divitiarum.

vel seminis sui participabit. *Seminium* dixerunt
veteres pro *semen*, quod h. l. et *semen* et *proles*
esse potest.

1046. *Dabitur quantum — poscet.* *Pretium* et *mercedem* pro vna eademque re posuit, cum
pretium in emtione et venditione, *merces* in con-
ductione et locatione proprie locum habeat. *Ipsus*
antiq. pro *ipse*. *Talentum Philippum*. *Ta-*
lentum Philipporum i. e. numorum Philippeorum,
qui aurei erant et insignes imagine Philippi, regis
Macedoniae. Sic occurrunt *Philippi* pro numis
aureis Philippeis Bacchid. IV, 8, 27. 37. etc.

1047. *Avaritia innata.* Poen. I, 2, 31. *In-*

Plus mihi auri mille est modiorum Philippei.

PALAESTRIO,

Praeter thesaurum.

1050. Tum argenti montes non massas habet. Aetna
mons non aequè altus.

*vidia in me nunquam innata'st, neque malitia. Ter.
Andr. IV, 1, 2. Vecordia innata cuicumque.*

1049. *Mille modiorum* Dictum ut mille
hominum, mille nummum etc. mille enim h. l. sub-
stantivum est. *Praeter thesaurum.* Vide, ut
assentator mendacium Militis adhuc augeat! The-
sauri autem nomine h. l. argentum non comprehen-
di videtur.

1050. *Argenti montes.* Quoties apud Plau-
tum et Terentium fit mentio *argenti*, signatum
fere intelligitur; quum Ictis de argento facto vel
infecto plerumque usurpetur. v. Westerh. ad Ter.
Heaut. II, 3, 88. *Montis* autem appellatione omnia
magna veniunt. Virg. Aen. I, 109, *praeruptus aquae
mons.* Mostell II, 1, 5. *mali moeroris montem maxu-
mum.* Pseud. I, 2, 55. *montes maximi acervi.* Sallust.
Catil. 23. *Maria montesque polliceri coepit.* Cf.
Athen. Deipnos. L. XII. εἰς (sc. rex Ninus) χερ-
σίων πόντου. Ter. Phorm. I, 2, 18. Schol. Aristoph.
Acharn. 82. Eodem modo et nostri utuntur poë-
tae hac voce e. g. de Haller: *Gebirge Millionen;*

MILPHIDIPPA.

Heu ecastor hominem periurum.

PALAESTRIO.

Vt ludo!

MILPHIDIPPA.

Quid ego? Vt sublecto!

Sed amabo mitte me actutum.

PALAESTRIO.

Quin tu huic respondes aliquid,

Schiller: *Unter mir lag's noch bergetief in purpurner Finsterniss da. Massas.* Gloss. vet. *Massa*, βῶλος ἀργύρου ἢ ἄλλης ὕλης. *Aetna mons non aequè altus.* Sc. ac sunt montes argenti, quos habet Miles. Hyperbole insignis.

1051. *Hominem perjurum.* Mendacem, *Vt ludo.* Quam lepide ludifico sc. Militem. Haec submissa voce Palaestrio vt audiant tantum spectatores et Milphidippa. *Quid ego? vt sublecto?* Idem dicit Milphidippa aliis verbis. *Quid ego?* inquit, quam scite ei palpando os demulceo? quomodo ei os sublino? *Sublectare* absolute positum h. l. i. q. oblinire os, falsa spe ducere.

1052. *Quin tu huic respondes aliquid.* Haec Palaestrio ad Militem.

Aut facturum, aut non facturum. Quid illam
 miseram animi excrucias,
 Quae nunquam male de te merita est?

PYRGOPOLINICES.

At iube eampse exire huc
 ad nos.

1053. Dic me omnia, quae volt facturum.

MILPHIDIPPA.

Facis nunc vt facere aequom;
 Quod quae te volt, eandem tu vis.

PALAESTRIO.

Non haec infulsum habet in-
 genium.

MILPHIDIPPA.

Quomque me oratricem haud sprevisi, sistique
 te exorare.

1053. *Animi excrucias.* Terent. Phorm.
 I, 4, 10. *Eheu me miserum! quum mihi paveo, tum*
Antipho me excruciat animi.

1054. *Exire.* Sc. domo.

1057. *Sistique de exorare.* Sivistique me
 abs te exorare, i. e. impetrare. Bacch. V, 2, 51.
Sine hoc exorare abs te.

Quid est? Vt ludo!

PALAESTRIO.

Nequeo hercle quidem risu me ad-
moderari:

Ob eam causam huc abs te avorti.

PYRGOPOLINICES.

Non edepol tu scis, mulier,
Quantum ego honorem nunc illi habeo, 1060.

MILPHIDIPPA.

Scio, et istuc illi dicam.

PALAESTRIO.

Contra auro alii hanc vendere potuit operam.

MILPHIDIPPA.

Istuc pol tibi credo.

PALAESTRIO.

Meri bellatores gignunter, quas hic praegnan-
tes fecit:

1058. *Me admoderari.* Mihi temperare.

1059. *Abs te avorti.* Me abs te averti, ne
Miles me ridentem videret, et hoc pacto se deri-
deri intelligeret.

1062 *Meri bellatores.* *Merus* a linguae
latinae autoribus ponitur pro vero, praestanti, non

Et pueri annos octingentos vivunt.

MILPHIDIPPA.

Vae tibi nugator.

PYRGOPOLINICES.

Quin mille annorum perpetuo vivunt, ab seculo ad seculum.

PALAESTRIO.

1063. *Eo minus dixi, ne haec censeret me advorsum se mentiri.*

ficto aut simulato: pro insigni, vehementi. Ita *merum lac* in Lucretio I, 261. est recens, bonum, purum putumque. Hoc autem totum a Graecis sumptum est, qui eodem modo usurpant τὸ ἀκρατον: ἀκράτος ἐργή, ἀκράτον ψεύδος etc. Sensus: Nil nisi veri et praestantes bellatores nascuntur ex iis foeminis, quas hic praegnantes fecerit. Non ab simile est, quod Thraso Falkianus profert Amphitr. II, 8 *Wie, Schurke, weist du nicht, dass, was ein ächt Soldatenblut ist, Dass das marschirt, so wie es auf die Welt kömmt?*

1063. *Vae tibi nugator!* Haec ad spectatores, a Milite aversa, loquitur ancilla.

1064. *Mille annorum.* Mille annos. v. supra vl. 1049.

1065. *Eo.* Ideo, hanc ob causam. *Advorsum se.* Praesente ipsa, vt Bacch. IV, 4, 47.

MILPHIDIPPA.

Perii! Quot hic ipse annos vivet, quous filii
tam diu vivunt?

PYRGOPOLINICES,

Postriduo natus sum ego, mulier, quam Juppiter
ex Ope natus est,

PALÆSTRIO.

Si hic pridie natus foret, quam ille est, hic haberet
regnum in coelo.

MILPHIDIPPA.

Jamiam sat amabo est; finite abeam, si possum,
viva a vobis,

1066. *Quot hic ipse annos vivet.* Nam aetas posterior, aetate majorum deterior est. Horat. Od. III, 6, 45. *Damnosa quid non imminuit dies? Aetas parentum, peior avis, tulit Nos nequiores mox daturos Progeniem vitiosiore.*

1067. *Postriduo.* Postridie. *Quam Juppiter ex Ope natus est.* Ops, quae et Cybele, et magna mater, et mater deum, et Terra vocatur. Ergo non ita longe post mundum creatum.

1068. *Si hic.* Miles. Haec Palaestrio ad Milphidippam. *Foret.* Fuisset. *Ille.* Jupiter.

1069. *Jamiam sat amabo est* etc. Proinde ac si dicat vos me enecatis vestris istis verborum

PALAESTRIO,

1070. *Quin ergo abis, quando responsum est.*

MILPHIDIPPA,

Ibo atque illam huc ad-
ducam,*Quam propter opera est mihi. Nunquid vis?*

PYRGOPOLINICES.

Ne magis sim pulcher,
quam sum:

vanitatibus et nugis: quare missam me facite, ut
viva a vobis decedam, i. e. ne risu rumpar vel risu
emoriar. Ter. Eun. III, 1, 42. *Risu omnes, qui
aderant, emoriri.* Menander ap. Plutarch. Quo-
modo adulator etc. T. I. p. 216. Wyttenb. γέλωτι
πρὸς τὸν Κύπριον ἐκθαλουμένος: et ibid. p. 207. ἐνκαί-
ρως ἐγέλας (ex emend. Eichstadii) ἐγὼ δ' ἐξέθνησκον
ὑπὸ τοῦ γέλωτος. Theocr. V, 92. Ἔια λέγ' εἴτι λέ-
γεις, καὶ τὸν ξένον ἐς πόλιν αὖθις Ζῶντ' ἀφές.

1070. *Quin ergo abis. Quin mandantis et
indignantis.*

1071. *Quam propter opera est mihi.*
Cujus gratia operam sumo, cui operam do. *Nun-
quid vis?* Formula discedentis ab altero. Supra
vf. 171. *Nunquid nunc aliud me vis?* Amph. I, 3,
44. Aul. II, 2, 85. Ter. Eun. I, 2, 111. II, 3, 49.
Adelph. II, 2, 39.

Ita me mea forma sollicitum habet.

PALAESTRIO.

Quid hic nunc stas, quin
abis?

MILPHIDIPPA.

Abeo.

PALAESTRIO.

Atque adeo, audin' tu? Dicito docte et cor-
date.

MILPHIDIPPA.

Vt cor ei saliat.

PALAESTRIO.

Philocomasio dic, si est hic, domum vt transeat;
hunc hic esse.

MILPHIDIPPA.

Hic cum mea hera est, clam nostrum hunc ser-
monem sublegerunt.

1073. *Atque adeo.* Imo, quin potius. *Cor-
date.* Sapienter, prudenter. *Vt cor ei saliat.*
Explicatio jocosa τὸν cordate, quod servus dixe-
rat: in amore autem vehementi cor subilire solet.

1075. *Sermonem sublegerunt.* Subaus-
cultaunt, occulte exceperunt. Simili tralatione

PALAESTRIO.

Lepide factum est: iam ex sermone hoc gubernabunt doctius porro

Rein.

MILPHIDIPPA.

Me morare: abeo.

PALAESTRIO.

Neque te moror, neque te tango,
neque te — taceo!

PYRGOPOLINICES.

Jube maturate illam exire huc.

MILPHIDIPPA.

Jam isti rei praevertemur.

dixit Pacuvius: *Ex occulto sermonem clepere* i. e. suffurari, et Plautus in *Fragm. Aulul.* *Ex occulto sermonem ejus sublegam.*

1076. *Jam ex sermone hoc* etc. Ex nostro sermone, quem furtim exceperunt, negotium susceptum doctius porro gubernabunt et moderabuntur.

1077. *Me morare.* Me moraris. *Neque te —* Κατ' ἀποσιώπην, taceo!

1078. *Maturaie.* Maturate properare est festinationis moderatae, vt lente festinare tardioris maturationis. *Isti rei praevertemur.* Istam

S C E N A III.

PYRGOPOLINICES. PALAESTRIO.

Postquam Miles, amore fervens, et prae cupidine maresque foeminasque inhians, apud animum suum decrevit, uxorem Periplectomenis senis ad se recipere, nunc super Philocomasio dimittenda Palaestrionem consulit. Narrat Palaestrio, adesse matrem sororemque Philocomasii, quibuscum bene domum devenire possit, simul vero dona omnia, quibus Miles donaverat meretricem, ut secum auferat suadet, persuadetque.

PYRGOPOLINICES.

Quid mihi nunc es auctor, ut faciam, Palaestrio,

*rem caeteris posthabitis agemus. Capt. II, 3, 100. Sequere tu, te ut amittam, ei rei primum praeavor-
ti volo.*

1079. *Quid mihi nunc es auctor? Quid mihi nunc suades? Auctor est, de cuius sententia et consilio res geritur. Pseud. I, 3, 2. Quid mihi es auctor? Ter. Adelph. V, 8, 16. Idne estis auctores mihi? Cic. pro A. Cluent. 5. Nubit genero sorus, nullis auspiciis, nullis auctoribus, funestis ominibus omnium.*

1080. De concubina? Nam nullo pacto potest
Prius haec in aedes recipi, quam illam omi-
serim.

PALAESTRIO.

Quid me consultas, quid agas? Dixi equidem
tibi.

Quo pacto id fieri possit clementissime.

Aurum atque vestem omnem muliebrem ha-
beat sibi,

1085. Quae illi instruxisti: sumat, abeat, auferat.

Dicasque tempus maxumum esse, vt eat do-
mum:

Sororem geminam adesse et matrem, dicito,

1081. *Haec.* Vxor vicini Periplectomenis: sic
enim opinatur Miles. *Illam.* Philocomasium.

1083. *Clementissime.* Tranquillissime, sine
minima offensione Philocomasii.

1084. *Aurum atque vestem.* V. vs. 967.

1085. *Instruxisti.* Parasti, suppeditasti. No-
tanda constructio.

1086. *Tempus maxumum.* Ἀρμὴν τοῦ καί-
ροῦ: tempus vltimum, post quod nulla superest
alia occasio id agendi, de quo agitur: nos, die
höchste Zeit. Tacit. Agric. 34. Imponite expedi-
tionibus magnum diem i. e. vltimum, supremum.

Quibus concomitata recte deveniat domum.

PYRGOPOLINICES.

Qui tu scis eas adesse?

PALAESTRIO.

Quia oculis meis

Vidi hic sororem esse eius.

1090.

PYRGOPOLINICES.

Convenitne eam?

PALAESTRIO.

Convenit.

PYRGOPOLINICES.

Ecquid fortis visa est?

1088. *Recte.* Tuto et sine periculo, sive honeste et sine dedecore.

1090. *Convenitne eam?* Num venit ad eam?

1091. *Fortis.* Formosa, ut explicat Nonius IV, 195. Bacch. II, 2, 38. *Sed Bacchis etiam fortis tibi visa est?* Cf. Servius ad Virg. Aen. IV, 149. Nimirum *forte* dicebant veteres quidquid quaque in re excelleret: inde fortis pro formoso, pro divite, pro nobili. Trin. V, 2, 9. *fortem familiam* i. e. divitem vel potentem. v. Scaliger de Caus. L. L. I, 22. Ausonius Epistola ad Hesperium: *Si qua tibi in his versiculis videbuntur, nam vereor ut multa*

PALAESTRIO.

Omnia

Vis obtinere.

PYRGOPOLINICES.

Ubi matrem esse aiebat soror?

PALAESTRIO.

Cubare in navi lippam atque oculis turgidis,
 Nauclerus dixit, qui illas advexit, mihi.

1095. Is ad hos nauclerus hospitio divortitur.

PYRGOPOLINICES.

Quid is? ecquid fortis?

sint, fucatus concinnata, quam verius, et plus coloris, quam succi habere; ipse sciens fluere permisi; venustula ut essent magis quam forficula, instar virginum etc.

1092. *Omnia vis obtinere.* Incontinentiam Militis reprehendit, qui omnia concupiscat.

1093. *Oculis turgidis.* Propter lippitudinem. Catull. III, 16. *Vestra nunc opera meae puellae Flendo turgiduli rubent ocelli.*

1095. *Ad hos.* Apud hos, sc. apud Periplectomenem.

1096. *Quid is? Ecquid fortis?* Quid is hominis est? Num pulcher? — Flagitiosa Militis

PALAESTRIO.

Abi sis hinc! Nam tu quidem
Ad equas fuisti scitus admiffarius,
Qui confectare qua mares, qua foeminas.

PYRGOPOLINICES.

Hoc age nunc.

PALAESTRIO.

Istuc.

PYRGOPOLINICES.

Quod das consilium mihi?
Tecum illa verba facere de ista re volo; 1100.
Nam cum illa sane congruus sermo tibi.

interpellatio, qui non contentus veneribus mulieribus, masculos appetat.

1097. *Fuisti.* Fuiſſes. *Scitus admiffarius.* Allegoria. Admiſſarius equus eſt, qui ad equas ineundas et ſubigendas paratus ac ſervatus eſt.

1098. *Confectare.* Donatus ad Phorm. I, 2, 36. *Sectari* proprie eſt, vt taurus buculam, vt aries ovem. *Qua mares, qua foeminas.* Infra vſ. 1376. *Eum odere qua viri, qua mulieres.*

1099. *Istuc.* Intell. ago.

1101. *Cum illa congruus sermo tibi.*

PALAESTRIO.

Quin potius, quom tute ades, tuam rem tute
agas.

Dicas vxorem tibi necessum esse ducere,
Cognatos persuadere, amicos cogere.

PYRGOPOLINICES.

1105. Itane tu censes?

PALAESTRIO.

Quid ego ni ita censeam?

PYRGOPOLINICES.

Ibo igitur intro: tu hic ante aedes interim
Speculare, vt vbi illaec prodeat, me provoces.

PALAESTRIO.

Tu modo istuc cura: quod ais, curatum id qui-
dem est.

Conueniens sermo i. e. tibi convenit, cum illa
loqui.

1103. *Necessum.* Necesse.

1104. *Cognatos persuadere.* Quorum
consensus necesse erat ad ineundas nuptias.

1105. *Quid ego ni.* Tmesis, pro quidni ego.1107. *Speculare.* Quasi e specula prospice.

Provoces. Foras, in publicum voces.

PYRGOPOLINICES.

Quin si voluntate nolet, vi extrudam foris.

PALAESTRIO.

Istuc cave faxis: quin potius per gratiam 1110.

Bonam abeat abs te, atque illaec, quae dixi,
dato:

Aurum, ornamentaque, quae illi instruxisti,
ferat.

PYRGOPOLINICES.

Cupio hercle.

PALAESTRIO.

Credo te facile impetrassere.

Sed abi intro, noli stare.

PYRGOPOLINICES.

Tibi sum obediens.

1109. *Voluntate.* Sua sponte.

1110. *Cave faxis.* Cave ne feceris. *Per gratiam bonam.* Sic Icti dicunt matrimonium dissolvi *bona gratia*, ἀγαθῇ χάριτι, *bona venia*, amicabile separatione, μετ' εὐλόγου αἰτίας, *sine querela*, ἀνευ μέμψεως.

1113. *Impetrassere.* Impetraturum esse. Aul. IV, 7, 6. Et istuc confido a fratre me impetrassere.

PALAESTRIO.

1115. Nunquid videtur demutare, atque vti ego
 Dixi esse vobis dudum hunc moechum Mi-
 litem?

Nunc ad me vt veniat, vsu'st, Acroteleutium
 Ancillula eius et Pleusides. Pro Iuppiter,
 Satin' vt commoditas vsquequaque me adiuuat!

1120. Nam quos videre exoptabam me maxime
 Vna video exeunteis hinc e proximo.

1115. *Nunquid videtur* etc. Haec Palaestrio ad spectatores, solus in proscenio relictus, domum ingressus Milite. *Demutare*. Alius esse, quam qualem esse dudum dixi.

1117. *Vsu'st*. Opus est.

1119. *Commoditas*. Opportunitas, vel ipsa commoditatis dea.

S C E N A IV.

ACROTELEUTIUM. MILPHIDIPPA.

PLEUSIDES. PALAESTRIO.

*Palaeſirio inſtruit Acroteleutium et Pleuſidem, et
quae ſint cuiusque partes docet.*

ACROTELEUTIUM.

Sequimini, ſimul circumſpicite, ne quis adſit
arbiter.

MILPHIDIPPA.

Neminem pol video, niſi hunc, quem volumus
conventum.

PALAESTRIO.

Vt ego vos.

MILPHIDIPPA.

Quid agis, noſter architecte?

1123. *Quem volumus conventum.* Quem
convenire volumus. Ludit Plautus in verbo *con-
ventum*: nam meretricium eſt rei venereae. Terent.
Hec. I, 2, 120. *nam conſtitui cum quodam hospite
Me eſſe illum conventuram*; ubi Donatus: *De hu-
iusmodi rebus dicitur conſtituere et conveni-
re, de cuiusmodi rebus apud extraneos meretrices
agunt.*

PALAESTRIO.

Egone architectus? Vah!

MILPHIDIPPA.

Quid est?

PALAESTRIO.

1125. Qui enim non sum dignus prae te, ut figam
palum in parietem.

ACROTELEUTIUM.

Eia vero!

PALAESTRIO.

Nimis facete, nimisque facunde mala est.
Ut lepide deruncinavit Militem!

1125. *Qui enim non sum dignus* etc. Rogas, quid sit, quamobrem mirer, me abs te architectum dici, qui non sim dignus prae te, ut palum figam in parietem. *Figere palum in parietem* cuiuslibet sc. hominis est, etiam architecturae imperiti.

1126. *Eia vero.* Correctionem significat. *Ei freilich!* Ironia. Rud. II, 3, 9. *Sed Pleusidippus tuus herus ubi, amabo, est?* Tr. *Eia vero,* Quasi non sit intus. *Nimis facete* etc. Loquitur nunc de Acroteleutio in tertia persona, oratione ad spectatores versa.

1127. *Deruncinavit.* Runcina dissecuit, admutilavit i. e. decepit. Est autem *runcina*, ferrae

ACROTELEUTIUM.

At etiam parum.

MILPHIDIPPA.

Bono animo es, negotium omne iam succedit
sub manus.

Vos modo porro, ut occepistis, date operam ad-
jutabilem.

Nam ipse Miles concubinam intro abiit oratum¹¹³⁰.
suam,

Ab se ut abeat cum sorore et matre Athenas.

ACROTELEUTIUM.

Eu, probe!

PALAESTRIO.

Quin etiam aurum atque ornamenta, quae ipse
instruxit, mulieri

genus, εὐνχάνη Graecis, et Schrootsäge Nostrati-
bus. Capt. III, 4, 108. Tum igitur ego deruncinatus,
deartuatus sum ego Huius scelesti technis.

1128. *Negotium omne — manus.* Supra
v. 863. *Lepide hoc succedit sub manus negotium.*

1129. *Date operam adjutabilem.* Date
operam, qua res adjuvetur, adjuvate rem. *Adjutor*
qui consilio et opera nobis adest, et in scena qui
adjuvabat histriones in agendis partibus.

Omnia dat dono, a se vt abeat: ita ego confilium ei dedi.

PLEUSIDES.

Facile istuc quidem est, si et illa volt, et ille autem cupit.

PALAESTRIO.

1135. Non tu scis, cum ex alto puteo sursum ad summum escenderis,

Maximum periculum inde esse, a summo nerursum cadas?

Nunc haec res apud summum puteum geritur: si profenferit

Miles, nihil hinc ferri poterit huius. Nunc quam maxime

Opus est dolis.

1135. *Ex alto puteo.* Ex imo puteo.

1136. *Rursum cadas.* Recidas.

1137. *Nunc haec res apud etc.* Ἀνταπόδοσις. Sensus: nunc hoc negotium, quod gerimus, ad extremum fere perductum est.

1138. *Nihil hinc ferri poterit huius.* Nihil huius rei, quam fruimus, confici poterit, nihilque huius auferri, si Miles dolos olfecerit: quare nunc cum maxime dolis vtendum est caute.

PLEUSIDES.

Domī esse ad rem video silvae satis:

Mulieres tres: quartus tute es, quintus ego,^{1140.}
sextus senex.

PALAESTRIO.

Quot apud nos fallaciarum est excisum! Certo
scio
Oppidum quodvis videtur posse expugnari
dolis,

Date modo operam.

ACROTELEUTIUM.

Id nos ad te, si quid velles,
venimus.

PALAESTRIO.

Lepide facitis. Nunc hanc tibi ego impero
provinciam,

^{1139.} *Domī esse.* V. vs. 191. *Silvae.* Materies, ligna.

^{1141.} *Excisum.* *Excidere*, unde excisum, proprie ponitur de arboribus, vel lignis caedendis, et respicit ad praecedens *silvas*.

^{1143.} *Id.* Propter id, idcirco, ut nostra opera vterere.

ACROTELEUTIUM.

1145. Impetrabis, imperator, quod ego potero, quod
voles.

PALAESTRIO.

Militem lepide et facete et laute ludificarier
Volo.

ACROTELEUTIUM.

Voluptatem ecastor mihi imperas.

PALAESTRIO.

At scin' tu quemadmo-
dum?

ACROTELEUTIUM.

Nempe vt assimulem me amore istius differri.

1145. *Imperator.* Quoniam antea dixerat
Palaestrio impero. *Quod ego potero.* Quoad
ego potero, si ego potero, quantum in me est.

1146. *Laute.* Magnifice, luculenter, λαμπρῶς.

1147. *Voluptatem ecastor mi imperas.*
Imperas mihi, quae mihi pergrata sunt, quae per
se volens lubensque facio. *At scin' tu quemad-*
modum? Sc. Militem ludificari volo.

1148. *Differri.* Discriminari, dilacerari, Tur-
pilius ap. Nonium Marcellum: *Intercapedine inter-*

PALAESTRIO.

Rem tenes.

ACROTELEUTIUM.

Quasque istius causa amoris ex hoc matri-
monio

Abierim, cupiens istius summe nuptiarum. 1150.

PALAESTRIO.

Ordine is:

Nisi modo vnum hoc: hasce esse aedes dicas
dotalis tuas:

ficio, desiderio differor! Cf. Ter. Adelph. III, 4, 40.

Rem tenes. Rem intelligis, cognitam et per-
spectam habes. Poen. III, 1, 62. *Tenetis rem?*

1149. *Ex hoc matrimonio abierim.* Di-
vortium cum viro fecerim, a viro discefferim.

1150. *Cupiens istius summe nuptiarum.*
Summe cupiens huic nubere, summe cupida nuptia-
rum militarium. *Ordine is.* Du bist auf dem
rechten Wege.

1151. *Nisi modo vnum hoc.* Sc. addas ve-
lim. *Nisi modo* pro modo, vel dummodo. *Ae-
des dotalis tuas.* Viro in dotem datas; ex
quo factum, ut soluto matrimonio, ad te reversae
fuerint. Haec ideo, ne in eas ingredi, vereatur
Miles.

Hinc senem abs te abiisse, postquam feceris di-
vortium:

Ne ille mox vereatur introire in alienam do-
mum.

ACROTELEUTIUM.

Bene mones.

PALAESTRIO.

Sed vbi ille exierit intus, istic te
procul

1155. Ita volo assimilare, prae illius forma, quasi
spernas tuam,

Quasque eius opulentitatem reverearis, et simul
Formam, amoenitatem illius, faciem, pulchri-
tudinem

Collaudato. Satis praeeptum est?

ACROTELEUTIUM.

Teneo. Satis est, si
tibi

1152. 53. *Hinc.* Hac ex causa. *Vereatur.*
Bedenken finde.

1156. *Opulentitatem.* Opulentiam.

1158. *Satis praeeptum est?* Satis tibi
a me praemonstratum est, quid abs te fieri volo.

Meum opus ita dabo expolitum, vt improbare
non queas?

PALAESTRIO.

Sat! Habeo nunc, tibi vicissim quae imperabo. 1160.

PLEUSIDES.

Dicito:

Quam extemplo hoc erit factum.

PALAESTRIO.

Vbi intro haec abierit, tu
illico

Facito vt venias huc ornatus ornatu nauclerico,

1159. *Expolitum.* Verbum a fullonibus desumptum. Nam duo olim fullonum officia erant: vnum, vestem eluere et cogere; alterum, eandem creta candefacere. Illud *consiliari* dicebant, hoc *expolire*. Poen. I, 1, 60. *Placet consilium.* *Mi.* Imo etiam, vbi expolivero *Magis hoc tum demum dices: nunc etiam rude'st.*

1160. *Sat.* Haec ad Acroteleutium; quae sequuntur ad Pleusidem. *Vicissim.* Ab altera parte.

1161. *Quam extemplo.* Cum primum, *sogleich.* *Intro.* In domum Periplectomenis.

1162. *Ornatu nauclerico.* Ornatus in morem naucleri. *Nauclerus* (ναύκληρος) autem, Lati-

Causiam habeas ferrugineam, culcitam ob oculos laneam.

Palliolum habeas ferrugineum: (nam is colos thalassicu'st)

nis naviculator et navicularis appellatus, navis dominus vel gubernator.

1163. *Causiam.* *Causia* vel *causea* pileus est latas oras et margines habens, ad prohibendum solis aestum: a καίω, *vro*, *incendo*. Valer. Maxim. V, 1. *Causea*, qua velatum caput suum more Macedonum habebat, textit. Suidas: Καυσία, εἶδος πύλου βαρβαρικοῦ. Ejusdem generis est *galarus* vel *galerum*, aliis *umbella*, viaticum Mercurii pileum, quod temperat astra i. e. calorem. *Ferrugineam*, *Subnigram*. Proprie est ferrei coloris, qui color ex rubri nigrique mixtura constat. Gloss. *Ferrugo*, πορφύρεα μέλαινα. *Culcitam ob oculos laneam*. Vt habeas panniculum laneum circa oculos, ad tegendum oculorum malum, quo simula bis te laborare. *Culcita*, eine Binde: pannus molli confutus et contextus ciliciisque impletus pilis. Qui oculorum vitio laborabant, id genus panniculum laneum oculis praetendebant, dicebanturque *lanoculi*. Festus: *Lanoculus*, qui lana tegit oculi vitium.

1164. *Colos thalassicus*. Θαλάσσιος, marinus. *Colos*, vt *odos*, *vapos* etc. dixerunt veteres pro color, odor, vapor.

Id connexum in humero laevo, expapillato^{1165.}

brachio

Praecinctus aliqui, assimulato quasi gubernator sis.

Atque apud hunc senem omnia haec sunt: nam is piscatores habet.

PLEUSIDES.

Quid? Vbi ero exornatus, quin tu dicis, quid facturus sim?

^{1165.} *Expapillato brachio.* Brachio usque ad papillam renudato. Juvenal. Sat. I, 23. *Maevia Thuscum Figat aprum et nuda teneat venabula mamma.* Virg. Aen. VI, 301. de Charonte: *Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.*

^{1166.} *Praecinctus aliqui.* Intell. sis. *Aliqui* i. e. aliqua parte corporis, vel aliquo modo. *Praecinti* autem dicuntur, qui vestem susulerunt, eamque sublatam praecinxerunt, ut sint ad iter faciendum aut ambulandum expeditiores. Horat. Sat. I, 5, 5. *Hoc iter ignavi divisimus, altius ac nos Praecinctis unum.* et ibid. II, 8. 70. *ut omnes Praecinti recte pueri comitique ministrent.*

^{1168.} *Quin tu dicis.* Quam ob rem tu non dicis.

PALAESTRIO.

Huc venito, et matris verbis Philocomasium

arcesso,

1170. Vt, si itura Athenas est, eat tecum ad portum
cito:Atque adiubeat ferri in navim, si quid imponi
velit.Nisi eat, te soluturum esse navim: ventum
operam dare.

PLEUSIDES.

Satis placet pictura, perge.

PALAESTRIO.

Ille extemplo illamhorta-
bitur

Vt eat, vt properet, ne morae sit matri.

1169. *Matris verbis.* Jussu matris, quasi
missus a matre.1171. 72. *Imponi.* Sc. navi. *Te solutu-
rum esse navim.* Sc. e portu i. e. te profectu-
rum. *Ventum operam dare.* Ventum secun-
dum esse, ventum adjuvare profectionem.1173. *Pictura.* Descriptio fallaciae in Mili-
tem fruendae.1174. *Ne morae sit matri.* Ne matrem

PLEUSIDES.

Modice sapis.

PALAESTRIO.

Ego illi dicam, vt me adiutorem, qui onus fe-^{175.}
ram ad portum, roget.

Ille iubebit me ire cum illa ad portum. Ego
adeo, vt tu scias,

Prorsum Athenas protinus abibo tecum.

PLEUSIDES.

Atque vbi illo veneris
Triduum servire nunquam te, quin liber sis,
finam.

PALAESTRIO.

Abi cito, atque orna te.

PLEUSIDES.

Nunquid aliud?

PALAESTRIO.

Haec vt memineris.

moretur. *Modice sapis.* Admodum, multis
modis sapis.

^{1175.} Illi. Philocomasio. *Vt me adjuto-*
rem roget. Vt Militem roget, det me sibi adju-
torem.

^{1177.} *Prorsum.* Recta.

PLEUSIDES.

1180. Abeo.

PALAESTRIO.

Et vos abite hinc intro actutum: nam illum
hinc sat scio

Jam exiturum esse intus.

ACROTELEUTIUM.

Celebre apud nos imperium
tuum est.

PALAESTRIO.

Agite, abscedite ergo. Ecce autem commodo
aperitur foris.

Hilarus exit, impetravit; inhiat, quod nusquam
est, miler.

1181. *Jam exiturum esse intus.* Jam exiturum esse domo, et in aedes Periplectomenis introiturum. *Celebre apud nos imp. tuum est.* Q. d. multa sunt quae nobis imperaveris; sat est, desine nunc! *Celebre imperium, praecepta frequentia.*

1182. *Commodo.* Opportune.

1183. *Hilarus exit.* Sc. Miles. *Inhiat, quod nusquam est.* Expetit et concupiscit, quod nullo in loco est, matronae concubitus et nuptias. *Tralatio a feris ore hiantes praedam petentibus.*

S C E N A V.

PYRGOPOLINICES. PALAESTRIO.

Miles, rediens a Philocomasio, Palaestrioni narrat, se non sine magno labore tandem ab illa impetrasse, ut a se abiret, eique ipsum Palaestrionem dono dedisse. Palaestrio vix ferre posse simulat, se a Milite disjungi.

PYRGOPOLINICES.

Quod volui, ut volo, impetravi per amicitiam et gratiam

A Philocomasio.

1184.

PALAESTRIO.

Quidnam tam intus fuisse te dicam diu?

PYRGOPOLINICES.

Nunquam ego me tam sensi amari, quam nunc ab illa muliere.

1184. *Quod volui. Ut sc. per bonam gratiam a me discederet Athenasque abiret.*

1185. *Quidnam tam — diu? Quamobrem te tam diu intus, apud Philocomasium, fuisse dicam?*

PALAESTRIO.

Quid iam?

PYRGOPOLINICES.

Vt multa verba fecit, vt lenta mater-
ries fuit!

Verum postremo impetravi vt volui, donavi-
que ei

Quae voluit, quae postulavit; te quoque ei
dono dedi,

PALAESTRIO.

1190. Etiam me? Quomodo ego vivam sine te?

PYRGOPOLINICES.

Age, es animo bono;
Idem ego te liberabo: nam si possem vlllo modo
Impetrare vt abiret, ne te abduceret, operam
dedi;

1187. *Vt lenta materies fuit!* Quam tar-
de negotium processit! Quam difficulter, quod vo-
lui, impetravi! *Lenta materies* est, quae tarde et
non sine difficultatibus expeditur.

1190. *Es. Esto.*

1192. *Vt abiret, ne te abduceret. Vt*
sine te abiret.

Verum oppressit.

PALAESTRIO.

Deos sperabo, teque Postremo,
tamen -

Etsi istuc mihi acerbum'st, quia hero te caren-
dum est optumo,

Saltem id volupe est, cum ex virtute formae^{1195.}
evenit tibi

Mea opera super hanc vicinam, quam ego nunc
concilio tibi.

^{1193.} *Verum oppressit.* Opprimere in petitionibus i q pervincere, vt id fiat, quod volumus Statius Achill. I, 242. Sic premit astra dies pro vincit, exsuperat, vt explicat vet. Schol. *Deos sperabo, teque.* Spem in diis et te positam habebō. Cistell. II, 3, 52. *deosque teque spero.* *Postremo* Et si etiam spes mea me fallat, hoc certe mihi superest. *Tamen et si.* Tametsi: particula conjunctiva *etiam si* denotans.

^{1195.} *Ex virtute formae.* Pro dignitate et praestantia formae tuae, pro pulchritudinis tuae excellentia.

^{1196.} *Super hanc vicinam.* De hac vicina, quod tu cum ista vis vicina.

Pyrgopolinices.

Quid opu'st verbis? Libertatem tibi ego et di-
vitias dabo,
Si impetras.

Palaestrio.

Reddam impetratum.

Pyrgopolinices.

At gestio.

Palaestrio.

At modice decet;

Moderare animo, ne sis cupidus. Sed eccam
ipsam, egreditur foras.

1198. *Si impetras.* Si perficis, ut sit mea.
Reddam impetratum. Faciam ut impetres.
At gestio. Valde etiam cupio. *Gestire* est gesti-
bus et motu corporis magnum desiderium decla-
rare. Ter. Eun. III, 5, 7. *Quid gestiam, aut quid*
laetus sim. *At modice decet.* At moderate cu-
pere et laetari oportet.

1199. *Moderare animo ne sis cupidus.*
Animum tuum rege, ne nimis sis cupiens.

SCENA VI.

MILPHIDIPPA. ACROTELEUTIUM.

PYRGOPOLINICES. PALAESTRIO.

Ad militem accedit ipsa Acroteleutium cum Milphidippa, et illum ad se venire invitat, quam etiam Miles in domum ipsius sequi promittit. Caeterum haec scena jocis salibusque refertissima: ab omnibus eluditur Miles, et magis magisque inflatur, usque dum fere rumpatur.

MILPHIDIPPA.

Hera, eccum praesto Militem.

1200.

ACROTELEUTIUM.

Vbi is est?

MILPHIDIPPA.

Ad laevam, videto,

Adspicito limis oculis, ne ille nos se videre sentiat.

ACROTELEUTIUM.

Video. Edepol nunc nos tempus est malas peiores fieri.

1201. *Limis oculis.* Limus oculus est transversus et obliquus, sed et lasciviae et amorum index. Eun. III, 3, 53. ego limis specto Sic per flabellum clanculum. Ovid. Amor. III, 1, 33. Altera, si memini, limis subrisit ocellis.

MILPHIDIPPA.

Tuum est principium.

ACROTELEUTIUM.

Obsecro, tute ipsum convenisti?

Ne parce voci, vt audiat.

MILPHIDIPPA.

Cum ipso pol sum sequuta

1203. *Tuum est principium.* Tuum est incipere.

1204. *Ne parce voci.* Nicht so leise, nur lauter. *Cum ipso pol sum sequuta.* Vere locuta sum cum illo. *Sequi cum aliquo* est sermonem caedere. *Seco et sequor* antiqui pro dicere usurpabant. Hinc *sequester* et *insequo*. Livius Andronic: *Inseque Musa vinum versutum*. Ovid. Metam. XIII, 747. *Refer, o carissima, dixit; Nave tua caussam tege, sum tibi fida, doloris.* Nereis his contra *refecuta* (i. e. relocuta) *Crataeide natam est*. el VIII, 865. *bis est refecuta gaudentem* i. e. respondit. Hoc a Graeco ἔσπετέ μοι Μοῦσαι. Dicitur autem poetice ἔσπομαι pro ἔπομαι, et ἔπω vel ἔσπω est facio aliquem sequi, quod faciunt qui praeceunt sequentibus; sic qui verbis alicui praeceunt, quasi dictantes ἔπειν dicuntur. Latini veteres *insequere* dixerunt. v. Gellius N. A. XVIII, 9. Cf. Not. ad Trin. II, 3, 6.

Placide ipsa dum libitum est mihi, otiose, meo¹²⁰⁵
arbitratu.

PYRGOPOLINICES.

Audin', quae loquitur?

PALAESTRIO.

Audio. Quam laeta est, quia
adit ad te!

ACROTELEUTIUM.

O fortunata mulier!

PYRGOPOLINICES.

Vt amari videor?

PALAESTRIO.

Dignus's!

ACROTELEUTIUM.

Mirum ecastor praedicas, te adisse atque exo-
rasse.

1205. *Placide.* Facili negotio, sine magno labore. *Dum libitum est mihi.* Quamdiu libitum est mihi.

1206. *Audin' etc.* Haec Miles submissa voce ad Palaestrionem.

1207. *O fortunata mulier.* Respondet nunc Acroteleutium ancillae, quam felicem praedicat.

Per epistolam, aut per nuncium, quasi regem,
adiri eum aiunt.

MILPHIDIPPA.

1210. Namque edepol vix fuit copia adeundi atque
impetrandi.

PALAESTRIO.

Vt tu inclitus apud mulieres!

1209. *Quasi regem adiri eum aiunt.*
Reges aut regia potestate omnes per epistolam, aut
per nuntium adibantur. Tacit. Annal. IV, 38. de
Tiberio: *Moris quippe tum erat quamquam prae-*
sentem, scripta adire. Sic et majestati et securitati
consuli credebatur. Id praesertim de regibus Per-
sarum valebat, quos omnes per epistolam vel nun-
tium adibant. Cornelius Nepos in Conone Cap. 3.
Conon a Pharnabazo ad regem missus, postquam ve-
nit, primum ex more Persarum ad Chiliarchum, qui
secundum gradum imperii tenebat, Tithraustem ac-
cessit, seque ostendit, cum rege colloqui velle: nemo
enim sine hoc admittitur. v. Brissou. de Regno Pers.
Lib. 1. Difficile etiam fuisse imperatores adire et
cum illis colloqui ostendit Amphis Comicus ap.
Athen. p. 224.

1210. *Namquē edepol vix fuit etc.* Es
wurde mir aber auch wahrlich schwer genug etc.
Namque edepol pro sane profecto.

PYRGOPOLINICES.

Patiar, quando ita Venus volt.

ACROTELEUTIUM.

Veneri pol habeo gratiam, eandemque et oro
et quaeso,

Vt eius mihi sit copia quem amo, quemque ex-
petesso;

Benignusque erga me vt fiet, quod cupiam ne
gravetur.

MILPHIDIPPA.

Spero ita futurum, quanquam illum multae sibi
expetessunt:

Ille illas spernit segregatque ab se omnes, ex-
tra te vnam.

ACROTELEUTIUM.

Ergo iste metus me macerat, quod ille fastidio-
sus est,

1211. *Patiar.* Misericordia enim est, nimis pul-
chrum esse hominem, nimisque inclitum apud
mulieres. *Quando.* Quoniam, quia. *Venus.*
Quae reddit amabiles, facitque in amore fortu-
natos.

1214. *Benignus.* Liberalis. *Quod cupiam*
ne gravetur. Ne gravetur id facere, quod cu-
piam.

Ne oculi eius sententiam mutent, vbi vide-
rit me,

Atque eius elegantia meam extemplo speciem
spernat.

MILPHIDIPPA.

1220. Non faciet, bonum animum habe.

PYRGOPOLINICES.

Vt ipsa se contemnit!

ACROTELEUTUM.

Metuo, ne praedicatio tua nunc meam formam
exsuperet.

MILPHIDIPPA.

Istuc curavi, vt opinione illius pulchrior sis.

ACROTELEUTUM.

Si pol me volet ducere vxorem, genua am-
plectar,

1218. *Ne oculi ejus etc.* Ne, vbi viderit me, eo ipso adspectu sententia eius de me mutetur, vbi sc. me non talem viderit, qualem opinione praeceperat, et ne ejus formae praestantia meam continuo formam aspernetur.

1220. *Contemnit.* Parvi facit sc. prae me.

1223. *Si pol me volet etc.* Supplex eum orabo, si forte supplicando potero ab eo impetrare, vt me vxorem velit.

Atque obsecrabo: aliquo modo si non quibo
impetrare,
Consciscam letum. Vivere sine illo scio me¹²²⁵
non posse.

PYRGOPOLINICES.

Prohibendam mortem video mulieri. Adibon'?

PALAESTRIO.

Minime:
Nam tu te vilem feceris, si te vltro largiere.
Sine vltro veniat, quaeritet, desideret, expectet.

1224. *Aliquo modo si non quibo impetrare.* Et si nullo modo hoc ab ipso impetrare possum.

1225. *Consciscam letum.* Me ipsam interficiam. Hoc ipso summam prae se fert amoris vehementiam. Cf. P. Mollus ad Long. Pastor. IV, 20.

1226. *Mulier.* A muliere.

1227. *Tu te vilem feceris.* Du würdest dich herabsetzen, herabwürdigen. *Si te vltro largiere.* Si te non rogatus, non prior ab ea provocatus.

1228. *Sine vltro veniat.* Sine, prior te adest. *Expectet* Expectare aliquem est cupidissime desiderare aliquem, et habet significationem

Summovere istam vis gloriam, quam habes?

Cave faxis.

1230. Nam nulli mortali scio obtigisse hoc, nisi
duobus,

Tibi et Phaoni Lesbio, tam misere ut ama-
rentur.

ACROTELEUTIUM.

Eo intro, abi tu: illum evocato foras, mea
Milphidippa.

rei venereae dicatam et propriam. Mostell. I, 3, 31.

Tu ecastor erras, quae quidem illum expectes unum.

Terent. Eunn. I, 2, 114. *Me somnies, me expectes,
de me cogites.*

1229. *Summovere.* Hoc verbum lictorum
est proprium, turbam hominum repellentium.
Willst du dich mit Gewalt um die Ehre bringen?
Horat. Od. II, 16, 10. *neque consularis Summovet
lictor miseros tumultus Mentis.*

1231. *Phaoni Lesbio.* Quem perditte ama-
vit Sappho, cuiusque in Sicilia tum peregrinantis
amore incensa se e Leucade, Epiri promontorio, in
mare praecipitem egit. v. Ovid. Heroid. XXI.

1232. *Eo intro.* Loquitur non ut quae in-
troit, sed quae introire gestit.

Scena sexta.

321

MILPHIDIPPA.

Imo opperiamur, dum exeat aliquis.

ACROTELEUTIUM.

Durare nequeo,

Quin eam intro.

MILPHIDIPPA.

Occlusae sunt fores.

ACROTELEUTIUM.

Effringam.

MILPHIDIPPA.

Sana non es.

ACROTELEUTIUM.

Si amavit vnquam, aut si parem sapientiam hic¹²³⁵.

habet ac formam,

Per amorem si quid fecero, clementi animo

ignoscet.

PALAESTRIO.

Vt, quaeso, amore perdita est haec misera?

PYRGOPOLINICES.

Mutuum fit.

^{1233.} *Opperiamur.* Expectemus. *Durare.*

Κατερεῖν, me continere, mihi moderari.

^{1237.} *Mutuum fit.* Mutuo eam deperdit amo.

PALAESTRIO.

Tace, ne audiat.

MILPHIDIPPA.

Quid astitisti obstupida? Cur non
pultas?

ACROTELEUTIUM.

Quia non est intus, quem ego volo.

MILPHIDIPPA.

Qui scis?

ACROTELEUTIUM.

Scio, edepol, scio!

1240. Nam odore nasum sentiat, si intus fiet.

PYRGOPOLINICES.

Ariolatur.

Quia me amat, propterea Venus fecit eam ut
divinaret.

1240. *Odore nasum sentiat.* Nasum neutro genere ut Curc. I, 2, 18. *nasum sagax habet et Amph. I, 1, 288. Ariolatur.* Divinat.

1241. *Venus fecit eam ut divinaret.* Artem divinandi proprie ab Apolline proficisci notum est; sed et aliis diis eadem adscribitur.

ACROTELEUTIUM.

Nescio, vbi hic prope adest, quem expeto videre: olet profecto.

PYRGOPOLINICES.

Naso pol iam haec quidem videt plus, quam oculis.

PALAESTRIO.

Caeca amore est.

ACROTELEUTIUM.

Tene me, obsecro.

MILPHIDIPPA.

Cur?

ACROTELEUTIUM.

Ne cadam.

MILPHIDIPPA.

Quid ita?

ACROTELEUTIUM.

Quia astare

1242. *Olet profecto.* Odor eius ad me pervenit.

1244. *Quid ita?* Cur, quare?

1245. Nequeo, ita animus per oculos meos deficit.

MILPHIDIPPA.

Militem pol

Tu adspexisti.

ACROTELEUTIUM.

Ita.

MILPHIDIPPA.

Non video, vbi est?

ACROTELEUTIUM.

Videres pol, si amares.

MILPHIDIPPA.

Non, edepol, tu illum magis amas, quam ego-
met, si per te liceat.

PALAESTRIO.

Omnes profecto mulieres te amant, vt quaeque
aspexit.

1245. *Ita animus per oculos meos deficit.* Hic Acroteleutium adspexit Militem: quo facto tantus ardor per eius oculos ad animum permeavit, vt eo commota animo deficiatur. Haec autem omnia belle et facete simulantur ad Militem ludificandum. *Defit* i. e. deficit.

1247. *Si per te liceat.* Si me amare sineres.

PYRGOPOLINICES.

Nescio, tun' ex me hoc audieris, an non: ne-
pos sum Veneris.

ACROTELEUTIUM.

Mea Milphidippa, adi obsecro et congregere. 1250.

PYRGOPOLINICES.

Vt me veretur!

PALAESTRIO.

Illa ad nos pergit.

MILPHIDIPPA.

Vos volo.

PYRGOPOLINICES.

Et nos te.

MILPHIDIPPA.

Vt iussisti,

1249 *Nepos sum Veneris.* Quia ab omni-
bus amari mulieribus sibi persuasum habet. Vt
Neptunus facit bonos et fortunatos navigatores,
ita Venus formosos et fortunatos et amabiles ama-
tores. Sic *Columbus Dionaëus* pro homine summe
amabili apud Catullum, et *a Gratiis factus* pro
suavissimo et elegantissimo. Eodem fere modo
Sulla, qui Latinis *felix*, Graecis *Ἐπαφρόδιτος*
cognominatus est.

Heram meam eduxi foras.

PYRGOPOLINICES.

Video.

MILPHIDIPPA.

Jube ergo adire.

PYRGOPOLINICES.

Induxi animum ne oderim, item vt alias, quando hoc orasti.

MILPHIDIPPA.

Verbum hercle facere non potis, si accesserit prope ad te.

1255. Dum te obtuetur, interim linguam oculi praeciderunt.

1252. *Jube ergo adire.* Jube ergo ad te vt veniat.

1253. *Induxi animum* etc. Hoc a me impetravi, ne heram tuam oderim, vt alias mulieres. Haec Miles, adulterii plenus! *Animum inducere ad aliquid faciendum est invitum facere aliquid, at tamen facere. Quando, quia, quoniam.*

1254. *Non potis.* Sc. erit, i. e. non poterit.

1255. *Dum te obtuetur, interim* etc. Eleganter: nam in amore, cum oculi cupide quod

PYRGOPOLINICES.

Levandum morbum mulieri video.

MILPHIDIPPA.

Viden' vt tremit, atque ex-
Timuit, postquam te aspexit?

PYRGOPOLINICES.

Viri quoque armati idem istuc
faciunt:

Ne tu mirere, plus mulierem. Sed quid volt
med agere?

MILPHIDIPPA.

Ad se vt eas: tecum vivere volt atque aetatem
exigere.

PYRGOPOLINICES.

Egon' ad illam eam, quae nupta sit? Vir eius: 1260.
est metuendus.

amant, intuentur, non solum mens, sed etiam lin-
gua obmutescit; ita fit, vt quasi praecipi et prae-
cidi verba ab adspectu videantur. Sic Euripides:
ἄρως παρανόπτει φρένας.

1258. *Plus mulierem.* Sc. tremere et exti-
mescere.

1260. *Egon' ad illam eam, quae nupta
sit?* Non facit Plautus homines prorsus stolidos

MILPHIDIPPA.

Quin tua caussa exegit virum a se.

PYRGOPOLINICES.

Quid? Qui id facere potuit?

MILPHIDIPPA.

Quia aedes dotales huius sunt.

PYRGOPOLINICES.

Itane?

MILPHIDIPPA.

Ita pol.

PYRGOPOLINICES,

Jube eam domum ire.

Jam ego illic ero.

MILPHIDIPPA.

Vide ne sis in expectatione,

et bardos: ut hic hunc Militem, quamvis plane sit hebes, tardus atque insulsus, non facit ita solidum, ut prudens ac sciens domum introeat alienam sine suspicione periculi, et ut virum mulieris, cum qua rem habere cogitat, non extimescat.

1263. *Vide, ne sis in expectatione.*

Vide, ne diutius, quam par sit, te finas expectari, ne aequo diutius expecteris. Cic. Ep. ad Attic.

Ne illam animi excrucies.

Pyrgopolinices.

Non ero profecto. Abite.

Milphidippa.

Abimus.

Pyrgopolinices.

Sed quid ego video?

1265.

Palaestrio.

Quid vides?

Pyrgopolinices.

Nescio quis eecum in-
cedit

Ornatu quidem thalassico.

Palaestrio.

Jam nos volt hic profecto:

Naucerus est hic quidem.

VIII, 11. in *summa expectatione res est*. Eodem
sensu dicunt *in mora esse*. v. Terent. Andr. II, 5, 13.
Adelph. III, 2, 56. et Nostr. Trin. II, 2, 2.

1264. *Non ero*. Sc. in *expectatione*.

1266. 67. *Ornatu thalassico* i. e. *marino*.

PYRGOPOLINICES.

Videlicet arcessit hanc hinc.

PALAESTRIO.

Credo.

S C E N A VII.

PLEUSIDES. PALAESTRIO.

PYRGOPOLINICES.

*Accedit Pleusides, se pro nauclero gerens, ut
arcessat Philocomasium in societatem naviga-
tionis.*

PLEUSIDES.

*Alium alio pacto propter amorem ni sciam
Fecisse multa nequiter, verear magis
1270. Me amoris causa hoc ornatu incedere.*

*Supra erat ornatu nauclerico. Hanc. Philoco-
masium.*

1263. *Alium alio pacto etc.* Nisi scirem,
alios aliis modis propter amorem multa improba
vel proterva fecisse.

1270 71. *Me.* Παρέλκει. Merc. III, 4, 59. Cer-
tum est exulatum hinc ire me. *Admissee.* Ad-
misisse.

Verum cum multos multa admisse acceperim
Inhonestā, propter amorem, atque aliena a
bonis:

Mitto iam, ut occidi Achilles cives passus est —

Sed eccum Palaestrionem, stat cum Milite:

Oratio alio mihi demutanda est mea.

1275.

Mulier profecto nata est ex ipsa mora.

Nam quaevis alia quae mora est aequae, mora

1273. *Ut occidi Achilles cives passus est.* Oratio viso Palaestrione abrupta. Achilles propter Amorem Briseidis, cum ea sibi esset erepta, iratus Graecis, ab proelio diu se abstinuit, quod vel ex primis Homeri versibus notum.

1275. *Alio demutanda.* In aliud flectenda. V. v. 327.

1276. *Mulier profecto nata est ex ipsa mora* etc. Sententia: Mulier dum moratur semper, ex ipsa mora nata videtur: (Cf. Stich. I, 3, 1. ubi Parasitus famem sibi matrem fuisse suspicatur, quoniam ex qua natus sit, nunquam satur fuerit) si quae enim mulieris causa mora sit, major vulgo creditur, quam quae, licet non sit minor, viri aut alterius alicuius rei gratia affertur. Terent. Heaut. II, 2, 10. *Nosti mores mulierum: Dum moliuntur, dum comuntur, avarus est.*

Minor ea videtur, quam quae proptet mulie-
rem est.

Hoc adeo fieri credo consuetudine.

1280. Nam ego hanc arcesso Philocomasium. Sed
fores

Pultabo. Heus! ecquis hic est?

PALAESTRIO.

Adolescens, quid est?

Quid tu ais? Quid pultas?

PLEUSIDES.

Philocomasium quaerito,

A matre illius venio: si itura est, eat:

Omnes moratur; navim cupimus solvere.

PYRGOPOLINICES.

1285. Jam dudum res parata est. Heus, Palaestrio,
Aurum, ornamenta, vestem, pretiosum omne
vt ferat.

Duc adiutores tecum ad navim, qui ferant.

Omnia composita sunt, quae donavi, vt ferat.

PALAESTRIO.

Eo.

1282. *Quaerito.* Etiam atque etiam quaero.

1288. 89. *Composita.* Parata. Ter. Hec.
IV, 3, 5. *I ergo intro, et compone, quae tecum simul*

PLEUSIDES.

Quaeso hercle propera.

PYRGOPOLINICES.

Non morabitur.

Quid istuc? Quaeso! quid oculo factum est tuo? 1290.

PLEUSIDES.

Habeo equidem hercle oculum.

PYRGOPOLINICES.

At laevum dico.

PLEUSIDES.

Eloquar.

Maris causa hercle istoc ego oculo vtor minus.

ferantur. Non morabitur. Ita magnos se facientes loquuntur.

1290. *Quid oculo factum est tuo. Quem sc. obligaverat.*

1291. *Habeo equidem hercle oculum.*
Respondet Pleusides, quasi interrogasset Miles, quo modo perdidisset oculum. *At laevum dico.*
Q. d. Recte tu quidem respondes, te habere oculum, sed duos oculos habent homines, quid factum est laevo tuo oculo?

1292. *Maris causa.* Mare causa est, quod sc. illum aegrotum fecit, cur etc.

Nam si abstinuissem amare, tanquam hoc vterer.
Sed nimis morantur me diu.

Pyrgopolinices,

Eccos, exeunt.

1293. *Si abstinuissem amare.* Ludit Militem ambiguitate vocabuli: Cum enim dicere videbatur duabus vocibus, si *a mare* abstinuissem, non id dicit, sed si *amare* abstinuissem. Revera enim amor ipsi in causa fuerat, ut eo oculo minus vteretur, aut saltem ita fingeret. *Mare* autem pro *mari* ablat. casu usitatum. v. Ovid. Trist. III, 2, 20. de Ponto IV, 6, 46. etc.

1294. *Nimis morantur me diu.* Sc. ii, quos exspecto: *Sie halten mich aber auch gar zu lang auf.*

S C E N A V I I I.

PALAESTRIO. PHILOCOMASium.

PLEUSIDES. PYRGOPOLINICES.

Philocomasium, cum Pleuside et Palaestrione, abitura, Pyrgopolinicem valere jubet.

PALAESTRIO.

Quid modi flendo, quaeso, hodie facies? 1295:

PHILOCOMASium.

Quid ego ni fleam?

Vbi pulcherrume egi aetatem, inde abeo.

PALAESTRIO.

Viden' hominem tibi,

Qui a matre et sorore venit.

PHILOCOMASium.

Video.

PYRGOPOLINICES.

Audistin', Palaestrio?

1295. *Quid modi flendo facies?* Nunquamne flere defines? *Quid modi pro quem modum i. q. quem finem.* Cic Nat. Deor. III, 38. *Quinam Tantalidarum internecioni modus paretur?* Menaechm. II, 1, 8. *Nam quid modi futurum est illum quaerere? Quid ego ni fleam? Quidni ego fleam?*

PALAESTRIO.

Qid vis?

PYRGOPOLINICES.

Quin tu intus iubes efferri omnia, quæ
isti dedi?

PLEUSIDES.

Philocomasium, salve.

PHILOCOMASIUM.

Et tu salve.

PLEUSIDES.

Materque et soror

1300. Tibi salutem iusserunt dicere.

PHILOCOMASIUM.

Salvae sient.

PLEUSIDES.

Orant te, ut eas; ventus operam dum dat, ut
velum explicent:

1298. *Quin tu intus* etc. Quare tu non iubes domo omnia exportari, quæ Philocomasio dedi?

1301. *Ventus operam dum dat.* Dum ventus navigationem adjuvat.

Nam matri oculi si valerent, mecum venisset
simul.

PHILOCOMASium.

Ibo, quanquam invita facio omnia: pietas sic
cohibet.

PLEUSIDES.

Sapis.

PYRGOPOLINICES.

Si non mecum aetatem egisset, hodie stulta
viveret.

PHILOCOMASium.

Istuc crucior, a viro me tali abalienarier. 1303.

Nam tu quamvis potis es facere, vti fluat fa-
cetiis:

1303. *Pietas sic cohibet.* Pietas (erga ma-
trem) cogit me vel invitam abire. *Sapis.* Bene
agis, quae te piam erga matrem praebeas.

1304. *Hodie stulta viveret.* Vsque ad
hunc diem stulta esset. *Stulta* relative positum est
ad Pleusidis *sapis*.

1305. *Istuc crucior.* Ob istuc crucior. Cf.
Ter. Phorm. I, 4, 24. 25.

1306. *Quamvis.* Foeminam quamcunque.
Fluat facetiis. Sit facetissima. Ter. Heaut.

Et quia tecum eram, propterea animum eram
ferocior.

Eam nobilitatem amittendam video.

PYRGOPOLINICES.

Nimum haec flet.

PHILOCOMASium.

Nequeo,

Cum te video.

PALAESTRIO.

Habe bonum animum: scio ego, et
quid doleat mihi.

1310. Nam nihil miror, si libenter tu, Philocoma-
sium, hic eras:

V, 1, 72. *Qui nunc luxuria et lascivia Diffluit.*
Cic. Lael. 15. *Homines deliciis diffuentes.* Eadem
metaphora dixit Cicero *liquescere votis.* Tusc.
Quaest. II, 22.

1307. *Animum eram ferocior.* Quoad
animum eram ferocior, cordatior, fortior.

1308. *Eam nobilitatem.* Nobiliorem hanc-
ce naturam, quam se. domi tuae adepta sum. Haec
lacrumans pronunciat. *Nequeo.* Sc. nimium
flere, vbi te, talem virum, video vltimo, et non
amplius videndum cogito.

Forma huius, mores, virtus, animum attinuere
hic tuum.

Quin ego servos, quando aspicio hunc, fleo,
quia dijungimur.

PHILOCOMASium.

Obsecro; licet complecti, priusquam proficisco?

Pyrgopolinices.

Licet.

PHILOCOMASium.

O mei oculi, o mi anime!

PALAESTRIO.

Obsecro tene mulierem,

Ne affligatur.

1315.

Pyrgopolinices.

Quid istuc?

PALAESTRIO.

Postquam abs te abiit, animo male

1311. *Attinuere hic.* Hic tenuerunt.

1313. *Licet.* Licetne. *Proficisco.* Antiquè pro proficiscor.

1314. *Tene mulierem.* Philocomasium se exanimatam esse simularat: ideo Palaestrio hortatur Militem aut Pleusidem, ut eam retineat, *ne affligatur* i. e. ne ad terram gravi casu allidatur.

1315. *Abiit.* Abire vult. *Animo male*

Factum est huic repente miserae.

PYRGOPOLINICES.

Accurritte intro, atque afferte
aquam.

PALAESTRIO.

Nihil aquam moror.

PYRGOPOLINICES.

Cur?

PALAESTRIO.

Malo — Ne interveneris,

factum est huic. *Animo male est*, *animo malefactum est alicui*, dicunt Latini, cum significare animi defectionem (*Ohnmacht*) volunt. v. Amph. V, 2, 96. Truc. II, 4, 14. Ter. Adelph. IV, 5, 21.

1316. *Afferte aquam.* Frequentissimum Plauto, animo defectis aquulam obfipare et offundere. Amph. l. c. *Animo male'st, aquam velim.* Cistell. II, 3, 37. *Obfipat aquulam* i. e. recreat me. Curc. II, 3, 32. *Viden' vt expalleat! datin' isti sel- lam ubi assideat, cito, Et aquulam cum aqua? pro- peratin' ocyus?* Curc. *Animo male est* etc. Etiam Ajaci vulnerato infunditur aqua, vt ad se redeat Hom. II. XIV, 418.

1317. *Malo* — Sermo abruptus. Fingit ser- vus, quum nescio quid se malle vellet dicere, in.

Quaeso, dum resipiscit.

PYRGOPOLINICES.

Capita inter se nimis nexa hice
habent.

Non placet: labra labellis ferruminant arte ad-
modum.

PLEUSIDES.

Tentabam spiraret, an non.

1320.

terrumpi orationem suam, dum accedit Miles, et ipse eum properat monere, ne, quia conspectus eius mulierem exanimavit dolore discidii, rursus illi se offerat Miles, priusquam ad se redierit, ne prorsus moriatur. Revera autem sentit, malle abesse Militem, ne mimus patefiat.

1318 *Capita inter se* etc. Hice (Pleusides et Philocomasium) capita inter se nimis connexa habent.

1319. *Ferruminant arte admodum.* Nimis arcte conglutinant. *Ferruminare*, a *ferrumen*, quod est gluten vel ligatura ex ferri ramentis vel quavis alia materia fieri solita, i. q. conglutinare, conjungere. *Arte* pro *arcte* in Plauto saepius occurrit.

1320. *Tentabam spiraret, an non.* Bello et scito mendacio suam inconsideratam nequi-

PYRGOPOLINICES.

Aurem admotam oportuit.

PLEUSIDES.

Sin magis vis, ambos mittam.

PYRGOPOLINICES.

Nolo: retineat.

PLEUSIDES.

Flet miser.

PYRGOPOLINICES.

Exite, atque afferte huc intus omnia, isti quae
dedi.

PALAESTRIO.

Etiam nunc saluto te, Familiaris, priusquam eo.

tiam tegit Pleusides, ne Miles aliquid suspicetur.
Aurem admotam oportuit. Si hoc tentare
 volebas, oportuit aurem admovere ori eius, non
 labra.

1321. *Sin magis vis, ambos mittam.* Si
 tu mavis, ego ambos missos faciam et relinquam.
Nolo: retineat. Verbum posterius secum mur-
 murat Miles.

1323. *Familiaris.* Sc. Lar. Lares non solum
 aedibus, sed et vicis integris et itineribus praesi-

Confervi conservaеque omnes bene valetе et
vivite.

Bene, quaeſo, inter vos dicatis et mihi abſenti¹³²⁵.
tamen.

Pyrgopolinices.

Age, Palaestrio, bono animo es.

Palaestrio.

Eheu! nequeo quin fleam,
Quom abs te abeam.

Pyrgopolinices.

Fer aequo animo.

Palaestrio.

Scio ego, quid doleat mihi.

Philocomasium.

Sed quid hoc? quae res? quid video? Lux salve.

dere existimabantur. Peregre abituri praesertim
Lares viales invocabant. v. Merc. V, 2, 23.

¹³²⁵ Bene, quaeſo, inter vos etc. Bene
dicere valet bene precari. Contrarium est maledi-
cere i. e. imprecari.

¹³²⁸. Sed quid hoc? quae res? Philoco-
masium, tanquam ad se rediens, haec loquitur,
quod solemne iis, qui ex deliquio animi sibi resti-
tuuntur. *Lux salve!* Quam, animo defecta,
adspicere desieram.

PLEUSIDES.

Jam resipisti?

PHILOCOMASium.

Obsecro, quem amplexa sum
 1330. Hominem? Perii! Sumne ego apud me?

PLEUSIDES.

Ne time, voluptas
 mea,

PYRGOPOLINICES.

Quid istuc est negotii?

PALAESTRIO.

Animus hanc modo hic reli-
 querat.

Metuoque et timeo, ne hoc tandem propalam
 fiat nimis.

PYRGOPOLINICES.

Quid id est?

1329. *Jam resipisti? Jamne ad te rediisti?*

1331. *Animus hanc modo hic relique-
 rat. Palaestrio Pleusidis inconsideratum sermo-
 nem, quo nimis aperte amorem suum erga Philo-
 comasium prodiderat, corrigere nunc conatur.*

PALAESTRIO.

Nos secundum ferre nunc per urbem
haec omnia,

Ne quis hoc tibi vitio vortat.

PYRGOPOLINICES.

Mea, non illorum dedi;
Parvi ego illos facio: agite, ite cum diis bene-¹³³⁵
volentibus,

¹³³³. *Nos secundum ferre nunc etc.* Audierat Miles, quae Palaestrio, submissa voce, ut spectatores tantum audirent, dicere voluerat; ideo horum verborum alium sensum, excogitat, qui omni careat suspicione. *Secundum ferri* dicuntur, quae a servis sectatoribus feruntur; ipsique pueri a pedibus *secundum* ire. Amph. II, 1, 1. Age, i tu *secundum*.

¹³³⁴. *Vitio vortat.* Pro vitio habeat, criminis loco objiciat. v. Capt. II, 2, 9. Epid. I, 2, 5. Horat. Sat. I, 6, 85.

¹³³⁵. *Ite cum diis benevolentibus.* Sermo euntibus bene precantis et bene ominantis. Perf. III, 1, 4. *Sequere hac, mea gnata, me cum diis volentibus.* Ennius ap. Cic. de Offic. I, 48. *Dono ducite, doque volentibu' cum magnis diis.*

PALAESTRIO.

Tua ego hoc causa dico.

PYRGOPOLINICES.

Credo.

PALAESTRIO.

Jam vale.

PYRGOPOLINICES.

Et tu bene vale.

PALAESTRIO.

Ite cito: iam ego assequar vos; cum hero pauca
etiam loquar.

Quanquam alios fideles semper habuisti tibi
Quam me, tamen tibi habeo magnam gratiam
rerum omnium:

1340 Et si ita sententia esset, tibi servire mavelim
Multo, quam alii libertus esse.

1338. *Quanquam alios fideles etc.*
Ludit Palaestrio, servi fidelissimi personam agens,
Militem. Abeunt autem Pleusides et Philoco-
masium.

1340. *Si ita sententia esset.* Si ita vel-
les, si ita tibi in animo esset constitutum. *Ex sen-*
tentia pro ex voto, familiare Terentio.

Pyrgopolinices.

Habe bonum animum.

Palaestrio.

Hau mihi!

Cum venit in mentem, mores vt mihi mutandi
sient,

Discendi muliebres, obliuiscendi stratiotici.

Pyrgopolinices.

Fac sis frugi.

Palaestrio.

Jam non possum, amisi omnem li-
bidinem.

1342. *Cum venit in mentem.* Vid. Not. ad
Terent. Eun. II, 2, 2.

1343. *Discendi muliebres* etc. *Mores stratiotici* sunt mores militares. Discedit enim a Milite seruiturus mulieribus. Terent. Andr. I, 2, 28. *Nunc hic dies aliam vitam adfert, alios mores postulat.* Zenobius: ἄλλος βίος, ἄλλη δίαίτα.

1344. *Fac sis frugi.* *Frugi esse* erat formula, qua serui proprie laudabantur. Latet autem hic jocus. Miles enim hortabatur Palaestrionem, vt bene se gereret: ille autem, tanquam de Venere loqueretur, respondet, non posse se: amississe

PYRGOPOLINICES.

1545. I, sequere illos, ne morere.

PALAESTRIO.

Bene vale.

PYRGOPOLINICES.

Et tu bene vale.

PALAESTRIO.

Quaeso, ut memineris, si forte liber fieri occiperim,

Mittam nuncium ad te, ne me deferas.

PYRGOPOLINICES.

Non est meum.

PALAESTRIO.

Cogitato identidem, tibi quam fidelis fuerim.

se omnem libidinem. Fuit autem Romae *Venus Frugi*, cuius templum *Frucinal* s. *Fruginab*, quam Veteres honestis amoribus praesidere credebant,

1547. *Non est meum.* Non est mea natura, hoc non situm est in me sc. bene-meritos deferere. Nos: *Das ist nicht meine Sache.* Afri. I, 3, 37. Nunc quia nihil habes, maledictis tu eum ductare postulas. Arg. *Non meum est.* Ter. Heaut. IV, 2, 38. *Meum non est mentiri* Pseud I, 5, 68. *Meum est negare* i. e. convenit meis negotiis.

Si id facies, tum demum scibis, tibi qui bonus
sit, qui malus.

PYRGOPOLINICES.

Scio, et perspexi saepe: verum cum antehac,^{1350.}
tum hodie maxime.

PALAESTRIO.

Scies: imo hodie verum factum faxo post di-
ces magis.

PYRGOPOLINICES.

Vix reprimor, quin te manere jubeam.

PALAESTRIO.

Cave istuc feceris.

^{1349.} *Scibis.* Scies.

^{1351.} *Imo hodie verum* etc. Quasi corri-
gens praecedens *scies*, imo, inquit, hoc ipso die
fecero, ut posthac dicas magis, id verum factum
esse sc. me tibi fidelem fuisse. Imo experietur, ni-
hil infidelius illo illi servo unquam fuisse.

^{1352.} *Cave istuc faxis.* Vide, quantum se
in discrimen conjecerit Palaestrio, dum se nimis
liberalem in Militem facit.

Dicent te mendacem, nec verum esse, fide nul-
la esse te:

Dicant servorum praeter me esse fidelem ne-
minem.

1355. Nam si honeste censeam te facere posse, sua-
deam:

Verum non potest; cave faxis.

Pyrgopolinices.

Abi, iam patiar quicquid est.

Palaestrio.

Bene vale igitur.

Pyrgopolinices.

Ire melius est strenue.

Palaestrio.

Etiam nunc vale.

Pyrgopolinices.

Ante hoc factum hunc sum arbitratus semper
servom pessimum:

Eum fidelem mihi esse invenio. Cum egomet
mecum cogito,

1353. *V e r u m.* Veracem, veridicum. Ter.
Andr. II, 5, 12. *Sum verus?*

Stulte feci, qui hunc amisi. Ibo hinc intro^{1360.}
nunc iam

Ad amores meos. Et iam sensi, hinc sonitum
fecerunt fores.

S C E N A IX.

PUER. PYRGOPOLINICES.

*Invitat Puer Periplectomenis, quasi sit ab Acro-
teleutio missus, Militem ad introeundum in
domum amasiae.*

PUER.

Ne me moneatis: memini ego officium meum.
Ego iam conveniam illunc, ubi ubi est gentium.
Investigando ego operae non parcam meae.

^{1360.} *Amisi.* A me missam feci.

^{1362.} *Ne me moneatis.* Haec puer ad eos,
qui eum e domo miserant, ut Militem arcesseret.

^{1363.} *Ego jam conveniam etc.* Haec dicit,
ut audire posset Miles. *Ubi ubi est gentium.*
Vbicunque est gentium.

^{1364.} *Investigando ego etc.* Omnem ad-
hibebo operam, ut investigem, ut inveniam. Ter.
Hec II, 1, 29. *Meo labori haud parcens. Parcere*
est non uti. v. Heyne ad Tibull. I, 2, 33.

PYRGOPOLINICES.

1365. Me quaerit illic, ibo huic puero obviam.

PUER.

Ehem te quaero: salve, vir lepidissime,
 Cumulate commoditate: praeter ceteros
 Duo di quem curant.

PYRGOPOLINICES.

Qui duo?

PUER.

Mars et Venus.

PYRGOPOLINICES.

Facetum puerum.

PUER.

Intro te vt eas obsecrat.

1365. *Illic.* Ille.

1367. *Cumulate commoditate.* Cui omnia
 commode et ex animi sententia procedunt. *Prae-*
ter ceteros duo di etc. Cui praeter ceteros
 duo praesertim di sunt propitii.

1368. *Mars et Venus.* Propter fortitudi-
 nem et pulchritudinem.

1369. *Obsecrat.* Ea sc. quam probe nosti.
 Non nominare eam vult Puer.

Te volt, te quaerit, teque expectans deperit:
Amanti fer opem: quid stas? quin intro is?

Pyrgopolinices:

Eo.

Puer:

Ipfus illic fefe iam impedit in plagas.
Paratae infidiae funt. In ftatu ftat fenex,
Vt adoriatur moechum, qui forma eft ferox:
Qui omnes fe amare credit, quaeque afpexerit,^{1375.}
Mulieres, eum odere qua viri, qua mulieres.
Nunc in tumultum ibo: intus clamorem audio.

^{1370.} *Teque expectans deperit.* Te expectando moritur.

^{1372.} *Ipfus illic fefe etc.* Donatus ad Ter. Andr. III, 5, 11. *Impeditus* eft proprie, qui ita pedes habet alligatos, vt progredi non poffit.

^{1373.} *In ftatu ftat fenex.* Alludit ad modum, quo gladiatores fe componebant et colligebant in arma, infigni cura fui defendendi, alterius petendi: quam ex arte posituram vocant *statum*. v. Lipf. Saturn. II, 20.

^{1374.} *Forma ferox.* Forma elatus et superbus.

^{1375.} *Qui omnes fe amare credit etc.* Qui ab omnibus mulieribus fe amari credit, quaecunque eum adfpexerint.

ACTUS QUINTUS.

PERIPLECTOMENES. PYRGOPOLINICES.

CARIO. SCELEDRUS.

Miles, in retia sibi posita impeditus, ut in adulterio deprehensus, tractatur.

PERIPLECTOMENES.

Ducite istum: si non sequitur, rapite sublimem foras:

Facite inter terram atque coelum, ut medius sit: discindite.

PYRGOPOLINICES.

1380. Obsecro hercle, Periplectomene, te.

1378. *Rapite sublimem foras.* Sublimes *rapi* solebant, qui cum violentia quadam ita abripiebantur, ut terram non contingerent. Ter. Andr. V, 2, 20. *Sublimem huc intro rape, quantum potes.* Cf. Virg. Aen. V, 254 et Ter. Adelph. III, 2, 18. — De poenis vero adulterorum v. Henninius ad Juven. Sat. X, 312. Interpp. ad Terent. Eun. V, 5, 15, Meursius Them. Attic. I, 4. et Schol. Aristoph. ad Nub. 1079.

1379. *Facite inter terram etc.* Ἐπεξήγησις, τοῦ *rapite sublimem foras.* *Discindite.* Dilacerate verberibus. Servorum poena erat nudi latera et pendentes caedi flagris.

PERIPLECTOMENES.

Nequicquam hercle obsecras.
Vide, ut istic tibi sit acutus, Cario, culter
probe.

CARIO.

Quin iamdudum gestit moecho hoc abdomen
adimere,
Ut faciam quasi puero in collo pendeant cre-
pundia.

Perii! *PERIPLECTOMENES. Vyrropolinus*

CARIO.

Haud etiam, numero hoc dicis. Jam in
hominem involo?

1382. *Gestit.* Cf. supra vs. 8. *Abdomen.*
Penem, caudam salacem. v. Horat. Sat. 1, 2, 45.
*Quin etiam illud Accidit, ut quidam testes caudam-
que salacem Demeteret ferro.*

1383. *Ut faciam quasi puero etc.* Ut fa-
ciam ei pendere abdomen in collo, quemadmodum
pueris pendent in collo crepundia. Sunt autem
crepundia (Graec. τὰ σπάργαρα vel ἀσάρματα) ludi-
bria quaedam puerorum, a crepando dicta, e collo
eorum pendentia, quorum crepitu a lacrymis et
ploratu prohibentur.

1384. *Haud etiam.* Nondum periisti. *Num-
mero hoc dicis.* Praemature, nimium cito hoc

PERIPLECTOMENES.

1385. Imo etiam prius verberetur fustibus.

CARIO.

Multum quidem.

PERIPLECTOMENES.

Cur es ausus subagitare alienam vxorem, impudens?

PYRGOPOLINICES.

Ita me dii ament, vltro ventum est ad me.

PERIPLECTOMENES.

Mentitur: feri.

PYRGOPOLINICES.

Mane, dum narro.

dicis. Casin. III. 5, 21. *Nimium faevis. Stal.* Numero dicis, i. e. nimium cito, vt explicat Mercius. *Jam in hominem involo?* Num tu vis, vt jam in hominem invadam, et ei penem abscindam? Ter. Eun. V, 2, 20. *Vix me contineo, quin involem in Capillum.*

1386. *Subagitare.* Nequiter et per lasciviam attrectare: Italis, *Strappazzare una donna.* Merc. I, 2, 90.

1387. *Vltro ventum est ad me.* Bene impersonaliter, vt de muliere vel alio quocunque intelligi possit.

1388. *Mane, dum narro.* Expecta; dum narravero. *Lass mich nur erst erzählen.*

PERIPLECTOMENES.

Quid cessatis?

PYRGOPOLINICES.

Non licet mihi dicere?

PERIPLECTOMENES.

Dic.

PYRGOPOLINICES.

Oratus sum, huc venire ad te.

PERIPLECTOMENES.

Quare ausus? Hem tibi!

PYRGOPOLINICES.

Oh hei! Sum satis verberatus, obsecro.

1390.

CARIO.

Quam mox seco?

PERIPLECTOMENES.

Vbi lubet. Distendite hominem divorsum, et
dispennite.

1389. *Quare ausus?* Sc. venire. *Hem tibi!* Sermo verberantis. *Asin. II, 4, 25. Hem ergo, hoc tibi!* *Curcul. I, 3, 39. Hem tibi maledictis pro istis dictis moderari ut queas.*

1390. *Quam mox seco?* *Schneid' ich denn nicht bald los?*

1391. *Dispennite.* Dispendite, ita multis partibus affigite, ut reluctari nequeat.

PYRGOPOLINICES.

Obsecro hercle te, mea verba vt audias, prius-
quam fecer.

PERIPLECTOMENES.

Loquere: nondum nihili factus,

PYRGOPOLINICES.

Viduam esse censui:

Itaque ancilla, conciliatrix quae erat, dicebat
mihi.

PERIPLECTOMENES.

1395. Jura, te nociturum esse homini nunc hac de re
nemini,

Quod tu hodie hic verberatus, aut quod ver-
berabere,

1393. *Nondum nihili factus.* Nondum
eviratus, seu castratus es. Ex hoc loco intelligere
licet, castratos et eunuchos et spadones et similes,
qui virilitatem, seu (vt Phaedrus loquitur III, 11,
3.) corpus amiserunt, esse homines nihili. *Viduam
esse censui.* Ter. Eun. V, 2, 17. *An paullum hoc
esse tibi videtur, virginem vitiare civem? Chaer.
Conservam esse credidi.*

1394. *Conciliatrix.* Proprie. Concilio in
re lenocinii vsurpant etiam Petronius C. 112 et 127,
aliique: vnde et *conciliatrix* pro *adductrice* i. e. lena
seu stupri sequestra, Comiciis frequentata.

Si te salvom hinc mittimus ire Venereum ne-
potulum,

PYRGOPOLINICES,

Juro per Dionam et Martem, me nociturum
nemini,

Quod ego hic hodie vapulo: sed mihi id aequè
factum arbitror.

Et si intestatus non abeo, bene agitur pro
noxia,

1397. *Venereum nepotulum.* Ad irriden-
dum Militem, qui se saepius Veneris nepotem pro-
nunciaverat, haec dicta sunt,

1398. *Juro per Dionam et Martem.*
Diona, Veneris mater, pro Venere ipsa. Et post
verbera et verba ignominiosa retinet adhuc puti-
dus iste moechus arrogantem praesumptionem pul-
chritudinis et fortitudinis, eaque propter per Deos,
earum praesides, jurare pergit.

1400. *Intestatus.* Ludit in ambiguo signi-
ficatu verbi *intestatus* et *intestabilis*. Potest enim
accipi pro eo, qui testiculis privatus est, et qui
propter fraudem aliquam capitalem, quam admi-
sit, neque testis alteri esse, neque testes in sua re
adhibere, neque testamentum facere potest. *Testas*
etiam ambiguo significato Amph. II, 2, 192.

PERIPLECTOMENES.

Quid si id non faxis?

PYRGOPOLINICES.

Vt vivam semper intestabilis.

CARIO.

Verberetur etiam, post tibi amittendum cenfeo.

PYRGOPOLINICES.

Dii tibi benefaciant semper, cum advocatus
mihi bene es.

CARIO.

Ergo des minam auri nobis.

PYRGOPOLINICES.

Quamobrem?

CARIO.

Salvis testibus
1405. Vt te hodie hinc amittamus Venereum nepo-
tulum:

1402. *Verberetur etiam, post etc.* So
prügelt ihn noch einmal durch, und dann, dächt'
ich, liefst ihr ihn laufen. *Amittendum*, Missum
faciendum, absolvendum.

1403 *Advocatus*. Amicus, frequenti in Co-
moediis significatione. v. Westerhov. ad Ter. Eun.
II, 3. 48.

Aliter hinc a nobis — Ne sis frustra.

Pyrgopolinices.

Dabitur.

Cario.

Magis sapis?

*De tunica, et chlamyde, et machaera ne quid
speres, non feres.*

Verberone etiam, antequam amittis?

Pyrgopolinices.

*Mitis sum equidem fu-
stibus.*

Obsecro vos.

1406. *Aliter hinc a nobis —* Oratio inter-
minas imperfecta: intell. autem *non abibis. Ne
sis frustra.* Ne decipiaris, ne erres. *Frustra esse*
pro decipi, errare frequentiss. Plauto.

1407. *Non feres.* Non auferes, non recu-
perabis.

1408. *Verberone etiam, antequam amit-
tis?* Visne, Periplectomene, vt etiam vapulet,
priusquam eum missum facis? Et est venusta allu-
sio in *mittis* et *mitis*, quod hic positum pro eo,
quem Graeci dicunt πέποινα. Ita de lenone cola-
phis contuso Ter. Adelph. II, 4, 12. *Jam mitis est.*
Amittere pro a se dimittere; more Plautino.

PERIPLECTOMENES.

Solvite istum.

PYRGOPOLINICES.

Gratiam habeo tibi.

PERIPLECTOMENES.

1410. Si posthac prehendero ego te hic, arcebo te-
stibus.

PYRGOPOLINICES.

Causam haud dico.

PERIPLECTOMENES.

Eamus intro, Cario.

PYRGOPOLINICES.

Servos meos

1410. *Arcebo testibus.* Coërcebo testiculis.

1411. *Causam haud dico.* Intell. quin
hic arceat testibus, i. e. Non veto, non recuso,
nullus intercedo, quin arceat. Capt. III, 4, 92. Hoc
si secus reperies, nullam causam dico, quin mihi
Et parentum et libertatis apud te deliquio sit. Cas.
V, 4, 23. si ego unquam adeo posthac tale admisero,
Nulla causa est, quin pendente me, vxor, virgis
verberes. Aul. IV, 10, 25. Ego quia sum tangere
ausus, haud causificor, quin eam Ego habeam po-
tissimum. Terent. Phorm. II, 1, 42. Non causam
dico, quin quod meritus est, ferat.

Eccos video. Philocomasium iam profecta est?

Dic mihi.

SCELEDRUS.

Jam dudum.

PYRGOPOLINICES.

Hei mihi!

SCELEDRUS.

Magis id dicas, si scias, quod ego scio:
Namque illic, qui lanam ob oculum habebat,
nauta non erat.

PYRGOPOLINICES.

Quis erat igitur?

1413.

SCELEDRUS.

Philocomasio amator.

PYRGOPOLINICES.

Qui tu scis?

SCELEDRUS.

Scio.

Nam postquam exierunt porta, nihil cessarunt
illico

Osculari atque amplexari inter se.

PYRGOPOLINICES.

Vae misero mihi!

Verba mihi data esse video. Scelus viri Palaestrio!

Is me in hanc illexit fraudem. Jure factum iudico,

1420. Si sic aliis moechis fiat, minus hic moechorum fiet:

Magis metuant, minus has res studeant. Eamus ad me! Plaudite!

1418. *Scelus viri Palaestrio.* Palaestrio, homo sceleratus, ut Truc. II, 7, 59. Hac phrasi vix alia nostro Comico usitatio. Pers. II, 2, 10. 35. *Scelus pueri.* Neque dissimilanea ratione idem alibi: *deliciae pueri, monstrum, flagitium hominis.* Cf. Virg. Aen. XI, 406. Sophocl. Philoct. 622. et Parei Mantissa p. 4 et 65.

1421. *Minus has res student.* Verbum *studere* junxit cum accus. casu, ut et Cicero aliquoties et tunc significat *cupere, velle.* Cic. Phil. VI, 18. *Vnum sentitis omnes, vnum studetis.* Ter. Hec II, 1, 2. *Vt omnes mulieres aequae studeant, nolintque omnia. Plaudite.* Hoc verbo, peracta fabula, spectatores dimittebantur. Quintil. Instit. VI, 1. *Tunc est commovendum theatrum, cum ventum est ad ipsum illud, quo veteres Tragoediae Comoediaeque clauduntur, Plaudite.*

Plautus, Titus Maccius,

Plauti Miles gloriosus

Vinaria 1804

A.lat.a. 1568

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10242637-2